

วารสารวิชาการ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2566

Vol.6 No.4 October - December 2023

SASAJ

School of Administrative Studies
Academic Journal

ISSN: 3027-6128 (online)

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai Journal Citation Index Centre

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม - ธันวาคม 2566)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ดีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศาสตราจารย์ ดร.สิทธิ์ บุตรอินทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial assistant)

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. นางนิตยา ไพยารมณ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิเศษ เสาะพบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารภนา ยศสุข	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกพิชญ์ ชินะขำ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศราภา ศุภรินทร์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันนินสกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดณ ปัญญาวิรัตน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวี จันทร์สอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิติ มณีกาญจน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ออกแบบปก

นางสาวสุไรรัตน์ มั่นคง

เจ้าของ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาคารเทพ พงษ์พานิช ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290

โทรศัพท์ 0-5387-5540-5 โทรสาร 0-5387-5540

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/index>

E-mail: sasjournal.mju@gmail.com

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ฉบับนี้เป็น ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 ประจำเดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2566 และได้ปรับเปลี่ยนหมายเลข ISSN ของวารสารเป็น หมายเลข ISSN: 3027-6128 เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานและเตรียมความพร้อมในการประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ 5 (พ.ศ. 2567-2571) ปัจจุบันวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI และได้ถูกจัดคุณภาพให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 โดยได้รับการรับรองตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2565 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567 ทั้งนี้ผู้ที่สนใจส่งบทความ สามารถลงทะเบียนผ่านระบบวารสารออนไลน์ได้ที่ <https://so05.tcithaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ได้พิจารณาและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ และขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความที่ให้ความสนใจส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยในฉบับนี้ มีบทความวิจัยที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ จำนวน 12 บทความ กองบรรณาธิการและคณะทีมงานจะรักษามาตรฐานการเผยแพร่มาตรฐานทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและการเผยแพร่ผลงานทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้บริการวิชาการ และเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมให้ปรากฏสู่สาธารณชนต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ และกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.เนลิ้มชัย ปัญญาดี

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้

เป็นของผู้นิพนธ์แต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

สารบัญ

บทความวิจัย:	หน้า
■ การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วม ของประชาชน : อนุศักดิ์ คงมาลัย, วิทยาธร ท่อแก้ว, และ หัสพร ทองแดง	1
■ การปกครองแบบชีวัญญผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (พ.ศ. 2554-2563) : พัทธกานต์ ดอกพิกุล	19
■ อิทธิพลของความอยู่ดีมีสุขต่อศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุในศูนย์ฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร : กานต์พิชชา แก้วอ่อน, และ เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์	36
■ การพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติ : นิสา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, และ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม	54
■ การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม: ประสบการณ์จาก องค์กรชุมชนในภาคเหนือตอนบน : จิระพงศ์ ไชยขาววงศ์, และ จักรพงษ์ พวงงามชื่น	72
■ การบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพ เศรษฐกิจชุมชน ตำบลออนกลาง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ : ธีรรัตน์ ชลประเสริฐสุข, และ วิทยา ดวงธิมา	91
■ การจัดการทรัพยากรท้องถิ่นด้วยนวัตกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างยั่งยืน : ยุทธการ ไวยอาภา, กวินรัตน์ อัฐวงศ์ชยากร, มนสิชา อินทจักร, เกวลิน หนูสุทธิ, วลัยลดา ถาวรมงคลกิจ, และ เทพ ประมินทร์ พงษ์พานิช	107
■ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในการพัฒนาด้านการจัดสรรทรัพยากรทางทะเล บนอ่าวบ้านดอน หมู่บ้านคลองราง ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี : พรพร เต็งเนียง	124

บทความวิจัย: (ต่อ)	หน้า
■ แนวทางการฟื้นฟูทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและ นวดไทยสำหรับวิถีชีวิตใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในพื้นที่ภาคเหนือ ตอนบน : พรรณารมณีย์ พึ่งจิตต์ประไพ, และ สุธีรา ศรีบุญโชค	142
■ แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้น วิถีถิ่นในจังหวัดอุดรธานี : วันธนา สานสิทธิ์, และ ชนิกันต์ อ้วนนันท	159
■ การวิเคราะห์และพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ : อุบล เจริญนวกุล	173
■ ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบล สะบ้าย้อย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 : อีรพร ทองชะโชค, และ กรกฎ ทองชะโชค	192
ภาคผนวก:	
■ กระบวนการพิจารณาบทความ	210
■ แนะนำสำหรับผู้ตีพิมพ์บทความ	211

**การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน
เพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ***
**Subdistrict-Community Organization Council Communication
Network for National Reform by People Participant**

อนุศักดิ์ คงมัลย์, วิทยาธร ท่อแก้ว, และ หัสพร ทองแดง
Anusak Kongmalai, Wittayatorn Tokaew, and Hassaporn Thongdaeng
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University
Corresponding author E-mail: nskkml@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทย 2) ศึกษากระบวนการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน 3) ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 คน จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและความต้องการด้านนโยบายยังไม่ชัดเจนต้องการให้สื่อสารเจตจำนงเชื่อมโยงพันธกิจการปฏิรูปประเทศด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) กระบวนการสื่อสาร เน้นภาคีเครือข่ายปฏิบัติการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีการใช้เครือข่ายสื่อสารสร้างภูมิคุ้มกันให้ประชาชนตื่นตัวเกิดพลังความร่วมมือ 3) กลยุทธ์การสื่อสาร

* ได้รับความเห็นชอบ: 4 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 9 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 16 สิงหาคม 2566

หล่อหลอมแนวคิดรวมพลังด้วยการสื่อสารความเชื่อศรัทธาและรูปธรรมความสำเร็จ สร้างความตระหนักร่วมในพันธกิจเป้าหมายด้วยการคิดร่วม เชื่อร่วม ลงมือร่วม รับผลร่วม และปฏิบัติการแก้ไขร่วม สื่อสารทั้งภายในและภายนอกเครือข่ายและสาธารณะ พัฒนาความรู้และเครื่องมือเข้าถึงการสื่อสารสองทางและแสวงหาความร่วมมือรับผิดชอบสังคมให้เกิดสันติ สร้างและดำรงรักษาเครือข่ายโดยพัฒนาปัจเจกเป็นกลุ่มและเครือข่าย บูรณาการทุกภาคส่วนใช้ประโยชน์วิทยาการสื่อสาร และ 4) แนวทางพัฒนาการสื่อสาร มีนโยบายยกระดับการสื่อสารเครือข่ายเป็นระบบ จัดระเบียบและมีแบบแผนเป็นรูปธรรม เป็นเครื่องมือหลักเชื่อมโยงพันธกิจการปฏิรูปประเทศโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการจัดการความรู้ สร้างองค์ความรู้พัฒนาต่อยอดกระบวนการสื่อสารทุกมิติทุกขั้นตอน

คำสำคัญ: การสื่อสาร; เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน; การปฏิรูปประเทศไทย

Abstract

This research aims to 1) to study the problem conditions and communication needs of the subdistrict-community organization council for Thailand reform; 2) study of the communication process of the subdistrict-community organization council for Thailand reform network through public participation; 3) study of communication strategies of the federation of the subdistrict-community organization council for Thailand for Thailand reform through public participation; 4) study on the communication development of the subdistrict-community organization council for Thailand Reform Network through public participation. This research based on qualitative research methods by collecting data from 35 key informants, the data was then analyzed with content analysis.

The results revealed that 1) problems and needs for the policy were not clear, the intention was to be communicated to connect the country's reform mission by people's participation. 2) Communication Process Emphasis is placed

on the communication operation network between the messenger and the receiver. Communication networks are used to immunize the public to be alert and cooperative. 3) Communication strategies forge the concept of joining forces through beliefs, faith and tangible success to raise shared-awareness of missions and goals by thinking together, believing together, acting together, achieving common results, and taking action together. Communicate both inside and outside the network and public develop knowledge-access tools to the core, two-way communication seeking cooperation for social responsibility bringing peace. Create and maintain networking by developing individuals as groups and integrating networks with all sectors utilizing communication know-how, and 44) Guidelines for communication development. Policy setting to upgrade network communication systematic, organized, concreted plan to be the main tool related to the country's reform mission through the participation of the people. Knowledge management scheduled to create and develop knowledge management process in every dimension, every step.

Keywords: communication; network of councils of community organizations; reforming Thailand

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ดำเนินไปในลักษณะผสมผสานกับท้องถิ่น (Localization) ได้ส่งผลให้เกิดบริบทการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก การพัฒนาท้องถิ่นทวีความสำคัญขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจากการมุ่งการพัฒนาลงไปยังชนบทผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งยังก่อให้เกิดการตระหนักถึงวัฒนธรรมชุมชน (Community Culture) ซึ่งทำให้ชุมชนกลายเป็นพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ที่เต็มไปด้วยสนามของความสัมพันธ์ทางสังคมที่หลากหลาย การปรากฏตัวของวัฒนธรรมท้องถิ่น การก่อร่างของอัตลักษณ์ท้องถิ่น และมีแบบแผนทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน (สุรวุฒิ ปัดไธสง, 2545) นอกจากนี้ โลกาภิวัตน์ยังส่งผลต่อการ

ขยายตัวด้านการสื่อสารทางธุรกิจที่ทำให้เกิดสถานะข้ามพรมแดนของธุรกิจดังเช่นอีคอมเมิร์ซของจีนที่รวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มวิสาหกิจประกอบการที่เข้มแข็งทำให้เกิดความสามารถในการร่วมสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนไทยกับคนจีนได้ (อรัญญา ศิริผล, ภากร กัทชลี, และ Jiangyu, 2564) เครือข่ายทางสังคมจึงเป็นผลผลิตที่สามารถช่วยในการสร้างสรรค์พื้นที่ทางสังคมได้ร่วมด้วย งานวิจัยนี้ให้ความสนใจกับวัฒนธรรมชุมชนผ่านการจัดตั้งเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ซึ่งมีฐานความคิดของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนควบคู่กับการสร้างความเป็นพลเมือง (Citizenship) โดยมุ่งความสนใจไปในมิติของการสื่อสารของเครือข่ายเป็นหลัก ซึ่งครอบคลุมในมิติของความต้องการในการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์สื่อสาร และแนวทางการพัฒนาการสื่อสารที่เป็นจุดเน้นของการวิจัยในครั้งนี้

การสร้างเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเทียบเคียงได้กับการสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ในระดับชุมชน หรือที่เรียกว่า “ทุนทางสังคม” (Social Capital) ดังเช่นงานชลวิทย์ เจียรจิตต์, ชัยวัชร พรหมจิตติพงศ์, ธันนิกานต์ สุญสินัย, สายชล ปัญญชิต, และ ภูเบศ วณิชชานนท์ (2565) พยายามแสดงให้เห็นว่าเครือข่ายทางสังคมในระดับชุมชนเป็นนวัตกรรมทางสังคมรูปแบบหนึ่งที่จะเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรของเครือข่ายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยที่เครือข่ายทางสังคมนี้ดำเนินไปด้วยความสำเร็จด้านการสื่อสารที่ทำให้ผู้รับสารและผู้ส่งสารสามารถโต้ตอบกันเชิงองค์ความรู้เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการมีความคิดสร้างสรรค์ การมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างความสำเร็จอย่างมีส่วนร่วม และการถอดบทเรียนความสำเร็จเพื่อสร้างคุณค่าของเครือข่ายและทำให้สมาชิกตระหนักได้ว่าการสื่อสารภายในเครือข่ายจะเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการทำงานเกี่ยวกับชุมชน ขณะที่งานของ อติศร คันธรส (2565) เห็นในทิศทางที่คล้ายคลึงกันในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยเฉพาะการจัดตั้งองค์กรชุมชนที่จะเป็นเงื่อนไขความสำเร็จสำคัญในการพัฒนาและการทำงานทางด้านชุมชนที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่นเครือข่ายสุขภาพในลักษณะของไตรภาคีที่เปิดพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างภาคราชการอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคชุมชนผ่านผู้นำชุมชนและคนในชุมชน และภาควิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ทางวิชาการของนักวิจัย/นักวิชาการ

เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเป็นพื้นที่สาธารณะ (Public Space) รูปแบบหนึ่งที่เปิดพื้นที่ให้กับคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในแง่ของการสื่อสารและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแข็งขัน โดยในปี พ.ศ. 2551 สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติผ่านพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 โดยระบุว่า ชุมชนเป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทาง

ประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมแตกต่างหลากหลายตามภูมิโน้มน้าว การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอ ประสบปัญหาความยากจน เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกทำลายจนเสื่อมโทรม เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างระบอบประชาธิปไตย และระบบธรรมาภิบาลจึงเห็นสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในระดับประเทศ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในระดับ กฎหมายฉบับนี้มุ่งสร้างบทบาทประชาชนให้มีส่วนร่วมแบบ “จากล่างสู่บน” (Bottom Up) โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ทำหน้าที่สื่อสารความรู้ความเข้าใจให้ผู้นำในตำบลจัดตั้งกลุ่มให้มีบทบาทด้านต่าง ๆ จากปัญหาใกล้ตัว เช่น การส่งเสริมอาชีพและสวัสดิการ กองทุนชุมชน ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมผ่านการเรียนรู้จัดการตนเองให้มีส่วนร่วมพัฒนา แต่แม้จะมีงบประมาณภาครัฐเป็นแรงจูงใจ ก็ปรากฏผลทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวแตกต่างกันไป มีรายงานระบุว่า การตั้งองค์กรชุมชนต้องคำนึงถึงคุณภาพมากกว่าปริมาณ (นันทิยา หุตานวัตร และ ณรงค์ หุตานวัตร, 2546) แต่กลไกเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนก็ยังไม่สามารถสื่อสารข้อมูลความรู้ รวมถึงประสบการณ์ที่พอเพียงแก่การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยได้เท่าที่ควร ในมุมมองด้านการสื่อสาร หน่วยงานรัฐเป็นผู้ส่งสารที่ชี้แนะให้ประชาชนร่วมกันจัดตั้งกลุ่ม แต่ด้วยประชาชนขาดข้อมูลและทัศนคติจึงมีส่วนร่วมแบบถูกกำหนด เป็นการสั่งการทางเดียวมากกว่าการสื่อสารสองทางเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้การแก้ปัญหาของประชาชนยังไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาจากฐานราก บังคับถึงปัญหาความล้มเหลวในการสื่อสารที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ดี งานวิจัยชิ้นนี้สนใจในมิติทางด้านการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทย ซึ่งมีเค้าโครงความคิดเกี่ยวเนื่องกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา หรือนิเทศศาสตร์การพัฒนา โดย กาญจนา แก้วเทพ (2550) แสดงให้เห็นการสื่อสารมีความสัมพันธ์ไปกับบริบทการพัฒนาระดับประเทศ โดยการพัฒนาที่มุ่งทำให้สังคมทันสมัยจากการกลายเป็นเมืองและอุตสาหกรรม การสื่อสารจะเป็นไปในลักษณะของการสื่อสารแนวตั้ง (Vertical Communication) ซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียวและเน้นการโน้มน้าวชักจูงเพื่อให้สังคมสามารถพัฒนาไปได้ตามแบบแผนของรัฐ ขณะที่การพัฒนาที่อิงฐานคิดแบบการพึ่งพาตนเองและการ

มีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้การสื่อสารเป็นไปในรูปแบบการสื่อสารในแนวนอน (Horizontal Communication) ที่มุ่งทำความเข้าใจร่วมกันในระดับชุมชน ทั้งนี้ การสื่อสารเพื่อการพัฒนา มีความคิดอีกข้อหนึ่งเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) โดยการสื่อสารรูปแบบนี้มุ่งให้เกิดการสื่อสารเพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะระดับชุมชน เช่น การจัดเวทีแสดงความคิดเห็น การเข้าชื่อเสนอปัญหาของชุมชนสู่กระบวนการนิติบัญญัติ และการได้รับข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น อีกทั้งผู้คนในชุมชนยังเป็นทั้งผู้รับและผู้ผลิตได้ในเวลาเดียวกัน ดังนั้น การสื่อสารการพัฒนาจึงเชื่อมโยงออกไปยังมิติทางสิทธิการสื่อสาร สิทธิชุมชน การรู้เท่าทันสื่อ การผลิตสื่อพื้นบ้านและบุคคล และการสร้างเครือข่ายการสื่อสารต่อไปด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาความต้องการในการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์สื่อสาร และแนวทางการพัฒนาการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ซึ่งมีรายละเอียด กระบวนการวิจัย ดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจงภายใต้คุณสมบัติของการมีประสบการณ์เกี่ยวกับเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน และเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็นภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์

กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) จำนวน 2 ชุด ชุดที่ 1 ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน กระบวนการจัดการสื่อสารเครือข่าย และกลยุทธ์การจัดการการสื่อสารเครือข่าย โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประธานและกรรมการสภาองค์กรชุมชน 8 คน 2) สมาชิกเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน 8 คน 3) ผู้นำชุมชน 8 คน 4) ผู้ประสานงานเครือข่ายพัฒนาองค์กรชุมชน 4 คน และ 5) ผู้ว่าราชการจังหวัด 4 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 32 คน และชุดที่ 2 ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารเครือข่าย โดยสัมภาษณ์ผู้ว่าราชการจังหวัด 4 คน และนักวิชาการด้านการสื่อสาร 3 คน ในภาพรวมของงานวิจัยชิ้นนี้จึงมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมกันทั้งหมด 35 คน

2. พื้นที่ของการวิจัย

การคัดเลือกพื้นที่ของการวิจัยผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจงด้วยคุณสมบัติของสภาองค์กรชุมชนตำบลที่มีผลงานเด่น มีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างเข้มข้น และมีความพร้อมในการเข้าร่วมให้ข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย 1) สภาองค์กรชุมชนตำบลแจงงาม อำเภอนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ต้นแบบ การจัดการชุมชนช่วงวิกฤติโควิด 19 2) สภาองค์กรชุมชนตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ต้นแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนด้วยการจัดตั้งโรงเรียนแก้หนี้ 3) สภาองค์กรชุมชนตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ต้นแบบชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการคุ้มครองผู้บริโภค 4) สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ต้นแบบกองทุนสวัสดิการชุมชนพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยยึดศาสตร์พระราชา

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล บทความชิ้นนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงบริบทของข้อมูลที่นำมาใช้ ชี้ให้เห็นถึงการสื่อสารจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำมาสรุปข้อมูลร่วมกับแนวความคิด โดยผู้วิจัยเริ่มต้นจากการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้ (Data Classification) ด้วยการจำแนกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การจำแนกบันทึกภาคสนามที่ได้มาด้วยการสัมภาษณ์ และการจำแนกการวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงกับแนวความคิด ขณะที่การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้วิจัยอาศัยการตรวจสอบสามเส้าผ่านการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) ด้วยการเก็บข้อมูลจากหลายพื้นที่วิจัย และมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่หลากหลาย (บุษกร เชี่ยวจินตนากรณ์, 2561)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ปัญหาและความต้องการการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในแง่ของปัญหาและความต้องการการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน มีประเด็นสำคัญด้วยกัน 5 ประเด็น ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านนโยบายการสื่อสาร พบว่า 1) ขาดการสื่อสารเจตจำนงที่ชัดเจนและต้องการให้สร้างความรู้เข้าใจต่อพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 2) ขาดหลักคิดต้องการให้สื่อสารความเชื่อศรัทธา ในการจัดการตนเอง 3) ขาดการสื่อสารแนวทางของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ให้ทุกฝ่ายเห็นและใช้ประโยชน์ขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อจัดการปัญหาร่วมกัน 4) ขาดวิธีปฏิบัติและการตัดสินใจที่มีเหตุผลของบุคคล องค์กร และเครือข่าย ที่ต้องพัฒนาเครือข่ายสื่อสารให้เป็นรูปธรรม สรุปคือ ปัญหาการสื่อสารนโยบายเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนที่ “ไม่ชัด ไม่ถึง และ ไม่มีการสื่อสาร” เสนอให้พัฒนานโยบายการสื่อสารเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนให้เป็นระบบ มีแบบแผนรูปธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปประเทศ

1.2 ปัญหาด้านพันธกิจ ความมุ่งประสงค์ต่อเป้าหมายรวม ขาดการสื่อสารด้านบทบาทสภาองค์กรชุมชนตาม มาตรา 19 และ 21 และการขึ้นการตัดสินใจจากตัวอย่างความสำเร็จ ต้องกำหนดพันธกิจเครือข่ายให้เชื่อมโยง ต่อการปฏิรูปประเทศโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยต้องมีการจัดการความรู้พัฒนาองค์ความรู้ตลอดกระบวนการสื่อสารทุกขั้นตอน

1.3 การจัดการองค์กรเครือข่ายด้านหน้าที่ โครงสร้าง กลไกและแผนงาน ขาดความตระหนักของชุมชน ได้แก่ 1) ด้านหน้าที่ ขาดการสื่อสารบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนภารกิจไม่สอดคล้องกับทัศนคติ ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้ผู้นำกลักร่วมออกความเห็น ปรัชญาปัญหาแบ่งบทบาทกลุ่มแกนนำรับฟังความคิดเห็นชุมชนร่วมทำแผนพัฒนาและช่วยเผยแพร่ข่าวสาร 2) ด้านโครงสร้าง ยังเป็นคนกลุ่มเดิมและเป็นผู้สูงอายุ ผู้นำและผู้ร่วมสนับสนุนมีน้อยเมื่อเทียบภารกิจ ขาดโครงสร้างที่ดีทั้งระดับพื้นที่และระดับจังหวัด ผู้นำไม่อาจตัดสินใจและสร้างแรงจูงใจต่อคนรุ่นใหม่ 3) ด้านกลไก ตัวผู้นำต้องมีศักยภาพ ตั้งใจชัดเจนต่อภารกิจ ขับเคลื่อนงานให้มีอิสระ ใช้ช่องทางสื่อสารหลากหลาย ให้เข้าใจสาระจนถึงการเห็นภาพร่วมกัน กลไกแผนงานในเวทีหน่วยงานรัฐเปิดโอกาสชาวบ้าน เสนอปัญหาแนวทางแก้ไขต่อองค์กรปกครองท้องถิ่นหรือหน่วยงาน 4) ด้านแผนงานเครือข่าย ภารกิจอยู่ในพื้นที่แต่ขาดงบประมาณบูรณาการการออกแบบ

แผน แก้ปัญหาเศรษฐกิจฐานรากไม่ตรงกับความจริง ต้องร่วมค้นหาโจทย์ปัญหาเพื่อปรับแผนให้เป็นทิศทางเดียวกันซึ่งจะก่อให้เกิดบูรณาการหน่วยงานเจ้าภาพที่ชัดเจน

1.4 ด้านการจัดการความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ พบว่า 1) การจัดการความรู้ ขาดความรู้โอกาสพัฒนาทั้งเทคนิคการจัดการและความรู้ใหม่ เช่น ธุรกิจชุมชน สื่อออนไลน์ การอบรมของหน่วยงานรัฐเข้าไม่ถึง ไม่ตรงปัญหา ผู้นำควรลุกขึ้นมาจัดการความรู้พัฒนาตนเอง จัดหากองทุนพัฒนาความรู้ และสื่อสารปลุกฝังให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงความสำคัญ 2) การปรับเปลี่ยน ทักษะคิด ขาดการสื่อสารความมุ่งมั่นที่มีเป้าหมายสูงใจ การกิจของผู้นำมีมาก การปรับทัศนคติยังไม่ถึงระดับการเปลี่ยนแปลง ต้องใช้เวทีสภาองค์กรชุมชนศึกษาแลกเปลี่ยนกับต้นแบบที่สำเร็จ สร้างทัศนคติมุ่งมั่นลงมือปฏิบัติอย่างมีพลัง 3) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ขาดงบประมาณสื่อสาร สนับสนุนผู้นำสภาองค์กรชุมชนที่พร้อมเปลี่ยน แต่ผู้นำจิตอาสาไม่ได้รับประโยชน์ตอบแทน มีภาระทั้งรายได้หายไปและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทุกงานที่ผู้นำต้องช่วยชาวบ้านเป็นต้นทุนสังคม ทำให้มีส่วนร่วมยาก ต้องการงบประมาณใช้เครื่องมือสื่อสารหลากหลาย มีโครงการรัฐสนับสนุนกระตุ้น คนรุ่นใหม่ที่ต้องการพัฒนาบ้านเกิด

1.5 รูปแบบการสื่อสารทั้งภายในและภายนอก มีช่องว่างความรู้ต้องสื่อความต้องการให้ตรงกัน ใช้การประชุมประจำเดือนของสภาองค์กรชุมชนหรือจัดประชุมพิเศษสร้างความเข้าใจ การสื่อสารสาธารณะในพื้นที่โดยพูดคุยคนต่อคน ใช้สื่อเดิม เช่น หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน ลงพื้นที่เยี่ยมชาวบ้านกลุ่มผู้เปราะบาง ใช้เวทีประชุมกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านทุกเดือน แต่ก็ยังไม่พอเพียง ทำให้ไม่สนใจเข้าร่วม ใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น เลือกใช้สื่อสอดคล้องกับคนรุ่นใหม่ ลดคำศัพท์ ราชการ และศัพท์ทางวิชาการ ใช้เวทีพัฒนารูปแบบ/กระบวนการให้เป็นแนวราบ ชวนสมาชิกใน ตำบลร่วมมือกับผู้นำอื่น ๆ ในพื้นที่ เผยแพร่ให้ความรู้ความเข้าใจทั่วถึง เรียนรู้จากพื้นที่ต้นแบบ สร้างชุดข้อมูลความรู้ของชุมชนเป็นองค์ความรู้ที่เชื่อถือได้ ด้วยหลักคิด “นโยบายต่าง ๆ ก็ไม่ดี เท่ากับการเปิดโอกาสพูดคุยข้อเท็จจริงระหว่างกัน” การสื่อสารภายนอกเครือข่าย ซึ่งคนภายนอก รับรู้เรื่องราวของสภาองค์กรชุมชนน้อยมาก สังคมยังขาดความรู้และความเข้าใจต่อการยอมรับ บทบาทการสื่อสารสาธารณะต้องใช้สภาองค์กรชุมชนเป็น “พื้นที่กลาง” ให้เป็นที่รู้จักทั้งระดับ ตำบล จังหวัดและระดับชาติ พัฒนาศักยภาพผู้นำ และคนทำงานสื่อสาร ทำแผนสื่อสารกำหนด ผู้รับผิดชอบชัดเจน เชื่อมโยงเครือข่ายภาคีองค์กรในชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ด้วยกัน

2. กระบวนการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดย การมีส่วนร่วมของประชาชน

สำหรับกระบวนการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทย โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้วิจัยอาศัยการวิเคราะห์ตามตัวแบบการสื่อสาร S-M-C-R-E

2.1 ผู้ส่งสาร (S Sender) คือ ภาควิชาเครือข่ายปฏิบัติงานสื่อสารตามหน้าที่อำนาจใน พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน จนถึงจิตอาสาชุมชน ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลมักเป็น “ผู้นำจิตอาสา” ควรเป็นผู้ส่งสาร ที่กล้าคิด (ร่วมคิด) กล้านำเสนอปัญหา เข้าใจโจทย์ เสียสละ เชื่อมั่นอดทน ค้นหาวิธีการสื่อสารร่วมกับเครือข่าย (ร่วมทำ) สร้างโครงข่ายสื่อสารเชื่อมโยงให้เห็น รูปธรรม เข้าใจตรงกันถึงผลดีและผลเสียของการที่จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน (ร่วมรับผล) รวม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนร่วมสภาองค์กรชุมชนแก้ปัญหาชาวบ้าน(ร่วมแก้ไข) นำข้อเสนอเชิงนโยบาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำสมัชชาองค์กรชุมชน แล้วพัฒนาตนเองจากองค์ความรู้ใหม่

2.2 ด้านตัวสาร (สาระ) (M Massage) เน้นเป้าหมายสื่อสารการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในพื้นที่ การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีสิทธิชุมชนในการพัฒนาตนเองมากขึ้น แก้ไข ปัญหาที่เกิดจากนโยบายพัฒนาแบบ “บนลงล่าง” เพื่อประชาชนตื่นรู้ร่วมใช้ “สิทธิชุมชน” ออกแบบพัฒนาชุมชนตนเองแบบ “ล่างขึ้นบน” มีการจัดการความรู้เพื่อประโยชน์จากการพัฒนา ที่ยั่งยืน สื่อสารให้เข้าใจกัน สู่กิจกรรมลดความเหลื่อมล้ำ สร้างคุณภาพชีวิต สร้างพลเมืองตื่นรู้ กระตุ้นสิทธิชุมชน สร้างพลังทางสังคมที่ได้รับการยอมรับ เชื่อมโยงโครงข่ายการสื่อสารพัฒนา ตัวสารสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสม

2.3 สื่อ (C Channel) สร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาศักยภาพผู้นำ ใช้สภาองค์กรชุมชน เป็นศูนย์กลางข้อมูล ชีตทิศทางขับเคลื่อนชุมชนที่เข้าถึงได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ติดตามงาน มี ช่องทางสื่อสารเหมาะกับทุกกลุ่มเป้าหมาย ใช้สื่อสร้างแรงกระเพื่อมการรับรู้และความคิด สื่อสารทั้งพูดคุยตัวต่อตัว ประชุมพบหน้าแบบเดิม ทั้งบอกเล่า พูดคุยโทรศัพท์ และจดหมาย การสื่อสารกลุ่มผ่านเวทีประชุม สัมมนา อบรมเชิงปฏิบัติการ วางแผนใช้ทุกสื่อเผยแพร่ณรงค์ เชิงรุกให้เข้าถึงผู้รับสารที่เป็นผู้รับผลโดยตรง

2.4 ผู้รับสาร (R Receiver) เน้นประชาชนผู้เดือดร้อนในพื้นที่ได้รับการแก้ไขปัญหา โอกาส ความเสมอภาคทั้งเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สื่อสารสร้างความเปลี่ยนแปลงตนเองเป็น ฐานพลังชุมชนเข้มแข็ง แม้เครือข่ายผู้รับสารเข้มแข็งไม่เท่ากัน ต้องใช้กลไกทั้งแบบทางการและ ไม่เป็นทางการสอดคล้องกับบริบทของปัญหา มีปฏิบัติการสื่อสารระหว่างผู้รับสาร ตอบสนอง

ปัญหาที่ต่างกันให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทิศทางเดียวกัน และมีส่วนร่วมอันเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศจากฐานราก

2.5 ผลการสื่อสาร (E Effect) มุ่งหวังผลเชิงพฤติกรรม ด้านความรู้ต้องการให้ชุมชนมีความรู้ต่อข้อมูลและวิธีการร่วมพัฒนาทั้งตนเองและชุมชน นำเสนอแผนงานแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจัดความยากจนได้อย่างยั่งยืน แสวงหาความสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายด้านทัศนคติ ให้ชุมชนพร้อมร่วมพัฒนาด้วยตนเอง ร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหา ชี้นำทิศทางพัฒนาได้สู่การปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนวิธีคิดสู่การทำงานพื้นที่ ต้นตัว “ลุกขึ้นมา” จัดการตนเอง มีแรงบันดาลใจเชื่อมั่นแก้ปัญหาด้วยพลังชุมชนจากฐานราก ประสานหน่วยงานบูรณาการจัดการทุนทรัพยากรชุมชนตามความต้องการและแผนงานโดยร่วมรักษาประโยชน์อย่างยั่งยืน

3. กลยุทธ์การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในมิติเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทย โดย การมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถสกัดข้อมูลออกเป็น 4 กลยุทธ์สำคัญ ดังนี้

3.1 กลยุทธ์การหล่อหลอมแนวคิดรวมพลังร่วมพัฒนาเครือข่าย พัฒนาการสื่อสารเพื่อรวมพลังจากศักยภาพกลุ่มคนในเครือข่าย เชื่อมโยงโครงข่ายสื่อสารสร้างการรับรู้ มีเนื้อหาสู่ความสำเร็จที่เป็นไปได้ ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย ปฏิบัติได้เป็นรูปธรรม จัดเวทีสื่อสารประจำ เรียนรู้ต่อยอดขยายผล มีตัวชี้วัดความสำเร็จ สื่อสารสาธารณะทุกโอกาส กระจายข่าวถึงกันทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม พัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ที่หลากหลาย ปัจจัยความสำเร็จคือ ศักยภาพของผู้นำ ความพร้อมของชุมชน สถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ ผู้นำไม่เอาประโยชน์ตนเป็นตัวตั้ง ช่วยหล่อหลอมความเชื่อศรัทธาสร้างสามัคคียึดหลักการสื่อสารที่เพียงพอเพื่อสร้างความยอมรับ

3.2 กลยุทธ์ตระหนักร่วมต่อพันธกิจและเป้าหมายของการพัฒนาเครือข่าย ทำให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจคาดหวังตรงกัน สื่อสารให้เห็นเหตุและจุดเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมาย เข้าใจการขับเคลื่อนงานทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติการเรียนรู้ วิเคราะห์ ข้อมูล ปัญหา และศักยภาพทุกมิติของชุมชน มีข้อตกลงวิธีการ ขั้นตอนการดำเนินงานร่วมกัน ถ้ามีปัญหาก็นำกลับมาทบทวน ปัจจัยความสำเร็จต้องสื่อสารทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายได้ จัดกลุ่มทีมงานสื่อสารเป้าหมาย พัฒนาความรู้ ทักษะสื่อสาร เน้นย้ำตัวผู้นำชุมชนที่ต้องมองหาปัจจัยความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนและประชาชน

3.3 กลยุทธ์การจัดการสื่อสารภายในเครือข่าย ระหว่างเครือข่าย และการสื่อสารสาธารณะ เน้นสร้างความเข้าใจมีส่วนร่วมให้สำเร็จ สร้างพลังความเข้มแข็ง ชัดเจนรวดเร็ว ปิดช่องว่าง สื่อสารเครือข่ายกระจายต่อ มีเป้าหมายทั้งผู้ส่งและผู้รับสาร วางเนื้อหา/ช่องทางสื่อที่สอดคล้องกับกลุ่ม ประชุมปรึกษาผ่านเวทีสภาองค์กรชุมชนหรือที่ประชุมจังหวัดให้เข้าใจชัดเจน นำข้อมูลมาสู่สภาองค์กรชุมชน ใช้ไลน์และหอกระจายข่าว ประชุมเวียนไปแต่ละหมู่บ้านกระตุ้นความเคลื่อนไหว บังคับความสำเร็จ ต้องวิเคราะห์/สถานการณ์/ความต้องการที่เป็นประโยชน์ ชี้แนวทางขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเป็นรูปธรรม ผู้นำช่วยดูแลทัศนคติที่ดีต่อกัน หากขัดแย้งก็ต้องหาข้อยุติร่วม

3.4 กลยุทธ์การสร้างและธำรงรักษาเครือข่าย การสร้างเครือข่าย ส่งเสริมองค์กรชุมชนทั้งในพื้นที่และเครือข่ายภูมิโนแคว้นเดียวกัน ค้นหาและสร้างผู้นำเครือข่ายสื่อสาร ชวนคนคิดเหมือนที่ “หัวไวใจสู้” มีอุดมการณ์ ปฏิบัติดี มีประโยชน์ใช้ได้จริง ออกแบบพัฒนาพื้นที่ต้นแบบลักษณะพี่สอนน้องเพื่อเจริญรอยตาม บังคับความสำเร็จคือ ผู้นำเป็นคนดีไม่ทุจริต มีทักษะสื่อสารประสานความร่วมมือ มีศักยภาพมองเห็นไกล รับผิดชอบจัดระบบสื่อสารเครือข่ายดี ด้านการธำรงรักษาเครือข่าย ทุกระดับไม่ตายตัว ผู้นำหยิบยกปัญหาสู่การแก้ไขพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเน้น “ออกแบบอนาคตร่วมกัน” และ “คนตัวเล็กต้องรวมตัวกันออกแบบชีวิตเราเอง” วิธีการคือ ผู้นำยกประเด็นความเดือดร้อนเพื่อหาทางแก้ไขบรรเทา กำหนดให้ทุกคนมีบทบาท มองผลสำเร็จร่วม สร้างเครือข่ายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ปรับตัวได้ หากพบอุปสรรคก็กลับไปเวที สื่อสารส่งต่อรุ่นสู่รุ่น บังคับความสำเร็จ คือการพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงองค์ความรู้และโลกสมัยใหม่ ศักยภาพผู้นำเครือข่ายที่เชื่อมั่นรับผิดชอบใช้สภาเป็นเวทีสร้างพลเมือง สู้สังคมพลเมือง/สังคมแห่งการแบ่งปัน

4. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อมูลในส่วนของแนวทางการพัฒนาการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ด้านนโยบายและด้านพันธกิจ พัฒนานโยบายยกระดับสื่อสารเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนอย่างเป็นระบบระเบียบ มีแบบแผนรูปธรรมเป็นเครื่องมือหลักที่สามารถเชื่อมโยงพันธกิจการปฏิรูปประเทศ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และจัดการความรู้ตลอดกระบวนการสื่อสารในทุกมิติ-ขั้นตอน

4.2 ด้านการจัดการและกลไกองค์กรเครือข่าย ถ่ายทอดความรู้ระหว่างบุคคลและเครือข่าย มีผู้รับผิดชอบการสื่อสารแบ่งงานมีประสิทธิภาพ มีกลไกการสื่อสารเป็นขั้นตอนพัฒนาทักษะ/ศักยภาพบุคคลและทีมงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เน้นพัฒนาจากภายในตนสู่ภายนอก และจากภายนอกเป็นเครือข่าย ประสานอาสาสมัครประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้านและชุมชน (อป.มช.) ในพื้นที่ ช่วยสื่อข้อมูลข่าวสารให้รับรู้มีส่วนร่วมมากขึ้น ใช้สื่อทางการผ่านหน่วยงานและเครือข่ายท้องถิ่นที่ครอบคลุมทั่วประเทศ

4.3 ด้านกระบวนการสื่อสาร ได้แก่ ด้านผู้ส่งสาร จัดกลุ่มทักษะสื่อสารผู้นำสภาองค์กรชุมชนสอดคล้องกับพื้นฐานบุคคล ให้ผู้นำ แกนนำเป็นผู้ส่งสารคนสำคัญ พัฒนาความเข้าใจให้ถูกต้อง ด้านสาร ข้อมูลความรู้ถูกต้องเหมาะสมกับบริบทพื้นที่แหล่งกำเนิดสาระความรู้ที่สอดคล้องมีเหตุผล ควบคุมสารที่ไม่สร้างสรรค์ ส่งเสริมสาระที่สร้างสามัคคี ปรับใช้สารสู่การปฏิบัติในชุมชน ด้านสื่อ ใช้สื่อที่ใช้ได้ดีตามยุคสมัย จัดการสื่อเป็นระบบครบมิติ ปรับใช้เหมาะสม สร้างการรับรู้ด้วยทัศนคติที่ดี ใช้ช่องทางสื่ออุปกรณ์ที่มีอยู่ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้านผู้รับสาร มุ่งพัฒนาตนสู่การมีส่วนร่วมเครือข่ายผู้รับสารอย่างเป็นกลางผ่านประชาชนที่ตื่นตัวในการรับรู้ เสริมสร้างความรู้ทักษะผู้รับสารแต่ละกลุ่มและเผยแพร่ต่อสาธารณะเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชน

4.4 แนวทางการพัฒนาด้านกลยุทธ์การสื่อสาร 1) การหล่อหลอมแนวคิดสื่อสารเพื่อการรวมพลังร่วมพัฒนา ระดมผู้นำสร้างเจตคติ ปรับทัศนคติ เป้าประสงค์ ของปัจเจกบุคคล ให้ยึดโยงประโยชน์ร่วมของชุมชน สื่อสารทิศทางเดียวกัน พัฒนากลยุทธ์เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้เกิดพลังความร่วมมือ 2) การตระหนักร่วมต่อพันธกิจและเป้าหมาย ใช้กลุ่มแกนนำเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนที่มีการคิดร่วม เชื่อมรวม ลงมือทำร่วม รับผลร่วม และแก้ไขร่วมเสริมความตระหนักรู้ต่อพันธกิจให้รวมเป็นหนึ่งทุกภารกิจสู่การปฏิบัติเป็นรูปธรรม 3) การจัดการสื่อสารภายในเครือข่าย ระหว่างเครือข่าย และการสื่อสารสาธารณะ พัฒนาความรู้ เครื่องมือสื่อสาร เข้าใจสถานะของกระบวนการสื่อสาร ความชัดเจนของเหตุปัจจัย ใช้หลักการ “สื่อสารสองทาง – สร้างความพอใจ” การสื่อสารสาธารณะต้องคำนึงถึงผล ที่ตอบสนองรับผิชอบต่อสังคมให้เกิดความสันติ ลดช่องว่าง/ความขัดแย้งที่อาจเป็นเหตุแห่งการตอบโต้กัน และ 4) การสร้างและธำรงรักษาเครือข่าย พัฒนาปัจเจกบุคคลให้เป็นกลุ่ม สู่เครือข่ายผู้นำการสื่อสาร เชื้อถือศรัทธาในเจตนารมย์การสื่อสารสร้างเครือข่ายขยายผลจากชุมชนท้องถิ่นสู่สาธารณะ แสวงหาความคิดสร้างสรรค์จากวิทยาการด้านการสื่อสารที่เหมาะสม

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งให้เกิดการตระหนักรู้ของชุมชนและร่วมกันทำงานเชิงพัฒนาเป็นหลัก โดยการจัดการกระบวนการสื่อสารให้กลายเป็นระบบนิเวศการสื่อสารที่เหมาะสมที่เชื่อมต่อกับการสื่อสารแบบผสมผสานและการสื่อสารสองทางจะทำให้เกิดการจัดการการรับการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนที่เหมาะสม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและมีการตื่นตัวของพลเมืองตื่นรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ในแง่ของกลยุทธ์การสื่อสาร ปฏิบัติการทางด้านการสื่อสารที่สร้างการมีส่วนร่วมเชิงสาธารณะจะกลายเป็นแบบแผนที่สำคัญในการทำให้เกิดกลไกการคิดร่วม เชื่อมร่วม ลงมือร่วม รับผลร่วม และปฏิบัติการแก้ไขร่วม สำหรับแนวทางการพัฒนาการสื่อสาร เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนควรพัฒนาระบบ ระเบียบ และแบบแผนที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดเครื่องมือที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดี การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรต้องตั้งอยู่บนฐานความคิดของสามเสาหลักเพื่อตำบลประชาธิปไตยยั่งยืนบนฐาน “ท้องถิ่นมั่นคง ท้องถิ่นมีพลัง ท้องถิ่นยั่งยืน” ซึ่งท้องถิ่นมั่นคงทำงานผ่านการเมืองระดับท้องถิ่นที่จากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขณะที่ท้องถิ่นมีพลังทำงานผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และท้องถิ่นยั่งยืนคือการทำให้สภาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งบนฐานของธรรมาภิบาล (อนุศักดิ์ คงมาลัย, 2563) นอกจากนี้ การที่จะทำให้องค์กรท้องถิ่นมีความเข้มแข็งได้ควรมีการสื่อสารของสภาองค์กรชุมชนบนหลักคิดของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้สถาบันการเมืองระดับท้องถิ่นสามารถดำเนินไปได้ อีกทั้งกลยุทธ์การสื่อสารแบบบนลงล่างไม่สามารถตอบสนองต่อความคิดและความเคลื่อนไหวทางสังคมอีกต่อไป ซึ่งในระดับท้องถิ่น สื่อพื้นบ้านยังคงมีความสำคัญที่ทำงานร่วมกันกับสื่อมวลชนสมัยใหม่ในการสื่อสารทางการเมืองและการพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในระดับท้องถิ่น การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงไม่สามารถใช้สูตรเดียวกันทั่วประเทศ แต่จะต้องพัฒนาให้เข้ากับบริบทเชิงพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางวัฒนธรรม หรือเรียกว่าการสื่อสารในลักษณะของ “สูตรใครสูตรมัน” (กาญจนา แก้วเทพ, 2550)

ในมิติทางด้านหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างการสื่อสารสันติสุข (Peace) หลักพุทธการธรรม 2 (Supportive Virtue) สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดีด้วยการมีสติ (Mindfulness) ที่สามารถยังคิยั้งทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมได้

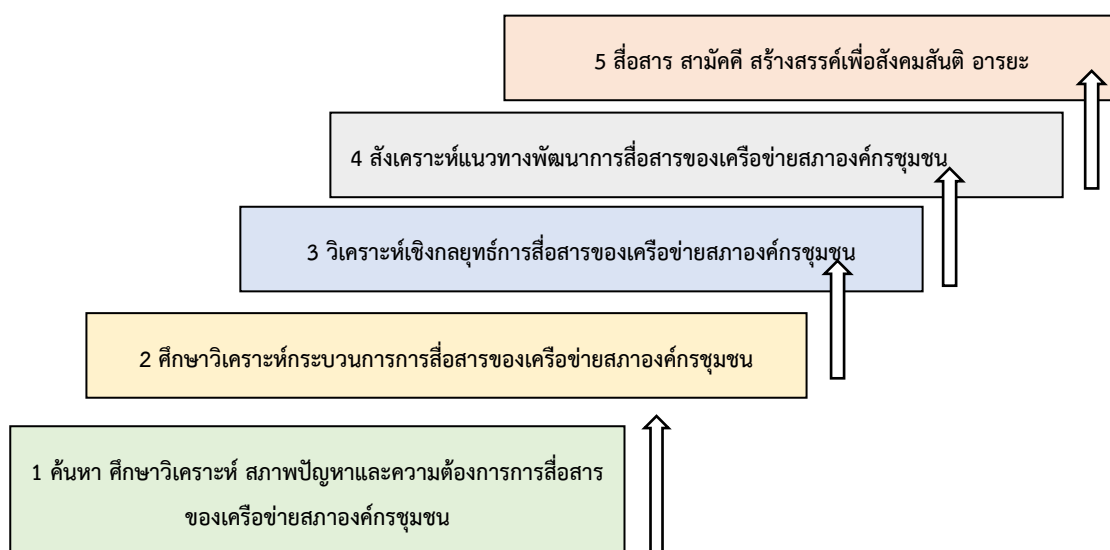
การกระทำทางด้านการสื่อสารจึงจำเป็นต้องระลึกลู่บนฐานของความไม่ประมาท มีสติ มีความระมัดระวัง และมีความคิดที่รอบคอบ และสัมปชัญญะ (Awareness) ที่มีใจความครอบคลุมการระลึกรู้และรู้ตัวอย่างตลอดเวลาว่าสิ่งใดถูกหรือสิ่งใดผิด โดยที่สัมปชัญญะมี 4 อย่าง คือ รู้ว่ามีประโยชน์ (สาดถกสัมปชัญญะ) รู้ว่ามีความเหมาะสมเกื้อกูล (สัปายสัมปชัญญะ) รู้ตำแหน่งแห่งที่ของตน (โคจรสัมปชัญญะ) และไม่อยู่ในสภาวะหลงใหล (อสมโมหสัมปชัญญะ) ซึ่งสติกับสัมปชัญญะเป็นสิ่งที่สามารถสร้างสันติสุขได้ เนื่องจากทำให้ผู้ได้รับสารและผู้สื่อสารรู้เท่าทันสถานการณ์ทันทั้งที่ (ธานี สุวรรณประทีป, วุฒินันท์ กันทะเดียน, และ กณภัทร ไตรพรพัฒนา, 2566) ซึ่งหลักพุทธธรรมดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการทำความเข้าใจการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มุ่งให้เกิดการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม รู้เท่าทัน คติวิพากษ์ และสามารถตอบสนองต่อสื่อได้อย่าง มีวิจรรย์ญาณ ซึ่งจะก่อให้เกิดสันติสุขระดับชุมชนและลดเงื่อนไขของความขัดแย้งเชิงการเมืองลงไปได้

การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ขนิษฐา จิตแสง (2563) แสดงให้เห็นว่าสื่อใหม่ในโลกดิจิทัลกลายเป็นการเคลื่อนไหวทางด้านการสื่อสารที่สำคัญที่ทำให้เกิดการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนได้ ในระดับชุมชนท้องถิ่นกลุ่มเยาวชนก็เป็นโอกาสสำคัญในการเป็นพลังขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมขึ้นมาได้ ขณะเดียวกัน พิรรอง รามสูตร, พิมลพรรณ ไชยนันท์, และ วิโรจน์ สุทธิสีมา (2565) พยายามแสดงให้เห็นถึงการเปิดพื้นที่สื่อออนไลน์ในฐานะพื้นที่สาธารณะที่ก่อรูปเครือข่ายทางการเมืองอย่างมีส่วนร่วมขึ้นมาได้ในบริบทสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่กำลังเปลี่ยนแปลง โดยที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านพื้นที่สาธารณะดังกล่าวเป็นการทำให้พลเมืองมีการสื่อสารทั้งแบบตั้งรับ ซึ่งเป็นการสื่อสารที่อยู่ในสถานะของการติดตามข่าวสาร มีความสามารถในการเลือกรับสื่อสารที่เหมาะสมกับตนเอง และมีการสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับคนที่อยู่ในช่วงวัยเดียวกัน เมื่อพิจารณาเชื่อมโยงระหว่างการสื่อสาร พื้นที่สาธารณะ และเครือข่ายทางสังคม การสื่อสารเป็นสถาบันหนึ่งทางสังคมที่มีส่วนต่อการดำรงอยู่ของผู้นคนในสังคม โดยที่สถาบันการสื่อสารได้ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้นคนในสังคมและก่อให้เกิดปฏิบัติทางสังคมขึ้นมาผ่านการรับข้อมูลข่าวสาร ในบางครั้งการสื่อสารทำหน้าที่สร้างความตื่นรู้ และในบางครั้งการสื่อสารมุ่งสร้างความตื่นตัวเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่ได้รับความสนใจจากประชาชน (Reese & Shoemaker, 2016)

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

สำหรับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอออกเป็นบันได 5 ขั้นสำหรับการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ซึ่งจะช่วยสร้างการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน อีกทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะให้ผู้คนฐานรากได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารการพัฒนาชุมชนได้ต่อไป โดยบันได 5 ขั้นประกอบด้วย 1) ค้นหา ศึกษาวิเคราะห์ สภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน 2) ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน 3) วิเคราะห์เชิงกลยุทธ์การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน 4) สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน และ 5) สื่อสาร สามัคคี สร้างสรรค์เพื่อสังคมสันติ อารยะ ซึ่งบันได 5 ขั้นจะนำไปสู่ความสำเร็จในการสื่อสารที่เข้มแข็งของชุมชนฐานรากโดยเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนและเกิดความยั่งยืน

ภาพที่ 1. บันได 5 ขั้นสำหรับการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรแสดงเจตจำนงที่ชัดเจนต่อนโยบายยกระดับการสื่อสารเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือหลักในการปฏิรูปประเทศ เชื่อมโยงพันธกิจหลักการปฏิรูปประเทศด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละพื้นที่

1.2 สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติควรสื่อสารให้ทุกภาคส่วนนำแผนปฏิรูปไปดำเนินการต่อในแผนระดับที่ 2-3 ให้เกิดกลไกพัฒนาการจัดการสื่อสารเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนทุกระดับอย่างจริงจัง ในเชิงปฏิบัติ

1.3 สภาองค์กรชุมชนตำบลที่มีผลงานระดับนำควรถอดบทเรียนศึกษากระบวนการสื่อสารของสภาองค์กรชุมชนตำบลตนเอง

1.4 ผู้นำเครือข่ายและสภาฯ ควรให้ความสำคัญกับภาคีเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานสื่อสารในชุมชนท้องถิ่น ปรับใช้องค์ความรู้ทั้งจากทฤษฎีและงานวิจัยด้านการสื่อสาร เพื่อพัฒนาตัวแบบกลางการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนโดยมีข้อเสนอบันได 5 ขั้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาประสิทธิภาพการสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลในประเด็นปัญหาชุมชนท้องถิ่น การประเมินผลปฏิบัติงานด้านการสื่อสารประจำปีของสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมทั้ง การสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านอื่น ๆ

2.2 ควรศึกษาการสื่อสารเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนตำบลที่ไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2550). ทบทวนหวนคิดและเพ่งพินิจไปข้างหน้า การสื่อสารเพื่อการพัฒนาในสังคมไทย. *วารสารการสื่อสารมวลชน*, 1(1), 1-30.

ชนิษฐา จิตแสง. (2563). การเปิดรับข่าวสารด้านการเมือง การเสริมสร้างทุนทางสังคมออนไลน์ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารทางการเมืองของเยาวชน. *วารสารสถาบัน*

พระปกเกล้า, 21(1), 86-111.

- ชลวิทย์ เจียรจิตต์, ชัยวัชร พรหมจิตติพงศ์, อันนิกันต์ สุญสินภัย, สายชล ปัญญชิต, และ ภูเบศ วนิชชานนท์. (2565). นวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(2), 1-14.
- ธานี สุวรรณประทีป, วุฒินันท์ กันทะเตียน, และ กณภัทร ไตรพรพัฒนา. (2566). 3 ไตร 3 โอวาทพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.). นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- นันทิยา หุตานุวัตร, และ ณรงค์ หุตานุวัตร. (2546). เครือข่ายองค์กรชุมชน. *วารสาร สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 29(1), 16-28.
- บุษกร เชี่ยวจินดาگانต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. *วารสาร ศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 13(25), 103-118.
- พิรงรอง รามสูต, พิมลพรรณ ไชยนันท์, และ วิโรจน์ สุทธิสีมา. (2565). ห้องแห่งเสียงสะท้อนออนไลน์กับผู้ออกเสียงเลือกตั้งครั้งแรกในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562. *วารสาร สังคมศาสตร์*, 52(2), 7-32.
- สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2545). วัฒนธรรมชุมชน: เงื่อนไขความเข้มแข็งชุมชน/หมู่บ้าน. *วารสาร พฤติกรรมศาสตร์*, 8(1), 11-20.
- อดิศร คันธรส. (2565). การพัฒนาความเข้มแข็งในการจัดการสุขภาพชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 5(4), 39-54.
- อนุศักดิ์ คงมาลัย. (2563). เอกสารประกอบการเดินทางศึกษาดูงานการขับเคลื่อนระบบชุมชนตำบลเข้มแข็งและการสื่อสารเพื่อการปฏิรูปประเทศด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพ และการคุ้มครอง ผู้บริโภคจังหวัดกาญจนบุรีและสุพรรณบุรี 9-10 กันยายน 2563 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา. กรุงเทพฯ: วุฒิสภา.
- อรัญญา ศิริผล, ภากร กัทชลี, และ Jiangyu Li. (2564). ธุรกิจอีคอมเมิร์ซจีนข้ามแดน: ผลกระทบเชิงโอกาสและความท้าทายใหม่ของไทย. *MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(2), 1-14.
- Reese, S. D., & Shoemaker, P. J. (2016) A media sociology for the networked public sphere: The hierarchy of influences model. *Mass Communication and Society*, 19(4), 389-410.

การปกครองแบบชีวญาณผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (พ.ศ. 2554–2563) *

Governmentality of Identification Card in Thailand (2011–2020)

พัชกานต์ ดอกพิกุล

Pachakkan Dokpikul

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Political Science and Public Administration,

Chiang Mai University

Email: nook.jk@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) รูปแบบวิธีการที่รัฐใช้ในการควบคุมประชาชนโดยผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (พ.ศ. 2554-2563) 2) ปรัชญาการที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการควบคุมประชาชน (พ.ศ. 2554-2563) และ 3) เครื่องมือที่รัฐไทยใช้ควบคุมประชาชนผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (พ.ศ. 2554-2563) โดยเป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชาชนผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม คือ ประชาชน นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่ง ในส่วนของประชาชน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประชาชนที่อาศัยในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 9 คน 2) ประชาชนที่อาศัยในเขตพื้นที่ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 9 คน และ 3) ประชาชนโดยทั่วไป จำนวน 15 คน ซึ่งใน 2 กลุ่มแรก แบ่งออกเป็น 3 ระดับรายได้ต่ำ ปานกลาง และมาก ตามลำดับ กลุ่มละ 3 คน ในส่วนของนักวิชาการได้ทำการสัมภาษณ์นักวิชาการที่มีความสนใจด้านการเมืองไทยจำนวน 5 ท่าน ในส่วนของเจ้าหน้าที่รัฐ

* ได้รับบทความ: 30 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 8 สิงหาคม 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 10 สิงหาคม 2566

ได้ทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย พนักงานเจ้าหน้าที่ ปลัดอำเภอ และนายอำเภอ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับบัตรประจำตัวประชาชนโดยตรง

ผลการวิจัยพบว่า 1) รัฐไทยในช่วง พ.ศ. 2554-2563 ได้พัฒนากลไกการควบคุมประชาชนมากยิ่งขึ้น ผ่านบัตรประจำตัวประชาชน โดยพัฒนาให้บัตรประจำตัวประชาชนมีลักษณะการทำงานที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของประชาชนมากยิ่งขึ้น และควบคุมประชาชนจากชุดข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมและเชื่อมโยงจากฐานข้อมูลบัตรประจำตัวประชาชน 2) การเลือกตั้ง การรัฐประหาร วิกฤตเศรษฐกิจ และโรคระบาด เป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ทำให้รัฐปรับเปลี่ยนวิธีการควบคุมประชาชน 3) สิ่งที่ทำให้รัฐควบคุมประชาชนผ่านบัตรประจำตัวประชาชน คือนโยบายของรัฐที่ผูกโยงกับบัตรประจำตัวประชาชนเข้ากับการบริการภาครัฐ

คำสำคัญ: ความเห็นพ้องต้องกัน; ผลผลิตแห่งอำนาจ; การปกครองแบบชีวญาณ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to forms of methods used by the state to control citizens through identification cards (2011-2020) 2) to phenomena that led to a change in the way people were controlled. (2011-2020) and 3) to a tool used by the Thai government to control citizens through identification cards. (2011-2020). It is an integrated research study. Both quantitative and qualitative. By quantitatively collecting data from people who gave in-depth interviews. The qualitative part collected data from relevant documents and in-depth interviews from 3 groups of key informants: people, academics and government officials. In which the people are divided into 3 groups: 1) people living in the area Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai Province, 9 people 2) people living in Chiang Dao District, Chiang Mai Province, 9 people and 3) people in general, 15 people. In which the first 2 groups were divided into 3 low, medium and high levels, respectively, 3 people per group. As for the academics, five academics who were interested in Thai politics were interviewed. Three government officials were

interviewed, consisting of officers, deputy district officials and sheriffs. Additionally, three government officials were also interviewed, who directly perform duties related to identification cards.

The results of the research revealed that 1) The Thai state during 2011-2020 has developed a mechanism to control people even more. Through identification cards by developing the identification cards to have a function that covers the lives of the people even more and control the people from data sets collected and linked from the identification cards database. 2) Elections, coups, economic crises and epidemics are key phenomena that have led the state to change how it controls people. 3) Things that allows the state to control people through identification cards are a government policy that ties identification cards to government services.

Keywords: consensus; the product of power; governmentality

1. บทนำ

นับตั้งแต่การปฏิวัติ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ประวัติศาสตร์การเมืองไทยมีความน่าสนใจอย่างมาก เพราะมีทั้ง การช่วงชิงอำนาจตามกติกาของประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้ง และการช่วงชิงอำนาจด้วยความรุนแรงผ่านการรัฐประหาร ตลอดระยะเวลาดังกล่าว ประเทศไทยมีการรัฐประหารถึง 17 ครั้ง แต่ 2 ครั้งล่าสุด 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 แสดงให้เห็นว่า การรัฐประหารเป็นเพียงการยึดอำนาจไว้ชั่วคราวเท่านั้น กลุ่มที่ถูกยึดอำนาจเดิมพร้อมจะกลับมาอีกครั้งหลังจากมีการเลือกตั้ง การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ยึดอำนาจทางการเมืองของ นายทักษิณ ชินวัตร ได้เพียงชั่วคราว ต่อมาในการเลือกตั้งวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 พรรคพลังประชาชน นำโดย นายสมคร สุนทรเวช ได้รับคะแนนมาเป็นอันดับหนึ่งจากการเลือกตั้ง ทำให้ นายทักษิณ ชินวัตร กลับมามีบทบาททางการเมืองไทยอีกครั้ง ต่อมา 9 กันยายน พ.ศ. 2551 นายสมคร สุนทรเวช ถูกศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยกระทำผิดห้ามขัดต่อรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 267 เรื่องคุณสมบัตินายกรัฐมนตรี แต่รัฐบาลยังคงเหนียวแน่นและเลือกให้

นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งวินิจฉัยยุบพรรคร่วมรัฐบาล 3 พรรค คือ พรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคมหาชนไทย ส่งผลให้พรรคประชาธิปัตย์ขึ้นเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล โดยมี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2562) จนกระทั่งมีการเลือกตั้งอีกครั้งในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 พรรคเพื่อไทย นำโดย นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้รับชัยชนะ ทำให้ นายทักษิณ ชินวัตร กลับสู่เกมการเมืองอีกครั้ง จนกระทั่งเกิดการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ต่อมาประเทศไทยมีการเลือกตั้งอีกครั้งในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 พรรคเพื่อไทยยังคงได้รับคะแนนเสียงมาเป็นอันดับหนึ่ง แต่ด้วยบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 272 บัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภา 250 คน มีอำนาจเลือกนายกรัฐมนตรี จึงทำให้ พรรคพลังประชารัฐ ที่มีคะแนนเป็นอันดับสองจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ จุดที่น่าสนใจของสิ่งที่นำเสนอคือ แม้พรรคการเมืองที่ถูกยึดโยงโดย นายทักษิณ ชินวัตร จะถูกรัฐประหารบ่อยครั้ง ทั้งโดย “ทหาร” และ “ศาล” แต่ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง มักกลับมาได้เสมอ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งแสวงหาคำตอบว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น จนเกิดข้อค้นพบบางประการว่า ตลอดเวลาที่ นายทักษิณ ชินวัตร ขึ้นสู่อำนาจ ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการควบคุมประชาชนในรูปแบบใหม่ พัฒนาการปกครองไปสู่การปกครองแบบชีวญาณ ที่สร้าง “ความเห็นพ้องต้องกัน” ให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน ผ่านการออกนโยบายที่มีความเชื่อมโยงกับบัตรประจำตัวประชาชน เช่น นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค ที่รัฐเข้ามาดูแลสุขภาพและแผ่แผ่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของประชาชน ไม่ใช่แค่รัฐบาล โดย นายทักษิณ ชินวัตร เท่านั้น รัฐบาลภายหลังจากการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 จนถึงรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (พ.ศ. 2566) ก็มีความพยายามปรับเปลี่ยนวิธีการควบคุมประชาชนเช่นเดียวกัน

จึงนำมาสู่คำถามของงานวิจัย 3 ข้อ คือ 1) รัฐไทยมีรูปแบบวิธีการควบคุม และปกครองแบบชีวญาณผ่านบัตรประจำตัวประชาชนอย่างไร (พ.ศ. 2554-2563) 2) ปรากฎการณ์ใดที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีในการปกครองแบบชีวญาณ (พ.ศ. 2554-2563) และ 3) เครื่องมือใดบ้างที่รัฐไทยใช้ในการควบคุมและปกครองแบบชีวญาณผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (พ.ศ. 2554-2563)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการที่รัฐใช้ในการควบคุมประชาชนผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (พ.ศ.2554-2563)
2. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการควบคุมประชาชน (พ.ศ.2554-2563)
3. เพื่อศึกษาเครื่องมือที่รัฐไทยใช้ควบคุมประชาชนผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (พ.ศ.2554-2563)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาวิจัยผ่านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมืองไทย อำนาจอรัฐ และบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อนำข้อมูลมาประมวลผลกับการสัมภาษณ์เชิงลึกที่พยายามเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่หลากหลาย ได้แก่ ประชาชน นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่รัฐ

2. เครื่องมือรวบรวมข้อมูล 1) ศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองไทยในภาพรวม เพื่อศึกษาพัฒนาการและความเป็นมาของบัตรประจำตัวประชาชน 2) ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบกว้างตั้งคำถามปลายเปิดกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสะท้อนทัศนคติที่ประชากรมีต่ออำนาจอรัฐที่ถูกส่งผ่านบัตรประจำตัวประชาชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic inductive) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตีความหาข้อสรุป คำถามที่ใช้สัมภาษณ์จึงเป็นคำถามแบบกว้างที่ผู้ศึกษาต้องนำมาตีความเพื่อสร้างคำอธิบายในการนำเสนองานวิจัย

3.2 การวิเคราะห์เชิงพหุกรณี (Multiple Case Study) เป็นการศึกษาเปรียบเทียบเนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ศึกษามิติอำนาจอรัฐใน 2 ช่วงเวลาที่ชัดเจน คือ รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร ประเด็นที่ศึกษา คือ อำนาจอรัฐ ผ่านบัตรประจำตัวประชาชน ที่ยึดโยงกับการออกนโยบาย จึงจำเป็นต้องเปรียบเทียบทั้ง 2 รัฐบาล และเปรียบเทียบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ

3.3 วิเคราะห์แบบวงศ์วิทยา (Genealogy) มีลักษณะคล้ายกับการศึกษาแบบโบราณคดี (Archeology) ที่พยายามกะเทาะชั้นดิน หาเสาหลักข้อมูลที่ผู้ศึกษาไม่สามารถคาดเดาได้ชัดเจนว่าแต่ละชั้น

ข้อมูลจะพบเจอข้อมูลอะไร (ธงชัย วินิจจะกุล, 2534) การนำวิธีดังกล่าวมาใช้ในการทำวิจัยเรื่องการปกครองแบบชีวนาณผ่านบัตรประจำตัวประชาชน ทำให้ไม่ยึดติดอยู่กับความพยายามทำให้ประวัติศาสตร์เป็นเส้นตรง สามารถมองเห็นมิติแห่งอำนาจใหม่ๆ ที่เปิดเผยขึ้นมา

4. สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบวิธีการที่รัฐใช้ในการควบคุมประชาชนโดยผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (พ.ศ.2554-2563)

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบวิธีการที่รัฐใช้ในการควบคุมประชาชนโดยผ่านบัตรประจำตัวประชาชน คือ การพัฒนาบัตรประจำตัวประชาชนให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองแบบชีวนาณ การพัฒนาระบบการจัดการผ่านบัตรประจำตัวประชาชน คือความพยายามทำให้ประชาชนที่มีความเป็นปัจเจกภาพ มีความรู้สึกนึกคิด เหลือเพียงตัวเลขที่รัฐตีตราเท่านั้น ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้ ดำเนินมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่สมัย ไพร่-ทาส ที่รัฐเริ่มมีการใช้อำนาจบนเรือนร่างผ่านการสักเลก (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2561) เพื่อบังบอกการสังกัดมูลนาย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ไพร่ฟ้า เริ่มมีการติดต่อซื้อขาย มีการข้ามเขตแดน จึงต้องขออนุญาตจากรัฐเพื่อให้อำเภอลอกใบอนุญาตข้ามเขตแดนให้ (มาตรา 90 พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457) ในเวลาต่อมาสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อำนาจรัฐถูกพัฒนาออกมาในรูปบัตรประจำตัวประชาชน ที่บังคับให้ประชาชนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ทำบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อยืนยันตัวตน (มาตรา 5 พ.ร.บ.บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ.2486) และต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคสมัยสงครามเย็น ภัยคอมมิวนิสต์ลุกลามทั่วทั้งมหาเอเซียบูรพา มีการลักลอบข้ามเขตบริเวณชายแดน รัฐได้ออกกฎหมายให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่อายุ 17-70 ปี ทำบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งทำให้บัตรประจำตัวประชาชนมีเพียงข้อมูลพื้นฐานและรูปถ่ายเพื่อใช้บังคับกัอัตลักษณ์ถึงความเป็นไทย (พ.ร.บ.บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2505) ต่อมาเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ สมัยรัฐบาล นายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) เริ่มมีการพัฒนาบัตรประจำตัวประชาชนเป็นแบบ Smart card และเชื่อมโยงข้อมูลประชาชนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ (สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์กรมหาชน) (สรอ.), 2564)

การพัฒนาบัตรประจำตัวประชาชนเป็นไปเพื่อยกระดับการปกครองไปสู่ การปกครองแบบชีวนาณ (Governmentality) หรือที่เรียกว่า การเป็นรัฐบาลในสภาวะจิตใจ (จิตานาเบ ชิเกฮารุ, 2551) เป็นแนวคิดที่ถูกนำเสนอโดย ฟูกุโตะ นักคิด ชาวฝรั่งเศส ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการทั่วโลก เสียชีวิตในปี ค.ศ.1984 อายุ 58 ปี ในทัศนะคติของฟูกุโตะ อำนาจมีอยู่ทุกหนแห่ง

(ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2558) การปกครองแบบชีวัญญาณ คือ อำนาจอย่างหนึ่งที่ทำงานภายใต้การสร้างเหตุผลของรัฐ (Reasons of state) สร้างแรงจูงใจ (Rose, O'Malley, & Valverde, 2006) และพยายามสร้างชุดความคิดบางอย่างที่ทาให้ประชาชนเกิด “ความเห็นพ้องต้องกัน” การประกอบสร้างความเห็นพ้องต้องกันนั้นอาจมาจากอำนาจหลายลักษณะ เช่น ความรุนแรง ความปลอดภัย วากรรม ระเบียบวินัย และอำนาจชีวะ เป็นต้น (เบญจวรรณ อุปัชฌาย์, 2561) อำนาจเหล่านี้มีเป้าหมายสุดท้ายคือการสร้างการปกครองแบบชีวัญญาณ แต่จะประสบความสร้างหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับ “ศิลปะการปกครอง” (Arts of Governing) ของรัฐนั้นๆด้วย (Rose, O'Malley, & Valverde, 2006) ศิลปะการปกครองในที่นี้เปรียบเสมือน ผู้นำครอบครั้วที่สามารถสร้างความไว้นือเชื่อใจแก่คนในครอบครั้ว ทั้งภรรยา ลูก และคนรับใช้ (Foucault, AA, 2000) รัฐแต่ละรัฐจะมีวิธีการสร้างเหตุผลที่นำไปสู่การปกครองที่แตกต่างกัน การปกครองแบบชีวัญญาณ จึงเป็นเทคนิควิธีการใช้อำนาจของรัฐ สมัยใหม่ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประชากร การสร้างเหตุผลโดยอ้าง “ผลประโยชน์ต่างตอบแทน” เช่น ความปลอดภัย และความมั่งคั่ง ของประชาชน จนทาให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าชาติรัฐไม่ได้ เปรียบเสมือน “การปกครองแบบไม่ปกครอง” โดยเปิดโอกาสให้ผู้อยู่ใต้การปกครอง ปกครองตนเองตัดสินใจด้วยตัวเอง (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2552) หรือที่เรียกว่า “อำนาจแห่งความเป็นปัจเจก” (Individualizing Form of Power) แต่ในความเป็นปัจเจกนั้นคุณต้องตัดสินใจภายใต้เงื่อนไขของ “อำนาจแบบครอบจักรวาล” (Totalizing Form of Power) ที่รัฐเป็นผู้สร้างขึ้น (Li, 2007)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าบัตรประจำตัวประชาชน คือ เครื่องมือ ในการปกครองขึ้นสำคัญของรัฐที่ทาให้รัฐ “อ่าน” ประชาชนได้ง่ายขึ้น ผ่านชุดตัวเลข 13 หลัก เมื่อรัฐอ่านประชาชนได้ง่ายขึ้นก็สามารถปกครองประชาชนได้ง่ายขึ้น กล่าวคือ รัฐทราบว่ “ประชาชนกำลังต้องการอะไร” เมื่อรัฐทราบว่ประชาชนกำลังต้องการอะไร รัฐก็สามารถสร้าง “ความเห็นพ้องต้องกันได้ง่ายขึ้น” แต่กระนั้นเมื่อศึกษาอำนาจรัฐผ่านบัตรประจำตัวประชาชน ไม่ได้เห็นเพียงแค่อำนาจรัฐกับประชาชนเท่านั้น ยังเห็นถึงการทาลายและผลิตซ้ำนโยบาย ที่ถูกเชื่อมโยงกับบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อช่วงชิงผลประโยชน์ทางการเมือง

2.ปรากฏการณ์ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการควบคุมประชาชน (พ.ศ. 2554-2563)

ปรากฏการณ์ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการควบคุมประชาชน มีอยู่ด้วยกันหลักๆ 3 ประเด็นคือ 1) ผลชนะการเลือกตั้งของพรรคเพื่อไทยในปี พ.ศ.2554 เป็นตัวบ่งบอกว่า

พรรคเพื่อไทยใช้นโยบายสมัย นายทักษิณ ชินวัตร ผนวกกับนโยบายประชานิยมอื่นๆ ควบคุม และชักนำให้ประชาชนมาเลือกพรรคตนได้สำเร็จ 2) การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เพื่อจัดระบบการเมืองใหม่ที่เกิดการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทำไม่สำเร็จ คือการทำให้ นายทักษิณ ชินวัตร ออกจากการเมือง รัฐบาลที่ตั้งขึ้นโดยคณะรัฐประหารได้ทำการวางแผน บริหารประเทศในระยะยาว และถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เพราะผลการเลือกตั้งในปี พ.ศ.2562 พรรคพลังประชารัฐ ที่มีภาพลักษณ์พรรคการเมืองที่สืบทอดอำนาจจากผลพวงของการรัฐประหาร ได้รับคะแนนเสียงจากประชาชนมาเป็นอันดับสอง เหตุที่เป็นเช่นนั้น ส่วนหนึ่ง เป็นเพราะรัฐได้ปรับเปลี่ยนวิธีการปกครอง รัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร พ.ศ.2557 ไม่ได้ใช้ เฉพาะความรุนแรงเท่านั้น แต่มีการใช้นโยบายประชานิยม เช่น การออกบัตรประชารัฐเพื่อช่วยลดค่าครองชีพแก่ผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น และ3)วิกฤตเศรษฐกิจและโรคระบาด (โควิด-19) ในปี พ.ศ.2562 ทำให้รัฐปรับเปลี่ยนวิธีการควบคุมประชาชน รัฐได้ให้เงินแก่ประชาชนผ่าน แอปพลิเคชัน เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันรัฐสามารถรับรู้การเคลื่อนไหวของเงินที่อยู่ นอกกระบบของร้านค้าขนาดเล็กที่ไม่เคยเสียภาษี

3.เครื่องมือที่รัฐไทยใช้ควบคุมประชาชนผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (พ.ศ. 2554-2563)

เครื่องมือที่รัฐไทยใช้ในการควบคุมประชาชนผ่านบัตรประจำตัวประชาชน คือ “นโยบาย” เมื่อหน่วยงานของรัฐมีข้อมูลประชาชนมากยิ่งขึ้นผ่านการเชื่อมโยงข้อมูลภายในบัตร ประจำตัวประชาชน ทำให้รัฐเริ่มออกนโยบายที่มีความใกล้ชิดและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของ ประชาชนมากยิ่งขึ้น เห็นได้ชัดจาก นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค ที่เป็น “ผลผลิตแห่งอำนาจ” ใน สมัย รัฐบาล นายทักษิณ ชินวัตร (ภาคภูมิ แสงนกกุล, 2561) และต่อมาเมื่อเกิดการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ที่ต้องการกำจัด นายทักษิณ ชินวัตร “ออกจากการเมือง” (คริส เบเคอร์ และ ผาสัก พงษ์ไพจิตร, 2557) รัฐบาล พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้เปลี่ยนนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นรักษาฟรี คือ การกำจัด นายทักษิณ ชินวัตร “ออกจากใจประชาชน” ซึ่งการเลือกตั้งครั้งต่อมา พรรคพลังประชาชน ก็ได้ใช้นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค กลับมาหาเสียงอีกครั้ง เป้าหมายหนึ่งที่ สำคัญ คือ การตอกย้ำว่า นายทักษิณ ชินวัตร ยังอยู่ในใจของประชาชนและพรรคพลังประชาชน นำโดย นายสมัคร สุนทรเวช ได้รับชัยชนะในครั้งนั้น ต่อมาในสมัยรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ รัฐบาลที่จัดตั้งจากการผันผวนทางการเมือง ได้ยกเลิกนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นรักษาฟรี และยกเลิกบัตรทอง เปลี่ยนมาใช้บัตรประจำตัวประชาชนเพียงใบเดียว และต่อมาในการเลือกตั้ง พ.ศ.

2554 พรรคเพื่อไทย โดยการนำของ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้นำนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคกลับมาอีกครั้ง จนกระทั่งรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จึงได้เปลี่ยนนโยบายดังกล่าวเป็น 30 บาทรักษาทุกที่

ดังนั้นจะเห็นได้ว่านอกจากนโยบายจะเป็นเครื่องมือของรัฐในการควบคุมประชาชน อีกนัยหนึ่งนโยบาย คือ เครื่องมือในการ “ประหารประหาร” ทางการเมือง นโยบายกลายเป็นเพียงผลงานของรัฐบาลแต่ละชุดเท่านั้น เมื่อมีการผลัดเปลี่ยนอำนาจ นโยบายจะถูกเปลี่ยนไปด้วย เมื่อกลุ่มอำนาจเดิมกลับมา ก็จะดึงนโยบายของตนกลับมาผลิตซ้ำอีก

4. ทศคติของ ประชาชน นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่รัฐ ที่มีต่อบัตรประจำตัวประชาชน และอำนาจรัฐ

4.1 ทศคติของประชาชนที่มีต่อบัตรประจำตัวประชาชนและอำนาจรัฐ

4.1.1 อำนาจรัฐในการควบคุมการดำเนินชีวิตประจำวัน ประชาชนในเขตพื้นที่ อ.เมืองเชียงใหม่ 66.6% (6 ใน 9) อ.เชียงดาว 44.4% (4 ใน 9) และประชาชนทั่วไป 46.6% (7 ใน 15) มีความคิดเห็นว่าอำนาจรัฐเข้ามาควบคุมการดำเนินชีวิตประจำวันในระดับที่สูง เพราะรัฐมีส่วนในการตั้งเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตของประชาชนตั้งแต่ต้นจนจบ เช่น การแจ้งเกิด การจดทะเบียนสมรส รวมถึงการแจ้งตาย เป็นต้น ประชาชนต้องรายงานทุกความเคลื่อนไหวกับรัฐ จุดที่น่าสนใจคือ ประชาชนที่มีรายได้น้อยและรายได้ปานกลางในเขตพื้นที่ อำเภอ.เชียงดาว กว่า 55.5% (5 ใน 9) มีความคิดเห็นว่าอำนาจรัฐเข้ามาควบคุมการดำเนินชีวิตประจำวันในระดับที่ต่ำถึงปานกลาง เพราะ รัฐจะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันเมื่อประชาชนต้องใช้บริการภาครัฐเท่านั้น

4.1.2 ความสำคัญของบัตรประจำตัวประชาชน ประชาชนในเขตพื้นที่ อำเภอ.เมืองเชียงใหม่ 88.8% (8 ใน 9) อำเภอ.เชียงดาว 33.3% (3 ใน 9) และประชาชนทั่วไป 80% (12 ใน 15) มีความเห็นว่าบัตรประจำตัวประชาชนมีความสำคัญมาก เพราะประชาชนสามารถใช้งานบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อรับบริการจากหน่วยงานภาครัฐได้อย่างครอบคลุมโดยเฉพาะด้านสุขภาพ จุดที่น่าสนใจคือ ผู้ให้สัมภาษณ์ในเขตพื้นที่ อำเภอ.เชียงดาว 66.6% (6 ใน 9) มีความคิดเห็นว่าบัตรประจำตัวประชาชนมีความสำคัญน้อยถึงปานกลาง เพราะคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐมากนัก และประชาชนบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี และแอปพลิเคชัน

4.1.3 ความสำคัญของบัตรประจำตัวประชาชนในการรับสิทธิรักษาพยาบาล

ประชาชนในเขตพื้นที่ อ.เมืองเชียงใหม่ 88.8% (8 ใน 9) อำเภอเชียงดาว 33.3% (3 ใน 9) และประชาชนทั่วไป 73.3% (11 ใน 15) มีความเห็นว่าบัตรประจำตัวประชาชนมีความสำคัญมากในการรับสิทธิรักษาพยาบาล เพราะเป็นการยืนยันตัวตนก่อนเข้ารับบริการ รัฐสามารถเข้าถึงข้อมูล และประวัติการรักษาผ่านการกรอกเลข 13 หลัก ทำให้การดำเนินการบริการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประชาชนใช้บัตรประจำตัวประชาชนเพียงใบเดียว จุดที่น่าสนใจคือ ประชาชนในพื้นที่ อำเภอเชียงดาว กว่า 66.6% (6 ใน 9) มีความเห็นว่าบัตรประจำตัวประชาชนไม่มีความสำคัญมากนักในการรับสิทธิรักษาพยาบาล และไม่เห็นด้วยกับการยืนยันบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อเข้ารับการรักษา เพราะสิทธิในการรักษาพยาบาลควรเป็นของทุกคน ไม่เฉพาะคนสัญชาติไทยเท่านั้น

4.1.4 ความสำคัญของการเปลี่ยนเลขบัตรประจำตัวผู้เสียภาษีมาเป็นเลข

เดียวกับบัตรประจำตัวประชาชน ประชาชนในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ 77.7% (7 ใน 9) อำเภอเชียงดาว 33.3% (3 ใน 9) และประชาชนทั่วไป 66.6% (10 ใน 15) มีความเห็นว่าการเปลี่ยนเลขบัตรประจำตัวผู้เสียภาษีมาเป็นเลขเดียวกับบัตรประจำตัวประชาชนมีความสำคัญน้อย เพราะการเปลี่ยนเลขบัตรประจำตัวผู้เสียภาษีมาเป็นเลขเดียวกับบัตรประจำตัวประชาชนทำให้รัฐเข้าถึงข้อมูลของประชาชนมากเกินไป อาจทำให้เกิดการรั่วไหลของชุดข้อมูล จุดที่น่าสนใจ คือ ประชาชนในพื้นที่ อ.เชียงดาว 44.4% (4 ใน 9) มีความเห็นว่าการเปลี่ยนเลขประจำตัวผู้เสียภาษีมาเป็นเลขเดียวกับบัตรประจำตัวประชาชนมีความสำคัญมากในการลดความซ้ำซ้อนในการทำงานของรัฐ รัฐสามารถรู้ข้อมูลของประชาชนได้อย่างครอบคลุม และจัดเก็บภาษีได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.1.5 ความสำคัญของการลงทะเบียนผ่านแอปพลิเคชันโดยใช้บัตรประจำตัว

ประชาชนเพื่อยืนยันการรับสิทธิ ประชาชนในเขตพื้นที่ อ.เมืองเชียงใหม่ 33.3% (3 ใน 9) อำเภอเชียงดาว 66.6% (6 ใน 9) และประชาชนทั่วไป 33.3% (5 ใน 15) มีความเห็นว่าการลงทะเบียนผ่านแอปพลิเคชันเพื่อยืนยันการรับสิทธิมีความสำคัญน้อย เพราะ การลงทะเบียนผ่านแอปพลิเคชันโดยใช้บัตรประจำตัวประชาชนเพื่อยืนยันการรับสิทธิ เป็นเพียงการช่วงชิงสิทธิประโยชน์ที่ประชาชนทุกคนควรได้รับ แต่รัฐจัดสรรให้กับประชาชนบางกลุ่มที่ลงทะเบียนทันและผ่านเงื่อนไขที่รัฐกำหนดเท่านั้น ยังมีประชาชนจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าถึงนโยบายดังกล่าว เพราะยังขาดความเข้าใจด้านเทคโนโลยี และมีฐานะยากจนไม่สามารถซื้อโทรศัพท์สมาร์ทโฟน จุดที่น่าสนใจ คือ ประชาชนทั่วไป 53.8% (8 ใน 15) เห็นถึงความสำคัญของการลงทะเบียนผ่านแอปพลิเคชันดังกล่าว เพราะการใช้บัตรประจำตัว

ประชาชนในการยืนยันตัวตน ทำให้ง่ายต่อการควบคุมของรัฐ และเป็นตัวบ่งบอกว่า 1 คน มี 1 สิทธิ์

4.1.6 พัฒนาการของอำนาจรัฐในชีวิตประจำวันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2563

ประชาชนในทุกพื้นที่ที่มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าอำนาจรัฐพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมาก เพราะการควบคุมประชาชนถูกพัฒนาไปในทุกมิติ ทั้งการใช้อำนาจแบบแข็งกระด้างผ่านกฎหมายและกำลังทหาร อำนาจตรวจตราในโลกอินเทอร์เน็ต รัฐได้พัฒนาอำนาจในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบงการชีวิตประชาชน หลอกล่อให้ประชาชนเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่รัฐกำหนด ในปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร รัฐปกครองประชาชนผ่านชุดข้อมูลต่างๆที่ได้เก็บรวบรวมไว้ ดังนั้นทุกครั้งที่มีการปฏิสัมพันธ์ผ่านชุดเลข 13 หลัก รัฐสามารถรับรู้ทุกการเคลื่อนไหวของประชาชน แต่กระนั้น มีผู้ให้สัมภาษณ์บางกลุ่มราว 11.1% (1 ใน 9) ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว มีความเห็นว่าอำนาจรัฐไม่ได้พัฒนามากนัก เพราะกลุ่มคนเหล่านี้อยู่ในสังคมชนบทห่างไกลจากอำนาจรัฐ ไม่ใช่เทคโนโลยี แต่จะรู้สึกถึงอำนาจรัฐในบางครั้งเมื่อถูกเรียกตรวจบัตรประจำตัวประชาชนขณะเดินทางข้ามเขตแดนอำเภอ

4.2 ทศนคตินักวิชาการที่มีต่อบัตรประจำตัวประชาชนและอำนาจรัฐ

จากการสัมภาษณ์นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์และการเมืองไทยพบว่า การปกครองของรัฐทุกรัฐล้วนมีเป้าหมายอยู่ที่การควบคุมการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน แตกต่างตรงวิธีการซึ่งเป็นศิลปะการปกครองของรัฐนั้นๆ รัฐอำนาจนิยม (Authoritarianism) มักจะมีกติกาสกัดเกินกว่ารัฐประชาธิปไตย (Democracy) ในรัฐสมัยใหม่ปัจจุบันอำนาจรัฐพัฒนาให้มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น เช่น การตรวจจับความคิดในโลกออนไลน์ รัฐสามารถเข้าถึง IP Address

การปกครองของรัฐสมัยใหม่ให้ความสนใจอยู่ 2 เรื่อง คือ การให้บริการ และการควบคุม (Service and Control) ในช่วงที่สภาวะการเมืองปกติรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งจะพัฒนาการให้บริการมากกว่าการควบคุม กลับกันรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารมักจะพัฒนาการควบคุมมากกว่าการให้บริการ การพัฒนาการให้บริการเทียบได้จากนโยบาย 2 ยุคสมัยที่มีความเกี่ยวพันกับบัตรประจำตัวประชาชน คือ นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค ในสมัยรัฐบาล นายทักษิณ ชินวัตร และนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านแอปพลิเคชัน (เป๋าตัง-ถุงเงิน) ในสมัยรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เมื่อมองนโยบายดังกล่าวผ่านการให้บริการและการควบคุม (Service and Control) จะเห็นถึงความต่างอย่างมาก ในสมัยรัฐบาล นายทักษิณ ชินวัตร มุ่งพัฒนาในเชิงโครงสร้าง

หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่มีการหวังผลในระยะยาว ต่างจากนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านแอปพลิเคชันในสมัยรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มีจุดมุ่งหมายในการกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้นเพื่อประครองตนในอยู่อำนาจต่อไปได้นั่น

การปกครองแบบชีวญาณผ่านบัตรประจำตัวประชาชนโดยใช้นโยบาย ทำให้ประชาชน กลายเป็นเพียงชุดเลข 13 หลักที่รัฐเป็นผู้ให้ความหมาย ตีกรอบ และจัดหมวดหมู่ รัฐสามารถรู้ข้อมูลที่รัฐต้องการทุกอย่างผ่านการกรอกเลข 13 หลัก ใช้เหตุผลด้านการบริการประชาชนเพื่อไปสู่การใช้อำนาจปกครองด้วยชุดข้อมูล

รัฐสมัยใหม่ไม่ได้ใช้วิธีการควบคุมแบบบังคับด้วยความรุนแรงอีกต่อไป รัฐใช้อำนาจใหม่ผ่านการผลิตสร้าง ไตรระดับจาก ระเบียบวินัย (Discipline) วาทกรรม (Discourse) อำนาจชีวะ (Bio-power) จนถึงการปกครองแบบชีวญาณ รัฐมีการประกอบสร้างความเป็นพลเมืองของรัฐตั้งแต่ระดับโรงเรียน ในการกำหนดหลักสูตรต่างๆ มีการจัดหมวดหมู่ประชากรตามขีดความสามารถผ่านระดับการศึกษา และอาชีพ เพื่อเป็นตัวบ่งบอกสถานภาพทางสังคม กลไกแห่งอำนาจที่พยายามพุ่มพักในทุกระดับมีเป้าหมายคือการปกครองแบบชีวญาณ ที่พัฒนาการปกครองไปในระดับจิตใต้สำนึกของประชาชน ให้ประชาชนปกครองตนเองภายใต้กฎเกณฑ์ที่รัฐเป็นผู้กำหนด รัฐสามารถปกครองแบบไม่ปกครอง トラบเท่าที่ประชาชนยังมีความเชื่อมั่นต่อรัฐ

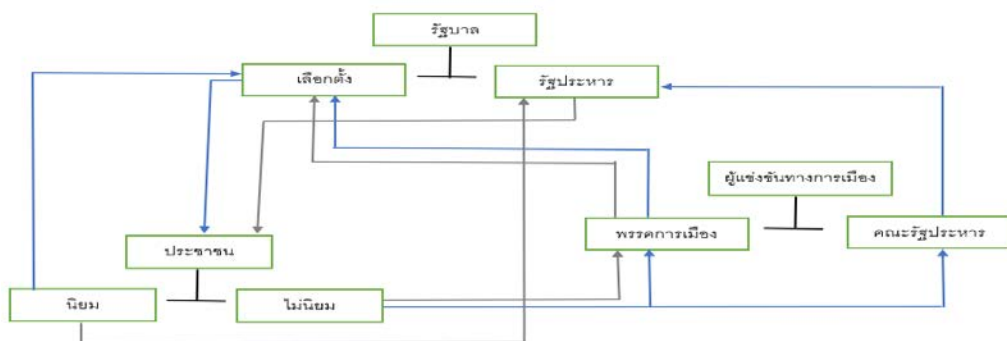
นักวิชาการส่วนหนึ่งมองว่ารัฐไทยมีข้อมูลประชาชนอย่างละเอียด แต่ไม่สามารถพัฒนาการปกครองประชาชนได้อย่างเบ็ดเสร็จ สาเหตุหนึ่งมาจากความไม่ต่อเนื่องของการปกครอง เมื่อถึงจุดที่รัฐไทยพัฒนาการปกครองมาเป็นลักษณะการปกครองผ่านชุดข้อมูล มีการออกนโยบายที่ได้รับความนิยมจากประชาชน มักจะถูกแทรกด้วยการรัฐประหารที่ดึงวิธีการปกครองด้วยความรุนแรงกลับมาใช้ ส่งผลให้พัฒนาการของวิธีการปกครองผ่านชุดข้อมูลไม่ต่อเนื่อง การออกนโยบายต่างๆ ของทุกรัฐบาล เป็นความพยายามดึง Informal Sector ให้กลายเป็น Formal Sector ให้ได้มากที่สุด เช่น นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค ในสมัยรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ที่ทำให้รัฐได้รับข้อมูลของชนชั้นแรงงานมากยิ่งขึ้น และนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านแอปพลิเคชัน ในสมัยรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็ทำให้รัฐสามารถคำนวณรายได้ของร้านค้าขนาดเล็กเพื่อเรียกเก็บภาษี

4.3 ทศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อบัตรประจำตัวประชาชนและอำนาจรัฐ

รัฐจำเป็นต้องพัฒนาบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อ ดูแลและจัดสวัสดิการแก่ประชาชน เมื่อบัตรประจำตัวประชาชนได้รับการพัฒนา จะทำให้ประชาชนได้รับการบริการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การตรวจสอบการจดทะเบียนสมรสในระบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่แต่เดิมเป็นการเก็บรวบรวมเชิงเอกสาร ซึ่งอาจเกิดการจดทะเบียนสมรสซ้อนขึ้นได้ ในส่วนของการแจ้งเกิดการพัฒนาบัตรประจำตัวประชาชนให้มีประสิทธิภาพมีส่วนสำคัญเช่นกัน ในอดีตมักมีการแจ้งเกิดหลายครั้ง หลายพื้นที่ ทำให้ 1 บุคคล มีเลข 13 หลักหลายชุด แต่ในปัจจุบันมีการเชื่อมโยงข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์ทำให้ไม่เกิดปัญหาดังกล่าว และอีกกรณีหนึ่ง คือ การสวมตัวทำบัตรประจำตัวประชาชน แต่เดิมมักจะมีการซื้อ-ขายอัตลักษณ์และเลขบัตรประจำตัวประชาชนบริเวณชายแดน กลุ่มคนไทยชายขอบในอดีตส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของบัตรประจำตัวประชาชนเพราะทำกินอยู่ในพื้นที่ แต่ปัจจุบันสภาพสังคมมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น บัตรประจำตัวประชาชนมีฟังก์ชัน (function) มากกว่าการบ่งบอกอัตลักษณ์ ทำให้กลุ่มคนชายขอบเกิดการหวงแหนอัตลักษณ์และเลขบัตรประจำตัวประชาชน แต่เดิมการสวมตัวทำได้ง่าย เพราะไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในระบบใช้เพียงพยานบุคคลในการยืนยันตัวตน แต่ปัจจุบันมีการเก็บภาพใบหน้าและลายพิมพ์นิ้วมือไว้ในระบบ เมื่อใบหน้าและลายนิ้วมือไม่ตรงกันระบบจะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบ และให้ปลัดอำเภอสแกนลายนิ้วมือรับรอง ซึ่งหากเป็นไปด้วยวิธีการทุจริตส่วนกลางสามารถตรวจสอบได้ภายหลัง และถูกลงโทษทางวินัยร้ายแรง

5. อภิปรายผลการวิจัย

ภาพที่ 1. แสดงความสัมพันธ์ของผลการวิจัย

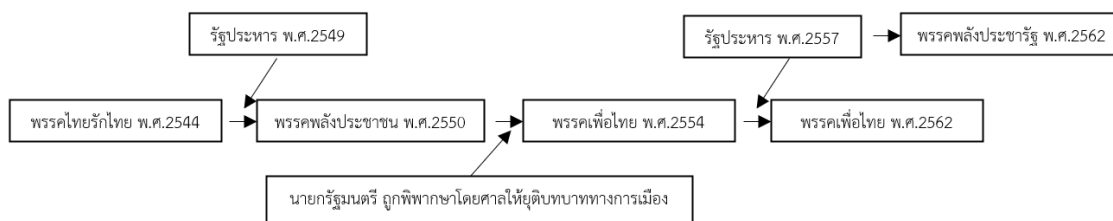

จากแผนภาพได้จำแนกตัวแสดงหลักออกเป็น 3 กลุ่ม คือรัฐบาล ประชาชน และผู้แข่งขันทางการเมือง เริ่มต้นจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง (รัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พ.ศ. 2554-2557) ได้ผลิตสร้างการปกครองแบบชีวิธผ่านบัตรประจำตัวประชาชนโดยการออกนโยบายที่มีความยึดโยงกับประชาชน (30 บาทรักษาทุกโรค ฉุกเฉิน 3 กองทุน เป็นต้น) กลุ่มประชาชนที่นิยม (ตกอยู่ในสภาวะถูกปกครองแบบชีวิธ) จะกลับไปเลือกพรรคการเมืองเดิมเป็นรัฐบาลอีกครั้ง ในส่วนของกลุ่มประชาชนที่ไม่นิยม มี 2 ทางเลือกคือ เลือกพรรคการเมืองอื่นในการเลือกตั้งครั้งต่อไป หรือสนับสนุนคณะรัฐประหารยึดอำนาจ (การเมืองไทยมักเลือกทางนี้)

ในส่วนของรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร (รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา) นอกจากการสร้างการปกครองแบบชีวิธผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (นโยบาย 30 บาทรักษาทุกที่ แอปพลิเคชันเป๋าตัง-ถุงเงิน) ในช่วงแรกของการยึดอำนาจจะเน้นการใช้ความเด็ดขาดจากการออกประกาศและมาตรการต่างๆ เพื่อให้เกิดการต่อต้านน้อยที่สุด ประชาชนที่นิยมจะสนับสนุนกลุ่มคณะรัฐประหารต่อไป ส่วนประชาชนที่ไม่นิยมต้องเผื่อใจให้กลุ่มคณะรัฐประหารจัดให้มีการเลือกตั้ง และเลือกพรรคที่ตนนิยมเข้าไปช่วงชิงอำนาจทางการเมือง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทั้งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และรัฐประหาร ต่างใช้ การปกครองแบบชีวิธผ่านบัตรประจำตัวประชาชน เป็นเครื่องมือหนึ่งในการปกครอง หากสร้างการปกครองในสภาวะจิตใจประชาชนได้สำเร็จ จะทำให้รัฐบาลอยู่ในอำนาจต่อไป หรืออีกนัยยะหนึ่ง หากผู้แข่งขันทางการเมืองหน้าใหม่สร้างการปกครองในสภาวะจิตใจประชาชนได้สำเร็จ จะช่วยเพิ่มศักยภาพทางการเมืองแข่งขันได้

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 2. แสดงจุดตัดและจุดเชื่อมต่อของการเมืองไทย (พ.ศ.2544-2562)

จากแผนภาพแสดงถึง การสืบทอดอำนาจของพรรคการเมือง โดยมีจุดเชื่อมต่อที่ผูกโยง การควบคุมไว้ในสภาวะจิตใจของประชาชนอย่างต่อเนื่องยาวนาน ตั้งแต่ สมัยพรรคไทยรักไทย พ.ศ. 2544 ที่ดำเนินนโยบายได้อย่างประสบความสำเร็จ หลายนโยบายด้วยกัน เช่น นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น แม้จะมีการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ที่พยายาม สลายอำนาจของ นายทักษิณ ชินวัตร มีการยกเลิกนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคเปลี่ยนเป็น รักษาฟรี แต่ไม่ได้รับการตอบรับจากประชาชนมากนัก เพราะประชาชนต่างรู้สึกได้ว่ายาของ นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคมีประสิทธิภาพมากกว่า เห็นได้จากการหาเสียงของพรรคพลัง ประชาชนที่ได้นำนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคมาใช้ในการหาเสียง และชนะผลการเลือกตั้ง จัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ แต่ต่อมา นายสมัคร สุนทรเวช และ นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ จะถูกศาล พิพากษาให้ยุติบทบาททางการเมือง และยุบพรรคพลังประชาชนในท้ายที่สุด (2 ธันวาคม พ.ศ. 2551) ส่งผลให้พรรคประชาธิปัตย์จัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จโดยมี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็น นายกรัฐมนตรี และเปลี่ยนนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคเป็นรักษาฟรี ต่อมา มีการเลือกตั้งอีก ครั้งในปี พ.ศ. 2554 พรรคเพื่อไทยมาด้วยสโลแกน “ทักษิณคิดเพื่อไทยทำ” และนำนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค มาใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งอีกครั้ง พรรคเพื่อไทยจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ แต่ถูกรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ท่าทีของคณะรัฐประหารใน ครั้งนี้ ต่างจากการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 คณะรัฐประหารในครั้งนี้มีท่าทีที่จะสืบทอดอำนาจ มีการออกนโยบายประชานิยม เช่น นโยบายบัตรประชารัฐ และมีการจัดตั้งพรรคการเมือง พรรคพลังประชารัฐ ต่อมา การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 พรรคพลังประชารัฐได้คะแนนการ เลือกตั้งมาเป็นอันดับสองและจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ และพยายามเชื่อมโยงกับนโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรคเดิม พัฒนาเป็นนโยบาย 30 บาทรักษาทุกที่

จากที่กล่าวมาจะเห็นตัวแสดงทางการเมือง (ทั้งพรรคการเมืองและคณะรัฐประหาร) ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการช่วงชิงอำนาจในการปกครองประชาชน มาสู่การปกครองในระดับชีวญาณ ผ่านการออกนโยบายที่ผูกโยงกับข้อมูลบัตรประจำตัวประชาชน ให้ความปลอดภัย และความมั่ง คั่ง เพื่อสร้างความไว้วางใจแก่ประชาชนในสภาวะจิต จนทำให้ประชาชนเกิดการควบคุม และตัดสินใจด้วยตนเองสนับสนุนพรรคการเมืองหนึ่งๆ ซึ่งการตัดสินใจสนับสนุนถูกพุ่มพักจาก “องคาพยพแห่งอำนาจ” ที่รัฐกระทำต่อประชาชน ทั้งในระดับร่างกายและจิตใจ

7. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาตามแนวทางวงศ์วิทยา (Genealogy) หรือ สืบสาแหรก ทำให้เกิดข้อค้นพบที่น่าสนใจหลายประการ ผู้วิจัยได้กำหนดจุดเริ่มต้นของการศึกษาไว้ที่ปี พ.ศ.2554-2563 เมื่อใช้วิธีการศึกษาแบบสืบสาแหรกและพบว่าสิ่งหนึ่งที่ทำให้บัตรประจำตัวประชาชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คือ นโยบาย และความนิยมที่ประชาชนมีต่อนโยบายได้สร้างผลลัพธ์ทางการเมืองไว้อย่างน่าสนใจ เมื่อนำนโยบายที่ประสบความสำเร็จ เช่น 30 บาทรักษาทุกโรค ไปสืบสาแหรกจะพบถึงจุดของการเชื่อมต่อแห่งการสืบทอดอำนาจทางการเมืองของ นายทักษิณ ชินวัตร ที่ยังคงสามารถควบคุมสภาวะจิตใจของประชาชนบางกลุ่มได้ และรัฐบาลภายหลังการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 พยายามเลียนแบบวิธีการดังกล่าว ดังนั้นการศึกษาตามแนวทางดังกล่าวยังคงเปิดพื้นที่ในการศึกษา แกะรอยสาแหรกในอดีต และจะเกิดข้อค้นพบอีกมาก จึงควรศึกษาต่อไปอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- คริส เบเคอร์, และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ทานาเบ ชิเกฮารุ. (2551). *ชุมชนกับการปกครองชีวญาณ : กลุ่มผู้ติดเชื่อเอชไอวีในภาคเหนือของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- เบญจวรรณ อุปัทมย์. (2561). แนวคิดเรื่องตัวตนที่รู้จักและกระบวนการสร้างตัวตนของมิเชล ฟูโกต์. สืบค้นจาก https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CRMA_HUSO/article/view/154546
- ปิยบุตร แสงกนกกุล. (2562). *ศาลรัฐประหาร : ตุลาการ ระบอบเผด็จการ และนิติรัฐประหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: ฟ้ามุข.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2561). *อัตลักษณ์เอกสาร วงศ์วิทยาการควบคุมประชากรของรัฐไทย*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ธงชัย วินิจจะกุล. (2534). รายงานโครงการวิจัยเสริมหลักสูตร เรื่อง *วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศ์วานวิทยา (Genealogy)*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนศ วงศ์ยานนาวา. (2558). พุโกต์และอนุรักษนิยมใหม่. ใน อนุสรณ์ อุณโณ, จันทน์ เจริญศรี, และ สติสา ยุกตะนันท์ (บก.), *อ่านวิพากษ์ มิเชลฟูโกต์* (น.27-74). กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- ภาคภูมิ แสงนกกุล. (2561). จาก “ยกเลิก 30 บาทรักษาทุกโรค” สู่ “ร่วมจ่าย”: ทำอย่างไรให้คนไม่ล้มละลายจากการป่วย และยังแพร่ต่อทุกฝ่าย?. สืบค้นจาก <https://themomentum.co/thai-universal-healthcare-from-non-pay-or-co-pay/>
- สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์กรมหาชน) (สรอ.). (2564). การเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลภาครัฐ (GDX). สืบค้นจาก <https://www.dga.or.th/our-services/digital-platform-services/dga-gdx/>
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2552). *คิดอย่างมิเชล พุโกต์ คิดอย่างวิพากษ์: จากวาทกรรมของอัตบุคคล ถึงจุดเปลี่ยนของอดีต*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Foucault, M. (2000). Governmentality. In J. D. Faubion (Ed.), *Power*, pp. 201-222. New York, NY: The New Press.
- Li, T. M. (2007). Governmentality. -*Anthropologica*, 49(2), 275-294. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/25605363>
- Rose, N., O'Malley, P., & Valverde, M. (2006). Governmentality. *Annual Review of Law and Social Science*, 2, 83-104. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1474131

อิทธิพลของความอยู่ดีมีสุขต่อศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุ ในศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร *

The Influence of Well-being on the Work Potential Among the Elderly at Vocational Training Centers in Bangkok Metropolis

กานต์พิชชา แก้วอ่อน, และ เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์
Kanpitcha Keawon, and Kasemsarn Chotchakornpant
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
School of Public Administration,
National Institute of Development Administration
Corresponding author E-mail: kanpitcha.kae@stu.nida.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องอิทธิพลของความอยู่ดีมีสุขต่อศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุในศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความอยู่ดีมีสุขที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร และ 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มาเข้ารับการฝึกอบรมด้านอาชีพจากศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) และเก็บข้อมูลใช้วิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) ซึ่งเป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกที่อาสาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหน่วยตัวอย่างด้วยความเต็มใจ

* ได้รับความ: 26 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 12 กรกฎาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 13 กรกฎาคม 2566

เท่านั้น ทั้งหมด 440 คน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการแปลความเชิงบรรยาย และสถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน คือ Multiple Regression Analysis

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยความอยู่ดีมีสุขมีอิทธิพลทางบวกต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) ด้านความสามารถ (Ability) และด้านพฤติกรรม (Behavior) ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครมากถึงร้อยละ 72 ร้อยละ 66 ร้อยละ 50 และร้อยละ 48 ตามลำดับ ในสามด้านแรกประกอบด้วยตัวแปรที่มีอิทธิพล 2 ตัวแปร เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านสภาพแวดล้อม รองลงมา คือ ด้านสุขภาพอนามัย ส่วนด้านพฤติกรรม (Behavior) เป็นด้านเดียวที่ประกอบด้วยตัวแปรที่มีอิทธิพล 3 ตัวแปร เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านสภาพแวดล้อม รองลงมา คือ ด้านสุขภาพอนามัย และสุดท้าย คือ ด้านครอบครัว 2) ภาครัฐควรมีการจัดสรรทรัพยากร สวัสดิการ และการสร้างเสริมสุขภาพอนามัยเชิงรุกทั้งในด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตอย่างจริงจัง มีการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงคุณค่าและขีดความสามารถรวมถึงการสนับสนุนแหล่งเงินทุนหมุนเวียน และการลงพื้นที่ดูแลผู้สูงอายุในเขตและชุมชนต่างๆ อย่างทั่วถึงและต่อเนื่องเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงานของของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: ความอยู่ดีมีสุข; ศักยภาพการทำงาน; ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were 1) to investigate the contributing factors affecting the elderly's work efficiency in Vocational Training Center, Bangkok, and 2) to propose the suggestions to improve the elderly's work efficiency in Vocational Training Center, Bangkok. It was a quantitative research study, using a questionnaire to collect data from a sample, namely individuals aged 60 and above who had received vocational training at the Vocational Training Center, Bangkok from January to May 2023. The data collection was performed using convenience sampling and voluntary selection methods, which involved selecting

a sample group from members who voluntarily participated as sample units. The total number of participants was 440. The data was analyzed by Descriptive Statistics using Frequency, Percentage, Means and Standard Deviation, presented on table and descriptive interpretation. Inferential Statistics, Multiple regression analysis.

The research result showed that 1) Well-being factors positively influenced the work efficiency in terms of knowledge, skills, ability, and behavior of the elderly in Bangkok, by 72%, 66%, 50%, and 48% respectively. In the first three areas, there were two influential variables in order of greatest to least: environmental conditions and health. Behavior was the only area composed of three influential variables in descending order: environmental conditions, health, and family. 2) The government should seriously allocate resources, welfare, and actively promote physical and mental health. There should be efforts to raise awareness about the value and potential of the elderly, including supporting revolving capital sources and providing community-based care for the elderly. All of this should be widespread and consistent to develop the working potential of the elderly in Bangkok.

Keywords: well-being; work potential; elderly

1. บทนำ

จากการศึกษาสัดส่วนของประชากรของประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยมีแนวโน้มที่อัตราเกิดลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี 2564 ถือเป็นปีแรกที่ประเทศไทยมีจำนวนการเสียชีวิตมากกว่าจำนวนประชากรเกิดใหม่ โดยมีการเสียชีวิตมากกว่าการเกิดถึง 19,000 คน โดยเหตุผลที่การเกิดลดลง เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ครอบครัวมีบุตรน้อยลง ในทางวิชาการก็คือการที่ภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าระดับทดแทน ทำให้ประชากรไทยจะมีแนวโน้มลดลงจากในปี 2561 ซึ่งในปัจจุบัน คือ ปี 2565 ครอบครัวไทยที่เป็นครอบครัวที่ไร้บุตรหลานมีมากถึง 21 ล้านครัวเรือน (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2565) ซึ่งจากสัดส่วนการเกิดที่น้อยลงนี้เองทำให้

แรงงานหนุ่มสาวก็จะมีแนวโน้มลดลงตามไปด้วย ผลที่ตามมา คือ ประสิทธิภาพการผลิตก็จะลดลง ผลผลิตทั้งหมดรวมประชาชาติ หรือจีดีพีก็จะมีแนวโน้มลดลงไปด้วย ซึ่งบริษัทวิจัยต่างชาติ PwC เคยคำนวณไว้ว่า ด้วยโครงสร้างประชากรไทยที่เสียเปรียบนี้จะทำให้การเติบโตของเศรษฐกิจชะลอตัวลงในที่สุด ส่งผลทำให้ประเทศเวียดนามและฟิลิปปินส์ซึ่งมีประชากรวัยหนุ่มสาวมากกว่าเรามากก็จะมีจีดีพีสูงกว่าไทยภายในปี พ.ศ. 2593 โดยจากการสูญเสียประชากรวัยหนุ่มสาวที่จะเป็นแรงงานสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศนี้เอง ทำให้การกลับมาส่งเสริมผลักดันให้ประชากรที่เป็นผู้สูงอายุวัยเกษียณเข้ามามีบทบาทในการทำงานภาคส่วนต่าง ๆ จึงถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับประเทศไทย

แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายที่รองรับการทำงานของผู้สูงอายุอยู่แล้ว จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า ในการที่จะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้อย่างมีศักยภาพ มีประสิทธิภาพจะเกี่ยวเนื่องกับปัจจัยที่สำคัญหลายประการ เช่น งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพหุพลังให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคม โดยอรสา ธาตวากร (2563) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพหุพลัง คือการมีแรงบันดาลใจ การมีสภาพแวดล้อมโดยรอบที่เอื้ออำนวย การให้รางวัล การเสริมแรงและการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ครอบครัวต้องเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน ดังนั้นกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ใช้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) เป็นศูนย์รวมของคนสูงวัย ดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อสนับสนุนกลไกการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเพื่อรองรับสังคมสูงวัย อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ควรทำงานประสานเชื่อมโยงกับผู้สูงอายุที่ยังมีพลังในการทำงานเพื่อสร้างเครือข่ายอาสาสมัครผู้สูงอายุในการทำงานเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจต้องมีเกณฑ์ในการพิจารณาศักยภาพและความพร้อมในการทำงานโดยแยกระหว่างคนที่ทำงานได้ดีมากเป็นพิเศษออกจากคนที่ทำงานได้โดยเฉลี่ยปกติ ซึ่งองค์ประกอบของสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน หรือ KSAOs ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน (Nadler & Zeace, 1991) เป็นการจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานสูงกว่าบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานตามปกติ ในขณะที่การศึกษา เรื่อง กลยุทธ์ส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุไทย โดยศุภิสรา สุขอนันต์ (2563) พบว่า กลยุทธ์ส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุไทยสามารถทำได้โดย 1) จัดทำฐานข้อมูลของผู้สูงอายุและกลไกในระดับพื้นที่ 2) สร้างค่านิยมในการส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุ 3) ส่งเสริมการบูรณาการด้านการทำงาน

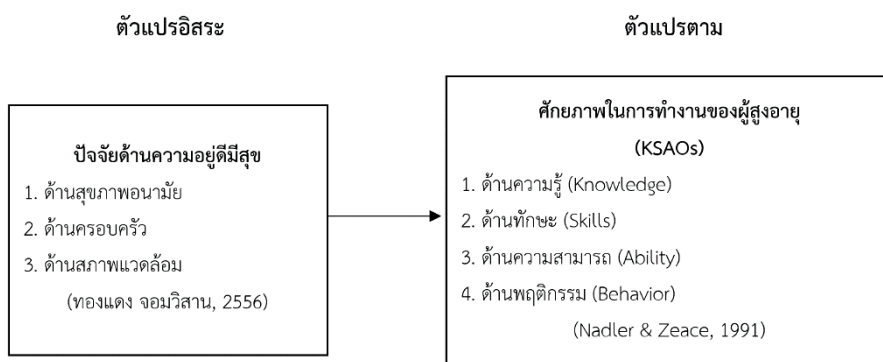
ของผู้สูงอายุ 4) ส่งเสริม พัฒนาอาชีพให้ครบวงจร เพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ และ 5) พัฒนาระบบความคุ้มครองในการทำงานของผู้สูงอายุ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนา ได้แก่ การเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างหลักประกันและความมั่นคงด้านการเงินโดยเริ่มต้นตั้งแต่วัยแรงงาน การส่งเสริมให้ผู้ทำงานในระบบมีการทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ควบคู่กันไป เพื่อให้มีทักษะและประสบการณ์ที่ทำงานได้อย่างต่อเนื่อง และควรมี การนำกลยุทธ์ที่กำหนดไปทดลองปฏิบัติในพื้นที่ค่อนข้างจะมีความพร้อม ก่อนที่จะมีการขยาย ผลไปยังพื้นที่อื่นๆ ดังนั้นเพื่อเป็นการศึกษาเพื่อให้ได้แนวทางใหม่ ๆ ที่แตกต่างกันออกไปจากผล การศึกษาวิจัยที่นักวิจัยท่านอื่น ๆ ได้ดำเนินการศึกษามา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีความ สนใจที่จะทำการศึกษา เรื่อง “อิทธิพลของความอยู่ดีมีสุขต่อศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุใน ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร” โดยงานวิจัยนี้ทำการศึกษาในตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัยความอยู่ดี มีสุขที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผลการศึกษา ที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมพัฒนา ศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครให้มีความเหมาะสมมากขึ้น สามารถส่งเสริมศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุ อันจะทำให้ภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ทั้งใน ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงภาคครัวเรือนให้เกิดการยอมรับในการรับผู้สูงอายุเข้าทำงานในองค์กร ของตนเอง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา ประเทศลดน้อยลง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความอยู่ดีมีสุขที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุในเขต กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา: ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุในเขต กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา: ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้ ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดย ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วารสาร และวิทยานิพนธ์ เพื่อนำมาสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากนั้นผู้วิจัยใช้การวิจัยภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มาเข้ารับการฝึกอบรมด้านอาชีพจากศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ในปี 2566 ตั้งแต่เดือนมกราคมจนถึงเดือนมิถุนายน จำนวนทั้งสิ้น 11 แห่ง ทั้งเพศชายและหญิง โดยผู้วิจัยได้ใช้การคำนวณแบบไม่ทราบจำนวนประชากร (บุญชม ศรีสะอาด, 2555) ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน (ภาพที่ 2.) และเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมจำนวนประชากรมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ 400 ตัวอย่าง และมีการทำ Pre –Test กับกลุ่มประชากรจำนวน 40 ตัวอย่าง รวม 440 ตัวอย่าง

	n	$= \frac{P(1-P)Z^2}{e^2}$	แทนค่าสูตร
เมื่อ	n	= จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ	$n = \frac{0.5(1-0.5)(1.96)^2}{(0.05)^2}$
	P	= สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยกำหนดสุ่ม (0.5)	$n = \frac{0.25(3.8416)}{(0.0025)}$
	Z	= ระดับความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้	$n = \frac{0.9604}{0.0025}$
	Z	ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 มีค่า = 1.96 (เชื่อมั่น 95%)	$n = 384.16 \sim 385$
	e	= สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ (0.5)	

ภาพที่ 2. แทนค่าสูตรการคำนวณแบบไม่ทราบจำนวนประชากร

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ คือ ความอยู่ดีมีสุขกับตัวแปรตาม คือ ศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุในศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เท่านั้น ไม่ได้มุ่งเน้นศึกษาความเป็นตัวแทน ทำให้ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งจากข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลจำนวนประชากรย้อนหลัง ผู้วิจัยจึงพยายามเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ลักษณะใกล้เคียงกับประชากรมากที่สุด จากการลงพื้นที่ทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองจากศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 11 แห่ง โดยในการเก็บข้อมูลใช้วิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) ซึ่งเป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกที่อาสาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหน่วยตัวอย่างด้วยความเต็มใจเท่านั้น จนได้ครบทั้งสิ้น 440 ตัวอย่าง จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการแปลความเชิงบรรยาย และสถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน คือ Multiple Regression Analysis

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการวิจัยข้อมูลของกลุ่มประชากร

จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 440 คน ส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง จำนวน 225 คน และเพศชาย จำนวน 215 คน ส่วนใหญ่มีลักษณะโครงสร้างของครอบครัว คือ อยู่กับสามี / ภรรยาเท่านั้น มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมา คือ ปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ที่ 5,000 – 10,000 บาท รองลงมา คือ 10,001 – 15,000 บาท

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความความอยู่ดีมีสุข โดยภาพรวม

ความอยู่ดีมีสุข	ระดับความอยู่ดีมีสุข		
	Mean	S.D.	แปลผล
1. ด้านสุขภาพอนามัย	3.71	0.80	สูง
2. ด้านครอบครัว	4.06	0.71	สูง
3. ด้านสภาพแวดล้อม	4.35	0.72	สูงมาก
โดยรวม	4.04	0.66	สูง

จากตารางที่ 1 ผู้สูงอายุในศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นว่า ตนเองมีความอยู่ดีมีสุขโดยรวมอยู่ในระดับสูง (Mean = 4.04, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร มีความอยู่ดีมีสุขด้านสภาพแวดล้อมมากที่สุด โดยมีความอยู่ดีมีสุขในระดับสูงมาก (Mean = 4.35, S.D. = 0.72) รองลงมา คือ ด้านครอบครัว โดยมีความอยู่ดีมีสุขในระดับสูง (Mean = 4.06, S.D. = 0.71) และที่น้อยที่สุด คือ ด้านสุขภาพอนามัย โดยมีความอยู่ดีมีสุขในระดับสูง (Mean = 3.71, S.D. = 0.80)

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับศักยภาพในการทำงาน โดยภาพรวม

ศักยภาพในการทำงาน	ระดับศักยภาพในการทำงาน		
	Mean	SD	แปลผล
1. ด้านความรู้ (Knowledge)	4.20	0.79	สูง
2. ด้านทักษะ (Skills)	4.15	0.85	สูง
3. ด้านความสามารถ (Abilities)	3.91	0.92	สูง
4. ด้านพฤติกรรม (Behavior)	4.00	0.95	สูง
โดยรวม	4.06	0.81	สูง

จากตารางที่ 2 ผู้สูงอายุในศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นว่า ตนเองมีศักยภาพในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง (Mean = 4.06, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นว่า

ตนเองมีศักยภาพในการทำงาน ด้านความรู้ (Knowledge) มากที่สุด โดยอยู่ในระดับสูง (Mean = 4.20, S.D. = 0.79) รองลงมา คือ ด้านทักษะ (Skills) โดยอยู่ในระดับสูง (Mean = 4.15, S.D. = 0.85) และที่น้อยที่สุด คือ ด้านความสามารถ (Abilities) โดยอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน (Mean = 3.91, S.D. = 0.92)

4.2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานไว้ ดังนี้ 1) ความอยู่ดีมีสุข มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านความรู้ (Knowledge) ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร 2) ความอยู่ดีมีสุข มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านทักษะ (Skills) ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร 3) ความอยู่ดีมีสุข มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านความสามารถ (Ability) ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร 4) ความอยู่ดีมีสุข มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านพฤติกรรม (Behavior) ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแต่ละสมมติฐานการวิจัยผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ค่าการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) มีผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรความอยู่ดีมีสุขที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านความรู้ (Knowledge)

ตัวแปรความอยู่ดีมีสุข	b	SE _b	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	0.065	0.127		0.513	0.608
ด้านสุขภาพอนามัย	0.131	0.040	0.134	3.300	0.001**
ด้านครอบครัว	0.052	0.062	0.047	0.837	0.403
ด้านสภาพแวดล้อม	0.790	0.046	0.728	17.140	0.000**
R = 0.846 R ² = 0.716 F = 366.438					
Adjusted R ² = 0.714 SE _e = 0.420					

** หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R²) มีค่าที่สูง เท่ากับ 0.716 แสดงให้เห็นว่ามีอำนาจในการพยากรณ์การส่งอิทธิพลได้ถึงร้อยละ 72 โดยถ้านำมาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ความอยู่ดีมีสุขที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อศักยภาพในการทำงานด้านความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย 2 ตัวแปร โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสภาพแวดล้อม (b = 0.790) รองลงมา คือ ด้านสุขภาพอนามัย (b = 0.131)

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรความอยู่ดีมีสุขที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านทักษะ (Skills)

ตัวแปรความอยู่ดีมีสุข	b	SE _b	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	0.185	0.152		-1.219	0.223
ด้านสุขภาพอนามัย	0.180	0.047	0.170	3.812	0.000**
ด้านครอบครัว	0.078	0.074	0.066	1.061	0.289
ด้านสภาพแวดล้อม	0.768	0.055	0.652	13.993	0.000**
R = 0.811 R ² = 0.658 F = 280.025					
Adjusted R ² = 0.656 SE _e = 0.500					

** หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R²) มีค่าที่สูง เท่ากับ 0.658 แสดงให้เห็นว่ามีอำนาจในการพยากรณ์การส่งอิทธิพลได้ถึงร้อยละ 66 โดยถ้านำมาแยกเป็นรายด้าน จะพบว่า ความอยู่ดีมีสุขที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านทักษะ (Skills) ประกอบด้วย 2 ตัวแปร โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสภาพแวดล้อม (b = 0.768) รองลงมา คือ ด้านสุขภาพอนามัย (b = 0.180)

ตารางที่ 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรความอยู่ดีมีสุขที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านความสามารถ (Ability)

ตัวแปรความอยู่ดีมีสุข	b	SE _b	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	0.011	0.200		0.055	0.956
ด้านสุขภาพอนามัย	0.550	0.062	0.480	8.852	0.000**
ด้านครอบครัว	0.171	0.097	0.133	0.1760	0.079
ด้านสภาพแวดล้อม	0.590	0.072	0.462	8.169	0.000**
R = 0.704 R ² = 0.496 F = 143.166					
Adjusted R ² = 0.493 SE _e = 0.658					

** หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R²) มีค่าเท่ากับ 0.496 แสดงให้เห็นว่ามีอำนาจในการพยากรณ์การส่งอิทธิพลได้ถึงร้อยละ 50 โดยถ้านำมาแยกเป็นรายด้าน จะพบว่าความอยู่ดีมีสุขที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านความสามารถ (Ability) ประกอบด้วย 2 ตัวแปร โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสภาพแวดล้อม (b = 0.590) รองลงมา คือ ด้านสุขภาพอนามัย (b = 0.550)

ตารางที่ 6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรความอยู่ดีมีสุขที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านพฤติกรรม (Behavior)

ตัวแปรความอยู่ดีมีสุข	b	SE _b	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	0.015	0.208		0.073	0.942
ด้านสุขภาพอนามัย	0.451	0.065	0.385	6.960	0.000**
ด้านครอบครัว	0.198	0.101	0.151	1.963	0.050*
ด้านสภาพแวดล้อม	0.722	0.075	0.554	9.595	0.000**
R = 0.690 R ² = 0.476 F = 132.187					
Adjusted R ² = 0.473 SE _e = 0.686					

* หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

** หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางที่ 6 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.476 แสดงให้เห็นว่ามีอำนาจในการพยากรณ์การส่งอิทธิพลได้ถึงร้อยละ 48 โดยถ้านำมาแยกเป็นรายด้าน จะพบว่า ความอยู่ดีมีสุขที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านพฤติกรรม (Behavior) ประกอบด้วย 3 ตัวแปร โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสภาพแวดล้อม ($b = 0.722$) รองลงมา คือ ด้านสุขภาพอนามัย ($b = 0.451$) และสุดท้าย คือ ด้านครอบครัว ($b = 0.198$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยความอยู่ดีมีสุข มีอิทธิพลทางบวกต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านความรู้ (Knowledge) เนื่องจากตัวแบบนี้เป็นตัวแบบใหม่ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม จึงทำให้มีงานวิจัยที่เคยทำการศึกษามาก่อนแล้วค่อนข้างน้อยที่จะนำมาใช้ในการสนับสนุนผลการศึกษาที่พบ แต่ก็ยังมีความสอดคล้องในบางส่วนในงานศึกษาของ สุเนตร สุวรรณละออง (2560) ทำการศึกษาเรื่อง ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุ ในจังหวัดชลบุรี ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่มีความต้องการพัฒนาศักยภาพในการทำงาน ในด้านสังคม โดยกล่าวถึงบริบทภาพรวมของสังคมซึ่งหมายถึงสภาพแวดล้อม ร่างกาย และสุขภาพอนามัย ซึ่งการที่ผู้สูงอายุจะมีศักยภาพในการทำงานด้านความรู้ที่ดีได้ต้องอาศัยการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่ก่อให้เกิดความเครียด และการมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้มีความพร้อมในการทำงาน ดังเช่นผลการศึกษาของอรสา ชาติวากร (2563) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพหุพลังให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคม ที่พบว่า การมีสภาพแวดล้อมโดยรอบที่เอื้ออำนวย และการส่งเสริมสุขภาพะด้านร่างกาย ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความแข็งแรงสมบูรณ์อย่างเหมาะสม

2. ปัจจัยความอยู่ดีมีสุขมีอิทธิพลทางบวกต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านทักษะ (Skills) ผู้สูงอายุจะมีร่างกายและกำลังสมองในการที่จะพร้อมเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมรับความรู้ใหม่ๆ ได้นั้น ผู้สูงอายุต้องมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงเพื่อให้พร้อมกับการเข้าร่วมในทุกกิจกรรม รวมถึงจะต้องมีพื้นฐานของการอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมเพื่อให้มีสภาวะจิตใจที่ดี มีศักยภาพเพียงพอต่อการทำงานที่จะต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ รวมถึงทำงานร่วมกับผู้คนต่างวัยและทำงานตามที่ได้รับมอบหมายตามหน้าที่ได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับภัทรนันท์ อุ่นอ่อน (2564) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาความสุขของผู้สูงอายุในจังหวัดนครปฐม ที่ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขของผู้สูงอายุในจังหวัดนครปฐม ณ ระดับนัยสำคัญ

0.05 มากที่สุด คือ ปัจจัยด้านสุขภาพ รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งการมีปัจจัยเหล่านี้ อย่างเหมาะสม จะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง สามารถอยู่ร่วม และทำ กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับผู้คนในสังคมได้อย่างปกติสุข นอกจากนี้ยังมีความใกล้เคียงกับ ผลการศึกษาของ Wadhvani (2018) ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขในที่ ทำงาน ที่พบว่า พนักงานที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิต และมีสภาพสังคมในการทำงานที่ดีและมีความสุขในที่ทำงาน จะทำให้พนักงานมีความสร้างสรรค์ในการทำงาน และมีคุณภาพของงานที่ดีขึ้น

3. ปัจจัยความอยู่ดีมีสุขมีอิทธิพลทางบวกต่อศักยภาพในการทำงาน ด้าน ความสามารถ (Ability) ในการศึกษาครั้งนี้ จะหมายถึง ศักยภาพความสามารถเชิงปัญญาที่จำเป็น สำหรับการปฏิบัติงาน ซึ่งการที่ผู้สูงอายุที่โดยปกติแล้วจะมีประสิทธิภาพในการทำงานของสมอง ที่ค่อย ๆ เสื่อมถอยลง ความจำลดลง ศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ลดลง จะมี ศักยภาพในการทำงาน ด้านความสามารถ (Ability) ที่ดีได้นั้น ต้องมีสุขภาพร่างกาย มีสภาพแวดล้อมสังคมที่อยู่อาศัยที่ดี ที่ไม่ก่อให้เกิดความเครียด ซึ่งมีส่วนทำให้ประสิทธิภาพของ สมองยิ่งเสื่อมถอยลงได้ง่ายมากยิ่งขึ้นด้วย โดยผลการศึกษาที่พบสอดคล้องกับ Dajnoki (2020) ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความอยู่ดีมีสุขในการทำงาน ที่ผลการศึกษา พบว่า สุขภาพร่างกายของแรงงาน และความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิต มีผลกระทบต่อความ เป็นอยู่ที่ดีในที่ทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และสอดคล้องกับโมรยา วิเศษสร (2563) ทำการศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการพัฒนาคูณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า นโยบายภาครัฐ สิ่งแวดล้อมผู้สูงอายุ การจัดการสุขภาพผู้สูงอายุ และการมีส่วนร่วมทางสังคม ส่งผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคูณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

4. ปัจจัยความอยู่ดีมีสุขมีอิทธิพลทางบวกต่อศักยภาพในการทำงาน ด้านพฤติกรรม (Behavior) พบว่า การที่ผู้สูงอายุมีพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการ มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีเพื่อนบ้าน มีสภาพสังคมที่เป็นต้นแบบที่ดีให้กับผู้สูงอายุเรื่อยมาตั้งแต่เด็ก จนโต และเป็นผู้สูงอายุในที่สุด ย่อมกล่อมเกลาให้ผู้สูงอายุคนนั้น ๆ เป็นคนที่มีคุณธรรมในการ ดำเนินชีวิต มีความซื่อสัตย์ สุจริตเป็นที่ตั้ง เช่นเดียวกันกับการที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพอนามัยที่ดี แข็งแรง ก็ย่อมจะทำให้เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดีสมวัย ไม่ดูทรุดโทรม หรือดูมีปัญหาสุขภาพจน ไม่เหมาะที่จะทำงาน และสุดท้ายการที่ผู้สูงอายุมีพื้นฐานด้านครอบครัวที่ดี ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว จนก่อให้เกิดความเครียดหนัก มีการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากคนในครอบครัวให้ทำ กิจกรรม หรือทำงานที่ผู้สูงอายุอยากที่จะทำ ย่อมส่งผลทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขพร้อม

ความกระตือรือร้นที่จะมาทำงานอย่างเต็มที่ โดยมาทำงานด้วยใจรักที่อยากจะทำงานจริง ๆ โดยผลการศึกษาที่พบสอดคล้องกับ Lee (2021) ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานและผลการปฏิบัติงานในช่วงการระบาดทั่วโลกของ COVID-19 ที่พบว่า การสนับสนุนให้พนักงานมีความอยู่ดีมีสุข มีผลต่อผลการปฏิบัติงานในช่วงการระบาดทั่วโลกของ COVID-19

5. ปัจจัยด้านความอยู่ดีมีสุขทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านครอบครัว และด้านสภาพแวดล้อม ล้วนมีอิทธิพลต่อศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งสิ้นผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุจากการถอดบทเรียนหลังจากลงพื้นที่ศึกษาครั้งนี้โดยการอภิปรายผลเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของภาครัฐที่เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการทำงานของผู้สูงอายุโดยกล่าวรวมถึงผู้มีบทบาทร่วมกันทุกส่วนตั้งแต่กรุงเทพมหานคร สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางในดำเนินงานในความรับผิดชอบและสามารถทำงานร่วมกันได้เพื่อเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุให้ไว้ในข้อเสนอแนะ (ข้อที่ 7)

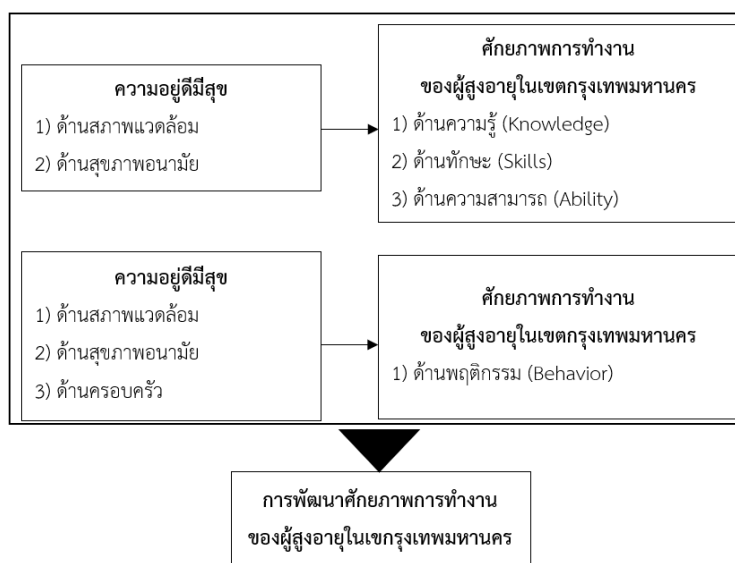
6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการศึกษาทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยได้สร้างตัวแบบเพื่อใช้เป็นรูปแบบในการศึกษาใหม่สำหรับการศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้เลือกใช้ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครเป็นกรณีศึกษาได้ค้นพบว่า ความอยู่ดีมีสุขเป็นปัจจัยที่ครอบคลุมและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุ ซึ่งการประเมินสมรรถนะหรือศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีความต้องการทำงานจะต้องแยกระหว่างคนที่ทำงานได้ดีมากเป็นพิเศษออกจากคนที่ทำงานได้โดยเฉลี่ยปกติ โดยองค์ประกอบของสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และพฤติกรรม ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นการจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานสูงกว่าบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานตามปกติ

ปัจจัยความอยู่ดีมีสุขด้านสภาพแวดล้อม สุขภาพอนามัย และครอบครัว จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการประเมินศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุด้านพฤติกรรม ทั้งนี้ปัจจัยความอยู่ดีมีสุขด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพอนามัย ยังถือเป็นปัจจัยสำคัญในการประเมินศักยภาพการ

ทำงานของผู้สูงอายุด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถอีกด้วย ซึ่งองค์ความรู้ที่สามารถประเมินสมรรถนะหรือศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีความต้องการทำงานเพื่อใช้ในการหาจุดร่วม พัฒนาและยอมรับแรงงานสูงอายุในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้ทำการสรุปรายละเอียดผลการศึกษาทั้งหมดดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3. กรอบผลการศึกษาใหม่เชิงวิชาการของอิทธิพลของความอยู่ดีมีสุขต่อศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุในศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1.1 กำหนดให้มีหน่วยงานเชิงรุกในการจัดสรรทรัพยากร สวัสดิการ และการสร้างเสริมสุขภาพอนามัย กล่าวคือ ภาครัฐควรมีการดำเนินการตามนโยบายเชิงรุกในทุกพื้นที่โดยคัดกลุ่มเจ้าหน้าที่เฉพาะด้านต่าง ๆ ในการเก็บข้อมูลเพื่อดูแลสุขภาพอนามัยของกลุ่มเปราะบางไปจนถึงการให้ความรู้เฉพาะบุคคลในผู้ป่วยเรื้อรัง พร้อมร่วมกันทำงานเพื่อหาแนวทางป้องกันและส่งเสริมสุขภาพในชุมชนเชิงรุกโดยการให้ความรู้คนในครอบครัวหรือการรวมกลุ่มในชุมชนและสร้างความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันโดยเริ่มจากแนวทางการป้องกันการโรคเพื่อดูแลสุขภาพเบื้องต้นแนวทางการรักษาและประคับประคองโรค ในกรณีมีผู้ป่วยในชุมชน และกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญ

ในการพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ อาชีพ และสร้างคุณค่าแก่ผู้สูงอายุในชุมชนที่มีสุขภาพร่างกายที่เอื้อต่อการส่งเสริมที่แตกต่างกัน

1.2 กำหนดให้มีการดูแล ติดตามด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุอย่างจริงจัง เนื่องจากภาวะทางจิตใจเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ภาครัฐจึงต้องเข้ามาจัดสรรสวัสดิการส่วนนี้ให้เข้าถึงได้อย่างทั่วถึงเพื่อลดอัตราความรุนแรงที่อาจเกิดจากสภาพจิตใจที่ไม่ได้รับการดูแลอย่างถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ซึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการรับมือในสถานการณ์ที่ประชากรผู้สูงอายุสังคมต้องเผชิญในขณะนี้ ภาครัฐจึงต้องสร้างองค์ความรู้พื้นฐานในการดูแลสุขภาพจิตเบื้องต้นที่บุคคลในครอบครัวใช้รับมือได้อย่างถูกต้องโดยไม่สร้างบาดแผลทางใจเพิ่ม

1.3 การสร้างความรู้ความเข้าใจถึงคุณค่าและขีดความสามารถของผู้สูงอายุให้แกสมาชิกในครอบครัว เพื่อร่วมส่งเสริมการสร้างอาชีพของผู้สูงอายุที่มีความต้องการทำงานหรือสร้างรายได้เสริมจากความสามารถและสมรรถนะที่พร้อมต่อการเรียนรู้และต่อยอดจากประสบการณ์จากช่วงวัยที่ผ่านมาในรูปแบบของอาสาสมัครหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านซึ่งเป็นการสร้างคุณค่าและความภาคภูมิใจอย่างยิ่งของประชากรกลุ่มนี้ เพียงแต่บางครอบครัวยังไม่เข้าใจถึงขีดความสามารถและบทบาทที่เกิดขึ้นได้ในสังคมปัจจุบัน

1.4 สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับประชาชนรายย่อยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังมีความพร้อมในการทำงานและอยู่ในตลาดแรงงาน เพื่อลดการเกิดภาระหนี้สินนอกระบบ รวมไปถึงการมีหนี้สินล้นพ้นตัวของครอบครัว ทำให้โครงสร้างของสังคมในระดับครอบครัว มีภาวะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

1.5 ภาครัฐควรมีมาตรการส่งเสริมการเข้าถึงระบบสาธารณสุขปึกเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการทำงานในผู้สูงอายุ ทั้งระบบขนส่ง ที่พักอาศัย หรือการสภาพแวดล้อมในที่ทำงานของผู้สูงอายุให้พร้อมต่อการกลับมาสู่การเข้าระบบอีกครั้งโดยไม่รู้สึกรังเกียจหรือมีอุปสรรคต่อการทำงานเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น นโยบายภาครัฐ แรงจูงใจในองค์กร และความอยู่ดีมีสุขด้านอื่น ๆ ที่มีผลต่อศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร และควรมีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุในภูมิภาคอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อศึกษาปัจจัยที่หลากหลาย

2.2 ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุในมุมมองของผู้ประกอบการ เพื่อศึกษาความต้องการของตลาดที่สามารถรองรับแรงงานได้จริง รวมถึงควรศึกษามุมมองของผู้ประกอบการที่มีนโยบายรับผู้สูงอายุเข้าทำงานแล้ว เพื่อพิจารณาและศึกษาข้อดี ข้อเสีย รวมถึงปัญหาจากนโยบายดังกล่าวควบคู่กันไปเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาแก่ผู้สูงอายุที่มีความต้องการเข้าทำงานในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ

2.3 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ร่วมด้วย ซึ่งจะได้รับข้อมูลที่ตรงไปตรงมาและเกิดข้อเท็จจริงสูงสุด เนื่องจากผู้ที่มีอายุ 60 ปีในปัจจุบันนี้มีความพร้อมและความเข้าใจในการศึกษาเชิงพัฒนามากยิ่งขึ้น จึงให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลอย่างเต็มที่ และพร้อมที่จะสะท้อนปัญหาเพื่อใช้ในการพัฒนาการทำงานในภาคส่วนต่าง ๆ ได้ชัดเจนทำให้ผู้วิจัยจะได้ผลการศึกษาในเชิงลึกและเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2565). ความผกผันทางประชากรกับธุรกิจ. สืบค้นจาก <https://www.intania-magazine.com/aging-society-covid-19/>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2555). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ภัทรนันท์ อุ่นอ่อน. (2564). แนวทางการพัฒนาความสุขของผู้สูงอายุในจังหวัดนครปฐม. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 14(2), 24-46.
- โมรยา วิเศษสร. (2563). ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(9), 79-94.
- ศीलียา สุขอนันต์. (2563). กลยุทธ์ส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุไทย. *วารสารสังคมวิวัฒน์*, 10(2), 1-17.
- สุนทร สุวรรณละออง. (2560). ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 26(50), 100-120.
- อรสา ธาตวากร. (2563). การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพหุคูณพลังให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคม. *วารสารสังคมวิวัฒน์*, 10(2), 39-63.

- Dajnoki, K. (2020). Factors influencing well-being at work. *Journal of Extension*, 47(2), 1-30.
- Lee, T. (2021). Factors Influencing Employees' subjective wellbeing and job performance during the COVID-19 Global Pandemic: The Perspective of Social Cognitive Career Theory. *Frontiers in Psychology*, 11(2), 15-35.
- Nadler, L. & Zeace, L. (1991). *Development Human Resources*. (4th ed.) San Francisco, CA: Jossey-Bass, Inc Publishers.
- Wadhwani, K. (2018). A study on factors affecting psychological; well-being at workplace. *Hellix*, 8(6), 110-130.

การพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ
ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติ *
Developing Model of Healthy Tambon Project Thai Health
Promotion Foundation Implementation

นิสา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, และ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม
Nisa Rattanadilok Na Phuket, and Somsak Samukkethum
คณะพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Graduate School of Social Development and Management Strategy,
National Institute of Development Administration
Corresponding Author, E-mail: nisanisanra@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และเพื่อพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้นำองค์กรและบุคลากรในโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ จำนวน 2 พื้นที่ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเจดีย์ชัย อำเภอบัว จังหวัดน่าน และ เทศบาลตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น และผู้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งสิ้น 34 คน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลการวิจัยแบบวิเคราะห์เชิงพรรณนา

* ได้รับความเห็นชอบ: 14 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 5 กรกฎาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 6 กรกฎาคม 2566

ผลจากการวิจัย มีข้อค้นพบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้รูปแบบการทำงานในท้องถิ่นแบบ "P⁴ASSION Model" ประกอบด้วย 1) การจัดทำแผนชุมชน (Plan of Community Development) 2) การมีส่วนร่วมทางสังคม (Participation) 3) ทูทางกายภาพ (Physical Capital) 4) การจัดการความรู้ (Positive of Knowledge Management) 5) ผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Agent of Change) 6) ทูทางสังคม (Social Capital) 7) การจัดการตนเองของชุมชน (Self-Management Community) 8) การสร้างเครือข่ายภายใน (Internal Community Networking) 9) การจัดตั้งองค์การ (Organization) และ 10) การสร้างเครือข่ายภายนอก (Networking of External Community) มีส่วนในการสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้โดยอาศัยความร่วมมือในพื้นที่ จะช่วยสร้างความร่วมมือขององค์กรหลักในพื้นที่ (ท้องถิ่น ท้องที่ ภาคประชาชน หน่วยงานรัฐ) ให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายการสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่ได้

คำสำคัญ: การพัฒนาตำบล; ตำบลสุขภาพ; การสร้างเสริมสุขภาพ

Abstract

Developing model of Healthy Tambon Project of Thai Health Promotion Foundation implementation, Study the health wellness subdistrict project of Thai Health and to develop a model for implementing the Tambon Health Project of Thai Health. This research is qualitative research. Data were collected through a Documentary Study and an in-depth interview with 1) Person who sets the policy for the implementation of the Tambon Health Project of Thai Health and 2) Organization leaders and personnel in the Tambon Health Project of Thai Health. 2 areas (Jedeechai Subdistrict Administrative Organization, Pua District, Nan Province and Banhaet Municipality, Banhaet District, Khon Kaen Province), total of 34 persons were used to analyze the data by interpretation and data analysis by content analysis and present the research results by descriptive analysis.

The results of the research had the strengthening community by using the "P⁴ASSION Model" consisted of 1) Plan of community development, 2) Participation, 3) Physical Capital, 4) Positive of Knowledge Management, 5) Agent of Change, 6) Social Capital, 7) Self-Management Community, 8) Internal Community Networking, 9) Organization and 10) Networking of External Community. Participating in supporting local government organizations to build community strength through cooperation in the area will help build cooperation with the main organizations in the area so that communities can achieve the goal of strengthening the area.

Keywords: model developing; Healthy Tambon Project; health promotion

1. บทนำ

วิกฤตการณ์โลกทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม พบช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย เกิดความไม่เป็นธรรม เกิดความรุนแรง เกิดความขัดแย้งและเกิดสงครามในทางสังคม เกิดความแตกสลายทางสังคม การทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สภาวะโลกร้อน เกิดวิกฤตอารยธรรม ที่มาจากอารยธรรมตะวันตก เป็นวัตถุนิยม บริโภคนิยม และทุนนิยม จากที่กล่าวมานั้นเป็นวิกฤตที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยการปรับเปลี่ยนในบางประเด็นได้ เพราะเบื้องหลังคือวิถีคิด ซึ่งประเทศไทยจะอยู่รอดปลอดภัยได้จำเป็นต้องมีทิศทางใหม่ที่ต้องการวิถีคิดและวิถีการพัฒนาใหม่ ดังนั้นทิศทางใหม่ของประเทศไทยคือทิศทางแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ที่ประกอบด้วย 4 หลักการของการพัฒนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา และประชาธิปไตย โดยจะเกิดการบูรณาการได้ต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งคือ ชุมชนท้องถิ่น จังหวัด นั่นคือให้พื้นที่จัดการตัวเอง “ชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง” 2) พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐานที่แข็งแรงและมั่นคง และฐานพระเจดีย์ของสังคมก็คือชุมชนท้องถิ่น ถ้าชุมชนท้องถิ่นแข็งแรงสามารถจัดการพัฒนาอย่างบูรณาการได้ ก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและยั่งยืน 3) การเคารพความรู้ในตัวคน ชาวบ้านทุกคนมีความรู้ความชำนาญที่ได้มาจากการทำงานและประสบการณ์ชีวิต ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนรู้จากการปฏิบัติและประสบการณ์ของชาวบ้าน จนทำให้เกิดปัญญารอบด้านและเป็นไปเพื่อการอยู่

ร่วมกันอย่างยั่งยืน และ 4) ระบบการศึกษาต้องเป็นระบบที่ส่งเสริมความงอกงามอย่างหลากหลายไม่ใช่ระบบการควบคุม ครอบงำเล็กกลไกและโครงสร้างในการควบคุม เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์ การต่อยอดความรู้ ซึ่งทำให้ระบบการศึกษาคลายความเครียดลง เกิดเป็นความสุข มีพลังและความคิดสร้างสรรค์ (ประเวศ วะสี, 2555)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. กกับการสร้างเสริมสุขภาพ ตามมาตรา 3 ของ พรบ.สสส. ระบุไว้ว่า การสร้างเสริมสุขภาพ หมายถึง การใด ๆ ที่มุ่งกระทำเพื่อสร้างเสริมให้บุคคลมีสุขภาพะทางกาย จิต และสังคม โดยสนับสนุนพฤติกรรมของบุคคล สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่จะนำไปสู่การมีร่างกายที่แข็งแรง สภาพจิตที่สมบูรณ์ อายุยืนยาว และคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นการสร้างเสริมสุขภาพจึงไม่สามารถทำได้โดยใครคนใดคนหนึ่ง หรือวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2544) ปารีชาติ ศิวัธรักษ์ (2556) อธิบายถึงการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจะประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญ 4 กลุ่ม คือ 1) แกนนำ หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน 2) องค์กร หมายถึงหน่วยจัดการทรัพยากรและการประสานงานเครือข่าย 3) ความรู้ หมายถึงเครื่องชี้นำทิศทางและรองรับทิศทาง รวมถึงสาระัตถะของประเด็นและกลยุทธ์ต่าง ๆ และ 4) โอกาสและบริบททางนโยบาย หมายถึงส่วนสำคัญในการกำหนดแกนนำ องค์กร และความรู้ ทั้ง 4 กลุ่มปัจจัยถือว่าเป็นสูตรสำเร็จการแปรความรู้สู่นโยบาย นับว่าเป็นฐานสำคัญในการสร้างภูมิและปรับวิถีคิดเพื่อรับมือกับวิกฤตการณ์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

การสร้างเสริมสุขภาพเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านโครงการตำบลสุขภาวะ ที่สนับสนุนโดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สำนัก 3) ตั้งแต่ ปี 2552 จนถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำหน้าที่สร้างเสริมสุขภาพและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นฐานไปพร้อม ๆ กัน จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติ โดยมีกรณีศึกษา 2 พื้นที่ ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลเจดีย์ชัย อำเภอบัว จังหวัดน่าน และ เทศบาลตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น ที่กำหนดเป้าหมายในการทำหน้าที่ของตำบลสุขภาวะคือการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนให้เกิดระบบการจัดการสุขภาวะชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการนำใช้ทุนของสังคมและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นมากำหนดแนวทางการพัฒนาสุขภาวะโดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการจัดการเครือข่ายร่วมกับ 3 องค์กรในพื้นที่ อันประกอบด้วย ท้องที่ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน)

องค์กรชุมชน และหน่วยงานรัฐในพื้นที่ ทั้งนี้ตำบลสุขภาวะทั้งสองพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น มีผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่นำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ มีเครื่องมือและระบบข้อมูลตำบลในรูปแบบต่างๆ และนำไปสู่การส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในการกำหนดแผนและทิศทางการพัฒนาพื้นที่ มีการจัดการความรู้แปลงนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิผลและแนวปฏิบัติที่ดี มีการจัดการความรู้ทั้งภายในพื้นที่และรวมกับเครือข่ายเพื่อเพิ่มพูนความรู้ของชุมชน มีการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และมีงาน กิจกรรมและโครงการที่สอดคล้องและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนในทุกมิติ ดังนั้นจึงส่งผลให้ทั้งสองแห่งเป็นตำบลสุขภาวะที่เหมาะสมในการนำมาเป็นพื้นที่เพื่อศึกษาโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และเพื่อพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
2. เพื่อพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยมีฐานคติเชิงปรัชญาวิจัยแบบกระบวนทัศน์ตีความ (Interpretivism Paradigm) ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นลักษณะเฉพาะและบริบทที่แตกต่างของการดำเนินงานโครงการตำบลสุขภาวะ เนื่องจากเชื่อว่าการดำเนินงานต่าง ๆ จะแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ สังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดรูปแบบการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการศึกษารายกรณี (Case Study Research Method) ร่วมกับการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบลูกโซ่ (Snow Ball Sampling Technique) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างแรกแนะนำกลุ่มตัวอย่างต่อไปที่มีความเชี่ยวชาญจนครบจำนวนที่กำหนดหรือมีความอิ่มตัวของข้อมูล

2. ผู้วิจัยจึงออกแบบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จำนวน 34 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้นำองค์กรและที่ปฏิบัติงาน

อยู่ในโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ซึ่งใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลที่เป็นกุญแจสำคัญ (Key Informants) จำนวน 2 พื้นที่ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเจดีย์ชัย อำเภอบัว จังหวัดน่าน จำนวน 15 คน และ เทศบาลตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 คน และ 2) ผู้ที่กำหนดนโยบายในการดำเนินงานโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ซึ่งใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลที่เป็นกุญแจสำคัญ (Key Informants) จำนวน 4 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ประเภท ซึ่งใช้กับบุคคลที่เป็นกุญแจสำคัญ (Key Informants) ที่แตกต่างกัน ดังนี้ 1) ผู้นำองค์กรและที่ปฏิบัติงานอยู่ในโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ จะใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview Guide) และ แบบบันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation Observation) และ 2) ผู้ที่กำหนดนโยบายในการดำเนินงานโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ จะใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview Guide)

4. ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ คือเริ่มวิเคราะห์ก่อนเก็บข้อมูลเสร็จ และนำมาหาข้อสรุป ติความ และตรวจสอบความถูกต้อง (Conclusion, Interpretation, and Verification) และเทียบเคียงแนวคิด ทฤษฎีบริบทที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการหลัก 2 วิธีคือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (interpretation) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5. ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลทั้ง 4 วิธี ดังนี้ 1) การตรวจสอบโดยใช้การนำเสนอพรรณนาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) 2) การใช้คนใน (บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์หรือเจ้าของวัฒนธรรม) เข้ามามีส่วนในการตรวจสอบ รับรองความถูกต้อง 3) การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยเชื่อว่าข้อมูลจะน่าเชื่อถือต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่ถูกต้อง (Data Triangulation) และ 4) การตรวจสอบข้อมูลซ้ำ (Member checking) (ปิยะวัฒน์ เจริญศักดิ์, 2564)

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พบว่า การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้กรอบแนวคิดที่เป็นผลลัพธ์ของการทบทวนและประมวลแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 4 ตัวแบบ ประกอบด้วย 1) ตัวแบบทางด้านกระบวนการของระบบราชการ 2) ตัวแบบด้านการจัดการ 3) ตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์กร และ 4) สินทรัพย์ทางสังคม สามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความสามารถในการจัดการตนเองได้ โดยใช้รูปแบบการทำงาน "P⁴ASSION Model"

การพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติ พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนสามารถทำให้ชุมชนจัดการตนเองได้ โดยใช้รูปแบบการทำงาน "P⁴ASSION Model" ซึ่งประกอบด้วย 1) การจัดทำแผนชุมชน 2) การมีส่วนร่วมทางสังคม 3) ทุนทางกายภาพ 4) การจัดการความรู้ 5) ผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง 6) ทุนทางสังคม 7) การจัดการตนเองของชุมชน 8) การสร้างเครือข่ายภายใน 9) การจัดตั้งองค์กร และ 10) การสร้างเครือข่ายภายนอก ซึ่งสามารถสรุปเป็นรูปแบบการทำงานในท้องถิ่นแบบ ซึ่งจะสนับสนุนให้เกิดการสร้างความร่วมมือกับองค์กรหลักในพื้นที่ ประกอบด้วย ท้องถิ่น ท้องที่ ภาคประชาชน หน่วยงานรัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตำบล ผ่านการดำเนินงานโครงการตำบลสุขภาวะ จนทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้ นำไปสู่ชุมชนน่าอยู่และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยตัวแบบ “ตำบลสุขภาวะ P⁴ASSION” ประกอบด้วย 1) การจัดทำแผนชุมชน (Plan of Community Development) 2) การมีส่วนร่วมทางสังคม (Participation) 3) ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) 4) การจัดการความรู้ (Positive of Knowledge Management) 5) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Agent of Change) 6) ทุนทางสังคม (Social Capital) 7) การจัดการตนเองของชุมชน (Self-Management Community) 8) การสร้างเครือข่ายภายใน (Internal Community Networking) 9) การจัดตั้งองค์กร (Organization) และ 10) การสร้างเครือข่ายภายนอกชุมชน (External Community Networking) สามารถอธิบายรายละเอียด ได้ดังนี้

1. การจัดทำแผนชุมชน (Plan of Community Development)

การจัดทำแผนชุมชน มาจากคำว่า “Plan of Community Development” ที่อธิบายว่าการดำเนินการของชุมชนเพื่อพัฒนาสู่ตำบลสุขภาวะ ต้องมีการจัดเก็บและนำใช้ข้อมูลจากทุกส่วนเพื่อจัดทำแผนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เช่น แผนชุมชน แผนงานกองทุนหลักประกัน

สุขภาพ แผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น รวมถึงนำมากำหนดทิศทางการทำงาน ทั้งแผนการดำเนินงานประจำปี แผนการดำเนินงานตามปีงบประมาณ แผนการพัฒนาชุมชนสำหรับกลุ่มต่างๆ เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เด็กและเยาวชน เป็นต้น ซึ่งในการจัดทำแผนของชุมชนจะต้องอาศัยการระดมความคิดและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการและสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ได้

ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ พบผลการศึกษา 1) แผนการทำงานของชุมชนต้องมาจากการสมาชิกของชุมชน 2) การวางเป้าประสงค์ของชุมชนจะช่วยทำให้บรรลุผลลัพธ์ตามกำหนด และ 3) แนวทางการใช้งบประมาณต้องถูกกำกับด้วยแผนที่ชัดเจน โดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"งบประมาณเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำงาน ถ้าไม่มีเงิน งานในชุมชนก็ขับเคลื่อนลำบาก ต้องไปหาทางมาให้ได้ เงินที่รัฐบาลจัดสรรมาให้ก็มีภารกิจกำหนดไว้แล้ว แต่อย่างในชุมชนไม่สามารถรอนงบประมาณจากภาครัฐได้ จึงมีความจำเป็นต้องจัดทำแผนและวางแผนในการใช้งบประมาณให้ดี เพื่อสำรองไว้ให้เพียงพอจะได้ทำงานกันต่อไป" (ตัวแทนผู้นำองค์กรในโครงการตำบลสุขภาวะ คนที่ 1 , สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2564)

2. การมีส่วนร่วมทางสังคม (Participation)

การมีส่วนร่วมทางสังคม มาจากคำว่า " Participation " ที่อธิบายว่า การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนชุมชน โดยคนในชุมชนที่ได้ร่วมกันตัดสินใจว่าจะดำเนินการหรือยุติการดำเนินการกิจกรรมใดก็ตามภายในชุมชน ย่อมต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกัน และเปิดใจในการรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายของสมาชิกในชุมชน ทั้งการมีส่วนร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมประชุม และร่วมประเมินผล

ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ พบผลการศึกษา 1) การตัดสินใจร่วมกันของชุมชน 2) การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนแสดงความคิดเห็น 3) การรับผิดและรับชอบร่วมกันของคนในชุมชน และ 4) การสร้างอำนาจให้ประชาชนมีสิทธิตัดสินใจร่วมกับตำบล โดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"ถ้าไม่ปล่อยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คนในชุมชนก็จะไม่ปล่อยให้เราทำงานได้ ต่อไปเราก็จะทำอย่างโดดเดี่ยว ดังนั้นต้องให้คนในชุมชนเข้ามาแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยน เปิดใจให้กว้างและช่วยกันทำให้ชุมชนเข้มแข็งดีกว่าการขัดขวางและกีดกัน

ความร่วมมือ" (ตัวแทนผู้นำองค์กรในโครงการตำบลสุขภาวะ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2564)

3. ทูทางกายภาพ (Physical Capital)

ทุนทางกายภาพ มาจากคำว่า "Physical Capital" ที่อธิบายว่า ทุนทางกายภาพของชุมชน ควรถูกจัดสรรจากผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นพันธมิตรผูกพัน เนื่องจากประชาชนในชุมชนเป็นสมาชิกของชุมชน และเป็นผู้เสียภาษีบำรุงท้องถิ่นท้องที่ จึงต้องได้รับการจัดสรรทุนทางกายภาพภายในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ พบผลการศึกษา 1) การจัดสรรสิ่งตอบแทนภายในชุมชนในรูปแบบของสวัสดิการที่ดี และ 2) การได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกคน โดยผู้วิจัยยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"พวกเขาควรได้รับความสะดวกสบายในฐานะสมาชิกของตำบล ชุมชนไหนที่เอาเปรียบลูกบ้านของตัวเอง ลูกบ้านก็ควรมีสวัสดิการในการประท้วงได้ เพื่อให้ลูกหลานในชุมชนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ไม่ใช่ให้แล้วจบนะ แต่ต้องให้แบบมีห่วงโซ่ติดกัน คือให้ไปตลอด คนเก่าไปคนใหม่ก็ต้องให้อยู่อย่างนั้น" (ตัวแทนผู้นำองค์กรในโครงการตำบลสุขภาวะ คนที่ 3, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2564)

4. การจัดการความรู้ (Positive of Knowledge Management)

การจัดการความรู้ มาจากคำว่า "Positive of Knowledge Management" ที่อธิบายว่า การจัดการความรู้เป็นความจำเป็นในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เนื่องมาจากชุมชนจะประสบความสำเร็จย่อมต้องมีการจัดการความรู้ การจัดเก็บ การนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนา และการสร้างนวัตกรรมการพัฒนา เพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเชิงบวกต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ พบผลการศึกษา 1) การจัดการความรู้ด้วยทัศนคติเชิงบวก 2) การจัดการและจัดเก็บเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนา และ 3) การให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผู้วิจัยยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"การจัดการความรู้ในชุมชนเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ ทั้งนี้การจัดการความรู้จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้ดำเนินงาน การใช้ทัศนคติเชิงบวกในการ

จัดการความรู้ จะช่วยสร้างความรู้ที่มีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง" (ตัวแทนผู้นำองค์กรในโครงการตำบลสุขภาวะ คนที่ 2, สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2564)

5. ผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Agent of Change)

ผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง มาจากคำว่า "Agent of Change" ที่อธิบายว่า ผู้นำในชุมชนต้องมีวิสัยทัศน์ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชน ผู้นำควรเป็นผู้นำเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ผู้นำในชุมชนต้องเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานในทุก ๆ ด้าน จนกระทั่งสมาชิกในชุมชนมองผู้นำเป็นแบบอย่างและให้ความร่วมมือ เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกในชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญในการทำงานตำบลสุขภาวะ ทั้งนี้ผู้นำควรจะเป็นแบบอย่างในการดำเนินการและนำทางให้สมาชิกของชุมชน

ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ พบผลการศึกษา 1) ผู้นำควรเป็นแบบอย่างในการดำเนินการให้ชุมชน 2) ความสัมพันธ์ที่ดีของผู้นำจะทำให้คนในชุมชนอยากจะทำตาม 3) การมีแบบอย่างที่ดีจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ 4) ผู้นำต้องเป็นผู้สนับสนุนการทำงานในชุมชน และ 5) นวัตกรรมเพื่อชุมชนควรเกิดขึ้นจากการคิดของคนในชุมชน โดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"เราทำงานในชุมชนมานาน การทำงานบางอย่างก็ต้องอาศัยทุกคนในชุมชนมาช่วยจะให้คนเดียวทำก็ไม่มีทางสำเร็จหรอก ดังนั้นถ้าอยากให้ชุมชนไปต่อได้ ทุกคนต้องมาช่วยกัน แต่ถ้าถามว่าแล้วคนที่มาช่วยจะทำได้ยังไง คำตอบก็คือต้องให้พ่อบ้านหรือที่เราเรียกว่าผู้นำชุมชนเป็นคนสอนเรา เราถึงจะกล้าเดินไปต่อได้" (ตัวแทนผู้นำองค์กรในโครงการตำบลสุขภาวะ คนที่ 4, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2564)

6. ทูตทางสังคมของชุมชน (Social Capital)

ทูตทางสังคมของชุมชน มาจากคำว่า "Social Capital" ที่อธิบายว่า ทูตทางสังคมของชุมชนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ความสัมพันธ์ การไว้วางใจกัน และการเป็นเครือข่ายกันของสมาชิกในชุมชนรวมกัน โดยทูตทางสังคมของชุมชนประกอบไปด้วยทรัพยากรงบประมาณ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน อย่างแยกจากกันไม่ได้ ทูตทางสังคมต้องถูกตรวจสอบและทบทวนอย่างเป็นรูปธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์และเห็นถึงศักยภาพความพร้อมของชุมชนได้ชัดเจน

ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ พบผลการศึกษา 1) การยอมรับนโยบายร่วมกันเพื่อให้ทุกคนได้รับอย่างเท่าเทียมกัน 2) ความยั่งยืนของกิจกรรมในชุมชนมาจาก

การยอมรับของคนในชุมชน 3) การวางแผนกิจกรรมที่จะต้องมาจากชุมชน และ 4) ความร่วมมือของคนในชุมชนช่วยให้ท้องถิ่นขับเคลื่อนต่อไปได้ โดยผู้วิจัยยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"ส่วนกลางมีภารกิจงานให้ทำอยู่แล้ว ทั้งงานที่กำหนดมาและงานเสริม แต่ก็ต้องยอมรับว่าบางงานทำแล้วก็จบไปเลยเพราะคนในชุมชนไม่ร่วมด้วย เราสังเกตมาหลายครั้งแล้ว ถ้าสมมติต้องการให้งานใดไปต่อไปได้แบบถาวร ต้องให้คนในชุมชนยอมรับ ไม่งั้นไม่รอดสักงาน" (ตัวแทนผู้นำองค์กรในโครงการตำบลสุขภาวะ คนที่ 5, สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2565)

7. การจัดการตนเองของชุมชน (Self-Management Community)

การจัดการตนเองของชุมชน มาจากคำว่า "Self-Management Community" ที่อธิบายว่า ชุมชนสามารถคิด วิเคราะห์ปัญหาและจัดการแก้ไขปัญหาได้ และจะพิจารณาว่าส่วนไหนที่จะขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ หรือส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาช่วยชุมชนได้ ทั้งนี้การจัดการตนเองของชุมชนเป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างแท้จริงนั้นควรมาจากสมาชิกของชุมชน ทั้งจากเด็กและเยาวชน วัยแรงงาน ผู้สูงอายุ ทุกคนล้วนเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชนไปพร้อมกัน เนื่องจากพลังในตัวบุคคลจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ พบผลการศึกษา 1) ความยินดีในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) การดำเนินการกิจกรรมด้วยคนในชุมชน 3) การใช้ทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4) การขับเคลื่อนนโยบายจากคนในชุมชน และ 5) ความยั่งยืนของชุมชนมาจากความร่วมมือของชุมชน โดยผู้วิจัยยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"พลังของคนในชุมชนเป็นตัวแปรที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนเดินต่อไปได้หรือหยุดชะงัก ดังนั้นการให้ความสำคัญกับคนในชุมชนถือเป็นด้านหน้าที่สำคัญที่ท้องถิ่นต้องผลักดันให้สำเร็จ เพราะถ้ารวมคนได้ ก็รวมพลังท้องถิ่นเข้มแข็งได้" (ตัวแทนผู้นำองค์กรในโครงการตำบลสุขภาวะ คนที่ 6, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2564)

8. การสร้างเครือข่ายภายใน (Internal Community Networking)

การสร้างเครือข่ายภายใน มาจากคำว่า " Internal Community Networking " ที่อธิบายว่า การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้นไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยชุมชนเพียงลำพัง แต่การเชื่อมเครือข่ายภายในชุมชนทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ภาคประชาชน หน่วยงานรัฐ และการเชื่อมเครือข่ายระหว่างชุมชนด้วยกันและเครือข่ายภาคเอกชน จะช่วยส่งเสริมให้การทำงานเกิดผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น โดยประสานเพื่อสร้างเครือข่ายภายในชุมชน

ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ พบผลการศึกษา 1) การประสานความร่วมมือกันภายในชุมชน 2) เด็กและเยาวชนกับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง 3) ภาคเอกชนจะสนับสนุนการทำงานของชุมชน และ 4) การขอความร่วมมือเรื่องกำลังคนจากหน่วยงานภายนอก โดยผู้วิจัยยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"เคยมีงานหนึ่ง เราก็ทำงานของเราปกติ แต่มันเกิดความผิดพลาดขึ้นมา เราพยายามหาทางแก้ไขกันเต็มที่แต่ก็เหมือนไม่สามารถจะแก้ปัญหาได้ คนในชุมชนเลยหาองค์กรภาคเอกชนเข้ามาช่วยแล้วเขาก็ทำให้เราฟรี หลังจากนั้นก็มีประสานงานกันตลอด คนในชุมชนก็รู้สึกปลอดภัยขึ้น" (ตัวแทนผู้นำองค์กรในโครงการตำบลสุขภาวะ คนที่ 7, สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2564)

9. การจัดตั้งองค์กร (Organization)

การจัดตั้งองค์กร มาจากคำว่า "Organization" ที่อธิบายว่า การจัดตั้งองค์กรเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน ควรมีการร่วมมือในการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามแผนการดำเนินงานและแผนประจำปี อีกทั้งกระบวนการดำเนินการภายในชุมชนต้องมีการดำเนินการอย่างมีโครงสร้างที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมทั้งแผนการดำเนินงานประจำปี แผนการดำเนินงานตามปีงบประมาณ แผนการดำเนินการสำหรับผู้สูงอายุหรือเด็ก อีกทั้งโครงสร้างการดำเนินการต้องอาศัยการระดมความคิดของชุมชนร่วมกัน

ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ พบผลการศึกษา 1) การคิดผ่านคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชน และ 2) การดำเนินกิจกรรมในชุมชนต้องมีแบบแผนที่ชัดเจน และ 3) การคิดอย่างรอบด้านและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งตำบล โดยผู้วิจัยยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"ถ้าเราไม่ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมด้วย แล้วต่อไปเวลาเราทำงาน เราจะไปขอให้เขามาร่วมด้วยได้อย่างไร ในเมื่อเขาไม่เคยได้เลือก เขาไม่เคยได้ตัดสินใจอะไรเลย ในฐานะผู้นำของชุมชนเราต้องขับเคลื่อนแผนของชุมชนที่มาจากคนของชุมชนเอง ไม่ใช่รัฐคิดหรือเราคิดคนเดียว" (ตัวแทนผู้นำองค์กรในโครงการตำบลสุขภาวะ คนที่ 8, สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2564)

10. การสร้างเครือข่ายภายนอก (Networking of External Community)

การสร้างเครือข่ายภายนอก มาจากคำว่า "Networking of External Community" ที่อธิบายว่า การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งต้องเสริมพลังในการประสานงานกับเครือข่ายภายนอกชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายที่หลากหลายให้กับชุมชน ทั้งความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับความร่วมมือให้ครอบคลุมและกว้างขวางเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการใช้เป็นทุนทางสังคมของชุมชน

ดังนั้นการพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะ พบผลการศึกษา

1) ภาคเอกชนจะช่วยสนับสนุนการทำงานของชุมชนทั้งงบประมาณและนวัตกรรมใหม่ 2) การขอความร่วมมือเรื่องกำลังคนจากหน่วยงานภายนอก และ 3) ความร่วมมือของเครือข่ายภายนอกจะช่วยทำให้ชุมชนมีวิสัยทัศน์หลากหลาย โดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"ปฏิเสธไม่ได้อยู่แล้วว่าเทคโนโลยีสำคัญต่อการทำงานของท้องถิ่นมากในปัจจุบัน ในภาวะที่โรคระบาดเกิดขึ้นและยังไม่มีทีท่าจะดีขึ้น เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำเนินการได้เยอะเลย เช่น การจ่ายค่าบริการ เป็นต้น รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายภายนอกชุมชนบางอย่างก็ต้องประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่มีหรือนำเข้ามาร่วมด้วย" (ตัวแทนผู้นำองค์กรในโครงการตำบลสุขภาวะ คนที่ 9, สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2564)

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พบประเด็นที่สำคัญ ดังนี้ การพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติมีรายละเอียดผลการศึกษาในเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างโครงการตำบลสุขภาวะตำบลเจดีย์ชัย อำเภอบัว จังหวัดน่าน กับโครงการตำบลสุขภาวะตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ตัวแบบด้านการกระบวนการของระบบราชการ ตัวแบบด้านการจัดการ ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์กร และ สินทรัพย์ทางสังคม สามารถสร้างตัวแบบที่เหมาะสมในการนำโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติได้จริง

การพัฒนาตัวแบบการนำโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติ พบประเด็นที่สำคัญ ดังนี้ ผลการศึกษาในเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างโครงการตำบลสุขภาวะตำบลเจดีย์ชัย อำเภอบัว จังหวัดน่าน กับ โครงการตำบลสุขภาวะตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น และสร้างตัวแบบที่เหมาะสมในการนำโครงการตำบลสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพไปปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. **ตัวแบบด้านการกระบวนการของระบบราชการ** ระดับของการยอมรับนโยบายเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติ คือ **ทุนทางสังคม (Social Capital)** สอดคล้องกับงานวิจัยของ Schulte et al. (2015) ในประเด็นว่าควรมีการระบุประเด็นความเป็นอยู่ที่ดีในนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับคนงานและสถานที่ทำงานในชุมชน

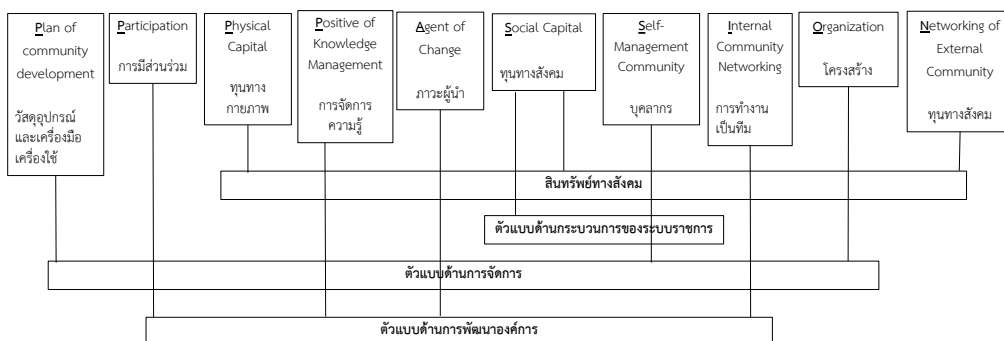
2. **ตัวแบบด้านการจัดการ** 1) **โครงสร้าง** คือ การจัดตั้งองค์การ (Organization) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีระวัฒน์ จันทิก, จิรวัด ศิริศักดิ์สมบูรณ์, และ กนกอร เนตรชู. (2559) ในประเด็นว่าการรวมกลุ่มกิจกรรม การบริหารจัดการกลุ่ม จะช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 2) **บุคลากร** คือ การจัดการตนเองของชุมชน (Self-Management Community) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Albrecht (2012) ในประเด็นว่าการจัดการที่เหมาะสมจะเกิดการมีส่วนร่วมและความเป็นอยู่ที่ดี 3) **วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้** คือ การจัดทำแผนชุมชน (Plan of community development) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lin, Hsieh, Yang, & Huang (2016) ในประเด็นว่าประสิทธิภาพที่ดีขึ้นมาจากแผนที่ดี

3. **ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์การ** 1) **ภาวะผู้นำ** คือ ผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Agent of Change) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Laverack & Laverack (2001) ในประเด็นที่ว่าผู้นำจะมีบทบาทในการพัฒนากลุ่มย่อยและองค์กรของชุมชน 2) **การทำงานเป็นทีม** คือ การสร้างเครือข่ายภายใน (Internal Community Networking) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Katz (1984) ในประเด็นว่าการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนส่งผลให้ชุมชนรวมกันเป็นหนึ่ง 3) **การมีส่วนร่วม** คือ การมีส่วนร่วมทางสังคม (Participation) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมราพร สุรการ และ นิลาภ จิระรัตนวรรณ (2560) ในประเด็นว่าการประสานความร่วมมือจากองค์กรในพื้นที่และนอกพื้นที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง 4) **การจัดการความรู้** คือ การจัดการความรู้ (Positive of Knowledge Management) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนิษฐา บุญประคอง และ จุฑารัตน์ ศราวณะวงศ์ (2562) ในประเด็นว่าการรวบรวมจัดเก็บความรู้จะสร้างสังคมที่มีคุณภาพได้

4. **สินทรัพย์ทางสังคม** 1) **ทุนทางสังคม** คือ การสร้างเครือข่ายภายนอก (Networking of External Community) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Luang-Ubol (2010) ในประเด็นว่าทุนทางสังคมของชุมชนส่งผลต่อความผาสุกทางจิตสังคม และ 2) **ทุนกายภาพ** คือ ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mansor & Said (2008) ในประเด็นว่า เครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้ชุมชน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1. รูปแบบตำบลสุขภาวะ "P⁴ASSION"

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลจากการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้รูปแบบการทำงานในท้องถิ่นแบบ "P⁴ASSION" จะช่วยสร้างความร่วมมือขององค์กรหลักในพื้นที่ (ท้องถิ่น ท้องที่ ภาคประชาชน หน่วยงานรัฐ) ให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายการสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน โดยใช้รูปแบบดังกล่าวนี้ ประกอบด้วย

1. P มาจากคำว่า Plan of community development คือ การจัดทำแผนชุมชน เป็นตัวแบบด้านการจัดการ: การวางแผนเตรียมการหรือความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้

2. P มาจากคำว่า Participation คือ การมีส่วนร่วมทางสังคม เป็นตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์กร: คำนึงถึงการมีส่วนร่วม

3. P มาจากคำว่า Physical Capital คือ ทุนทางกายภาพ เป็นตัวแบบสินทรัพย์ทางสังคม: ทุนกายภาพ

4. P มาจากคำว่า Positive of Knowledge Management คือ การจัดการความรู้ เป็นตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์กร: การจัดการความรู้

5. A มาจากคำว่า Agent of Change คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์กร: การใช้ภาวะผู้นำอย่างเหมาะสม

6. S มาจากคำว่า Social Capital คือ ทูทางสังคม เป็นตัวแบบทางด้านการบริหารของระบบราชการ: ระดับของการยอมรับนโยบายเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติ

7. S มาจากคำว่า Self-Management Community คือ การจัดการตนเองของชุมชน เป็นตัวแบบด้านการจัดการ: บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ

8. I มาจากคำว่า Internal Community Networking คือ การสร้างเครือข่ายภายใน เป็นตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์กร: การทำงานเป็นทีม

9. O มาจากคำว่า Organization คือ การจัดตั้งองค์การ เป็นตัวแบบด้านการจัดการ: โครงสร้างองค์การที่เหมาะสม

10. N มาจากคำว่า Networking คือ การสร้างเครือข่ายภายนอกชุมชน เป็นตัวแบบสัมพันธภาพทางสังคม: ทูทางสังคม

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1.1 แต่ละตำบลควรใช้ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นขับเคลื่อนงานให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้านและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ด้วยกระบวนการที่ได้ดำเนินการกันอยู่แล้วคือการรวมตัวกัน ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน ผ่านกิจกรรมหรือโครงการ

1.2 ควรมีการพัฒนาขีดความสามารถด้านการใช้ประโยชน์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาตำบลอย่างต่อเนื่อง และสามารถต่อยอดเชื่อมโยงกับหน่วยงานนโยบายต่างๆ ได้ อีกทั้งยังสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกของชุมชนที่หลากหลายและครอบคลุม

1.3 การสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาสังคม NGOs กลุ่ม และหน่วยงานรัฐในพื้นที่ใกล้เคียงมาเป็นเครือข่ายร่วมสนับสนุนการดำเนินงาน มีความจำเป็นต้องนำทุกภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียงเข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชนให้มากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม NGOs กลุ่ม และหน่วยงานรัฐในพื้นที่ใกล้เคียง ได้มีส่วนร่วมเข้ามาหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาพื้นที่ชุมชนที่มีความหลากหลายตามบริบทของพื้นที่ เช่น ชุมชนตามภูมิโนเวศ ชุมชนพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ชุมชนเขตเมือง เป็นต้น เพื่อที่จะได้เห็นมิติตัวแบบที่หลากหลายในสังคมสมัยใหม่

2.2 ควรทำการศึกษาต่อยอดตัวแบบจากงานบทความนี้ และปรับปรุงตัวแบบของบทความนี้ไปสู่การทำวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลที่มีขนาดกว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐา บุญประคอง, และ จุฑารัตน์ ศรารณะวงศ์. (2562) การจัดการความรู้สู่ชุมชนของโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.

วารสารบรรณศาสตร์ มศว, 12(1), 1-16.

ธีระวัฒน์ จันทิก, จิรวัด ศิริศักดิ์สมบูรณ์, และ กนกอร เนตรชู. (2559). การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างผู้นำชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพในการบริหารชุมชนเข้มแข็ง. วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ ราชมงคลล้านนา, 4(2), 52-59.

ประเวศ วะสี. (2555). ทิศทางใหม่ประเทศไทย : ทิศทางใหม่ของการศึกษาชุมชนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: กระบวนทัศน์ธรรม.

ปาริชาติ ศิวะรักษ์. (2556). กำเนิดกองทุน สสส. สืบค้นจาก [https://www.thaihealth.or.th/Books/401/กำเนิดกองทุน+สสส.+\(ฉบับปรับปรุง\).html](https://www.thaihealth.or.th/Books/401/กำเนิดกองทุน+สสส.+(ฉบับปรับปรุง).html)

ปิยะวัฒน์ เจริญศักดิ์. (2564). ความสุขและความผูกพันในการทำงานของพรตดี ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กองกฎหมาย. (2544). พระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544. สืบค้นจาก http://www.legal.moph.go.th/index.php?option=com_remository&Itemid=813&func=fileinfo&id=1276

- อมราพร สุรการ, และ นิลภา จิระรัตนวรรณ. (2560). กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ ของเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*, 9(2), 237-254.
- Albrecht, S. L. (2012). The influence of job, team and organizational level resources on employee well-being, engagement, commitment, and extra-role performance: Test of a model. *International Journal of Manpower*, 33(7), 840-853.
- Katz, R. (1984). Empowerment and Synergy: Expanding the community's healing resources. *Prevention in Human Service*, 3, 201-226.
- Laverack, G., & Laverack, G. (2001). An identification and interpretation of the organizational aspects of community empowerment. An identification and interpretation of the organizational aspects of community empowerment. *Community Development Journal*, 36(2), 134-145.
- Lin, C. J., Hsieh, T., Yang, C., & Huang, R. (2016). The impact of computer-based procedures on team performance, communication, and situation awareness. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 51, 21-29.
- Luang-Ubol, J. (2010). *Effects of Social Capital on the Psychosocial Wellbeing Among Thai Adolescents in the Northeast Region of Thailand* (Doctoral dissertation). National Institute of Development Administration, Bangkok.
- Mansor, M., & Said, I. (2008). Green infrastructure network as social spaces for well-being of urban residents in Taiping, Malaysia. *Jurnal Alam Bina*, 11(2), 1-18.
- Schulte, P. A., Guerin, R. J., Schill, A. L., Bhattacharya, A., Cunningham, T. R., Pandalai, S. P.,... Sthphenson, C. M. (2015). Considerations for Incorporating "Well-Being" in Public Policy for Workers and Workplaces. *American Journal of Public health*, 105(8), 31-44.

การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม:
ประสบการณ์จากองค์กรชุมชนในภาคเหนือตอนบน *
The Promotion of the Participatory Sufficiency Economy
Philosophy: Experience from Selected Community
Organizations in Upper Northern Thailand

จิระพงศ์ ไชยชาวงค์¹, และ จักรพงษ์ พวงงามชื่น²

Jirapong Chaichawwong¹, and Jukkaphong Pong-ngamchuen²

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้¹

คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้²

School of Administrative Studies, Maejo University¹

Faculty of Agricultural Production, Maejo University²

Corresponding Author, E-mail: jukkaphong.mju@gmail.com

บทคัดย่อ

ทิศทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมามุ่งเน้นการน้อมอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆระดับโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษากลยุทธ์ในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลย้อนกลับสู่ประชาชน และปัจจัยเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจาก 2 องค์กรชุมชนภาคเหนือตอนบน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใน 3 ขั้นตอนคือ การเตรียมการ การดำเนินการ และการติดตามและประเมินผล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยชุดคำถาม แบบสังเกตการณ์ และการจัดเวทีประชาคม ร่วมกับเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย และการถอดบทเรียนจากประชาชน 240 คน

* ได้รับบทความ: 6 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 19 กรกฎาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 กรกฎาคม 2566

ปราชญ์ชาวบ้าน 8 คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาครัฐรวม 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงความหมาย

ผลการวิจัยพบว่า 2 กลยุทธ์หลักในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนได้แก่ 1) การบริหารจัดการองค์กรที่มีคณะกรรมการบริหารที่เหมาะสม และการบริหารงบประมาณที่โปร่งใส และ 2) วิธีการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4 ขั้นตอนคือ การศึกษาดูงาน การจัดตั้งองค์กรชุมชน หลักสูตรและการจัดฝึกอบรม และการให้บริการถ่ายทอดความรู้ โดยเมื่อพิจารณาถึงผลย้อนกลับสู่ประชาชนพบว่า ประชาชนมากกว่าสองในสามสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลดการเผา แยกขยะ และปลูกผักสวนครัว นอกจากนี้ยังพบว่า ผลงานเชิงประจักษ์ขององค์กรชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากร และเจ้าหน้าที่ ตลอดจนหลักสูตรการฝึกอบรมเป็นปัจจัยหลักที่เอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรชุมชน

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง; องค์กรชุมชน; การส่งเสริม

Abstract

The direction of country's development in the past focused on inviting "Sufficiency Economy Philosophy" as a practical guideline affecting the country development at all levels, especially at the local level. Therefore, this research aims to study strategies for promoting sufficiency economy philosophy, results returned to the public and factors contributing people participation from 2 selected community organizations in the upper northern Thailand by applying 3 steps of Participatory Action Research (PAR) namely: preparation, implementation, and monitoring and evaluation Data were collected by using a set of questions, observational form, and public forums together with in-depth interview, observation, small group discussion, and lesson learned techniques from 240 villagers, 8 local scholars, and 12 representatives from public stakeholders. Data were analyzed by descriptive statistics and semantic content analysis.

The results revealed 2 main strategies for promoting the participatory sufficiency economy philosophy, namely 1) managerial administration of the organization with an appropriate executive committee and transparent budget management, and 2) method of promoting the sufficiency economy philosophy in 4 steps namely: field trip study, establishing a community organization, courses and training, and knowledge transfer services. Considering the return to the people, these were the results: more than two-thirds of the people could be applied the knowledge to live a life according to the philosophy of sufficiency economy, reducing burning, waste separation, and vegetable gardening. Moreover, the empirical works of community organizations, local scholars, lecturers, and staff as well as training courses were the main factors contributing community organizations to the promotion of the participatory sufficiency economy philosophy.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy; community organization; promotion

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในช่วงหลายปีที่ผ่านมาให้ความสำคัญไปที่การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงมีพระราชดำริเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดกว่า 25 ปี โดยรัฐบาลให้ความสำคัญในปรัชญาที่ทรงพระราชทาน และได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเข้าไปเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดหลักการพัฒนาประเทศเพื่อการเสริมสร้างทุนของประเทศให้เกิดความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่องและน้อมอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติเพื่อบูชา “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ในขณะที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ให้ความสำคัญไปที่การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งใน 4 ด้านคือ ด้านวัตถุ ด้านสังคม

ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม (จักรพงษ์ พวงงามชื่น และ จิระพงศ์ ไชยขาววงศ์, 2560) อย่างไรก็ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564 และ 2565) จัดทำขึ้นมาบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างไปสู่ประเทศไทย 4.0 นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) เช่นเดียวกันกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มีเป้าหมายในการต่อยอดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างมีเหตุผล ความพอประมาณ ภูมิคุ้มกัน บนฐานของความรู้ คุณธรรม และความเพียร (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) โดยอาจพูดได้ว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักการพัฒนาประเทศที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกช่วงเวลาและทุกระดับในการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาในระดับท้องถิ่น

ประเทศไทยได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาประเทศในทุกระดับ เช่น การบริหารสถานศึกษาพอเพียงแบบมีส่วนร่วม (นงลักษณ์ ใจฉลาด และ อนันต์ นามทองต้น, 2565) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศแถบเอเชียใต้ (กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ, 2564) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับธุรกิจของบริษัทเอกชน (ปาริชาติ คุณปลื้ม, 2564) รวมถึงการประยุกต์ใช้เพื่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนนักศึกษา (จตุรงค์ อินทรรุ่ง และ สภาเดช บุญเชิดชู, 2564) และประชาชนทั่วไป (สารนันท์ คำมี, สัญญา เคนาภูมิ, และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, และคณะ 2566) โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่เป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ 2 แห่ง คือ 1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติบ้านทุ่งจำเริง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ ด้านเศรษฐกิจพอเพียงดำเนินการจัดฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติในหลักสูตรต่างๆ มากมายตลอดจนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมที่มีเครือข่ายมากมาย (จักรพงษ์ พวงงามชื่น และ จิระพงศ์ ไชยขาววงศ์, 2560) และ 2) ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก เป็นศูนย์ฯ ที่มีการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรที่

เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหลักสูตรอื่นๆ (ชนบดินทร์ วงษ์เมืองแก่น, 2555)

จากอดีตถึงปัจจุบันองค์กรชุมชนทั้งสองแห่งได้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอยู่ตลอดเวลา มีผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือได้ว่าองค์กรชุมชนทั้งสองประสบความสำเร็จในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามยังคงพบองค์กรชุมชนหลายแห่งที่ประสบปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาถึงกลยุทธ์การบริหารจัดการและการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรชุมชนเพื่อเป็นแนวทางให้แก่องค์กรชุมชนอื่นๆ โดยคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ประชุมหารือกับองค์กรชุมชนและได้เสนอให้มีการทำงานร่วมกันโดยคณะกรรมการขององค์กรชุมชนร่วมเป็นทีมวิจัยด้วย ผลการวิจัยนี้คณะผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าจะเป็นประโยชน์ในการสานต่อผลงานตลอดจนเป็นต้นแบบที่ดีให้กับองค์กรชุมชนอื่นๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาผลย้อนกลับสู่ประชาชนจากการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยเอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในภาคเหนือตอนบน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. สถานที่ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูล 2 พื้นที่ ได้แก่ 1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติบ้านทุ่งจำเริง ตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยทั้งสองพื้นที่ได้มีการพัฒนาหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น หลักสูตรการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ หลักสูตรการพัฒนาผู้นำชุมชนสู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

หลักสูตรการเลี้ยงกุ้งด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ เป็นต้น ตลอดจนเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน เป็นศูนย์ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่มีเครือข่ายมากมาย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวานฯ จำนวน 4 คนและจากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติฯ จำนวน 4 คน รวม 8 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบทบาทหน้าที่การเป็นปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรประจำศูนย์การเรียนรู้ฯ และศูนย์เครือข่ายฯ ซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและเป็นทีมนักวิจัยร่วมในการศึกษาครั้งนี้

2.2 กลุ่มเกษตรกรและประชาชนที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวานฯ 12 หมู่บ้านจำนวน 120 คน และจากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติฯ 20 หมู่บ้านจำนวน 120 คน โดยกลุ่มตัวอย่างต้องผ่านการฝึกอบรมจากหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2565 รวมทั้งสิ้น 240 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยเกษตรกรและประชาชนกลุ่มนี้ถือเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านผลสะท้อนกลับหลังผ่านการฝึกอบรมและการนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

2.3 กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น นักวิชาการเกษตร ข้าราชการครู เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรกรและประชาชนที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวานฯ จำนวน 5 คน และจากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติฯ จำนวน 7 คนรวม 12 คนโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มนี้มีส่วนในการสะท้อนความต้องการ การสนับสนุนการดำเนินงาน การให้ข้อเสนอแนะและแนวทางต่างๆ ในการดำเนินงาน

3. เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แก่ 1) ชุดคำถาม ซึ่งคณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับวิถีการกิจกรรม หลักสูตรอบรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) แบบสังเกตการณ์ และ 3) การจัดเวทีประชาคม เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน โดยเครื่องมือทั้งหมดจะนำมาใช้เก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับเทคนิคต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับชุดคำถามที่ได้กำหนดประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องไว้แล้ว

3.2 การสังเกตการณ์ (Observation) ร่วมกับแบบสังเกตการณ์สำหรับบันทึกข้อมูลที่สำคัญระหว่างการพูดคุย สัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม

3.3 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ร่วมกับเทปบันทึกเสียงสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบเสียงเพื่อนำไปถอดความ

3.4 การถอดบทเรียน (Lesson Learned) และการสรุปความ (Data Summarizing) เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย การจัดเวทีประชาคม การย่อความ และการสรุปความจากเอกสาร หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่างๆ

4. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ได้มีการกำหนดขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย 3 ขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ เป็นการแสวงหาผู้สนใจเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงร่วมด้วยการร่วมเป็นทีมนักวิจัยเพื่อพิจารณาประเด็นการวิจัยและการวางแผนการวิจัยร่วมกัน

4.2 ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย เป็นการดำเนินงานร่วมกันเพื่อเตรียมการประสานงาน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนดำเนินการวิจัยร่วมกันตามแผนที่กำหนดไว้

4.3 ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผล เป็นการรวบรวมข้อมูลผลย้อนกลับสู่ประชาชนหลังจากเข้ารับการฝึกอบรมกับองค์กรชุมชนแล้ว

5. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณได้แก่ ผลย้อนกลับสู่ประชาชนจากการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การถอดบทเรียน และการจัดเวทีประชาคม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุป (Appleton, 1995) การลดทอนขนาดข้อมูลและใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytical Induction) เรียบเรียง จัดหมวดหมู่ และจำแนกข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Typological Analysis) และเปรียบเทียบข้อมูลประเด็นของความสอดคล้อง (Logical Descriptive Analysis) เพื่อสร้างข้อสรุปและตีความประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงความหมาย (Semantic Content Analysis) (Poung-ngamchuen & Bowjoom, 2023) และนำข้อมูลทั้งหมดมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อนำเสนอในรูปแบบพรรณนา

6. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการเพื่อพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างทุกคนโดยการจัดทำหนังสืออย่างเป็นทางการเพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก อภิปรายกลุ่มย่อย การสังเกตการณ์ การประชุม และการจัดเวทีประชาคม โดยหลังจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับทราบวัตถุประสงค์ของการวิจัยจะตัดสินใจให้ความร่วมมือหรือปฏิเสธก็ได้ และคณะผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อ ข้อมูลส่วนตัว คำตอบ และข้อมูลความลับทั้งหมด โดยข้อมูลที่ได้จะนำมาใช้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้นี้เท่านั้น

4. สรุปผลการวิจัย

1. กลยุทธ์การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ผลการศึกษาสามารถอธิบายได้ใน 2 ประเด็นหลักดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การบริหารจัดการองค์กรชุมชน จากการศึกษาพบว่าองค์กรชุมชนทั้ง 2 แห่งคือ ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน จังหวัดตาก และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติบ้านทุ่งจำเริง จังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดตั้งขึ้นมาเป็นองค์กรในระดับชุมชนเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลด้านการส่งเสริมการดำเนินโครงการต่างๆ ตามกรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยองค์กรชุมชนทั้ง 2 แห่งได้มีการรวมตัวกันของชาวบ้าน เกษตรกร และประชาชนในชุมชนผ่านการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐในระดับท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบล และสำนักงานพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตาม องค์กรชุมชนทั้ง 2 ได้มีการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันดังนี้

1.1.1 การจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์ฯ แบ่งออกเป็นคณะกรรมการ 2 ส่วน คือ

1) คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ประธานศูนย์ รองประธานศูนย์ และเลขาธิการ ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงาน ดูแลการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ อำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อยในการจัดการฝึกอบรมหลักสูตรทั้งหมด บริหารจัดการงบประมาณในการจัดกิจกรรม ตลอดจนพยายามพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ศูนย์ฯ และควบคุมดูแลการทำงานทุกอย่างด้วยความเรียบร้อย และ

2) คณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น เช่น นายอำเภอ เกษตรอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการให้ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ รวมถึงมีหน้าที่ในการประเมินการดำเนินงานของศูนย์ฯ

1.1.2) การบริหารจัดการงบประมาณ ผลการศึกษาพบว่าการบริหารจัดการงบประมาณนั้น ดำเนินการเพื่อให้ได้เงินมาใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนนำมาใช้จ่ายในการบริหารจัดการองค์กรชุมชนในภาพรวมด้วย โดยมีการจัดทำแผนงานและโครงการเพื่อของบประมาณทุกปีกับหน่วยงานที่สนับสนุน แต่เป็นที่น่าชื่นชมว่าศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวานฯ ได้มีการระดมทุนจากชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคเงินเพื่อนำไปเป็นกองทุนของศูนย์ฯ นอกจากนี้ยังพบว่าองค์กรชุมชนยังมีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน (ภาพที่ 1) และการให้เช่าสถานที่สำหรับกิจกรรมต่างๆ ด้วย อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดการใช้งบประมาณไว้ 3 ด้านหลักคือ 1) การอำนวยความสะดวก เป็นค่าใช้จ่ายด้านเงินเดือน ค่าจ้าง การจัดหาสื่อเพื่อการเรียนรู้ ค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคต่างๆ และค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงอาคารสถานที่ 2) การจัดกิจกรรมการฝึกอบรม เช่น ค่าตอบแทน ค่าเดินทาง ค่าที่พักสำหรับวิทยากร ค่าใช้จ่ายในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดจากกิจกรรมการฝึกอบรม และ 3) การใช้จ่ายหมุนเวียนในองค์กรชุมชน เช่น ค่าใช้จ่ายหมุนเวียนในร้านค้าของศูนย์ฯ เป็นต้น

ภาพที่ 1. ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ชุมชน (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2566)

1.2 วิธีการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรชุมชนสามารถสรุปได้ 4 กลยุทธ์ดังนี้

1.2.1 กลยุทธ์การศึกษาดูงาน โดยในช่วงแรกองค์กรชุมชนยังต้องอาศัยความอนุเคราะห์ในการเข้าไปศึกษาดูงานกับหน่วยงานภาครัฐ และศูนย์การเรียนรู้อื่นๆ หลายแห่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์ฯ นำแนวคิด วิธีการ และขั้นตอนมาศึกษาและพิจารณาให้เหมาะสมกับการจัดตั้งศูนย์ฯ ในพื้นที่ของตนเอง 2) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) เพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

1.2.2 กลยุทธ์การจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่บุคคลที่สนใจ โดยมีการระดมปราชญ์ชาวบ้าน ครู ผู้นำในระดับท้องถิ่นเป็นแกนนำหลักในการวางแผนและดำเนินการจัดตั้งศูนย์ฯ ผ่านกิจกรรมหลายอย่าง เช่น การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น การประมาณการค่าใช้จ่าย เป็นต้น ตลอดจนเปิดโอกาสให้ชาวบ้านใกล้เคียงได้เข้าร่วมการจัดตั้งผ่านการประชุม การทำประชาคมชุมชนเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

1.2.3 กลยุทธ์การจัดการฝึกอบรม โดยการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้สนใจ เช่น หลักสูตรพัฒนาเกษตรกรอาสา หลักสูตรการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรการพัฒนาผู้นำชุมชนสู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2. บรรยากาศการฝึกอบรมขององค์กรชุมชน

1.2.4 กลยุทธ์การถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา หน่วยงานต่างๆ ที่สนใจ รวมถึงประชาชนทั่วไป โดยสามารถติดต่อมาที่ศูนย์ฯ สามารถนัดวัน เวลาที่ต้องการรับบริการ องค์ความรู้ที่ให้บริการ เช่น การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกผักสวนครัว การทำไร่นาสวนผสม การผลิตสารสกัดชีวภาพ เป็นต้น

2. ผลย้อนกลับสู่ประชาชนจากการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน ผลการศึกษาสามารถสรุปผลย้อนกลับสู่ประชาชนได้ 4 ประเด็นหลัก

2.1 การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่าประชาชนทั้ง 2 พื้นที่รวม 162 ราย (ร้อยละ 67.50) ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมี 48 ราย (ร้อยละ 20.00) ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรได้เห็นตัวอย่างความสำเร็จจากการไปศึกษาดูงาน ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับประชาชนที่ไม่ได้นำความรู้ไปปรับใช้มีจำนวน 62 ราย (ร้อยละ 25.83) โดยให้เหตุผลว่าไม่คุ้มค่า และประชาชน 16 ราย (ร้อยละ 6.66) ไม่มั่นใจในความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลย้อนกลับสู่ประชาชนหลังเข้ารับการฝึกอบรมจากองค์กรชุมชน

เนื้อหา/วิชา/กิจกรรม	ปฏิบัติ (จำนวน/ร้อยละ)			ไม่ปฏิบัติ (จำนวน/ร้อยละ)			
	เริ่มลองปฏิบัติ	ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	รวม	ไม่มีเวลา	ไม่คุ้มค่า	ไม่มั่นใจในความรู้	รวม
1. การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	114 (47.50)	48 (20.00)	162 (67.50)	0	62 (25.83)	16 (6.66)	78 (33.50)
2. เกษตรทฤษฎีใหม่	20 (8.33)	18 (15.83)	38 (15.83)	61 (25.41)	112 (46.66)	29 (12.08)	202 (84.16)
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ							
3.1 การลดการเผา	83 (34.58)	117 (48.75)	200 (83.33)	40 (16.66)	0	0	40 (16.66)
3.2 การแยกขยะ	126 (52.50)	64 (26.66)	190 (79.16)	50 (20.83)	0	0	50 (20.83)
4. การทำบัญชีครัวเรือน	12 (5.00)	119 (49.58)	131 (54.58)	89 (37.08)	0	20 (8.33)	109 (45.41)

เนื้อหา/วิชา/กิจกรรม	ปฏิบัติ (จำนวน/ร้อยละ)			ไม่ปฏิบัติ (จำนวน/ร้อยละ)			
	เริ่มลองปฏิบัติ	ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	รวม	ไม่มีเวลา	ไม่คุ้มค่า	ไม่มั่นใจในความรู้	รวม
5. การผลิตสารสกัดชีวภาพ บัญหามัก บัญอินทรีย์	72 (30.00)	78 (32.50)	150 (62.50)	72 (30.00)	0	18 (7.50)	90 (37.50)
6. การปลูกผักสวนครัว	171 (71.25)	11 (4.58)	182 (75.83)	58 (24.16)	0	0	58 (24.16)
7. การทำไร่นาสวนผสม	7 (2.91)	46 (19.16)	53 (22.08)	109 (45.41)	0	78 (32.50)	187 (77.91)
8. การแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น	2 (0.83)	38 (18.83)	40 (16.66)	152 (63.33)	3 (1.25)	45 (18.75)	200 (83.33)

2.2 การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่ามีเกษตรกรเพียง 38 ราย (ร้อยละ 15.83) เท่านั้นที่ปรับปรุงแบบการเกษตรเป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีเกษตรกร 18 ราย (ร้อยละ 15.83) ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เกษตรกรกล่าวว่าหลังทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้วค่าใช้จ่ายลดลง รายได้เพิ่มขึ้น สำหรับผู้ที่ไม่นำไปปฏิบัติ 202 ราย (ร้อยละ 84.16) ให้เหตุผลว่าไม่คุ้มค่าจำนวน 112 ราย (ร้อยละ 46.66) และ 29 ราย (ร้อยละ 12.08) ไม่ค่อยมีเวลา

2.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ประเด็นการลดการเผา มีผู้นำไปปฏิบัติ 200 ราย (ร้อยละ 83.33) โดยพบเกษตรกร 117 ราย (ร้อยละ 48.75) ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และมี 83 ราย (ร้อยละ 34.58) ที่เพิ่งเริ่มทดลองปฏิบัติ ในขณะที่ประเด็นการแยกขยะพบเกษตรกรที่ปฏิบัติจำนวน 190 ราย (ร้อยละ 79.16) โดยพบเกษตรกร 64 ราย (ร้อยละ 26.66) ที่ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกษตรกรได้อธิบายว่าการลดการเผาและการแยกขยะนั้น เป็นกฎระเบียบของชุมชนมานานแล้ว อย่างไรก็ตามยังพบเกษตรกร 40 ราย (ร้อยละ 16.66) ที่ยังคงเผาอยู่ และ 50 ราย (ร้อยละ 20.83) ที่ไม่ทำการแยกขยะ ทั้งนี้เกษตรกรมองว่าการเผาเป็นวิธีการกำจัดขยะที่ง่าย และไม่มีความจำเป็น

2.4 ผลย้อนกลับสู่ประชาชนในประเด็นอื่นๆ พบว่ามีการนำความรู้ที่หลากหลายไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำบัญชีครัวเรือน 131 ราย (ร้อยละ 54.58) การผลิตสารสกัดชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือนจำนวน 150 ราย (ร้อยละ 62.50) การปลูกผักสวนครัวจำนวน 182 ราย (ร้อยละ 75.83) การทำไร่นาสวนผสมจำนวน 53 ราย (ร้อยละ 22.08) และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

จำนวน 40 ราย (ร้อยละ 16.66) โดยเกษตรกรจำนวนหนึ่งให้เหตุผลว่าเป็นกิจกรรมที่เคยทำมาก่อนแล้วหลังจากเข้ารับการฝึกอบรม จึงมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นและได้ปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

3. ปัจจัยเอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบปัจจัยหลักและปัจจัยรองที่ส่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรชุมชนดังนี้

3.1 ปัจจัยหลัก ประกอบด้วย 1) ผลงานเชิงประจักษ์ขององค์กรชุมชนคือ ชื่อเสียง ผลงานและความน่าเชื่อถือ เช่น ความเจริญก้าวหน้าของศูนย์ฯ การมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง หรือแม้แต่ตัวอย่างการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น 2) ปรากฏชาวบ้านวิทยากร และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ การร่วมสร้างหลักสูตร การฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ การบริหารจัดการ การอำนวยความสะดวกระหว่างการฝึกอบรม การวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง และ 3) หลักสูตรฝึกอบรมของศูนย์ฯ จะต้องเป็นหลักสูตรที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร และเป็นหลักสูตรที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้แก่ผู้รับการฝึกอบรมได้อย่างแท้จริง

3.2 ปัจจัยรอง ประกอบด้วย 1) งบประมาณและความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น นั่นคืองบประมาณต้องเพียงพอและเหมาะสมกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยจากการสัมภาษณ์ผู้นำศูนย์ฯ พบว่าที่ผ่านมาเคยมีสถานการณ์ที่งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการก่อให้เกิดการหยุดชะงักของโครงการหลายโครงการ ในทางตรงกันข้ามเมื่องบประมาณมีมากเกินความจำเป็น ผลที่ตามมาคือความไม่โปร่งใส 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน จะช่วยให้ศูนย์ฯ ดำเนินงานได้อย่างราบรื่น แต่ในกรณีที่ถูกปฏิเสธความร่วมมือจากชุมชนแล้ว การดำเนินงานของศูนย์ฯ จะไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว ดังนั้นองค์กรชุมชนควรสร้างความร่วมมืออย่างเข้มแข็งกับชาวบ้านเพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนประกอบไปด้วยกิจกรรม 2 ประเด็นหลักคือ 1) การบริหารจัดการองค์กรชุมชนที่มุ่งความสำคัญไปที่การกำหนดโครงสร้างองค์กรชุมชนที่ชัดเจน และ 2) การบริหารจัดการงบประมาณที่โปร่งใส ทั้งนี้องค์กรชุมชนมีการกำหนดคณะกรรมการบริหาร ซึ่งเป็นบุคคลภายใน

ชุมชน และคณะกรรมการที่ปรึกษา เป็นตัวแทนบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น โดยมีโครงสร้างองค์กรตามแบบคณะกรรมการบริหาร (สมุณทิพย์ สามิภักดิ์, 2557) ประกอบด้วย ตำแหน่งประธาน รองประธาน และเลขานุการซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการร่วมกันโดย ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการทำงานร่วมกันต้องอาศัยความร่วมมือซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการคือ ความเชี่ยวชาญในงาน การจัดแผนงาน สายการบังคับบัญชา ขนาดของการควบคุม การรวมและการกระจายอำนาจ และการจัดรูปแบบอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม สงวนศักดิ์ จ๊ะสุนา (2563) ได้กล่าวเสริมว่ากลไกที่ทำให้โครงสร้างองค์กรมีประสิทธิภาพควรมุ่งเน้นไปที่ความโปร่งใสในการเลื่อนขั้นตำแหน่ง ความเท่าเทียมกันในการกำหนดความรับผิดชอบในแต่ละตำแหน่ง และรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างคนในองค์กร นอกจากนี้ธนบดีนทร์ วงษ์เมืองแก่น (2555) ยังได้กล่าวสนับสนุนว่าการบริหารจัดการงบประมาณเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ควรให้ความสำคัญในประเด็นความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

2. เมื่อพิจารณาถึงกลยุทธ์ในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมพบว่าองค์กรชุมชนมีการวางแผนโดยการจัดลำดับของกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันคือการศึกษาดูงานจากพื้นที่อื่นเพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการจัดตั้งศูนย์ฯ หลังจากนั้นจึงสร้างหลักสูตรและเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจสมัครเข้ารับการฝึกอบรม ตลอดจนสร้างกิจกรรม และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ อรวรรณ บ่อมคำ (2561) ที่พบว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ต้องมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นของตนเองเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ เช่นเดียวกันกับการศึกษายุทธศาสตร์การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ ธนบดีนทร์ วงษ์เมืองแก่น (2555) ที่อธิบายว่าการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยศูนย์การเรียนรู้ฯ ในระดับชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ เป็นแหล่งศึกษาดูงาน และเป็นสถานที่ฝึกอบรม ในขณะที่ผลการศึกษาของ ประเวศน์ มหารัตน์สกุล และคณะ (2564) พบว่าการร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน การตั้งกลุ่มรับผิดชอบตามหน้าที่อย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายการพัฒนา เป็นวิธีการสำคัญในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. จากการศึกษาปัจจัยเอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบ 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ผลงานเชิงประจักษ์ขององค์กรชุมชน 2) ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากร และเจ้าหน้าที่ และ 3) หลักสูตรการฝึกอบรม และพบ 2 ปัจจัยรอง ได้แก่ 1) งบประมาณและความช่วยเหลือ

จากหน่วยงานภาครัฐ และ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสนับสนุนผลการศึกษาของ ธนบดีรินทร์ วงษ์เมืองแก่น (2555) ที่พบว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย คณะปราชญ์ชาวบ้าน คณะวิทยากรขององค์กรชุมชน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และนโยบายของรัฐ ในทางตรงกันข้ามผลการศึกษาของ ปารรณา อินทวงศ์ และ โชติ บดีรัฐ (2563) รายงานว่าปัจจัยที่ส่งผลการดำเนินงานหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านผู้นำชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยผันแปรหลาย ประการ เช่น ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัญหาอุปสรรค และรูปแบบการส่งเสริม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันตามบริบทของชุมชนและวัฒนธรรม

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาคณะผู้วิจัยได้ค้นพบ 2 กลยุทธ์หลักที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) กลยุทธ์การบริหารจัดการองค์กรชุมชน โดยให้ความสำคัญไปที่การจัดตั้งคณะกรรมการองค์กรชุมชนที่เหมาะสมและกำหนดหน้าที่อย่าง ชัดเจนในแต่ละตำแหน่ง รวมทั้งการบริหารจัดการงบประมาณที่เหมาะสมและโปร่งใส และ 2) กลยุทธ์การดำเนินงานตามลำดับขั้นอย่างต่อเนื่องดังนี้คือ (1) การเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน ในองค์กรชุมชนอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ (2) บ่มเพาะความรู้ ระดมทุนต่างๆ เพื่อนำมาจัดตั้ง องค์กรชุมชนในพื้นที่ตนเอง (3) จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสำหรับชุมชนและผู้สนใจ และ (4) กำหนดเป็นองค์กรที่ให้บริการถ่ายทอดความรู้แก่ หน่วยงานและบุคคลภายนอกที่สนใจ อย่างไรก็ตาม เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของ องค์กรชุมชน การศึกษาครั้งนี้ยังค้นพบปัจจัยเอื้อที่ช่วยให้ทั้ง 2 กลยุทธ์ที่กล่าวมาข้างต้น ดำเนินงานได้อย่างราบรื่นคือ 1) ปัจจัยหลักประกอบด้วย (1) ผลงานเชิงประจักษ์ขององค์กร ชุมชน (2) ประสิทธิภาพการทำงานของคณะวิทยากร ปราชญ์ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ และ (3) หลักสูตรการเรียนรู้ที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชน และ 2) ปัจจัยรอง ประกอบด้วย (1) ความพอเพียงแต่ต่อเนื้อของงบประมาณและความช่วยเหลือจากหน่วยงาน ภาครัฐ และ (2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์

ในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนที่มีการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นควรกำหนดให้มีหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบโดยตรง โดยมีหน้าที่ในการเป็นหน่วยงานสนับสนุน ช่วยเหลือ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและความสำเร็จ ตลอดจนควรมีการกำหนดตัวชี้วัดความก้าวหน้าและความสำเร็จในการดำเนินงานที่ชัดเจนโดยภาครัฐ เพื่อดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพที่สามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยอาจกำหนดเป็นตัวชี้วัดด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรมีบทบาทร่วมกันในการปรับแนวคิดการพัฒนาจากการสงเคราะห์เป็นการพัฒนาเชิงรุก โดยเฉพาะด้านการเกษตรและการประกอบอาชีพและใช้ชุมชนเป็นฐานภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานในทุกระดับ นอกจากนี้ควรมีการกำหนดวาระปฏิบัติ (Agenda) ในระดับชาติเกี่ยวกับประเด็นสำคัญด้านความเสมอภาคในการดำรงชีวิตที่เท่าเทียมกันในทุกภูมิภาค ด้วยการผลักดันฝ่ายการเมืองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบเป็นวาระแห่งชาติ

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับกระทรวง สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลเพื่อพิจารณาทบทวนกำหนดวิธีการ กลยุทธ์ หรือโครงการเพื่อการแก้ไขปัญหา หรือโครงการเพื่อส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละบริบทของปัญหาในแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานภาครัฐควรมีการสำรวจและประสานงานกับองค์กรชุมชน และหน่วยงานที่ควบคุมดูแลในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันและนำไปสู่การปฏิบัติงานในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ. (2564). การจัดงานวิจัยในหัวข้อ “ศึกษาแนวทางการเผยแพร่และการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเอเชียใต้ กรณีศึกษาประเทศศรีลังกาและภูฏาน. สืบค้นจาก <https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/content/การจัดทำงานวิจัยในหัวข้อ-ศึกษาแนวทางการเผยแพร่และก?cate=5d7da8d015e39c3fbc007415>
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2566). ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก. สืบค้นจาก <https://engymeedee.egat.co.th/product?shopId=22>
- จตุรงค์ อินทรรุ่ง, และ นภาเดช บุญเชิดชู. (2564). การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*, 12(1), 110-128. สืบค้นจาก <http://dept.npru.ac.th/jssr/data/files/12.1jssr7%281%29.pdf>
- จักรพงษ์ พวงงามชื่น, และ จิระพงศ์ ไชยขาววงศ์. (2560). การเปรียบเทียบยุทธศาสตร์การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติบ้านทุ่งจำเริง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่และศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ธนบดีนทร์ วงษ์เมืองแก่น. (2555). ยุทธศาสตร์การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นงลักษณ์ ใจฉลาด, และ อนันต์ นามทองเต็น. (2565). การจัดการสถานศึกษาพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(96), 277-288. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/257306/174497>
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, สมคิด พุ่มทุเรียน, และ ฌวนพงศ์ธร นิติภูวนนท์. (2564). รูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสาร*

- สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(4), 307-323. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/download/248650/170348/887957>
- ปรารธนา อินทวงศ์, และ โชติ บดีรัฐ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาหมู่บ้านย่านใหญ่และหมู่บ้านบมราช ตำบลท่านางงาม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวามัญทองแหวกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2), 1-14. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434/article/download/246160/167854/871274
- ปรีชาดี คุณปลื้ม. (2564). การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการทำธุรกิจ. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 10(2), 50-61. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal/article/view/255562/171660>
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). *การจัดการและพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ชีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- สงวนศักดิ์ จ๊ะสุนา. (2563). *การศึกษาโครงสร้างองค์กร บรรยาภาศในการทำงาน และเพื่อนร่วมงานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของกำลังพลในหน่วยงานแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร (ค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพมหานคร.
- สารนันท์ คำมี, สัญญา เคนาภูมิ, และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 5(1), 1-12. สืบค้นจาก <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/rtnb/article/download/2340/1721/16495>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=5748&filename=develop_issue
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564 และ 2565). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_news.php?nid=6420&filename=index
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). สืบค้นจาก <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>

สุนันทิพย์ สามิภักดิ์. (2557). *การศึกษาความสัมพันธ์ของโครงสร้างองค์การกับพฤติกรรมที่แสดงถึงความพึงพอใจในการทำงานและระดับความสุขของพนักงาน: กรณีศึกษาพนักงานในบริษัทในพื้นที่แขวงสลิม (ค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต).*

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

อรรรรณ ป้อมคำ. (2561). การขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. สืบค้นจาก http://www.ska2.go.th/reis/data/research/25620925_132232_3434.pdf

Appleton, J. V. (1995). Analyzing Qualitative Interview Data: Addressing Issues of Validity and Reliability. *Journal of Advanced Nursing*, 22(5), 993-997.

Poung-ngamchuen J., & Bowjoom T. (2023). The Feasibility Synthesis of Growing Hemp Instead of Maize to Reduce Smog from Maize Stubble Burning in Northern Thailand. *Universal Journal of Agricultural Research*, 11(2), 230-240. Retrieved from <https://www.hrpub.org/download/20230330/UJAR2-10429615.pdf>

การบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์เพื่อ
ยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชน ตำบลออนกลาง
อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ *

The Foundational Community Management Based on Organic
Agriculture to Raise the Quality of the Community Economy in
On Klang Subdistrict, Mae on District, Chiang Mai Province

ธิดารัตน์ ชลประเสริฐสุข¹, และ วิทยา ดวงธิดา²

Tidarat Cholprasertsuk¹, and Wittaya Daungthima²

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้¹,

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้²

Faculty of Business Administration, Maejo University¹,

Faculty of Architecture and Environmental Design, Maejo University²

Corresponding Author, E-Mail: tc_ple@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเกษตรอินทรีย์สำหรับพื้นที่เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยและประเทศ 2) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจการเกษตร การนำประโยชน์ไปใช้ต่อชุมชน ผ่านการบูรณาการกับการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจ และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบ่งเป็น 3 ช่วงในการดำเนินการ ได้แก่ช่วงที่ 1 วางแผนและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ช่วงที่ 2

* ได้รับความเห็นชอบ: 26 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 27 สิงหาคม 2566; ตีพิมพ์: 30 สิงหาคม 2566

ภาคข้อมูลและชุดความรู้ และช่วงที่ 3 การบูรณาการและการต่อยอด โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (population and sampling) จำนวน 12 คน สามารถจำแนกได้เป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานภาครัฐ/องค์กรที่เกี่ยวข้อง 2) กลุ่มตัวอย่างจากภาคเอกชน มูลนิธิ สมาคม ราย 3) กลุ่มตัวอย่างจากนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ 4) กลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกร 5) กลุ่มตัวอย่างจากผู้ประกอบการ และ 6) กลุ่มตัวอย่างจากผู้บริโภค

ผลวิจัยพบว่า 1) การวิเคราะห์ตามกลุ่มบันได 9 ขั้น พื้นที่ตำบลอนกลางนั้นอยู่ในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 และกำลังอยู่ในขั้นตอนของกลุ่มที่ 3 ของขั้นที่ 8 คือการขาย เพื่อสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่เพิ่มเติม การทำเกษตรยั่งยืนบนพื้นฐานการเอื้อเพื่อเกื้อกูล เพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจชุมชน การต่อยอดสร้างตลาดและการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ การนำหลักการบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมของพื้นที่หรือหน่วยงานท้องถิ่นที่นำไปสู่แผนในการส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านวิจัย บริการวิชาการด้านการเกษตรภายใต้ BCG Model 2) ปัจจัยที่ประสบผลสำเร็จสู่ชุมชนที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ โดยปัจจัยที่สัมพันธ์กันมากที่สุดระหว่างทฤษฎี บันได 9 ขั้นนั้น ภาพรวมถือว่าลักษณะทางภูมิสังคมของชุมชนมีความสัมพันธ์กับธุรกิจเกษตร การนำประโยชน์ไปใช้ต่อชุมชนผ่านการบูรณาการกับการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจซึ่งถือได้ว่าการนำไปสู่การเป็นชุมชนที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) แนวทางการพัฒนาให้ชุมชนอยู่ได้โดยการทำเกษตรแบบยั่งยืนบนพื้นฐานการเอื้อเพื่อเกื้อกูลเพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจชุมชน (ขั้นที่ 8) ของการขายหรือต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์ผ่านเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ แต่ก็อาศัยปัจจัยจากภายนอกให้น้อยที่สุดเพื่อหาวิธีการป้องกันการขยายตัวของเมืองแบบก้าวกระโดด

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ชุมชนฐานราก; เกษตรอินทรีย์; เศรษฐกิจชุมชน

Abstract

This article aims to 1) to study community management based on organic agriculture for the area to support economic development by applying the Sufficiency Economy Philosophy in accordance with university and national strategies; Agriculture, bringing benefits to the community through integration with

business law education; and 3) to suggest ways to extend agriculture to commercialization. It is a mixed research between qualitative and quantitative research methods, divided into 3 phases in the implementation. These include phase 1 planning and preliminary surveys, phase 2 data and knowledge sets, and phase 3 integration and extension. The population and sampling of 12 people can be classified into 6 groups: 1) the sample from government agencies / related organizations 2) the sample from the private sector, foundations, associations, 3) the sample from academic experts, 4) farmers samples, 5) entrepreneur samples, and 6) consumer samples.

From the research findings, it was found that 1) the analysis according to the 9-step staircase theory, On Klang subdistrict is in group 1 and group 2 and is in the process of group 3 of the step 8, which is to sell in order to be able to generate more income for local people sustainable farming based on generosity to be the base of the community economy creating a market and developing a network of organic farms in the area applying principles of community management based on organic agriculture that are suitable for the area or local agencies that lead to plans to promote and support research academic service in agriculture under the BCG Model 2) successful factors leading to a sustainable community according to the Sufficiency Economy Philosophy the most correlated factor between the 9-step staircase theory was that the overall geo-social characteristics of the community were related to agribusiness. Bringing benefits to the community through integration with the teaching of business law, which can be regarded as leading to a sustainable community according to the philosophy of sufficiency economy. Sustainable on the basis of generosity to be the community economic base (step 8) of selling or extending agriculture to commercialization through a new generation of farmers' networks, but relying on external factors to a minimum to find ways to prevent exponentially expanding the city.

Keywords: management; foundational community; organic farming; community economy

1. บทนำ

สภาพแวดล้อมและสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบหลายศูนย์กลาง การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมของประเทศไทยมีแนวโน้มในการเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง (พิภพ อุดมอิทธิพงศ์, 2539) รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา ขณะที่ปัจจุบันสัดส่วนประชากรมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรโลกอาศัยอยู่ในเขตเมือง โดยจากการคาดการณ์ขององค์การอนามัยโลก (World Health organization) ภายในปี ค.ศ. 2023 ประชากร 6 คน จากทุก 10 คน จะอาศัยอยู่ในเมืองและภายใน ค.ศ. 2050 สัดส่วนจะเพิ่มขึ้นเป็น 7 คนในทุก 10 คน โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา อย่างไรก็ตามเมืองไม่สามารถเติบโตอย่างยั่งยืนได้ หากขาดพื้นที่รองรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสม โดยเฉพาะพื้นที่ของชนบทหรือพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรมซึ่งเป็นแหล่งที่ใช้ในการผลิตอาหารหลักของเมือง (วิทยา ดวงธิดา และ ยุทธภูมิ เผ่าจินดา, 2561)

การตั้งถิ่นฐานที่ยั่งยืน และการวางแผนเพื่อพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนจะส่งเสริมการมีสุขภาวะที่ดีของมนุษย์ในเมืองด้วย (ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, 2547) รวมไปถึงประเด็นเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Hillier & Hanson, 1984) ที่อยู่อาศัยพื้นที่ในการทำการเกษตร สู่การนำผลผลิตทางการเกษตรมาต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์ และความสำคัญอีกประเด็นที่สำคัญนั้นสามารถนำไปสู่ความเชื่อมโยงที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดที่สนับสนุนในด้านกฎหมายทางธุรกิจ (สมเกียรติ ไตรสรณปัญญา, 2555) ซึ่งพื้นที่บริเวณในเขตพื้นที่ของตำบลออนกลาง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีศักยภาพในการต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์ การวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนนั้นครอบคลุมมิติที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม (Rapoport, 1977; เกษม จันทรแก้ว, 2539) อาจกล่าวได้ว่าการสร้างความเข้าใจในเชิงพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการสร้างความเข้าใจเบื้องต้น เพื่อที่จะนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดจนข้อตกลงต่าง ๆ ร่วมกัน

การศึกษาวิจัยนี้ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการเกษตร และเกษตรอินทรีย์ (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร, 2563) ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ การนำประโยชน์ไปใช้ต่อชุมชนหรือพื้นที่ การบูรณาการกับการเรียนการสอนตลอดจนความร่วมมือกับหน่วยงานภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปสู่เชิงพาณิชย์ สามารถสร้างรายได้แก่ครัวเรือนและชุมชน เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ตลอดจนการวางแผนพัฒนาชุมชน หากขาดการวิเคราะห์ในรายละเอียดหรือปัจจัยที่มีผลอย่างรอบคอบแล้วนั้น จะส่งผลกระทบต่อโดยตรง เช่น พื้นที่เกษตรกรรมถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นที่อยู่อาศัยมากขึ้น หรือพื้นที่ที่อยู่อาศัยถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่เพื่อกิจการอื่น ๆ มากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อในเชิงพื้นที่ที่เชื่อมโยงกัน (วิทยา ดวงธิดา และมานัส ศรีวณิช, 2561) ตลอดจนการวางแผนเพื่อรองรับกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน การนำผลผลิตมาใช้ในการทำอาหารในครัวเรือนและรองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนอันจะนำไปสู่การวางแผนการเสนอแนะแนวทางเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

จากเหตุผลทั้งหมดข้างต้นจะนำมาสู่การศึกษาวิจัยการบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชน ตำบลออนกลาง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดเกิดผลลัพธ์แนวทางการต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการชุมชนตามหลักเกษตรอินทรีย์สำหรับพื้นที่เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยและประเทศ
2. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจการเกษตร การนำประโยชน์ไปใช้ต่อชุมชน ผ่านการบูรณาการกับการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย (conceptual framework) โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยการดำเนินการวิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 ช่วงดำเนินการตามดังนี้

ช่วงที่ 1 การวางแผนและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ดำเนินการวางแผนการดำเนินงาน กำหนดกรอบวิธีการ ขอบเขตพื้นที่ และแผนงานการสำรวจข้อมูล

ช่วงที่ 2 ภาคข้อมูลและชุดความรู้ ดำเนินการศึกษา/วิจัยรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแผน นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนที่เกี่ยวข้อง

ช่วงที่ 3 การบูรณาการ และการต่อยอด ดำเนินการศึกษา/วิจัย การบูรณาการข้อมูลเบื้องต้น ๆ เพื่อนำไปสู่การต่อยอดเชิงพาณิชย์ในอนาคต

2. กลุ่มตัวอย่าง (population and sampling) ที่ใช้ในการศึกษา สามารถจำแนกได้เป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานภาครัฐ/องค์กรที่เกี่ยวข้อง 2) กลุ่มตัวอย่างจากภาคเอกชน มูลนิธิ สมาคมฯ 3) กลุ่มตัวอย่างจากนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4) กลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกร 5) กลุ่มตัวอย่างจากผู้ประกอบการ และ 6) กลุ่มตัวอย่างจากผู้บริโภค

3. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในลักษณะเจาะลึกโดยจะเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความเห็นเพิ่มเติมได้ตามประสบการณ์ของแต่ละคนแล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการสังเคราะห์ต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชน ตำบลออนกลาง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้ ทั้งความสำคัญของปัญหา แนวความคิด วิธีการ และข้อมูลที่ได้จากผลการวิเคราะห์ ตลอดจนการนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการการบูรณาการการเรียนการสอนด้านกฎหมาย และแนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์แนวทางการต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์ พบว่า

1. การบริหารจัดการตามหลักเกษตรอินทรีย์สำหรับพื้นที่เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยและประเทศ

เมื่อทราบถึงสถานการณ์ชุมชนของพื้นที่ศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม และข้อมูลจากการ สัมภาษณ์เชิงลึกกับปัจจัยในการที่จะเป็นชุมชนที่ยั่งยืนตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง โดยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมินของผู้วิจัยระหว่างสถานการณ์ชุมชนปัจจุบันจากการ รวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับทฤษฎีบันได 9 ขั้นสู่ความพอเพียง (วิทยากร กิติถิตบุตร และ วิทยา ดวงธิดา, 2560) เพื่อนำมาสู่คำตอบในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การบริหารจัดการชุมชนโดยการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยและยุทธศาสตร์ประเทศ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

การวิเคราะห์และประเมินของผู้วิจัยระหว่าง สถานการณ์ชุมชนปัจจุบันจากการรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับปัจจัยในการที่จะเป็นชุมชนที่ยั่งยืน (ศดานนท์ วัตรธรรม, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี, พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์, และ ชีรพร ทองชะโชค, 2566; วิทยา ดวงธิดา และคณะ, 2563) ตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสรุปได้ดังนี้

1.1 ประชากรส่วนใหญ่ยังคงมีรายได้น้อย ยังไม่เพียงพอสำหรับการใช้หนี้ แต่สัดส่วนของการเป็นหนี้ยังคงมีในสัดส่วนที่ต่ำ ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างมากในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ส่งผลให้เกิดแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยมีประชากรบางส่วนได้ซื้ออาหารบางประเภทจากภายนอกชุมชน

1.2 ประชากรภายในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นอาหารหรือแรงงาน และยังมีการทำบุญแก่พระสงฆ์

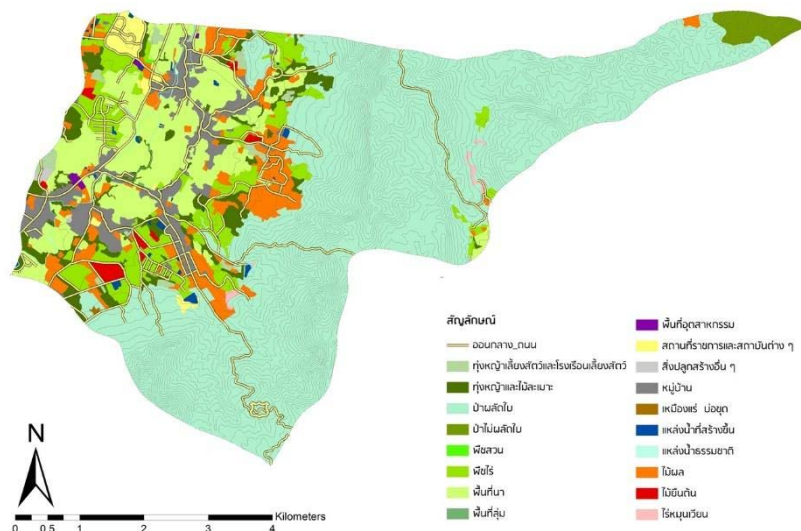
1.3 มีการแปรรูปผลผลิตทางเกษตรกรรม เพื่อเก็บไว้ใช้และบริโภคในยามขาดแคลน นอกเหนือจากอาชีพที่ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ปัจจุบันยังมีการเกษตรกรรม เลี้ยงโคนม เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ประกอบอาชีพเสริมด้านการปลูกเฟิร์น การเกษตรอินทรีย์ ของกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลถนัด และยังทำให้ เกิดการกลับคืนสู่ท้องถิ่นจากบุคคลที่ไปทำงานในต่างถิ่นมากขึ้น

1.4 ผลผลิตที่ผลิตได้ภายในชุมชน เมื่อเหลือจากใช้ และบริโภคแล้ว ยังมีการนำมาจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้สู่ชุมชน โดยการรวมกลุ่มประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามความถนัดของแต่ละบุคคล ยังคงเป็นการทำในครัวเรือนของตนเอง แต่ก็มีบางส่วนที่มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อนำสินค้ามารวมกันเพื่อจำหน่ายในรูปแบบของกลุ่มต่าง ๆ

ซึ่งนำหลักการบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมของพื้นที่หรือหน่วยงานท้องถิ่นที่นำไปสู่แผนระดับท้องถิ่นและนำมาสู่การเชื่อมโยงของแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านการเกษตรและแผนระดับจังหวัด

แผนยุทธศาสตร์ระดับประเทศในเรื่องของ BCG Model (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2560)

ภาพที่ 1. ประเภทของการใช้ประโยชน์พื้นที่ตำบลอนกลาง

2. ธุรกิจการเกษตร การนำประโยชน์ไปใช้ต่อชุมชน ผ่านการบูรณาการกับการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ประสบความสำเร็จในแต่ละด้านของชุมชนต้นแบบที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาใช้และเป็นกรณีศึกษาในการวางแผนชุมชนที่ยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ทราบถึงปัจจัยที่วิเคราะห์มาจากชุมชนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ ในด้านการใช้หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการชุมชนว่าปัจจัยใดบ้างที่แต่ละชุมชนมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน แล้วจึงนำปัจจัยที่ได้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจการเกษตร การนำประโยชน์ไปใช้ต่อชุมชนผ่านการบูรณาการกับการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจ และจริยธรรมธุรกิจ

การบูรณาการการเรียนการสอนด้านกฎหมายและแนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์สามารถนำผลการวิจัยมาใช้ในการยกตัวอย่างในประเด็นที่เกี่ยวข้องในรายวิชากฎหมายธุรกิจ เช่น การนำมาตราการต่าง ๆ รวมถึงตัวอย่างกรณีศึกษา เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มายกตัวอย่าง

เพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองในการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจ เพื่อนำแนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในตัวอย่างของต่างประเทศหรือประเทศไทย และพื้นที่ศึกษาที่มีความเชื่อมโยงของแผนในระดับต่าง ๆ เพื่อนำมาสู่การปฏิบัติของคนในพื้นที่ภายใต้แนวความคิดของเกษตรอินทรีย์

ซึ่งสามารถสรุปปัจจัยที่ประสบผลสำเร็จสู่ชุมชนที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้ ปัจจัยที่สัมพันธ์กันมากที่สุดระหว่างทฤษฎีบันได 9 ขั้น กับปัจจัยในการที่จะเป็นชุมชนที่ยั่งยืนตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนต้นแบบ คือ ขั้นที่ 2 - 4 “พอใช้ พออยู่ พอมี” นั้นสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสุขภาพทางรอดจากการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การรู้จักใช้และรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และขั้นที่ 7 เก็บรักษา สัมพันธ์กับการเรียนรู้เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ขั้นที่ 8 ขยาย สัมพันธ์กับฐานเศรษฐกิจชุมชน ส่วนในขั้นที่ 1, 5, 6 และ 9 นั้นในแต่ละชุมชนก็มีความสัมพันธ์กับปัจจัยเหล่านี้ ต่างกันไป ตามลักษณะทางภูมิสังคมของแต่ละชุมชน โดยภาพรวมถือว่าลักษณะทางภูมิสังคมของชุมชนต้นแบบทุกแห่งนั้นมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นเกือบทั้งหมดซึ่งถือได้ว่าทุกปัจจัยเหล่านี้คือปัจจัยที่จะนำไปสู่การเป็นชุมชนที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบทฤษฎีบันได 9 ขั้น สู่ความพอเพียงกับปัจจัยในการที่จะเป็นชุมชนที่ยั่งยืนตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ทฤษฎีบันได 9 ขั้น สู่ความพอเพียง (o)	ตำบลอนกลาง		ปัจจัยในการที่จะเป็นชุมชนที่ยั่งยืนตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (x)
ขั้นที่ 1 พอกิน	o	x	การบริหารหนี้สินบนเส้นทางพอเพียง
ขั้นที่ 2 พอใช้	o	x	การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสุขภาพ
ขั้นที่ 3 พออยู่			การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
ขั้นที่ 4 พอมี			การรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
ขั้นที่ 5 บุญ	o	x	การทำเกษตรยั่งยืนบนพื้นฐานการเอื้อเฟื้อเกื้อกูล เพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจชุมชน
ขั้นที่ 6 ทาน			
ขั้นที่ 7 เก็บรักษา			
ขั้นที่ 8 ขยาย			
ขั้นที่ 9 เครือข่าย			

3. แนวทางการต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์

จากการวิจัยทั้งความสำคัญของปัญหา แนวความคิด วิธีการ และข้อมูลที่ได้จากผลการวิเคราะห์ตลอดจนการนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางการต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์พบว่าข้อมูลสถานการณ์ชุมชนกับปัจจัยในการที่จะเป็นชุมชนที่ยั่งยืนตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชนทำให้ได้ปัจจัยที่ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนซึ่งจะนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนพื้นที่ศึกษาเพื่อต่อบัวตฤประสงค์ข้อที่ 3 การเสนอแนะแนวทางการต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์ ดังนี้

3.1 การบริหารหนี้สินบนเส้นทางพอเพียง บริเวณรอบพื้นที่พักอาศัยทั่วทั้งชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ป่า พื้นที่ทำกินของชุมชนโดยประชากรในหมู่บ้านทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ภายใต้กฎระเบียบหมู่บ้านซึ่งชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างมากในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่แล้วซึ่งเป็นผลให้เกิดแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ยังมีการใช้พื้นที่ทำกินของแต่ละครัวเรือนในการทำเกษตรโดยทำภายใต้การอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลักซึ่งเป็นไปตามแนวทางแก้ปัญหาที่ยั่งยืนสอดคล้องกับทฤษฎีบันได 9 ขั้นสู่ความพอเพียง ขั้นที่ 1 คือ พอกิน

3.2 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสุขภาพ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ชุมชนได้เริ่มมีการเข้มงวดเรื่องของการใช้สารเคมี โดยห้ามใช้ยาฆ่าหญ้า และยาฆ่าแมลง และมีการออกกฎของชุมชนอย่างเข้มงวดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากการจำแนกการใช้ประโยชน์ซึ่งได้รับความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นอย่างดีทุกคนช่วยกันดูแลรักษาป่าภายในชุมชนป้องกันการบุกรุกจากบุคคลภายนอก การช่วยกันจัดการเรื่องปัญหาไฟป่ารวมถึงการฟื้นฟูป่าไม้สอดคล้องกับทฤษฎีบันได 9 ขั้นสู่ความพอเพียง ขั้นที่ 2-4 “พอใช้ พออยู่ พอมี” เกิดขึ้นได้พร้อมกันด้วยคำตอบเดียวคือ “ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง”

3.3 การทำเกษตรยั่งยืนบนพื้นฐานการเอื้อเพื่อเกื้อกูลเพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวชุมชนที่พอประมาณ โดยมีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการค้าขายภายในชุมชนเองและการค้าขายกับชุมชนภายนอกเป็นการสร้างเครือข่ายติดต่อกับเครือข่ายเชื่อมโยงทั้งระดับต่าง ๆ เพื่อขยายผลความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติแนวคิดและวิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ในชุมชน ซึ่งขยายเครือข่ายผ่านทางตัวแทนและในสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ตลอดจนการเสนอแนวทางการพัฒนาให้ชุมชนอยู่ได้โดยการทำเกษตรแบบยั่งยืนบนพื้นฐานการเอื้อเพื่อเกื้อกูลเพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจชุมชน (ขั้นที่ 8) ของ

การขายหรือต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์ผ่านเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ แต่ก็อาศัยปัจจัยจากภายนอกให้น้อยที่สุดเพื่อหาวิธีการป้องกันการขยายตัวของเมืองแบบก้าวกระโดดออกสู่ชุมชนเกษตรกรรมโดยรอบ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชน ตำบลออนกลาง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการตามหลักเกษตรอินทรีย์สำหรับพื้นที่เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยและประเทศ

จากการศึกษาได้อภิปรายผลการวิจัยถึงสถานการณ์ชุมชนมีความสอดคล้องกับทฤษฎีบันได 9 ขั้นสู่ความพอเพียงซึ่งนำมาสู่คำตอบของการบริหารจัดการชุมชนโดยการเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชนโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และยุทธศาสตร์ประเทศ

1.1 การวิเคราะห์ และประเมินของผู้วิจัยมีสอดคล้องกับปัจจัยในการที่จะเป็นชุมชนที่ยั่งยืนตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างมากในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ส่งผลให้เกิดแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ภายในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นอาหารหรือแรงงาน

1.2 การแปรรูปผลผลิตทางเกษตรกรรมเพื่อเก็บไว้ใช้ และบริโภคในยามขาดแคลน ตลอดจนการประกอบอาชีพเสริมด้านการปลูกพืช การเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มคนรุ่นใหม่โดยใช้ความรู้ความสามารถที่ถนัดเพื่อต่อยอดเป็นรายได้

1.3 การกลับคืนสู่ท้องถิ่นจากคนที่ไปทำงานในต่างถิ่นแล้วกลับมาพัฒนาในพื้นที่ส่งผลต่อผลผลิตที่ผลิตได้ภายในชุมชนเมื่อเหลือจากการใช้หรือบริโภคแล้วยังมีการนำมาจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้สู่ชุมชน โดยการรวมกลุ่มประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นการทำให้ครัวเรือนของตนเองแต่ก็มีบางส่วนที่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อนำสินค้ามารวมกันเพื่อจำหน่ายในรูปแบบของกลุ่มต่าง ๆ

ซึ่งการนำหลักการบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมของพื้นที่หรือหน่วยงานท้องถิ่นที่น่าไปสู่แผนระดับท้องถิ่น ตลอดจนนำมาสู่การเชื่อมโยงของแผน

ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านวิจัย บริการวิชาการด้านการเกษตรภายใต้ BCG Model

2. ธุรกิจการเกษตรการนำประโยชน์ไปใช้ต่อชุมชนผ่านการบูรณาการกับการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจ

2.1 การอภิปรายผลเกี่ยวกับธุรกิจการเกษตรการนำประโยชน์ไปใช้ต่อชุมชนผ่านการบูรณาการร่วมกับการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจ

2.2 แนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ สามารถนำผลการวิจัยมาสรุปเพื่อใช้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องในรายวิชากฎหมายธุรกิจและจริยธรรมธุรกิจ เช่น การนำมาตราการต่าง ๆ รวมถึงตัวอย่างของกรณีศึกษาเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ การบริหารจัดการชุมชนโดยการเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชน

2.3 การแลกเปลี่ยนมุมมองในการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจ เพื่อนำแนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ทั้งของประเทศไทยหรือต่างประเทศ ตลอดจนความเชื่อมโยงของแผนยุทธศาสตร์ในระดับต่าง ๆ เพื่อนำมาสู่การปฏิบัติของคนในพื้นที่ในพื้นที่ภายใต้แนวความคิดของเกษตรอินทรีย์

ซึ่งสามารถสรุปปัจจัยที่ประสบผลสำเร็จสู่ชุมชนที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ โดยปัจจัยที่สัมพันธ์กันมากที่สุดระหว่างทฤษฎี บันได 9 ขั้นนั้นภาพรวมถือว่าลักษณะทางภูมิสังคมของชุมชนมีความสัมพันธ์กับธุรกิจเกษตร การนำประโยชน์ไปใช้ต่อชุมชนผ่านการบูรณาการกับการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจ ซึ่งถือได้ว่าการนำไปสู่การเป็นชุมชนที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. แนวทางการต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์

การนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางการต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์ โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสุขภาพ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

3.1 ชุมชนได้มีการเข้มงวดเรื่องของการออกกฎหรือข้อกำหนดของชุมชนอย่างเข้มงวดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากการจำแนกการใช้ประโยชน์ ซึ่งได้รับความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นอย่างดี ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาป่าภายในชุมชน ป้องกันการบุกรุกจากบุคคลภายนอก การช่วยกันจัดการเรื่องของปัญหาไฟป่า รวมถึงการฟื้นฟูป่าไม้สอดคล้องกับ

ทฤษฎีบันได 9 ตลอดจนการทำเกษตรยั่งยืนบนพื้นฐานการเอื้อเพื่อเกื้อกูลเพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจชุมชน

3.2 การท่องเที่ยวชุมชนที่พอประมาณโดยมีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการค้าขายภายในชุมชนเอง และการค้าขายกับชุมชนภายนอกเป็นการสร้างเครือข่ายในการติดต่อค้าขายเชื่อมโยงทั้งกับชุมชนและเครือข่ายทางด้านการเกษตรเพื่อขยายผลความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติแนวคิดและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมหรือในชุมชน ซึ่งขยายเครือข่ายผ่านทางตัวแทน และในสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ

3.3 การเสนอแนวทางการพัฒนาให้ชุมชนอยู่ได้โดยการทำเกษตรยั่งยืนบนพื้นฐานการเอื้อเพื่อเกื้อกูลเพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจชุมชนผ่านการขายหรือต่อยอดการเกษตรไปสู่เชิงพาณิชย์ผ่านเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ชุมชนไปสู่กลุ่มพื้นที่หรือกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภค

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่ว่าในการบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชน การขับเคลื่อนการบริหารจัดการชุมชน จะต้องนำองค์ความรู้ มาสู่การบูรณาการผ่านเชิงพื้นที่ และขับเคลื่อนร่วมกันของกลุ่มคนในพื้นที่รวมไปถึงเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยเทคนิคในการการประยุกต์เครื่องมือและเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่ช่องทางในการขายผ่านรูปแบบทางออนไลน์ ตลอดจนวางแผนการวางแผนแนวคิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตของชุมชนที่มีการวางแผนการขายตัวในอนาคตหรือพื้นที่รองรับของชุมชนในอนาคต

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลล่อนกลาง อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่ชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชน โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย งบประมาณ โครงสร้างการทำงาน และโครงการกิจกรรม เพื่อรองรับการทำงานในอนาคต

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลออนกลาง อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ควรสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และมูลนิธิหรือสมาคมที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติของการบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์ ในลักษณะของการทำความร่วมมือในเชิงการทำงาน การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนกิจกรรม เพื่อสร้างความร่วมมือการกำหนดแนวทางปฏิบัติจากกลุ่มเครือข่าย เพื่อให้ดำเนินงานครอบคลุมทุกมิติของการบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบการบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อื่น เพื่อสร้างความร่วมมือที่นำไปสู่ปัจจัยความสำเร็จ ตลอดจนเกณฑ์ หรือมาตรฐานต่าง ๆ สู่การบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์

2.2 การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในเชิงลึกถึงการบริหารจัดการชุมชนฐานรากบนฐานการเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจชุมชน

2.3 การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงผังแนวความคิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตของชุมชนว่ามีการวางแผนการขยายตัวในอนาคต หรือพื้นที่รองรับของชุมชนในอนาคต และสามารถนำผังแนวความคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ในอนาคตได้

เอกสารอ้างอิง

เกษม จันทรแก้ว. (2539). *หลักการจัดการลุ่มน้ำ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา

คณวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ไชศรี รักดีสุขเจริญ. (2547). วากรรมของเมืองผ่านโครงสร้างเชิงสัญญาณ. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 41(2), 63-76.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการพัฒนารเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (พ.ศ.2560-2564)* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- พิภพ อุดมอิทธิพงศ์. (2539). *ทำเมืองให้น่าอยู่: วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และความหวังสำหรับเมืองที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ. มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- วิทยา ดวงธิดา, จุฑารัตน์ ทศการ, พันธุ์ศักดิ์ ภักดี, อรทัย มิ่งฉิมผล, พิชญภา คุ้มมิกะกุล, และ ปิยะนุช เจริญยอด. (2563). การออกแบบสถาปัตยกรรมผ่านกระบวนการออกแบบเชิงภูมิสังคม. ใน *การประชุมวิชาการ ประจำปี 2563 The 11th Built Environmental Research Associates Conference 2020 (BERAC 11)* (น.186-194). กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต).
- วิทยา ดวงธิดา, และ มานัส ศรีวนิช. (2561). การวิเคราะห์ความเหมาะสมของพื้นที่และการจัดทำผังเชิงพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาที่เหมาะสม. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติพะเยาวิจัย ครั้งที่ 7 “Entrepreneurial University”* (น.1128-1138). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วิทยา ดวงธิดา, และ ยุทธภูมิ เผ่าจินดา. (2561) *การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ อ.สันทราย จ. เชียงใหม่* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิทยาพร ภักดีฤทธิบุตร, และ วิทยา ดวงธิดา. (2560). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ประสบผลสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ใน *การประชุมวิชาการ ประจำปี 2560 The 8th Built Environmental Research Associates Conference 2017 (BERAC 8)* (น. 34-40). กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต).
- ศดานนท์ วัฒนธรรม, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี, พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์, และ ชีรพร ทองชะโชค. (2566). *ต้นแบบการจัดการเมืองผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 6(1), 1-19.*
- สมเกียรติ ไตรสรณปัญญา. (2555). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเกษตรอินทรีย์ และการสร้างมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าวอินทรีย์. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 4(3), 55-62.*

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร. (2563). เกษตรอินทรีย์คืออะไรและทำไมต้องเกษตรอินทรีย์?. สืบค้นจาก https://www.arda.or.th/knowledge_detail.php?id=17

Rapoport, A. (1977). *Human Environment Aspects of Urban Form*. New York, NY; Pergamon Press.

Hillier, B., & Hanson, J. (1984). *The Social Logic of Space*. London: Cambridge University Press.

การจัดการทรัพยากรท้องถิ่นด้วยนวัตกรรมการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน *

Local Resources Management by Tourism Innovation for Sustainability of Community Based Tourism

ยุทธการ ไวยอาภา, กวินรัตน์ อัฐวงศ์ชยากร, มณสิชา อินทจักร, เกวลิน หนูสุทธิ,
วัลย์ลดา ถาวรมงคลกิจ, และเทพ ประมิตร พงษ์พานิช

Yutthakarn Waiapha, Kavinrath Attawongchayakorn, Monsicha Inthajak,
Kewalin Noosut, Valailada Tavonmongkolkij, and Thep Paulamin Phongparnich

คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Tourism Development, Maejo University

Corresponding Author, Email: kavinrathmju@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพทรัพยากรท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว 2) ศึกษานวัตกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน และ 3) เพื่อนำนวัตกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน แบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย ตลอดจนแบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ สมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยโป่ง จำนวน 19 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากคุณสมบัติผู้นำชุมชน และมีประสบการณ์การทำงานในกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยโป่ง

* ได้รับบทความ: 21 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 15 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 17 สิงหาคม 2566

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมินด้วยสถิติเชิงพรรณนา ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า ทรัพยากรในชุมชนบ้านห้วยโป่งที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติภายในป่าชุมชน จำนวน 2 เส้นทาง ประกอบด้วย เส้นทางเดินป่าเลียบบริมน้ำ มีศักยภาพมากที่สุดในการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน ($\bar{X}$ = 4.30) ส่วนเส้นทางเดินป่าเลียบสันดอย มีศักยภาพมากที่สุดในด้านความมีเอกลักษณ์ คุณค่าเฉพาะการท่องเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.50) และการเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/นันทนาการของชุมชนท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 4.30) 2) ลานกางเต็นท์ของชุมชนห้วยโป่ง มีศักยภาพมากที่สุดในด้านความมีเอกลักษณ์ คุณค่าเฉพาะการท่องเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.50) ส่วนผลการศึกษาวัฒนธรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน และการนำวัฒนธรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมาใช้ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยโป่งผ่านกระบวนการออกแบบความคิดร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย ผลลัพธ์ที่ได้ คือ กิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน จำนวน 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) รูปแบบกิจกรรมนำเที่ยวเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ โดยการใช้บรรยายจากผู้สื่อความหมายท้องถิ่นประกอบกับการใช้ QR Code เพื่อแสดงข้อมูลทรัพยากรป่าชุมชน จากฐานข้อมูลที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ 2) การจัดงานเทศกาลมหัศจรรย์แห่งเขื่อนรา 3) กิจกรรมการให้บริการลานกางเต็นท์แก่นักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน; ทรัพยากรการท่องเที่ยว; ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

Abstract

The objectives of this research are to 1) study the potential of local resources in tourism management, 2) study innovative approaches for developing suitable tourism destinations within the community context, and 3) apply innovative tourism development strategies to promote community based sustainable tourism. The research is a mixed method research combining qualitative and quantitative research approaches. The tools used for the research include assessments, recordings of focus group, surveys, and semi structured

interviews to collect in-depth data. The target group consists of 19 community members who participate in the community-based tourism group in Ban Huai Pong. The selection criteria include leadership abilities within the community and previous experience in community-based tourism group. The data collected through assessments are analyzed using descriptive statistics, while data from surveys, interviews, and sub-group meetings be analyzed using content analysis.

The results presented that resources in Ban Huai Pong community that had development potential to accommodate tourists include 1) two routes of natural trail in the community forest, such as; trekking trails along the river, including the heel of the forest trail along the river, which has the highest potential to create careers and income for the community ($\bar{x}$ = 4.30), as the hiking trails along the ridge have the highest potential in terms of identity, uniqueness and specific tourism value ($\bar{x}$ = 4.50) also it is a recreational area in the local community. ($\bar{x}$ = 4.30), and 2) Huai Pong Community's campsite has the highest potential in terms of uniqueness and specific tourism value ($\bar{x}$ = 4.50). The results of the study on innovative approaches for developing suitable tourism destinations within the community context and the application of these innovations in developing community-based tourism activities in Ban Huai Pong are as follows; 1) tourism activities on natural trails, which has two routes such as hiking trails along the river and hiking trails along the ridge. Tourism activities are mostly presented together with the use of QR Code for tourists to scan and get clear information in an accurate and reliable database 2) the miracle festival of fungus 3) The activity of pitching tent on the campsite for tourists.

Keywords: community-based tourism; tourism resources; potential of tourist attractions

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของหลาย ๆ ประเทศ มีการเติบโตขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง มีการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อันเป็นผลจากความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยี ด้านคมนาคม และโทรคมนาคม (วราภรณ์ ดวงแสง, 2553) ในปี พ.ศ. 2561 ก่อนเกิดวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศถึง 1.83 ล้านล้านบาท (กรมการท่องเที่ยว, 2562) รายได้เหล่านี้มีส่วนสำคัญในการหมุนเวียนสู่ระบบเศรษฐกิจและก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศในหลายด้าน ในปัจจุบันการท่องเที่ยวได้กลายมาเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย นอกจากนี้ภาคการท่องเที่ยวยังนับเป็นภาคที่ขีดหน้าอุตสาหกรรมเกษตรต่างชาติดีเป็นแหล่งรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ การท่องเที่ยวได้ทวีความสำคัญเพิ่มขึ้นสำหรับประเทศไทย ซึ่งไม่เพียงแต่นำผลประโยชน์มาในรูปของรายได้ เงินตราต่างประเทศ และการจ้างงานเท่านั้น หากการเดินทางที่เพิ่มมากขึ้นของผู้คน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอีกด้วย การท่องเที่ยวจึงเป็นช่องทางสำหรับการแลกเปลี่ยนทางความรู้ และประสบการณ์ในรูปแบบของการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการระหว่างประเทศ (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2554)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism – CBT) เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อม และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญ และเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้ และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2562) ดังเห็นได้จากจากนโยบายของภาครัฐที่ต้องการให้เศรษฐกิจฐานรากเป็นตัวขับเคลื่อนประเทศ และต้องการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน ดังนั้นการท่องเที่ยวชุมชนจึงเป็นการกระจายรายได้ให้ไปถึงมือ

ชาวบ้านได้โดยตรง ซึ่งจากการศึกษาของ ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน (2562) พบว่าการท่องเที่ยวชุมชนส่งผลให้คนในชุมชนอยู่ดีมีสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เห็นได้จากอัตราการจ้างแรงงานท้องถิ่นในพื้นที่พิเศษ ในปี พ.ศ. 2560 ธุรกิจท่องเที่ยวที่เป็นภาคีเครือข่ายขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) มีการจ้างงานท้องถิ่นในอัตราสูงถึงร้อยละ 62.46 เพิ่มขึ้นร้อยละ 32.96 จากปี พ.ศ. 2559

นอกจากนี้ ผลการสำรวจเมื่อต้นปี พ.ศ. 2560 พบว่าชุมชนในประเทศไทยที่ทำเรื่องการท่องเที่ยวโดยใช้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามามีบริหารจัดการมีจำนวน 264 ชุมชน แยกออกเป็นภาคเหนือ 82 ชุมชน ภาคอีสาน 57 ชุมชน ภาคกลาง 62 ชุมชน และภาคใต้ 63 ชุมชน โดยจังหวัดที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุดคือ เชียงใหม่ 32 ชุมชน รองลงมาคือ สตูล 14 ชุมชน และเชียงรายกับชุมพรจำนวนเท่ากันคือ 12 ชุมชน (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) จากผลการสำรวจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคเหนือมีอัตราการเติบโตมากที่สุดในประเทศไทย สำหรับชุมชนห้วยโป่งเป็นหนึ่งในชุมชนที่เพิ่งริเริ่มบริหารจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งที่มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่รองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนาน บริบทชุมชนเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กที่แทรกตัวอยู่ระหว่างหุบเขา หมู่บ้านแห่งนี้มีทั้งหมด 136 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 399 คน วิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นเกษตรกรรมแบบยังชีพที่ดูเรียบง่าย อยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่สมบูรณ์ของป่าลุ่มน้ำวาง และมีเส้นทางเชื่อมโยงไปยังอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

ดังนั้น จึงถือได้ว่าชุมชนห้วยโป่งเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลาย ควรค่าแก่การบูรณาการให้เกิดประโยชน์ และเพิ่มคุณค่าให้กับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน แต่จากการศึกษาในระยะที่ผ่านมาพบว่า ผลประโยชน์กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ไม่เกิดการกระจายตัวไปในชุมชนมากนัก และมีปัจจัยภายนอกเข้ามากระทบความเป็นอยู่มากมาย ประกอบกับชุมชนยังขาดศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยโป่งจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากทรัพยากรท้องถิ่น คือ สิ่งสำคัญในการพัฒนา เป็นหัวใจหลักที่จะให้กิจกรรมการท่องเที่ยวดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันวงจรการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก็มีข้อจำกัดในการพัฒนา ดังที่ พันธุ์อาจ ชัยรัตน์ (2562) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมี 6 ระยะ ได้แก่ ระยะการสำรวจ (Exploration) ระยะที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการ

พัฒนา (Involvement) ระยะการพัฒนา (Development) ระยะติดตลาด (Consolidation) ระยะอิมตัว (Stagnation) และระยะเสื่อมความนิยม (Decline) ในการพัฒนาช่วงแรก การท่องเที่ยวมีสิ่งที่มีประโยชน์มาสู่พื้นที่ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ และสังคม แต่ถ้าหากไม่มีการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ก็จะมีโอกาสเข้าสู่ภาวะอิมตัว และเสื่อมความนิยมในที่สุด ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสำคัญกับปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ ทรัพยากรท้องถิ่น และนวัตกรรมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการติดปีกให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว การจัดการทรัพยากรท้องถิ่นด้วยนวัตกรรมการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงนำมาสู่คำถามการวิจัยว่า ศักยภาพทรัพยากรท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับใด นวัตกรรมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนควรเป็นอย่างไร และชุมชนสามารถนำนวัตกรรมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างไร จากสมมติฐานที่ว่าทรัพยากรท้องถิ่น และนวัตกรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอันจะนำชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทรัพยากรท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษานวัตกรรมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน
3. เพื่อนำนวัตกรรมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการในชุมชนห้วยโป่ง ตำบลแม่วิน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่มี 2 ประการ คือ

1.1 จากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่าชุมชนห้วยโป่งตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำวาง ในระยะที่ผ่านมามีกิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นขี่ช้าง ล่องแพ และได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่แห่งนี้ตลอดทั้งปี

1.2 เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ ส่งผลให้แนวโน้มในอนาคตมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวไม่เป็นที่พึงปรารถนา และไม่ได้ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่าที่ควรจะเป็น

2. ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้มีหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือ ประชาชนในชุมชนห้วยโป่ง ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 136 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน, 2565)

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกชุมชนที่สนใจเข้าร่วมกลุ่มการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านห้วยโป่ง จำนวน 19 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน ผู้นำกลุ่มจำนวน 4 คน และผู้เข้าร่วมกลุ่มการท่องเที่ยวจำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากคุณสมบัติผู้นำชุมชน และมีประสบการณ์การทำงานในกลุ่มการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านห้วยโป่ง เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเกี่ยวข้องกับการให้บริการท่องเที่ยวของชุมชนโดยตรง

3. เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ

3.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนห้วยโป่ง รวมถึงสภาพปัญหา และความต้องการของสมาชิกชุมชนในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว

3.2 แบบประเมินศักยภาพ ในการวิเคราะห์ศักยภาพ คณะผู้วิจัยได้พัฒนาแบบวัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จากการประยุกต์ใช้แบบประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ลักษณะคำถามเป็นการประมาณค่าแบบให้ค่า (Likert Scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีประเด็นศึกษาครอบคลุมดังนี้

3.2.1 ความมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก

3.2.2 ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมเยือน

3.2.3 ความมีเอกลักษณ์ คุณค่าเฉพาะการท่องเที่ยว

3.2.4 ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

3.2.5 การสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน

3.2.6 การเสริมสร้างความสามัคคีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น

3.2.7 การสร้างความเจริญให้กับชุมชนด้านสาธารณูปโภค

3.2.8 การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

3.2.9 คุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้

3.2.10 การเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/นันทนาการของชุมชนท้องถิ่น

3.3 แบบบันทึกการประชุมกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยโป่ง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา (Empathize) และกำหนดปัญหาให้ชัดเจน (Define) เป็นการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ เข้าใจปัญหา และความต้องการของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 19 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน ผู้นำกลุ่มจำนวน 4 คน และผู้เข้าร่วมกลุ่มการท่องเที่ยวจำนวน 12 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การระดมความคิด (Ideate) เป็นการระดมสมอง และเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยดำเนินกิจกรรมดังนี้

- การสำรวจทรัพยากร คณะผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 19 คน สำรวจทรัพยากรท่องเที่ยว โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบบันทึกการสำรวจเป็นเครื่องมือในการวิจัย หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

- การประเมินศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้ประเมินคือ ผู้เข้าร่วมกลุ่มการท่องเที่ยวจำนวน 12 คน และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการคัดเลือกนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ คัดเลือกโดยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ที่มีประสบการณ์นำเที่ยวเดินป่าในเขตอำเภอแม่วางเท่านั้น หลังจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

- ร่วมกันออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยว และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนห้วยโป่งที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 สร้างต้นแบบที่เลือก (Prototype) และทดสอบ (Test) เป็นกระบวนการทดลองใช้เส้นทางท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยโป่งที่พัฒนาขึ้นในขั้นตอนที่ 2 ในรูปแบบการจัด familiarization Trip ทดลองเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการประเมินศักยภาพทรัพยากรท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยโป่ง สามารถจำแนกออกได้ 2 ประเภท ได้แก่ 1) ป่าชุมชน และ 2) ลานกางเต็นท์ หลังจากได้ทำการประเมินศักยภาพ 10 ตัวชี้วัด ผลการประเมินปรากฏ ดังนี้

1.1 ป่าชุมชน

ผลการประเมินศักยภาพเส้นทางเดินป่าเลียบลำน้ำพบว่า เป็นเส้นทางที่มีศักยภาพมากที่สุดในการสร้างอาชีพ และรายได้ให้แก่ชุมชน ($\bar{X}=4.30$) และมีศักยภาพในระดับมาก ในด้านความมีเอกลักษณ์ คุณค่าเฉพาะการท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.20$) การเสริมสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ($\bar{X}=4.20$) การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}=4.20$) การเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/นันทนาการของชุมชนท้องถิ่น ($\bar{X}=4.00$) มีความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.90$) การสร้างความเจริญให้กับชุมชนด้านสาธารณูปโภค ($\bar{X}=3.80$) และคุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.80$) อย่างไรก็ตามเนื่องจากชุมชนยังไม่ได้มีการจัดการท่องเที่ยวจึงส่งผลให้มีความมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของพื้นที่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.40$) และการที่นักท่องเที่ยวยังไม่ทราบว่ามีเส้นทางเดินป่าในเส้นทางนี้จึงทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเดินป่า ส่งผลให้ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=1.00$)

ผลการประเมินศักยภาพของเส้นทางเดินป่าเลียบสันดอยพบว่า เส้นทางเดินป่าเลียบสันดอยมีศักยภาพมากที่สุดในด้านความมีเอกลักษณ์ คุณค่าเฉพาะการท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.50$) และการเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/นันทนาการของชุมชนท้องถิ่น ($\bar{X}=4.30$) นอกจากนี้ยังพบว่าเส้นทางเดินป่าเลียบสันดอยมีศักยภาพมากในมิติของอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}=4.20$) มีคุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.20$) เส้นทางมีความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.10$) มีศักยภาพในการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน ($\bar{X}=4.10$) อีกทั้งยังมีศักยภาพมากในมิติของการเสริมสร้างความสามัคคีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ($\bar{X}=3.70$) การสร้างความเจริญให้กับชุมชนด้านสาธารณูปโภค ($\bar{X}=3.90$) อย่างไรก็ตามเนื่องจากชุมชนยังไม่ได้มีการจัดการท่องเที่ยวจึงส่งผลให้มีความมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของพื้นที่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.50$) และการที่นักท่องเที่ยวยังไม่ทราบว่ามีเส้นทางเดินป่าในเส้นทางนี้จึงทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเดินป่า ส่งผลให้ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=1.00$)

1.2 ลานทางเดินเท้า

ผลการประเมินศักยภาพลานทางเดินเท้าของชุมชนห้วยโป่งพบว่า ลานทางเดินเท้ามีศักยภาพมากที่สุดในด้านความมีเอกลักษณ์ คุณค่าเฉพาะการท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.50$) มีศักยภาพในการเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/นันทนาการของชุมชนท้องถิ่น ($\bar{X}=4.40$) มีศักยภาพในการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน ($\bar{X}=4.30$) และการสร้างความเจริญให้กับชุมชนด้านสาธารณสุขโรค ($\bar{X}=4.30$) นอกจากนี้ลานทางเดินเท้ายังมีศักยภาพในระดับมากในด้านการเสริมสร้างความสามัคคีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ($\bar{X}=4.10$) มีความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.90$) การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}=3.80$) มีคุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.80$) ทั้งนี้ เนื่องจากชุมชนยังไม่ได้มีการจัดการท่องเที่ยวจึงส่งผลให้ความมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของพื้นที่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.50$) และชุมชนยังไม่ได้พัฒนาลานทางเดินเท้าเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการจึงส่งผลให้ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=1.00$)

2. นวัตกรรมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

นวัตกรรมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนห้วยโป่งนั้น คือ การนำกระบวนการออกแบบแนวคิด (Design Thinking) มาใช้ในการพัฒนาพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา (Empathize) และกำหนดปัญหาให้ชัดเจน (Define) ในขั้นตอนนี้พบว่า ชุมชนมีความต้องการในการนำทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชนมาใช้ในการให้บริการท่องเที่ยว โดยมุ่งหวังให้เกิดรายได้เสริม ซึ่งพบว่ากิจกรรมที่มีอยู่ และมีศักยภาพในการพัฒนามีดังนี้

- เส้นทางท่องเที่ยวเดินป่า 2 เส้นทาง ประกอบด้วย 1) เส้นทางเดินป่าเลียบสันดอย ซึ่งสามารถจัดงานเทศกาล (Event) เส้นทางเก็บเห็ด หรืองานเทศกาลมหัทศจรรย์แห่งเชื้อราได้ และ 2) เส้นทางเดินป่าเลียบบริมน้ำ เส้นทางนี้เป็นเส้นทางคูขนานเส้นทางเดินป่าจากบ้านห้วยหอยไปยังน้ำตกห้วยหอย เลียบบริมน้ำที่ไหลตลอดปี

- ลานทางเดินเท้า เป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมการทางเดินเท้ามาเป็นระยะเวลา 2 ปี โดยการบริหารจัดการของเจ้าของซึ่งเป็นสมาชิกชุมชน ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเข้ามาทางเดินเท้าโดยจูงผ่านบริษัทนำเที่ยวในช่วงฤดูหนาว (เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์)

ขั้นตอนที่ 2 การระดมความคิด (Ideate) การออกแบบการแก้ไขปัญหาพัฒนาพื้นที่ด้วยนวัตกรรมต่าง ๆ ระดมสมอง (Share Idea) เปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนนี้ชุมชนได้ร่วมกันออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ผลลัพธ์ที่ได้จากการระดมความคิด คือ กิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนห้วยโป่ง ประกอบด้วย 1) กิจกรรมนำเที่ยวเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ 2) การจัดงานเทศกาลมหัศจรรย์แห่งเขื่อนรา 3) กิจกรรมการให้บริการลานกางเต็นท์แก่นักท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 3 สร้างต้นแบบที่เลือก (Prototype) และทดสอบ (Test) ในขั้นตอนนี้ได้เปลี่ยนแนวคิดให้เป็นรูปธรรม นำกิจกรรมที่ออกแบบไปทดลองใช้ในพื้นที่ ซึ่งได้ทำการทดลองเส้นทางเดินป่าและกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ ในทุกขั้นตอนให้ความสำคัญกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเกิดรายได้และเกิดการพัฒนาวงอย่างยั่งยืน

3. ผลการนำนวัตกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลการนำนวัตกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมาใช้ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยใช้นวัตกรรมที่สอดคล้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ กิจกรรมนำเที่ยวเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ และกิจกรรมการให้บริการลานกางเต็นท์แก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย คือ นักท่องเที่ยวกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ดังนั้น กิจกรรมนำเที่ยวเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ และกิจกรรมการให้บริการลานกางเต็นท์แก่นักท่องเที่ยวควรเน้นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน ซึ่งผลการศึกษาสามารถจำแนกออกเป็นรายประเด็น ดังนี้

3.1 กิจกรรมนำเที่ยวเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

การจัดกิจกรรมการนำเที่ยวได้นั้นกิจกรรมการเรียนรู้เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติทั้ง 2 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางเลียบริมน้ำ และเส้นทางเลียบสันตอย ได้นำ QR Code มาเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยว โดยรูปแบบการนำเที่ยวจะเป็นรูปแบบการบรรยายประกอบการใช้ QR Code ให้นักท่องเที่ยวได้สแกน เพื่อรับข้อมูลรายละเอียดทรัพยากรจากฐานข้อมูลที่มีความถูกต้อง และน่าเชื่อถือ

3.2 กิจกรรมการให้บริการลานกางเต็นท์แก่นักท่องเที่ยว

กิจกรรมการให้บริการลานกางเต็นท์แก่นักท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนห้วยโป่ง ซึ่งมีความเห็นว่า พื้นที่

ลานทางเดินที่มีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีพื้นที่กว้างขวาง สามารถรองรับกิจกรรมการทางเดินที่ได้ โดยมีพื้นที่ทางเดินทั้งหมด 2 จุด จุดแรกมีพื้นที่สำหรับการประกอบกิจกรรม 4,000 ตารางเมตร พื้นที่อยู่ในช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการระดับ R หรือพื้นที่ชนบท สามารถรองรับเดินทั้งหมด 3 คน นอนได้จำนวน 333 หลัง จุดที่สองห่างจากจุดแรกประมาณ 50 เมตร มีพื้นที่ประกอบกิจกรรม 3,200 ตารางเมตร พื้นที่อยู่ในช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการระดับ R หรือพื้นที่ชนบท สามารถรองรับเดินทั้งหมด 3 คน นอนได้จำนวน 266 หลัง ทั้งนี้ ลานทางเดินจุดที่ 2 สามารถขยายพื้นที่เพิ่มเติมได้

3.3 การพัฒนาระบบสื่อความหมายในเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนโดยใช้นวัตกรรม

การพัฒนาระบบสื่อความหมาย ได้พัฒนาภายใต้กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ โดยจะไม่มีการติดตั้งป้ายสื่อความหมายอันเป็นการรบกวนพื้นที่เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ซึ่งได้ให้ความสำคัญของ “ผู้สื่อความหมาย” ทำการถ่ายทอด และใช้เทคโนโลยี QR Code ในการสื่อความหมาย และถ่ายทอดความรู้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายจะเป็นนักเรียน นักศึกษา ฉะนั้นจึงให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านการถ่ายทอดบอกเล่าผ่านผู้สื่อความหมายท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการใช้ QR Code โดยให้นักท่องเที่ยวได้สแกน QR Code เพื่อศึกษารายละเอียดพรรณไม้ในพื้นที่ โดยเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลพรรณไม้ที่มีความน่าเชื่อถือ ได้แก่ ฐานข้อมูลองค์การสวนพฤกษศาสตร์ ฐานข้อมูลโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และฐานข้อมูลศูนย์ปฏิบัติการพิชเศรษฐกิจ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน ด้วยนวัตกรรมบริหารจัดการ มีข้อค้นพบว่าทรัพยากรในชุมชนบ้านห้วยโป่งที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนักเรียน นักศึกษา คือ เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติภายในป่าชุมชน และลานทางเดิน โดยเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติทั้ง 2 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางเดินป่าเลียบลำน้ำ และเส้นทางเดินป่าเลียบสันดอย มีศักยภาพมากที่สุดในการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน มีเอกลักษณ์ คุณค่าเฉพาะการท่องเที่ยว และการเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/

นันทนาการของชุมชนท้องถิ่น เนื่องด้วยบริบทชุมชนที่มีความโดดเด่นในเรื่องทำเลที่ตั้ง และสภาพภูมิประเทศเป็นดอยสูงชัน ห้อมล้อมไปด้วยภูเขา มีทรัพยากรป่าไม้หลายหลายชนิดพันธุ์ เหมาะแก่การพัฒนาเป็นเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เพื่อการเรียนรู้ และถ่ายทอดคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ที่ควรอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่สืบไป ในทำนองเดียวกันพบว่าลานกางเต็นท์เป็นทรัพยากรที่มีศักยภาพมากที่สุดในด้านความมีเอกลักษณ์ คุณค่าเฉพาะการท่องเที่ยว เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ/นันทนาการของชุมชนท้องถิ่น มีศักยภาพในการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน และการสร้างความเจริญให้กับชุมชนด้านสาธารณูปโภค ดังนั้นผลการประเมินศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนจึงสะท้อนให้เห็นว่าสามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรของตนเองอันจะนำไปสู่ความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่ และยังสามารถคล้องกับแผนพัฒนาประเทศทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ดังที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ โดยการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความมั่นคงยั่งยืนอยู่คู่สังคมมนุษย์ และก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ไม่ใช่การท่องเที่ยวเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มุ่งเสนอขายสินค้าหรือบริการทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเดียว หากยังมุ่งประสานผลประโยชน์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอีกด้วย สอดคล้องกับทฤษฎีความจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบไม่สมดุล (Unbalanced Growth theory) ซึ่งว่าด้วยเรื่องการลงทุนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปในกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ที่สุด ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันและชักจูงให้กิจกรรมอื่น ๆ ตามมา เฉกเช่นมิติการท่องเที่ยวที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน (Pro-poor Tourism) (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2551)

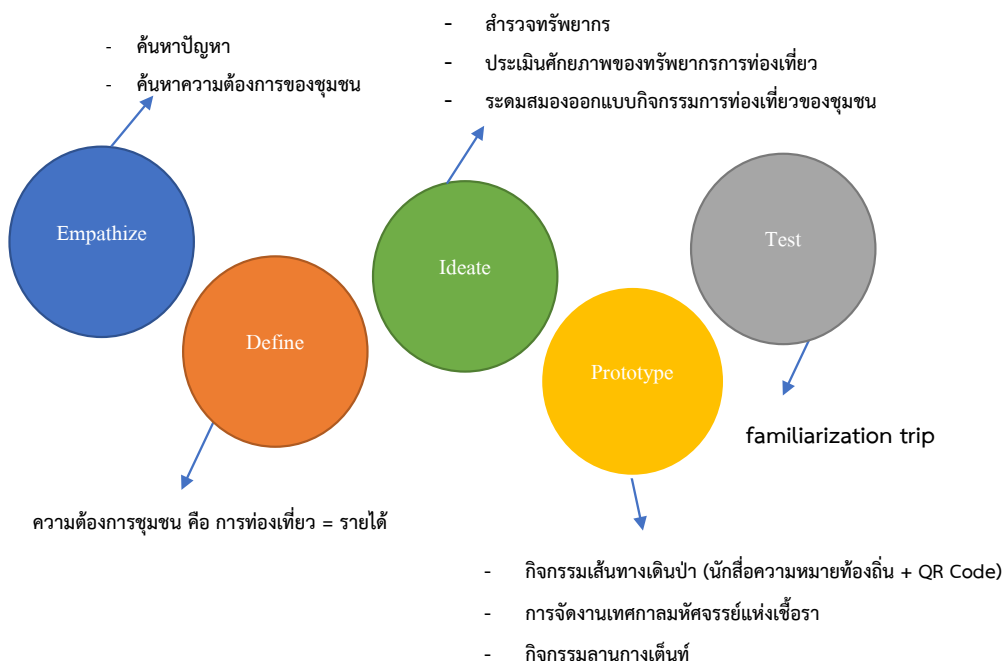
2. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยโป่ง 2 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมนำเที่ยวเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ 2 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางเลียบริมน้ำ และเส้นทางเลียบบ้านดอย โดยรูปแบบกิจกรรมการนำเที่ยวจะเป็นรูปแบบการบรรยายประกอบการใช้ QR Code ให้นักท่องเที่ยวได้สแกนเพื่อรับข้อมูลรายละเอียดทรัพยากรจากฐานข้อมูลที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ 2) กิจกรรมการให้บริการลานกางเต็นท์แก่นักท่องเที่ยว ผลจากการทดลองจัดกิจกรรมนำเที่ยว Familiarization Trip (FAM Trip) พบว่าผู้นำเที่ยวท้องถิ่นจำนวน 12 คน ในภาพรวมสามารถ

ถ่ายทอดความรู้ด้านพรรณไม้ได้ในระดับดี เนื่องจากผู้นำเที่ยวท้องถิ่นต้องมีคุณสมบัติในการเป็นมัคคุเทศก์ที่มีประสบการณ์นำเที่ยวเดินป่าในเขตอำเภอแม่วางเท่านั้น จึงเป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญในการนำทาง พร้อมถ่ายทอดความรู้ด้านพรรณไม้ในเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติได้เป็นอย่างดี สำหรับกิจกรรมลานกางเต็นท์มีความปลอดภัยจากสัตว์อันตรายมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่พบว่ามีเหมาะสมในระดับมาก ได้แก่ ความลาดชันของลานกางเต็นท์ที่มีความเหมาะสม จุดกางเต็นท์แต่ละจุดเป็นพื้นที่ราบ พื้นที่มีความกว้างขวาง มีความสามารถในการรองรับการกางเต็นท์จำนวนมาก ความมั่นคงของพื้นที่ในการกางเต็นท์ สภาพอากาศในจุดลานกางเต็นท์ไม่ร้อนจนเกินไปในเวลากลางวัน มีที่จอดรถเพียงพอ การปราศจากเสียงรบกวน มีถึงขยะเพียงพอ และมีแสงสว่างส่วนกลางในเวลากลางคืน เหมาะสมแก่การพัฒนาเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายที่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่น เพื่อชื่นชมศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณและสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชน (กรมป่าไม้, 2546) นอกจากนี้การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนมีความสอดคล้องกับหลักการแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง ดังที่ พิจาริณี โลหะยยะกุล (2555) ได้อธิบายไว้ว่า การทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสกับวิถีชีวิตที่แท้จริง และรู้ได้ถึงเอกลักษณ์ความแตกต่างกันของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว แม้ว่าแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมีลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกัน เป็นวิธีการนำเสนอที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส และเกิดความประทับใจถึงคุณค่าเอกลักษณ์ พร้อมทั้งเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาท่องเที่ยวซ้ำได้เป็นอย่างดี นอกจากการนำเสนอความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวแล้ว การเพิ่มเติมคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวโดยผ่านเรื่องราวการบอกเล่าของผู้คนในชุมชนถึงความเป็นมาของเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่จะยิ่งเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้มากยิ่งขึ้น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นด้วยนวัตกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1. การจัดการทรัพยากรท้องถิ่นด้วยนวัตกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยโป่ง

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ปัจจุบันพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในภาคส่วนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นหน่วยงานในระดับนโยบายควรให้ความสำคัญกับนโยบาย และการวางแผนในมิติของการจัดการความเสี่ยง และภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติการ

2.1 นอกจากเส้นทางเดินป่า งานกิจกรรมเทศกาล และลานกางเต็นท์ที่มีศักยภาพแล้ว วิถีชีวิตชุมชนในมิติของการเกษตรยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ในอนาคตควรมีการพัฒนากิจกรรม

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรผสมผสานการเรียนรู้วิถีเกษตรชุมชนเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่สนใจการปลูก ดูแลและเก็บเกี่ยวพืชไร่ ไม้ผล และพืชผักสวนครัว

2.2 ชุมชน ควรมีการส่งเสริมการสร้างข้อตกลงความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวพื้นที่ของตนมากขึ้น รวมทั้งร่วมกันพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวตามที่มีการออกแบบวางแผนไว้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณค่าสูง

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพบริการของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปจึงควรศึกษาในมิติของการพัฒนาขีดความสามารถของนักสื่อความหมายท้องถิ่นในระดับมาตรฐานหรือจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เฉพาะทางแก่นักสื่อความหมายท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

3.2 การวิจัยในครั้งนี้เป็นเพียงการวิจัยเฉพาะพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยโป่ง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น ดังนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปสามารถขยายผลการศึกษาไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงได้

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2562). สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2561.

สืบค้นจาก <https://www.mots.go.th/news/category/500>

กรมป่าไม้. (2546). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มีวันตาย*. กรุงเทพฯ:

ซี.พี.บุค สแตนดาร์ด.

พันธุอาจ ชัยรัตน์. (2562). *INNOVATION ... Making Creativity into Value Reality*.

กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน).

พิจาริณี โลหะยยะกุล. (2555). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าสูง และสร้างผลกระทบทางลบต่ำ. สืบค้นจาก www.etatjournal.com/web/menu-read-web-tatjournal?catid=0&id=449

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์. (2551). *เอกสารการสอนเศรษฐศาสตร์มหภาค*.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. (2554). *การท่องเที่ยวไทย จากนโยบายสู่รากหญ้า*. เชียงใหม่: ล็อคอินดีไซน์เวิร์ค.

วรารณ ดวงแสง. (2553). *ผลกระทบและการปรับตัวของครัวเรือนในพื้นที่การท่องเที่ยว*

หนาแน่น: กรณีศึกษาอำเภอป่าตอง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).

มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2562). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ:

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน.

ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. (2562). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ

และเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว*.

กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน. (2565). *สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน ตำบลแม่วิน อำเภอ*

แม่ว้าง จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้นจาก <http://www.maewin.net/index.php?lang>

=&ge=view_menu&gen_lang=190312120215

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในการพัฒนาด้านการจัดสรร
ทรัพยากรทางทะเลบนอ่าวบ้านดอน หมู่บ้านคลองราง
ตำบลลิเล็ด อำเภอพนุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี *

Structural Violence in the Development of Marine Resource
Allocation on Ban Don Bay, Khlong Rang Village, Lee Led
Subdistrict, Phun Phin District, Surat Thani Province

ปรพร เต็งเจียง

Poraporn Tengchiang

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Political Science and Public Administration,

Chiang Mai University

Email: sayparntengchiang@gmail.com

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน สังคมไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนา
ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการพัฒนาอาจส่งผลกระทบต่อชุมชน งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์
เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของความรุนแรงเชิงโครงสร้างในการพัฒนาด้านการจัดสรรทรัพยากรทาง
ทะเลบนอ่าวบ้านดอน ณ หมู่บ้านคลองราง ตำบลลิเล็ด อำเภอพนุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ที่สร้างความไม่เท่าเทียมระหว่างชาวประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการ ตลอดจนแสวงหา
แนวทางการพัฒนารูปแบบใหม่ที่สามารถแก้ปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และสร้างความ
ยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรทางทะเลร่วมกัน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการพัฒนา สามเหลี่ยมความ

* ได้รับความเห็นชอบ: 6 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 23 มิถุนายน 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 4 กรกฎาคม 2566

รุนแรง และกลุ่มผลประโยชน์ งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะของความรุนแรงเชิงโครงสร้าง แบ่งเป็น 3 รูปแบบ 1) โครงการ Sea Food Bank ปี พ.ศ. 2547 2) มติประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2557 และ 3) การบังคับใช้กฎหมายและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบ ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการใช้ทรัพยากรทางทะเลระหว่างชาวประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการ จนนำไปสู่ความขัดแย้งที่บานปลายไปสู่การใช้ความรุนแรง

ท่ามกลางความขัดแย้ง ได้เกิดกลุ่มผลประโยชน์อย่างชาวประมงพื้นบ้าน ผู้ประกอบการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ ศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (ศรชล.) สุราษฎร์ธานี และสื่อ จุดสนใจของกลุ่มผลประโยชน์จะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมาเป็นแม่แบบและตัวชี้วัด ทั้งสิ้น 6 เป้าหมาย จะแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 มีเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และหน่วยงาน ลดปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงก่อน ระยะที่ 2 มีเป้าหมายเพื่อสร้างความยั่งยืนในการจัดสรรพื้นที่ในการใช้ทรัพยากร รวมถึงการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

คำสำคัญ: ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง; การจัดสรรทรัพยากรทางทะเล; การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

At present, society is not only driven by economic development but also to social and environmental development because the development can affect to the community. This research aims to study the development of marine resource allocation in Ban Don Bay, Khlong Rang Village, Lee Led Subdistrict, Phun Phin District, Surat Thani Province, which has caused structural violence in the community. It investigates the resulting inequality between local fishermen and entrepreneurs. The objective is to identify new development methods that can solve the problem of structural violence and promote the sustainable use of

marine resources. This research is a qualitative research that data were collected through in-depth interviews and observation.

The study found that the form of structural violence is divided into 3 which are 1) Sea Food Bank Project in 2004, 2) Surat Thani provincial consensus in 2014 and 3) Law enforcement and operational efficiency of local government. These three forms cause inequality in access to marine resources that led to conflicts between local fishermen and entrepreneurs and finally, the conflict escalate to direct violence.

Throughout the conflict, the interest groups have been formed that consist of local fishermen, entrepreneurs, stakeholders such as local government, civil society, scholar, Thai Maritime Enforcement Command Center 2, Surat Thani and reporter. The interests of these interest groups lead to a problem solutions by using 6 Sustainable Development Goals as a model and indicator and divided to 2 phases. Phases 1 aim to develop the humans and organization potential, reduce conflicts and violence first. Then, phases 2 aim to create sustainability in the marine resource allocation including joint actions between stakeholders.

Keywords: structural violence; marine resource allocation; sustainable development.

1. บทนำ

แนวคิดการพัฒนาถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลก โดยเฉพาะการฟื้นฟูประเทศในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ถึงแม้ว่าจะมีการนำแนวคิดการพัฒนาไปปรับใช้อย่างหลากหลาย สุดท้ายแนวทางในการพัฒนายังคงอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน นั่นก็คือการพัฒนาให้ก้าวทันกับประเทศโลกตะวันตก ในช่วงแรก แนวคิดการพัฒนาถูกนำมาใช้ในด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ภายหลังแนวคิดการพัฒนาถูกนำไปใช้อธิบายด้านอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) จึงถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบโจทย์กระแสการพัฒนาของโลก โดยยึดการพัฒนาเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กับการรักษาสิ่งแวดล้อม เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเปรียบเสมือนการพัฒนาทางเลือกที่สามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันได้

การพัฒนา ยังถูกนำมาศึกษาในกลุ่มของนักคิดภายหลังการพัฒนา ซึ่งปฏิเสธทฤษฎีทันสมัย ที่เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจรวมถึงเทคโนโลยี แต่ในขณะเดียวกันการพัฒนาดังกล่าวกลับส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและขาดการคำนึงถึงประเด็นทางสังคม อย่างเช่นงานศึกษาของ บงกชมาศ เอกเอี่ยม (2564) ที่ศึกษาแนวคิดหลังการพัฒนาผ่านการเสนอการพัฒนาทางเลือก โดยการพัฒนาควรมาจากชุมชนจริง ๆ เพราะชุมชนเป็นกลุ่มคนที่เข้าใจท้องถิ่นของตนดีที่สุด จะทำให้ชุมชนนั้นสามารถปรับตัวภายในสังคมได้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่เกิดขึ้นบนอ่าวบ้านดอน ณ หมู่บ้านคลองราง กลับไม่ได้ถูกขับเคลื่อนโดยคนในชุมชน ส่งผลให้การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติอย่างลูกหอยแครงเพื่อการดำรงชีพไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งการถูกลดทอนศักยภาพในการเข้าถึงความเท่าเทียมในด้านต่าง ๆ เป็นปรากฏการณ์ของความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม (Galtung, 1969)

ตามแนวคิดทฤษฎีสามเหลี่ยมความรุนแรงของโยฮัน กัลตุง ความรุนแรงไม่ได้มีนิยามเพียงแค่การบีบบังคับทางร่างกาย หรือความรุนแรงทางตรงเท่านั้น แต่ความรุนแรงยังให้นิยามที่ครอบคลุมถึงปรากฏการณ์ที่สร้างระยะห่างระหว่างความจริง (Actual) และศักยภาพที่ทำได้ (Potential) หรือความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งเป็นความรุนแรงที่ไปขัดขวางหรือลดทอนเป้าหมายของมนุษย์จนไม่สามารถบรรลุศักยภาพของตนเอง ทั้ง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐมีศักยภาพในการตอบสนองความต้องการนั้นได้ นอกจากนั้น ยังมีความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ที่มาในรูปแบบของความเชื่อและค่านิยม ที่คอยสร้างความเป็นปกติให้กับความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงทางตรงด้วย

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างยังถูกนำไปใช้ศึกษาและวิเคราะห์อย่างหลากหลาย เนื่องจากการทำงานของความรุนแรงเชิงโครงสร้างมีลักษณะที่แยบยล สามารถแฝงตัวอยู่ในสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรา โดยที่เราซึมซับความคิดเหล่านั้นเข้ามาแบบไม่รู้ตัว เช่น การให้ความสำคัญแค่อาชีพได้อาชีพหนึ่ง การกระทำอันมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐที่ส่งผลต่อการเลือกปฏิบัติ เป็นต้น จะเห็นได้จากงานศึกษาของ ทรศวรรณ มุสิกะ (2557) ที่ให้คำอธิบายว่าความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

เกิดจากกลุ่มคนมีอำนาจที่เอาเปรียบกลุ่มคนด้อยอำนาจ เกิดความไม่เท่าเทียม ส่งผลให้คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสียผลประโยชน์

เมื่อความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรทางทะเลบนอ่าวบ้านดอน หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จึงต้องเข้ามาจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แต่ผลลัพธ์ที่ได้คือ ความขัดแย้งบานปลายสู่การใช้ความรุนแรง ส่งผลให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ขึ้นมากมาย เช่น กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน กลุ่มผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ ศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (ศรชล.) สุราษฎร์ธานี และสื่อ โดยในแต่ละกลุ่มก็มีจุดยืนในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทหอยแครงบนอ่าวบ้านดอนที่แตกต่างกัน

เนื่องจากความสำคัญของการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คือ การแสวงหาแนวทางการพัฒนารูปแบบใหม่ให้กับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างในรูปแบบของการพัฒนาด้านการจัดสรรพื้นที่ในการใช้ทรัพยากรทางทะเลของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นกลุ่มผลประโยชน์จึงมีความสำคัญอย่างมากในการนำมาศึกษาจุดยืนของกลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่สามารถขับเคลื่อนกฎหมาย นโยบาย และข้อตกลงภายในประเทศหรือภายในสังคมนั้น ๆ ได้

จากงานศึกษาของ อัทธชชัย เอื้อหยิ่งศักดิ์ (2558) ที่ศึกษาเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านกวนพะเยา โดยชาวประมงกวนพะเยาเป็นตัวอย่างหนึ่งของการรวมกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้มแข็งจากผลกระทบที่ชาวประมงกวนพะเยาได้รับ ส่งผลให้เกิดการก่อตั้งกลุ่มเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านกวนพะเยาขึ้น ในช่วงแรกจะเป็นกลุ่มที่ไม่มีโครงสร้างแน่นอน แต่ภายหลังมีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการมากขึ้น มีฐานอำนาจในการเจรจากับเจ้าหน้าที่ประมง และสามารถลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของความรุนแรงเชิงโครงสร้างในการพัฒนาด้านการจัดสรรทรัพยากรทางทะเลบนอ่าวบ้านดอน ณ หมู่บ้านคลองราง ตำบลลิเล็ด อำเภอฟุนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนารูปแบบใหม่ที่สามารถแก้ปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และสร้างความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรทางทะเลร่วมกัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตงานวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ในการพัฒนาด้านการจัดสรรทรัพยากรทางทะเลของหน่วยงานภาครัฐที่สร้างความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรทางทะเล เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการ และได้บานปลายไปสู่ความรุนแรง ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งการรวมกลุ่มผลประโยชน์จะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางการพัฒนารูปแบบใหม่ที่จะสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนได้ ผ่านการผนวกรวมกันของ 3 แนวคิดทฤษฎี คือ การพัฒนา ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และกลุ่มผลประโยชน์

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ในงานวิจัยชิ้นนี้ คือ หมู่บ้านคลองราง ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนชาวประมงพื้นบ้านที่อาศัยอยู่ติดกับทะเลอ่าวบ้านดอน มีจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพชาวประมงมากที่สุดในตำบลลิเล็ด

1.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา วิจัยชิ้นนี้ เป็นงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและความรุนแรง ช่วงเวลาของการศึกษาจึงเป็นช่วงเวลาภายหลังความรุนแรง โดยเป็นช่วงระยะเวลา ระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. 2565 ถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึงแม้ว่าช่วงเวลาที่ศึกษาจะเป็นช่วงเวลาภายหลังความรุนแรง แต่ความขัดแย้งยังคงไม่หายไป ยังมีโอกาสที่จะกลับมาเป็นพื้นที่ก่อนเกิดความรุนแรงได้อีกครั้ง

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จะแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ตัวแทนผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชนและหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล สุราษฎร์ธานีสุราษฎร์ธานี และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น นักวิชาการและสื่อ

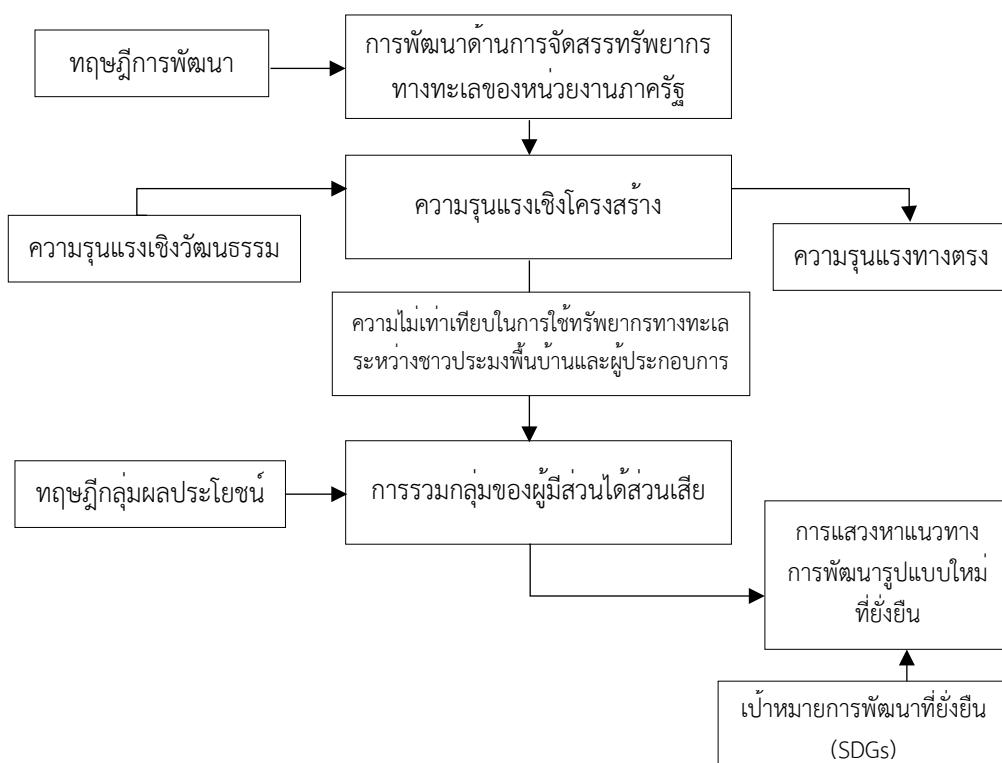
3. วิธีการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การศึกษางานวิจัยจากเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ประกอบไปด้วย สัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา จะแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง โดยคำถามทั้ง 2 รูปแบบจะใช้คำถามแบบปลายเปิด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล มาจัดกลุ่มของข้อมูล ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในการพัฒนาด้านการจัดสรรทรัพยากร

ทางทะเลบนอ่าวบ้านดอน และการรวมกลุ่มผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้ง 2 กลุ่มมาเชื่อมโยงกันเพื่อแสวงหาข้อค้นพบตามจุดประสงค์วิจัย

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าความรุนแรงเชิงโครงสร้างในการจัดสรรทรัพยากรบนอ่าวบ้านดอนแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. **โครงการ Sea Food Bank** ภายใต้นโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุนในปี พ.ศ. 2547 หรือความรุนแรงเชิงโครงสร้างในมิติด้านนโยบาย มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งเพื่อการส่งออกของประเทศ และสร้างฐานการผลิตอาหารทะเลเพื่อทดแทนการ

ผลิตโดยธรรมชาติ แต่กลับส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางทะเลได้ เนื่องจากทะเลถูกครอบครองโดยกลุ่มนายทุน

2. มติประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2557 หรือความรุนแรงเชิงโครงสร้างในมิติด้านการจัดการความขัดแย้ง หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้เข้ามาจัดการปัญหาความขัดแย้งผ่านการประกาศมติประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใจความสำคัญ คือ กำหนดให้มีการจัดสรรพื้นที่บนอ่าวบ้านดอน ในระยะ 1,000 เมตรห่างจากชายฝั่ง ห้ามมีการสร้างขนำและคอกหอยเพื่อเพาะเลี้ยงหอยแครง ให้เป็นพื้นที่สาธารณะ สามารถทำมาหากินได้ แต่ความไม่ชัดเจนของมติดังกล่าว ทำให้เกิดช่องว่างขึ้น เกิดการบุกรุกพื้นที่สาธารณะในเขตระยะ 1,000 เมตร ออกไป ชาวประมงพื้นบ้านไม่สามารถทำการประมงในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากการเก็บหอยแครงได้ เพราะโดนกีดกันพื้นที่จากผู้ประกอบการ ความขัดแย้งจึงได้บานปลายไปสู่ความรุนแรงในปี พ.ศ. 2563 เช่น การใช้อาวุธและทำลายทรัพย์สิน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การจัดการความขัดแย้งของหน่วยงานภาครัฐนั้นล้มเหลว

3. การบังคับใช้กฎหมายและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ หรือความรุนแรงเชิงโครงสร้างในมิติด้านการดำเนินงาน เมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นในพื้นที่ตำบลลิเล็ด ศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล สุราษฎร์ธานีต้องเข้ามามีบทบาทในฐานะตัวแทนของรัฐบาล ผ่านการสั่งรื้อถอนขนำและคอกหอยที่ผิดกฎหมาย และสามารถคืนพื้นที่สาธารณะให้กับจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ในปี พ.ศ. 2564 แต่ความความรุนแรงเชิงโครงสร้างยังคงอยู่ แบ่งได้ออกเป็น 3 ด้านด้วยกันคือ 1) การบังคับใช้กฎหมายเครื่องมือประมงระหว่างชาวประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการบางกลุ่ม ยังมีการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย ซึ่งกลุ่มผู้ใช้เหล่านั้นกลับถูกละเลยจากเจ้าหน้าที่ 2) การถือกฎหมายคนละฉบับระหว่างสำนักงานประมงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานีและสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยกรมประมงมีนโยบายส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งทะเลให้กับชาวประมงพื้นบ้าน แต่กรมเจ้าท่ากลับไม่อนุญาตให้มีการสร้างขนำสำหรับเผ้าคอกหอย ซึ่งการไม่บูรณาการร่วมกันของกฎหมายส่งผลให้การดำเนินงานมีความล่าช้า 3) ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ คณะกรรมการประมงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี สัดส่วนของคณะกรรมการเอื้อให้เกิดความไม่ยุติธรรมในกระบวนการพิจารณา และอุปสรรคด้านการดำเนินงาน เช่น บุคลากร เครื่องมือ และงบประมาณ ล้วนเป็นปัจจัยที่กระทบต่อประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานภาครัฐ

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทั้ง 3 รูปแบบ สร้างความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรทางทะเล ทำให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการแสวงหาแนวทางแก้ไข ปัญหาข้อพิพาทหอยแครง ซึ่งกลุ่มผลประโยชน์เหล่านั้นต่างมีจุดยืนในแนวทางการแก้ไข ปัญหาข้อพิพาทหอยแครงที่แตกต่างกันออกไป

จุดยืนของกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน คือ ไม่สนับสนุนการมีคอกหอย ซึ่งควรทำให้เป็นพื้นที่ของส่วนรวม เนื่องจากคอกหอยส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีพ (ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้าน, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565) ชาวประมงพื้นบ้านถูกกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรทางทะเลทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างเช่น การเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแนวทางการแก้ไข ปัญหาของชาวประมงพื้นบ้าน เนื่องจากฐานอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองมีไม่เท่าเทียมกับกลุ่มผู้ประกอบการ โดยเฉพาะการมีอยู่ของกลุ่มผู้มีอิทธิพล เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านไม่กล้าแสดงออกถึงความต้องการของกลุ่มได้

จุดยืนของกลุ่มผู้ประกอบการ คือ สนับสนุนให้มีการประกาศพื้นที่อนุญาตเพาะเลี้ยงหอยแครงอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพราะการเพาะเลี้ยงหอยแครงจะช่วยให้ปริมาณลูกหอยแครงเพิ่มมากขึ้น (ตัวแทนผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงหอยแครง, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2565) ซึ่งเป็นจุดยืนที่ใกล้เคียงกับผู้นำชุมชนลีเล็ด ที่มีแนวคิดบนฐานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะชุมชนลีเล็ดมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ ประกอบกับต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนด้วย เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติไม่หมดไปแต่เพิ่มพูนขึ้นในอนาคต จากจุดยืนดังกล่าว ผู้นำชุมชนลีเล็ดจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำอ่าวลีเล็ดขึ้นมา ซึ่งเป็นกลุ่มที่จดทะเบียนขึ้นเป็นองค์กรประมงท้องถิ่นถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีผู้ประกอบการในพื้นที่เป็นสมาชิก และประธานกลุ่มยังได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเห็นว่ากลุ่มผู้ประกอบการจะมีฐานอำนาจทางการเมืองในการเข้าถึงกระบวนการแก้ไขปัญหา มากกว่ากลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ก็ต่างมีจุดยืนที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการถือกฎหมายคนละฉบับระหว่างสำนักงานประมงประจำจังหวัดและสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคภาคประชาสังคมและนักวิชาการก็มีจุดยืน คือ การคืนพื้นที่สู่สาธารณะ โดยให้ความสำคัญกับการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติอย่างเท่าเทียม ขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นก็ต้อง

ได้รับการปกป้องคุ้มครอง และฟื้นฟูตนเองได้ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางระบบนิเวศ มีความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็นแหล่งเติบโตของสัตว์น้ำวัยอ่อนอย่างพื้นที่อ่าวบ้านดอน

จุดยืนของ ศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล สุราษฎร์ธานี คือ การเล็งเห็นความสำคัญของความมั่นคงระดับจังหวัดและระดับชาติ โดยเฉพาะผลประโยชน์ด้าน เศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ซึ่งบทบาทของศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล สุราษฎร์ธานี ภายหลังเรือถอนคอกหอยและขนานที่ผิดกฎหมายออกไป ก็คือ การคงไว้ซึ่งความสงบ เนื่องจากยังคงพบการกระทำผิดอยู่บ่อยครั้ง สะท้อนให้เห็นว่า การนำกฎหมายเข้ามาควบคุมการ กระทำผิด เช่น การส่งเรือถอนขนานที่ผิดกฎหมาย หรือควบคุมการทำประมงผิดกฎหมายเพียง อย่างเดียว สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น

สื่อมวลชน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการนำเสนอข้อเท็จจริงสู่สาธารณะ แต่สื่อที่มานำเสนอ ข่าวในกรณีข้อพิพาทหอยแครงก็แตกต่างกัน เนื่องจากปัญหาข้อพิพาทหอยแครงเป็นปัญหาที่ ซับซ้อนและมีกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย การนำเสนอข่าว จึงต้องตระหนักว่าสิ่งที่นำเสนอ ไปเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ได้ยืนอยู่บนจุดยืนของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สื่อจึงเป็นกลไกสำคัญที่สามารถ ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งไม่ให้อาการลุกลามไปสู่ความรุนแรงได้

จะเห็นว่า จุดยืนในแนวทางแก้ไขปัญหากลุ่มผลประโยชน์ข้างต้นยังขาดการ คำนึงถึง “การจัดการปัญหาความขัดแย้งอย่างยั่งยืน” และการทำความเข้าใจสาเหตุของความ ขัดแย้งไม่ได้เกิดจากคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เกิดจากโครงสร้างที่มีความเยบเยล ทำให้คนในสังคม ไม่รับรู้ว่าการลั่นเผชิญหน้าอยู่กับความรุนแรงเชิงโครงสร้างอยู่ วิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งเสนอแนวทางการ พัฒนารูปแบบใหม่ ที่ครอบคลุมประเด็นปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผ่านการ นำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ามาเป็นแม่แบบตัวชี้วัด

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่นำมาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านและ แก้ไขปัญหาข้อพิพาทหอยแครง ประกอบด้วย เป้าหมายที่ 10 เป้าหมายที่ 12 เป้าหมายที่ 14 เป้าหมายที่ 15 เป้าหมายที่ 16 และเป้าหมายที่ 17 โดยการเลือกใช้เป้าหมายและเป้าประสงค์ ย่อยเป็นการประเมินของผู้วิจัยบนฐานความเหมาะสมกับปัญหาและบริบทพื้นที่ อ้างอิงจาก สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564) ผู้วิจัยได้แบ่งแนวทางพัฒนา ออกเป็น 2 ระยะ ในระยะที่ 1 มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และหน่วยงานภาครัฐ แก้ไขปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้าง แก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงก่อน ดังนี้

- เป้าหมายที่ 10 ลดความไม่เสมอภาค เป้าประสงค์ 10.2 ส่งเสริมศักยภาพให้กับชาวประมงพื้นบ้าน โดยเฉพาะการรวมกลุ่มอาชีพและส่งเสริมให้ชาวประมงพื้นบ้านตระหนักถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมของตนเองมากขึ้น และเป้าประสงค์ 10.3 การสร้างหลักประกันว่าจะมีโอกาสที่เท่าเทียม และจัดนโยบายที่เลือกปฏิบัติ โดยจะต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชนว่าพื้นที่อ่าวบ้านดอนบริเวณตำบลลิเล็ด เป็นพื้นที่สาธารณะที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้

- เป้าหมายที่ 16 การส่งเสริมสังคมที่สงบสุข ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม เป้าประสงค์ 16.1 ลดความรุนแรงผ่านการนำคู่ขัดแย้งเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาท โดยอาจมีนักสันติวิธีหรือเจ้าหน้าที่ร่วมเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และแสวงหาแนวทางก้าวข้ามความขัดแย้งเพื่อสร้างผลลัพธ์ชนะ-ชนะ (Win-Win Situation) เช่น คอกหอยเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแหลงเพาะชำหอยเล็ก เป็นต้น แต่การกระทำการทุกอย่างใดอย่างหนึ่งบนอ่าวต้องคำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เป้าประสงค์ที่ 16.3 สร้างหลักประกันการเข้าถึงความยุติธรรมของทุกฝ่าย ผ่านการออกกติกาการใช้อ่าวร่วมกัน เช่น หากมีการทำคอกหอยชาวประมงพื้นบ้านจะไม่ถูกกีดกันการใช้พื้นที่เพื่อการประกอบอาชีพหรือการทำประมงให้รูปแบบอื่น ๆ เป้าประสงค์ที่ 16.6 พัฒนาสถาบันที่มีประสิทธิผล จะต้องมีการบูรณาการกฎหมายให้เหมาะสมกับพื้นที่ การขาดแคลนบุคลากร เครื่องมือ แล่งงบประมาณ ต้องมีการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นอย่างเหมาะสม และ เป้าประสงค์ที่ 16.7 ส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจที่มีส่วนร่วม โดยจะต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน ผ่านการส่งเสริมให้มีการจดทะเบียนกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านตามกฎหมายให้ตัวแทนจากกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านได้เป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการประมง เป็นต้น

ระยะที่ 2 มีเป้าหมายเพื่อสร้างความยั่งยืนในการจัดสรรพื้นที่ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและบนบก รวมถึงการดำเนินการร่วมกันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ ดังนี้

- เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืน เป้าประสงค์ 12.2 ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งสัดส่วนพื้นที่เพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการใช้กลไกกฎหมายเข้ามาควบคุมร่วมด้วย รวมถึงเสริมสร้างการตระหนักรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน และเป้าประสงค์ 12.8 สร้างหลักประกันว่าประชาชนจะตระหนักถึงการพัฒนายั่งยืน โดยต้องเพิ่มหลักสูตรการเป็นพลเมืองโลกและ

การพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับเยาวชน รวมถึงให้ความรู้คนในชุมชน ผ่านการจัดอบรมเสริมสร้างความรู้ และต้องมีการติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ

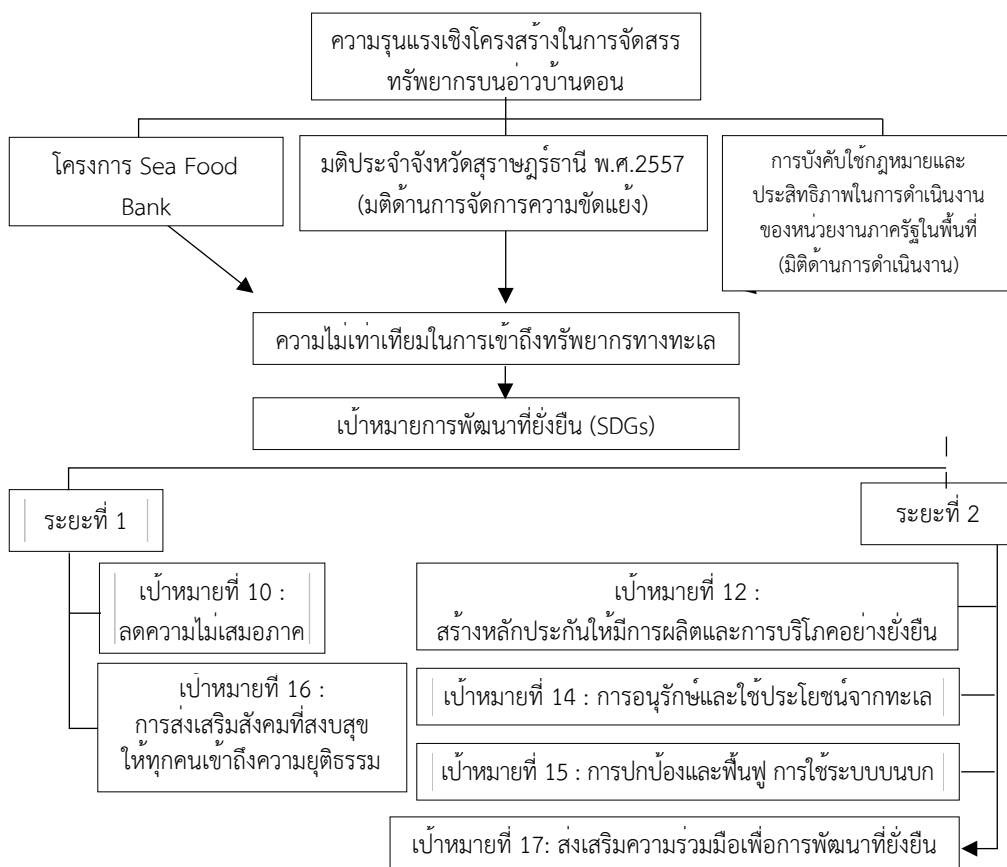
- **เป้าหมายที่ 14 การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทะเล** เป้าประสงค์ 14.2 การบริหารจัดการระบบนิเวศทางทะเลอย่างยั่งยืน ผ่านการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การควบคุมสัตว์น้ำวัยอ่อน การควบคุมการจับสัตว์น้ำที่เกินศักยภาพของระบบนิเวศ การใช้เครื่องมือประมง และควบคุมของเสียจากครีวเรือน ชุมชน และอุตสาหกรรม เปิดโอกาสให้ชาวประมงพื้นบ้านได้จัดทำแผนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลด้วยตนเอง และต้องทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อติดตามและตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศอย่างสม่ำเสมอ

- **เป้าหมายที่ 15 การปกป้องและฟื้นฟู การใช้ระบบนิเวศบนบก** เป้าประสงค์ 15.1 ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศบนบก ผ่านการกำหนดแบบแผนการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนของชุมชน เช่น ห้ามบุกรุกพื้นที่ป่า ยุติการตัดไม้ทำลายป่า สร้างระบบการบริหารทรัพยากรและปกป้องพื้นที่ป่าชายเลนให้มีประสิทธิภาพ เช่น การแบ่งสัดส่วนเจ้าหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่ป่าชายเลนให้เพียงพอ รวมถึงการติดตามการเพิ่มขึ้นและลดลงของจำนวนป่าชายเลน และต้องสร้างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับชุมชน

- **เป้าหมายที่ 17 ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน** เป้าประสงค์ 17.17 ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ประชาสังคม และชุมชน ผ่านการพัฒนาศักยภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ต้องบูรณาการทำงานร่วมกัน เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้น และต้องกำหนดเงื่อนไขการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน อาจจะเริ่มต้นจากการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้

จากผลการศึกษาวิจัยข้างต้น สามารถสรุปได้ออกเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2. ผลการศึกษาวิจัย

5. อภิปรายผลการวิจัย

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างบนอ่าวบ้านดอน มาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศผ่านการจัดสรรพื้นที่สาธารณะในการใช้ทรัพยากรทางทะเล แต่เป็นการจัดสรรพื้นที่บนฐานการพัฒนาเพียงมุมเดียว โครงการ Sea Food Bank ที่ส่งเสริมอาชีพให้กับชาวประมงพื้นบ้านโดยการนำสินทรัพย์มาแปลงเป็นทุน กลับขาดการคำนึงถึงปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ค่าความเค็ม เมื่อค่าความเค็มไม่เหมาะสม หอยแครงก็จะตาย เมื่อหอยแครงตายก็จะขาดทุน เมื่อขาดทุนก็เป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น โครงการ Sea Food Bank ยังมีเป้าหมายในการสร้างฐานการผลิตอาหารทะเลเพื่อทดแทนการผลิตจากธรรมชาติ แต่กลับส่งผลให้เกิดการบุกรุกพื้นที่สาธารณะมากขึ้น หรือ

Actual ทั้ง ๆ ที่ชาวประมงพื้นบ้านมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเองอยู่แล้ว หรือ Potential ที่สามารถสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศได้ไม่ต่างกับกลุ่มนายทุน ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ที่เป้าหมายของมนุษย์อยู่ต่ำกว่าศักยภาพที่มนุษย์จะทำได้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ วันลพ สุขผดุง (2550) ที่พบว่า การขยายตัวของการพัฒนากระแสหลัก สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน และถึงแม้ว่าการนโยบายการพัฒนามาจะเกิดขึ้นมาหลายปีแล้ว แต่ผลกระทบของการพัฒนาที่เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนจนถึงปัจจุบัน

ประกาศมติประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี ถึงแม้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง แต่กลับตอกย้ำความไม่เท่าเทียมในการใช้ทรัพยากรทางทะเลระหว่างชาวประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการมากขึ้น ซึ่งสะท้อนความไม่เข้าใจในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ท้ายที่สุดก็ได้บานปลายไปสู่ความรุนแรง (Actual) ทั้ง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐสามารถเป็นกลไกสำคัญในการไกล่เกลี่ยและจัดการกับความขัดแย้งได้ (Potential)

ประสิทธิภาพในการดำเนินการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทหอยแครงของหน่วยงานภาครัฐสะท้อนให้เห็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่น (Actual) โดยเฉพาะการขาดบุคลากร เครื่องมือ และงบประมาณที่ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน ถึงแม้ว่าจะเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยตรง และมีศักยภาพที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ (Potential) ยกตัวอย่างเช่น สำนักงานประมงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานีไม่มีเรือเป็นของตนเอง ทั้ง ๆ ที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง (ตัวแทนศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลสุราษฎร์ธานี, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2565)

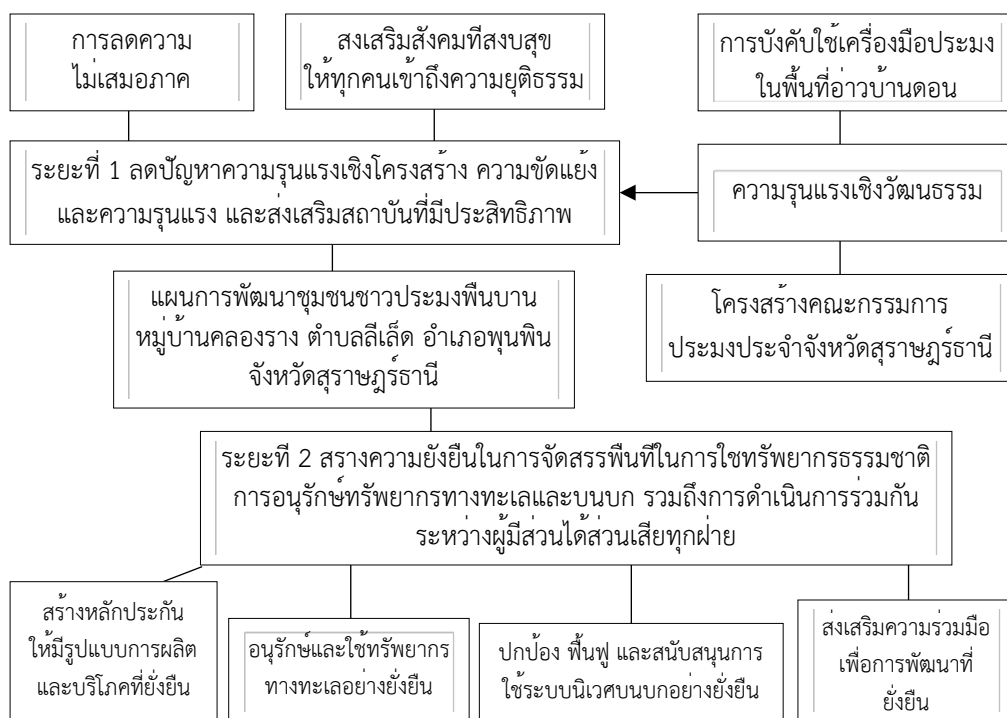
การรวมกลุ่มของชาวประมงพื้นบ้าน ณ หมู่บ้านคลองราง ถึงแม้จะเป็นเพียงแค่การรวมกลุ่มกันชั่วคราวและไม่เป็นทางการ อย่างเช่นงานศึกษาของ อัมตทชัย เอื้อหิณังศักดิ์ (2558) ที่ค้นพบว่าการรวมกลุ่มของชาวประมงพื้นบ้านกวนพะเยาสามารถสร้างฐานอำนาจในการเจรจาให้กับกลุ่มของตนเองได้สำเร็จ ถึงแม้ว่าในช่วงแรกจะเป็นการรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการ แต่ผลการวิจัยขึ้นนี้ก็กลับพบว่า ชาวประมงพื้นบ้าน ณ หมู่บ้านคลองราง ไม่สามารถสร้างฐานอำนาจให้กับกลุ่มของตนเองได้ เนื่องจากการมีอยู่ของกลุ่มอิทธิพลในพื้นที่ ซึ่งไปสอดคล้องกับงานศึกษาของ นุชนาฏ สุขเอม (2550) ที่พบว่า กลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มต้องแสวงหาอำนาจทางการเมืองจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เพื่อผลประโยชน์ด้านนโยบาย ซึ่งชี้ให้เห็นว่า

การรวมกลุ่มผลประโยชน์ไม่สามารถสร้างฐานอำนาจได้กับทุกบริบท ต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านอื่น ๆ ร่วมด้วย โดยเฉพาะฐานอำนาจทางการเมือง ที่มีความสำคัญต่อการรวมกลุ่มประโยชน์ที่เข้มแข็งได้

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องความรุนแรงเชิงโครงสร้างในการพัฒนาด้านการจัดสรรทรัพยากรทางทะเลบนอ่าวบ้านดอน หมู่บ้านคลองราง ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้กรอบการพัฒนารูปแบบใหม่ที่ครอบคลุมปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนี้

ภาพที่ 3. แผนการพัฒนาชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน หมู่บ้านคลองราง ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การแสวงหาแนวทางพัฒนารูปแบบใหม่ให้กับชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ณ หมู่บ้านคลองราง ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต้องอาศัยการทำความเข้าใจถึงสาเหตุ

ของความขัดแย้งที่มาจากปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังขาดการคำนึงถึง และให้ความใส่ใจ ดังนั้น แผนการพัฒนายจะแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ต้องมุ่งเน้นการลดปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้างก่อน ไม่ว่าจะเป็นการลดความไม่เสมอภาค ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความยุติธรรม เมื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐดีขึ้น จึงเข้าสู่ระยะที่ 2 ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและทางบก รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือกันอย่างเป็นเครือข่าย

แต่ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อแผนการพัฒนาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านได้ นั่นก็คือ ปัญหาความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาในระยะที่ 1 ที่จะพบเห็นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมคอยทำหน้าที่สร้างความเป็นปกติให้กับความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ยกตัวอย่างเช่น การบังคับใช้กฎหมายเครื่องมือประมงที่ละเลยกลุ่มผู้มีอิทธิพล และโครงสร้างคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดที่สะท้อนให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในเชิงอำนาจ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทหอยแครงบนอ่าวบ้านดอน นอกจากจะต้องแก้ไขปัญหาคความรุนแรงเชิงโครงสร้างซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรทางทะเลแล้ว ยังต้องคำนึงถึงปัญหาความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่สร้างความชอบธรรมกับความรุนแรงเชิงโครงสร้างด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาข้อพิพาทหอยแครง มีกลุ่มผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย ส่งผลให้ปัญหามีความซับซ้อนและขาดการคำนึงถึงสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้น หน่วยงานภาครัฐจะต้องเป็นกลไกสำคัญในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ผ่านการสร้างผลลัพธ์ระยะ-สั้น โดยต้องอาศัยตัวกลางที่เชี่ยวชาญในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง

2. บุคลากรกฎหมายระหว่างหน่วยงานภาครัฐ โดยต้องเอื้อให้เกิดความรวดเร็ว และเหมาะสมกับปัญหาและบริบทพื้นที่ รวมถึงต้องมีการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นมากขึ้น

3. คณะกรรมการประมงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านมากขึ้น ลดอำนาจของหน่วยงานภาครัฐลง โดยเปิดโอกาสให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพิจารณาได้ ส่งเสริมสิทธิในการแสดงออกอย่างเท่าเทียม และรับประกันว่าการแสดงออกจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการจัดสรรพื้นที่ในการใช้ทรัพยากรภายในชุมชน ผ่านการจัดทำกติกาการใช้บ้านดอนให้ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน และส่งเสริมความเข้มแข็งให้กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในการใช้ทรัพยากรทางทะเลให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน โดยให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถจัดการตนเองได้ และจะต้องใช้กลไกทางกฎหมายควบคู่ไปด้วย เนื่องจากการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่สาธารณะอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้

6. ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันของทุกภาคส่วน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้าถึงกระบวนการพัฒนาได้อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม

เอกสารอ้างอิง

ทรศวรรณ มุสิกะ. (2557). ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

นุชนาฏ สุขเอม. (2550). การแข่งขันทางเศรษฐกิจและการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. สืบค้นจาก

<https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:108415>

บงกชมาศ เอกเอี่ยม. (2564). แนวคิดหลังการพัฒนา: เส้นทางการพัฒนาในยุคหลังการพัฒนา. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 4(1), 160-180.

วันลพ สุขผดุง. (2550). วิฤตของการพัฒนากระแสหลักกับการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน (การค้นคว้าแบบอิสระ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. สืบค้นจาก <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/info/item/dc:142590>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. สืบค้นจาก <https://sdgs.nesdc.go.th/>

อัมพชัย เอื้อหยิ่งศักดิ์. (2558). ความขัดแย้งระหว่างกรมประมงกับเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน
กว๊านพะเยาในการทำประมงพื้นบ้านบริเวณกว๊านพะเยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167-191.

**แนวทางการฟื้นฟูทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
ประเภสปาและนวดไทยสำหรับวิถีชีวิตใหม่เพื่อ
เพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ***
**A Guideline of Marketing Resilience for Wellness Tourism: Spa
and Thai Massage among the Next Normal to Improve their
Competitive Advantage in the Upper North**

พรรณารณ พึ่งจิตต์ประไพ, และ สุธีรา ศรีเบญจโชติ

Pannaporn Phungjitpraphai and Suteera Sribenjachot

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Faculty of Business Administration, North-Chiang Mai University

Corresponding Author, Email: oi_el@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ถึงแนวทางการฟื้นฟูทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภสปาและนวดไทยสำหรับวิถีชีวิตใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในปัจจุบัน และเพื่อเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูด้านการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันสำหรับวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะสามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อฟื้นฟูทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนสำหรับวิถีชีวิตใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการค้นคว้าวิจัยแบบสร้างสรรค์นิยม และ

* ได้รับความเห็นชอบ: 4 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 3 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 6 พฤษภาคม 2566

ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบศึกษาปรากฏการณ์ สำหรับเครื่องมือในการวิจัยผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 12 ราย รวมทั้งมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบรอบทิศทาง

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยปัจจุบันมีความแตกต่างจากการจัดการทางการตลาดก่อนการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยแนวทางการฟื้นฟูทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนสำหรับวิถีชีวิตใหม่ ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ / บริการที่เหมาะสม การกำหนดอัตราค่าบริการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายโดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การปรับเปลี่ยนรูปแบบของกิจกรรมส่งเสริมการขาย การพัฒนาทักษะของบุคลากร การมุ่งเน้นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใช้บริการ รวมทั้งการจัดองค์ประกอบทางกายภาพตามมาตรฐานทางสุขอนามัย ซึ่งจะเป็นโยบายต่อการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน ทั้งของภูมิภาคและของประเทศได้ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ; การฟื้นฟู; สปาและนวดไทย

Abstract

The study about a guideline of marketing resilience for wellness tourism: spa and Thai massage among the next normal to improve their competitive advantage in the Upper North aimed to study about the marketing management of wellness tourism: spa and Thai massage in the Upper North at present. Moreover, another objective of this research was to suggest a guideline of marketing resilience for wellness tourism: spa and Thai massage in the Upper North to improve their competitive advantage among the next normal. The results would be used as a guideline of marketing resilience for wellness tourism: spa and Thai massage in the Upper North among the next normal effectively. The author used

the constructivism research paradigm and phenomenological research strategies. Regarding a research tool, an in-depth interview form was used with 12 entrepreneurs of wellness tourism: spa and Thai massage in the Upper North. In addition, the triangulation content analysis was applied.

The results found that the marketing management of wellness tourism: spa and Thai massage in the Upper North at present is different from before COVID-19. Regarding a marketing resilience for wellness tourism: spa and Thai massage in the Upper North among the next normal includes suitable Product / Service development, relevant Pricing to current situations, increased Place by applying technologies, adapted patterns of Promotional activities, upskilled People, focused customer relationship development Process and complied Physical evidence to hygiene standards which should be useful to improve the competitive advantage.

Keywords: wellness tourism; resilience; spa and Thai massage

1. บทนำ

การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2543 ส่งผลให้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันจากการนำมาประยุกต์ใช้ในทุกอุตสาหกรรม ซึ่งรวมถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีระบบการเดินทางแบบไร้รอยต่อแบบบูรณาการ โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว (World Economic Forum, 2016) โดยในปี พ.ศ. 2561 จากสถิติขององค์การการท่องเที่ยวโลก จำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลกมีทั้งหมด 1.8 พันล้านคน อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2563 จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงเป็นอย่างมากเหลือ 900 ล้านคนทั่วโลก และยังคงลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือเพียง 415 ล้านคนในปี พ.ศ. 2564 จากการระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อโควิด-19 ซึ่งส่งผลให้เกิดสถานการณ์ความปกติรูปแบบใหม่ จากมาตรการเว้นระยะห่าง (United Nations World Tourism Organization, 2021)

นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยของรัฐบาลใช้แนวความคิดการขับเคลื่อนสำคัญคือ โครงสร้างประเทศไทย 4.0 พัฒนาจากประเทศที่พึ่งพาอุตสาหกรรมและ

เกษตรกรรม ไปเป็นประเทศนวัตกรรมในปี พ.ศ. 2574 ด้วยวิสัยทัศน์มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งกระทรวงอุตสาหกรรมได้นำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดี และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็น 1 ใน 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) โดยในปี พ.ศ. 2562 ภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทยสามารถสร้างรายได้จากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศได้มากกว่าร้อยละ 20 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ตามสถิติของสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2562) โดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยช่วยสร้างการจ้างงานตั้งแต่ระดับการศึกษาต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จนถึงระดับอุดมศึกษา รวมเป็นลำดับที่ 3 ของ 5 กลุ่มอุตสาหกรรมเดิมตามยุทธศาสตร์อุตสาหกรรม 4.0 ของรัฐบาลไทยในปีเดียวกัน (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2562)

การพัฒนาประเทศไทยตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) มุ่งเน้นเศรษฐกิจรายสาขาการท่องเที่ยวประเภทกลุ่มรายได้ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้สามารถทำรายได้ให้ประเทศมากขึ้น ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมามีบริการภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทยสามารถช่วยสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศได้มากกว่าร้อยละ 20 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งประเทศ จากการสร้างรายได้ 16,258,986 ล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) และสามารถสร้างการจ้างงานตั้งแต่ระดับการศึกษาต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระดับการศึกษาวิชาชีพ จนถึงระดับอุดมศึกษา รวมได้มากกว่า 228,442 ราย (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2562) สำหรับภาคเหนือของประเทศไทย รัฐบาลได้มุ่งเน้นการพัฒนาให้เป็นฐานเศรษฐกิจมูลค่าสูงจากการท่องเที่ยวด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด 36,012,649 คน โดยภาคเหนือตอนบนมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองศูนย์กลาง (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะทางรูปแบบหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพจิตแบบองค์รวม รวมทั้งเพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณภาพชีวิตที่ดีจากการดูแลสุขภาพ ซึ่งนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจะให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมเพื่อป้องกันการเกิดโรค ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไปถึงร้อยละ 61 (ราณี อธิชัยกุล, 2557) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก สำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสามารถสร้างรายได้ร้อยละ 12.8 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมดใน

ปี พ.ศ. 2562 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) โดยเฉพาะภาคเหนือที่มีทั้งภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จนมีชื่อเสียงในกลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มุ่งเน้นการท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมายเฉพาะดังกล่าวสำหรับกลุ่ม 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ และ จังหวัดพะเยา โดยมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจประเภทสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ซึ่งจะได้เห็นได้จากจำนวนสถานประกอบการประเภทสปาและนวดไทยที่ขึ้นทะเบียนกับกองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ที่สูงถึง 17 ราย ในปี พ.ศ. 2562 (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2562)

ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2563 อัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยลดลงเหลือเพียงร้อยละ 5 นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2564 ยังมีอัตราการขยายตัวเท่าเดิม (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) และยังทำให้แรงงานจำนวนมากต้องถูกเลิกจ้างอีกด้วย นอกจากนี้รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยลดลงเหลือเพียง 760,000 ล้านบาท จากทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติและจำนวนครั้งในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยที่ลดลงเป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับยอดประมาณการณ์ และยังลดลงอย่างต่อเนื่องจนเหลือเพียง 62,700 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2564 (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) ยิ่งไปกว่านั้นจำนวนสถานประกอบการสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่ขึ้นทะเบียนกับกองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ยังลดลงเป็นอย่างมากเหลือ 5 ราย ในปี พ.ศ. 2563 (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2563) และยังคงลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือเพียง 3 ราย ในปี พ.ศ. 2564 (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2564) จากผลกระทบของโควิด-19 ทำให้การปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์จากโรคอุบัติใหม่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจและเศรษฐกิจในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการจัดการทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับวิถีชีวิตใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยข้อสรุปที่ได้จากงานวิจัยเป็นแนวทางในการฟื้นฟูทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทย สำหรับทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการทางการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูด้านการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันสำหรับวิถีชีวิตใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้เนื่องจากต้องการข้อมูลในเชิงลึกโดยไม่มีการตั้งสมมติฐาน ประกอบกับผู้วิจัยมีกระบวนทัศน์การวิจัยแบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) มีภววิทยา (Ontology) ที่เชื่อว่าความจริงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล มีญาณวิทยา (Epistemology) ที่เชื่อในการสร้างความจริงขึ้นมาจากการเชื่อมโยงกับบริบทของผู้แสวงหาความจริงในระหว่างการวิจัย และมีวิธีการแสวงหาความจริง (Methodological Assumption) ที่มุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้กลยุทธ์การวิจัยแบบศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomenology)

2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ประกอบการภาคธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย “Amazing Thailand Safety and Health Administration (SHA)” ประเภทสุขภาพและความงาม กลุ่มสปาเพื่อสุขภาพและนวดไทย ณ วันที่ 30 เดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. 2565 มีจำนวน 97 ราย ประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ 86 ราย จังหวัดเชียงราย 5 ราย จังหวัดลำปาง 1 ราย จังหวัดลำพูน 2 ราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 4 ราย และจังหวัดน่าน 1 ราย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้ประกอบการภาคเอกชนเกี่ยวกับธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย “Amazing Thailand Safety and Health Administration (SHA)” ประเภทสุขภาพและความงาม กลุ่มสปาเพื่อสุขภาพและนวดไทย ณ วันที่ 30 มิถุนายน ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 12 ราย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจากการพิจารณาระยะเวลาดำเนินงานอย่างน้อย 3 ปี และมีจำนวนบุคลากรตั้งแต่ 5 คน

ขึ้นไป ซึ่งประกอบไปด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 5 ราย 2) จังหวัดเชียงรายจำนวน 3 ราย 3) จังหวัดลำปางจำนวน 1 ราย 4) จังหวัดลำพูนจำนวน 2 ราย และ 5) จังหวัดน่านจำนวน 1 ราย โดยเจาะจงตำแหน่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าของกิจการหรือผู้จัดการร้านเท่านั้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ราย และได้รับการรับรองการยกเว้นพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัย (Certificate of Exemption: COE) จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เลขที่ 042/65

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากการจดบันทึกและการถอดบทสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างตามลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (จำเนียร จวงตระกูล, 2553) โดยทำการแบ่งหมวดหมู่และสรุปข้อมูลที่ได้จากการวิจัย รวมทั้งมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลเรื่องความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ด้วยการตรวจสอบแบบรอบทิศทาง (Triangulation)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภท สปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย จำนวน 12 ราย มีผลการศึกษาดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) / บริการ (Service)

ก่อนการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 ร้านสปาและร้านนวดไทยมีผลิตภัณฑ์และบริการทั่วไปตามปกติ โดยในปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการร้านสปาและนวดไทยมีการเพิ่มผลิตภัณฑ์สปาแบรนด์ของร้าน หรือผลิตภัณฑ์สมุนไพรป้องกันโควิด-19 / เพิ่มทรีทเมนต์นวดออฟฟิศซินโดรม รวมทั้งการให้บริการเป็นที่ปรึกษาของร้านสปาและร้านนวดไทย การรีโนเวทร้านสปาและร้านนวดไทย การนำเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทย การให้บริการที่พักพร้อมสปาและนวดไทย โรงเรียนสอนสปาและโรงเรียนสอนนวดไทย แหล่งศึกษาเรียนรู้นวดไทย รวมทั้งคลินิกการแพทย์แผนไทยและโรงพยาบาลแพทย์แผนไทยขนาดเล็ก ฯลฯ

การฟื้นฟูด้านผลิตภัณฑ์ของร้านสปาและร้านนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้ประกอบการมีแผนที่จะเพิ่มสินค้าและบริการที่นอกเหนือไปจากการต่อยอดร้านสปาและร้านนวดไทยโดยตรง เช่น ร้านอาหาร โคเวิร์คกิ้งสเปซ และคาเฟ่ ฯลฯ

2. อัตราค่าบริการ (Price)

สำหรับการตั้งราคาก่อนการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 ร้าน สปาและร้านนวดไทยโดยส่วนใหญ่ มีการตั้งราคาอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง ซึ่งในปัจจุบันพบว่า การตั้งราคา ยังคงอยู่ในระดับที่สูง

การฟื้นฟูด้านอัตราค่าบริการสำหรับร้านสปาและร้านนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ในอนาคตผู้ประกอบการบางรายมีความคิดเห็นว่าจะเพิ่มค่าบริการตามต้นทุนการให้บริการที่สูงขึ้นด้วย

3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)

ร้านสปาและร้านนวดไทยโดยส่วนใหญ่อาศัยช่องทางการจัดจำหน่ายก่อนการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ท่องเที่ยว หรือโบว์ชัวร์ และการบอกปากต่อปาก ในขณะที่ปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการร้านสปาและนวดไทยมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านสื่อร่วมสมัย เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ทริปแอดไวเซอร์ (TripAdvisor) วงใน (Wongnai) อินสตาแกรม (Instagram) เฟซบุ๊ก (Facebook Page) ไลน์แอด (Line Ad) กูเกิลบิสิเนส (Google Business) โกวาบี (GoWabi) หรือไลฟ์สดผ่านโซเชียลมีเดีย เป็นต้น

การฟื้นฟูด้านช่องทางการจัดจำหน่ายของร้านสปาและร้านนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่ยังมีการวางแผนที่จะสร้างเครือข่ายทางธุรกิจสปาและนวดไทยเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายในอนาคตอีกด้วย

4. การส่งเสริมการขาย (Promotion)

ก่อนการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 ร้านสปาและร้านนวดไทยไม่ค่อยจัดการส่งเสริมการขาย แต่ในปัจจุบันพบว่ามีการขายคอร์ส ข่ายวอยเซอร์ หรือขายแพ็คเกจตามเทศกาล เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันวาเลนไทน์ วันสงกรานต์ วันแม่ หรือวันพ่อ ฯลฯ

การฟื้นฟูด้านการส่งเสริมการขายของร้านสปาและร้านนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้ประกอบการมีแผนที่จะส่งเสริมการขายโดยการออกบัตรสะสมแต้มเพิ่มเติมในอนาคตด้วย

5. บุคลากร (People)

สำหรับบุคลากรของร้านสปาและร้านนวดไทยก่อนการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยส่วนใหญ่มีจำนวนยังไม่เพียงพอกับการให้บริการ ในปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการร้านสปาและนวดไทยบางรายจึงมีการเปิดรับพนักงานประจำเพิ่มมากขึ้น

การฟื้นฟูด้านการบุคลากรสำหรับร้านสปาและร้านนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้ประกอบการร้านสปาและร้านนวดไทยบางรายยังมีการวางแผนที่จะรับพนักงานชั่วคราวเพิ่มเติมในอนาคต

6. กระบวนการ (Process)

กระบวนการของร้านสปาและร้านนวดไทยก่อนการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยมีการติดตามผู้ใช้บริการ ขณะที่ในปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการร้านสปาและนวดไทยบางรายมีการจัดทำฐานข้อมูลผู้ใช้บริการเพื่อการติดต่อสื่อสารกับลูกค้าอย่างต่อเนื่อง

การฟื้นฟูด้านกระบวนการของร้านสปาและร้านนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ในอนาคตผู้ประกอบการร้านสปาและนวดไทยบางรายยังมีการวางแผนที่จะเปิดเมนูแบบที่ไม่กำหนดวันหมดอายุ

7. องค์ประกอบทางกายภาพ (Physical Evidence)

ก่อนการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 องค์ประกอบทางกายภาพของร้านสปาและร้านนวดไทย ได้แก่ รูป รส กลิ่น สี เสียง และสัมผัส แต่ปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการร้านสปาและร้านนวดไทยบางรายมีการเพิ่มองค์ประกอบอื่นๆ เข้าไปด้วย เช่น จิตวิญญาณ พิธีกรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญา เป็นต้น

การฟื้นฟูด้านการองค์ประกอบทางกายภาพของร้านสปาและร้านนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้ประกอบการบางรายยังมีแผนที่จะเพิ่มองค์ประกอบในเรื่องของธาตุเจ้าเรือน คือ ดิน น้ำ ลม และไฟ เข้าไปกับการให้บริการในอนาคต

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ว่า การฟื้นฟูทางการตลาดสำหรับธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนหลังแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) / บริการ (Service) มีการเพิ่มผลิตภัณฑ์ / บริการสปาและนวดไทย ทั้งที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเดิม และที่เป็นธุรกิจเพิ่มเติม เช่น โรงแรมหรือโฮมสเตย์ และคาเฟ่หรือโคเวิร์คกิ้งสเปซ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dahles & Susilowati (2015) ที่พบว่าการฟื้นฟูทางการตลาดของธุรกิจบริการหลังวิกฤตมีความแตกต่างจากการทำตลาดในช่วงเวลาปกติ และส่งผลต่อการทำกำไรของกิจการ

2. อัตราค่าบริการ (Price) ยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากคนมีความสนใจในทรีทเมนต์สปาและนวดไทย เพื่อดูแลหรือฟื้นฟูสุขภาพตนเองเพิ่มขึ้น ทั้งจากโควิด-19 และสภาพการทำงานในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Das, Jain, Maheswaran, Slotegraaf, & Srinivasan (2021) ที่พบว่ากลยุทธ์การตั้งราคามีความสำคัญต่อการฟื้นฟูทางการตลาด งานวิจัยของ Davenport, Guha, Grewal, & Bressgott (2020) ที่พบว่าการตั้งราคาที่เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนยอดขาย งานวิจัยของ Dolan (1995) ที่พบว่าความอ่อนไหวต่อราคาของลูกค้ามีผลต่อความสามารถทางการแข่งขันของกิจการ งานวิจัยของ Vasudevan (2021) ที่พบว่าความคุ้มค่าทางราคาเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว งานวิจัยของ Badoc-Gonzales, Mandigma, and Tan (2022) ที่พบว่าการตั้งราคาควรมีการคำนึงถึงกำลังซื้อของลูกค้า รวมทั้งงานวิจัยของ Huda (2022) ที่พบว่ากลยุทธ์การตั้งราคาอย่างเหมาะสมส่งผลต่อการเลือกใช้บริการของลูกค้า

3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) มีการอาศัยสื่อร่วมสมัยเพิ่มขึ้นในการเข้าถึงลูกค้าสปาและนวดไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Acciarini, Boccadelli & Vitale (2021) ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนวิธีการเข้าถึงลูกค้าตามสถานการณ์ งานวิจัยของ Boyd, Kannan & Slotegraaf (2019) ที่พบว่าการฟื้นฟูทางการตลาดของการท่องเที่ยวจากโควิด-19 ต้องให้ความสำคัญกับช่องทางการจัดจำหน่าย รวมทั้งงานวิจัยของ Das, Jain, Maheswaran,

Slotegraaf, & Srinivasan (2021) ที่พบว่าในภาวะวิกฤตช่องทางการจัดจำหน่ายที่มีประสิทธิภาพมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

4. การส่งเสริมการขาย (Promotion) มีการให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นตามทิศทางของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boyd, Kannan & Slotegraaf (2019) ที่พบว่าการส่งเสริมการขายที่เหมาะสมส่งผลต่อมูลค่าของกิจการ และงานวิจัยของ Vasudevan (2021) ที่พบว่าการส่งเสริมการขายสามารถช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

5. บุคลากร (People) มีการคัดเลือกและสรรหาเพิ่มขึ้นตามแนวโน้มของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongmonta (2021) ที่พบว่าการให้บริการที่ดีของพนักงานมีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว และงานวิจัยของ Kristiana, Pramono, & Brian (2021) ที่พบว่าบุคลากรมีความสำคัญต่อธุรกิจท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

6. กระบวนการ (Process) มุ่งเน้นการรักษาความสัมพันธ์กับผู้ใช้บริการสปาและนวดไทยโดยการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Keller, Sternthal & Tybout (2002) ที่พบว่าความสัมพันธ์กับลูกค้าส่งผลโดยตรงต่อชื่อเสียงของธุรกิจ งานวิจัยของ Hamilton & Price (2019) ที่พบว่าความสัมพันธ์กับลูกค้าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการตลาด งานวิจัยของ Davenport, Guha, Grewal, & Bressgott (2020) ที่พบว่าการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าควรปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ งานวิจัยของ Dahles & Susilowati (2015) ที่พบว่าการรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าเก่ามีความสำคัญเท่ากับการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าใหม่ รวมทั้งงานวิจัยของ Wongmonta (2021) ที่พบว่าความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

7. องค์ประกอบทางกายภาพ (Physical Evidence) มีการเพิ่มองค์ประกอบใหม่ๆ ของสปาและนวดไทยในรูปแบบที่มีการป้องกันเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dahles & Susilowati (2015) ที่พบว่าองค์ประกอบทางกายภาพมีความสำคัญต่อธุรกิจท่องเที่ยว งานวิจัยของ Rogerson & Rogerson (2020) ที่พบว่าสถานประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทางกายภาพตามคำแนะนำขององค์การอนามัยโลก งานวิจัยของ Vasudevan (2021) ที่พบว่านักท่องเที่ยวใช้อัตลักษณ์ทางกายภาพเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจ รวมทั้งงานวิจัยของ Milaković (2021) ที่พบว่าองค์ประกอบทางกายภาพมีบทบาทสำคัญต่อการทำการตลาด

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการอภิปรายผลการวิจัยกับผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการจัดการด้านการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยได้จากสถานการณ์การแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลให้ธุรกิจเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการตลาดสำหรับวิถีชีวิตใหม่ของผู้ใช้บริการ อย่างไรก็ตามการจัดการด้านการตลาดที่ดีจะสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการมีความสามารถในการตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้ใช้บริการที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันได้ โดยการเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ / บริการ การตั้งอัตราค่าบริการที่สอดคล้องกับผู้บริโภคแต่ละกลุ่ม การใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายที่เข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น การจัดการส่งเสริมการขายที่เหมาะสมกับความสามารถในการใช้จ่ายของผู้ใช้บริการ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการให้บริการ กระบวนการให้บริการที่ช่วยรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริโภค รวมทั้งการจัดองค์ประกอบทางกายภาพให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

1.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ / บริการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยผู้ประกอบการอาจจะมีการเพิ่มผลิตภัณฑ์และบริการที่ช่วยในการฟื้นฟูสุขภาพจากโควิด-19 เช่น สินค้าหรือทรีทเมนต์ที่มีส่วนประกอบของสมุนไพร ฯลฯ

1.2 การกำหนดอัตราค่าบริการที่สมเหตุสมผลกับความคาดหวังของผู้ใช้บริการ เนื่องจากในปัจจุบันผู้ประกอบการธุรกิจสปาและธุรกิจนวดไทยยังมีการตั้งราคาที่ค่อนข้างสูง ในขณะที่กำลังซื้อของผู้ใช้บริการในปัจจุบันลดลง จึงอาจจะทำการพิจารณาอัตราค่าบริการให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

1.3 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายให้มากขึ้น ทั้งนี้ผู้ประกอบการธุรกิจสปาและธุรกิจนวดไทยยังไม่ควรละทิ้งช่องทางการจัดจำหน่ายแบบดั้งเดิม แต่ควรทำควบคู่ไปกับช่องทางการจัดจำหน่ายใหม่ผ่านสื่อออนไลน์

1.4 การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการขายที่ดึงดูดผู้ใช้บริการเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการขายสำหรับผู้ให้บริการคนไทยที่อาจจะมีกำลังซื้อไม่มากเท่ากับผู้ใช้บริการชาวต่างชาติ

1.5 การฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาทักษะการให้บริการ รวมทั้งการพยายามรักษานักงานเดิมไว้เพื่อลดต้นทุนในการสรรหานักงานใหม่ นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องของเทคนิคการบริหาร การจัดการทางการตลาด การควบคุมคุณภาพในการดำเนินงาน กลยุทธ์ทางการเงิน เทรนด์ปัจจุบัน และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เป็นต้น

1.6 การให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ประกอบการกับผู้ใช้บริการทั้งผู้ใช้บริการรายเดิมและผู้ใช้บริการรายใหม่ ประกอบกับอาจจะมีการสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเพิ่มเติมหลังจากการรับบริการทุกครั้งด้วย

1.7 การจัดองค์ประกอบทางกายภาพที่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางสุขอนามัยเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นทางด้านความปลอดภัยให้กับผู้ใช้บริการ นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรมีการพิจารณาเพิ่มองค์ประกอบใหม่ๆ ตามความต้องการของผู้ใช้บริการ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในส่วนของแนวทางการฟื้นฟูด้านการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยสำหรับวิถีชีวิตใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยสำหรับภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้กำหนดเป็นนโยบายในการฟื้นฟูด้านการตลาดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทย โดยควรจะมีการพิจารณาลดข้อจำกัดในการเดินทางของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การรับรองมาตรฐานของธุรกิจสปาและนวดไทยเพิ่มเติม รวมถึงการให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการธุรกิจสปาและนวดไทยในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างประเทศ รวมทั้งความช่วยเหลือในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผู้ประกอบการสปาและนวดไทยรายย่อย เพื่อช่วยเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงแนวทางการฟื้นฟูด้านการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสปาและนวดไทยเท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรที่จะทำการศึกษา

เกี่ยวกับแนวทางการฟื้นฟูด้านการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทอื่น ๆ นอกจากนั้นการวิจัยในครั้งนี้ยังเป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันสำหรับวิถีชีวิตใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรจะศึกษาในบริบทภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). สืบค้นจาก

<https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2017/20171114-oie.pdf>

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2562). รายชื่อสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ขึ้นทะเบียน ใบอนุญาต 2562. สืบค้นจาก <https://spa.hss.moph.go.th>

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2563). รายชื่อสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ขึ้นทะเบียน ใบอนุญาต 2563. สืบค้นจาก <https://spa.hss.moph.go.th>

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2564). รายชื่อสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ขึ้นทะเบียน ใบอนุญาต 2564. สืบค้นจาก <https://spa.hss.moph.go.th>

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). มาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย. สืบค้นจาก <https://www.thailandsha.com/example/en/6.pdf>

จำเนียร จวงตระกูล. (2553). การวิจัยเชิงคุณภาพ: เครื่องมือสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล.

ราณี อีสัยกุล. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวเฉพาะทาง. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/nasdb_en/main.php?filename=develop_issue

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2560-2564). สืบค้นจาก <http://nscr.nesdc.go.th/>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). ข้อมูลนำเสนอสถิตินักท่องเที่ยวไตรมาสที่ 1 - ไตรมาสที่ 4 ปี 2562. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=617
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). ข้อมูลนำเสนอสถิตินักท่องเที่ยวเดือนมกราคม – เดือนธันวาคม ปี 2563. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=592
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). ข้อมูลนำเสนอสถิตินักท่องเที่ยวเดือนมกราคม – เดือนธันวาคม ปี 2564. สืบค้นจาก <https://www.mot.go.th/news/category/630>
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2562). โครงการเตรียมศักยภาพแรงงานในภาค อุตสาหกรรมเพื่อรองรับอุตสาหกรรม 4.0. สืบค้นจาก <https://www.oie.go.th/view/รายงานการศึกษา/TH-TH>
- Badoc-Gonzales, B. P., Mandigma, M. B. S., & Tan, J. J. (2022). SME resilience as a catalyst for tourism destinations: A literature review. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 12, 23-44. <https://doi.org/10.1007/s40497-022-00309-1>
- Acciarini, C., Boccardelli, P., & Vitale, M. (2021). Resilient companies in the time of Covid-19 pandemic: A case study approach. *Journal of Entrepreneurship and Public Policy*, 10(3), 336-351. <https://doi.org/10.1108/JEPP-03-2021-0021>
- Rogerson, M, C., & Rogerson, M, J. (2020). COVID-19 Tourism Impacts in South Africa: Government and Industry Responses. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 31(3), 1083-1091. <https://doi.org/10.30892/gtg.31321-544>

- Boyd, E. D., Kannan, P. K., & Slotegraaf, J. R. (2019). Branded apps and their impact on firm value: A design perspective. *Journal of Marketing Research*, 56(1), 76-88. <https://doi.org/10.1177/0022243718820588>
- Das, G., Jain, P. S., Maheswaran, D., Slotegraaf, J. R., & Srinivasan, R. (2021). Pandemics and marketing: insights, impacts, and research opportunities. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 49, 835-854. <https://doi.org/10.1007/s11747-021-00786-y>
- Dahles, H., & Susilowati, P. T. (2015). Business resilience in times of growth and crisis. *Annals of Tourism Research*, 51, 34-50. <https://doi.org/10.1016/j.annas.2015.01.002>
- Milaković, K. I. (2021). Exploring consumer resilience during COVID-19: Demographics, consumer optimism, innovativeness and online buying. *Economic and Business Review*, 23(4), 260-272. <https://doi.org/10.15458/85451.1291>
- Keller, L. K., Sternthal, B., & Tybout, M. A. (2002). Three questions you need to ask about your brand. *Harvard Business Review*, 80(9), 80-125.
- Huda, M. (2022). Digital marketplace for tourism resilience in the pandemic age: Voices from budget hotel customers. *International Journal of Organizational Analysis*, 31(1), 149-167. <https://doi.org/10.1108/IJOA-10-2021-2987>
- Hamilton, R., & Price, L. L. (2019). Consumer journeys: developing customer-based strategy. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 47, 187-191. <https://doi.org/10.1007/s11747-019-00636-y>
- Dolan, J. R. (1995). How do you know when the prices is right?. *Harvard Business Review*, 73(5), 174-183.
- Vasudevan, S. (2021). *Heal the World: Wellness Tourism and Market Readiness in Post Corona Travel*. University of South Florida M3 Center Publishing. <https://scholarcommons.usf.edu/m3publishing/vol16/iss9781955833004/1>
doi.org/10.5038/9781955833004

- Wongmonta, S. (2021). Post-COVID 19 tourism recovery and resilience: Thailand context. *International Journal of Multidisciplinary in Management and Tourism*, 5(2), 137-148.
- Davenport, T., Guha, A., Grewal, D., & Bressgott, T. (2020). How artificial intelligence will change the future of marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 48, 24-42. <https://doi.org/10.1007/s11747-019-00696-0>
- United Nations World Tourism Organization. (2021). Tourism in Post-Pandemic World. Retrieved from <https://www.imf.org/en/News/Articles/2021/02/04/na022521>
- World Economic Forum. (2016). Designing a Seamless Integrated Mobility System: A Manifesto for Transforming Passenger and Goods Mobility [PDF file]. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/Designing_SIMSystem_Manifesto_Transforming_Passenger_Goods_Mobility.pdf
- Kristiana, Y., Pramono, R., & Brian, R. (2021). Adaptation strategy of tourism industry stakeholders during the COVID-19 pandemic: A case study in Indonesia. *Journal of Asian Finance, Economic and Business*, 8(4), 213-233. <https://doi.org/10.10106/jafeb.2012.vol8.no4.0213>

**แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการบนเส้นทาง
การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์ ***
**Guidelines for Developing Entrepreneurial Potential
on Rouths of Local Lifestyle Health Tourism
in Uttaradit Province, Thailand**

วันธนา ซานุสิทธิ์ และ ชนิกานต์ อัจฉนันท์

Wanthana Sanusit and Chanikarn Atchavanan

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

Faculty of Management Science, Uttaradit Rajabhat University

Corresponding Author, Email: wanthana.san@uru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์ ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดอุดรดิตถ์ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่นจังหวัดอุดรดิตถ์ ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ประกอบการ 9 ราย นักท่องเที่ยว 400 ราย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่นประกอบด้วยสวนป่าเรียนและสวนสุวรรณมะยงชิด อินทผลัมท่องเที่ยวชมสวน โรงรุ่งรังท่องเที่ยวทุ่งนาเกษตรอินทรีย์ พายั้มฟาร์มท่องเที่ยวในฟาร์ม ลับแลเกษตรไฮสปีดท่องเที่ยวชมชนลึบแล บ้านลอยน้ำทำน้ำเหนือท่องเที่ยวชมชนชาวประมง นานาฟิวด์ท่องเที่ยวทุ่งนา ขุนฝางสวนม้าโฮมสเตย์ท่องเที่ยวฟาร์มม้าและเส้นทางธรรมชาติและ Kenny's house ท่องเที่ยวชมชนเมืองพิชัยส่วนนักท่องเที่ยวมีความต้องการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้ชิดธรรมชาติ

* ได้รับความเห็นชอบ: 3 สิงหาคม 2566; แก้ไขบทความ: 25 ตุลาคม 2566; ตีพิมพ์: 27 ตุลาคม 2566

Received: August 3, 2023; Revised: October 25, 2023; Accepted: October 27, 2023

ชื่นชมธรรมชาติในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$) ความต้องการด้านการบริการสุขภาพโดยเฉพาะด้านการต้อนรับและความพร้อมของผู้ให้บริการและความสะอาดของสถานที่ให้บริการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.55$) ส่วนความต้องการกิจกรรมสุขภาพพบว่าการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพมีความต้องการในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.50$)

ทั้งนี้การนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวมี 3 เส้นทางดังนี้ เส้นทางที่ 1 ประกอบด้วย ไร่ สวน ที่พัก ได้แก่ ไร่ลุงรัง สวนป่าเรียนและลับแลเกสต์เฮาส์ท่องเที่ยววิถีถิ่นชุมชนลับแล แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการด้านกระบวนการหลังการให้บริการ เส้นทางที่ 2 ประกอบด้วย นา ม้า น้ำ ได้แก่ นานาฟิวด์ กาแฟและที่พัก ขุนฝางสวนม้าโฮมสเตย์ บ้านลอยน้ำทำน้ำเหนือท่องเที่ยววิถีถิ่นชุมชนท่าปลา ซึ่งควรมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในกระบวนการระหว่างให้บริการ ส่วนเส้นทางที่ 3 มีคาเฟ่ ฟาร์ม และบ้าน ได้แก่ สวนสุวรรณมะยงชิดและอินทผลัม พายั้มฟาร์มและKenney House การท่องเที่ยววิถีถิ่นชุมชนพิชัยซึ่งควรมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการด้านกระบวนการก่อนการให้บริการ

คำสำคัญ: ศักยภาพผู้ประกอบการ; การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Abstract

This research objectives were 1) to study the information of health tourism entrepreneurs focusing on local lifestyle in Uttaradit Province, 2) to investigate the needs of health tourists in Uttaradit Province, and 3) to present guidelines for the development of entrepreneurial potential on the path of local lifestyle health tourism in Uttaradit Province. The information given was from 9 entrepreneurs and 400 tourists.

The research results found that the types of tourism were: Pa Rien Garden; Suwan Garden; Uncle Rang Farm which were the rice field tourism ; Pha Yim Farm was a farming tourism. There also included a guest house in Laplae Guest House of accommodation, tourism activities such as traveling through the Laplae Community, seeing the floating house of Tha Nam Nuea, visiting the fishing

community. Na Na Field, resting in accommodation of the rice field. Moreover, Khun Fang Suan Ma Home Stay which was tourism on the route of nature, and Kenny's House and community for tourism in Muang Phichai. The needs of health tourists in Uttaradit Province were: requesting tourism resources and health tourist attractions that were close to nature and admiring nature at the highest level ($\bar{X}=4.62$); demanding health service at the highest level in hospitality and availability of service providers and cleanliness of the property at the highest level ($\bar{X}=4.55$); and asking for health activities, healthy food and beverages at the highest level ($\bar{X}=4.50$)

There were 3 health tourism routes; the first route contained of field, orchard, and accommodation entrepreneur this route were Uncle Rang Farm, Pa Rien Garden, and Laplae Guesthouse. It was local lifestyle tourism and the entrepreneur's potential development was an after services process. The second route contained of rice farms, horses, and water : Na Na Field for tasting coffee and accommodation for resting, Khun Fang Suan Ma Home Stay, and the floating house of Tha Nam Nuea. It was Tha-Pla local lifestyle tourism and the entrepreneur needed to work on a process during services. The third route involved cafés, farms, and houses with the entrepreneur : Suwan Garden of Marian and Date Palm, Pha Yim Farm, and Kenney House. It was Phichai local lifestyle tourism and the entrepreneur needed to work on a process before services.

Keywords: entrepreneurial potential; health tourism

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical and Wellness Tourism) เป็นตลาดที่มีมูลค่าสูง และมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง รายได้จากการท่องเที่ยวรูปแบบนี้มีสูงถึง 41,000 ล้านบาท เกิดการจ้างงานกว่า 9,195 คน ขณะที่การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Wellness Tourism) มีจำนวน

นักท่องเที่ยว 12.5 ล้านคน รายได้จากการท่องเที่ยวมีมูลค่า 409,200 ล้านบาท และเกิดการจ้างงานกว่า 530,000 คน (กรุงเทพมหานคร, 2563)

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นนโยบายที่กระตุ้นให้คนไทยได้เดินทางท่องเที่ยวหลังพ้นวิกฤติของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิตใหม่ จังหวัดอุดรธานีมีพื้นที่เป็นภูเขาและที่สูงสลับซับซ้อน ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก พื้นที่การเกษตรร้อยละ 25.80 ของพื้นที่ ผลไม้ที่มีชื่อเสียงคือ กล้วย ฝรั่ง มะม่วง ทุเรียน แหล่งโบราณสถาน เช่น วัดพระแท่นศิลาอาสน์ วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว อุทยานแห่งชาติต้นสักใหญ่ อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน เขื่อนสิริกิติ์ เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดอุดรธานี, 2562)

การที่จังหวัดอุดรธานีมีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มากมายและสมบูรณ์ จึงทำให้จังหวัดมีศักยภาพสูงในการพัฒนาให้มีการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความพร้อมของผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มีการเตรียมด้านการบริการ และต้องอาศัยการศึกษาความต้องการจากนักท่องเที่ยวเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาศักยภาพของผู้ประกอบการ ความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 1 เพื่อศึกษาข้อมูลของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่นในจังหวัดอุดรธานี
- 2 เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดอุดรธานี
- 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่นจังหวัดอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling) สัมภาษณ์ผู้ประกอบการ 9 ราย คัดเลือกโดยอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball

Sampling) วิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามมีการกำหนดข้อคำถามจากตัวแปรที่เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดในการวิจัยมีการทดสอบความตรงในเนื้อหา (Content Validity) ด้วย Index of Item Objective Congruence (IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบข้อคำถามและนำข้อคำถามที่ได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปนำมาใช้ในการสอบถาม และจากนั้นได้ทดสอบความเที่ยง (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาจำนวน 30 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่น มีจำนวน 9 ราย ดังนี้

1.1 สวนป่าเรียนและร้านกาแฟ Summer Green การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชมสวนทุเรียน ลงสาด ลองกอง มะยงชิด ด้านการเตรียมการบริการมีการวางแผนผลผลิตให้มีผลไม้ออเนือง เช่น (สวนทุเรียนช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม ลองกองและลงสาดช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน ส่วนมะยงชิดช่วงเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน) นักท่องเที่ยวสามารถมาเที่ยวได้ตลอดปี มีเมนูสร้างสรรค์จากผลไม้ เช่น เค้กทุเรียน ไอศกรีมทุเรียน สมูทตี้โบวล์ และยำลองกอง

1.2 สวนสุวรรณ มะยงชิด อินทผลัม ท่องเที่ยวเชิงเกษตรปลอดสาร เข้าชมสวนสุวรรณในเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม มีสกายวอล์คแห่งแรกในจังหวัดอุดรดิษฐ์ เมนูแนะนำอเมริกาโน่ไม่ใส่น้ำตาลใช้ความหวานจากอินทผลัม อินทผลัมนมสด อินทผลัมน้ำผึ้งมะนาว ชาดอกอินทผลัม เมนูตามฤดูกาล อินทผลัมหลางพระบาง มะยงชิดปั่น

1.3 ไร่ลุงรัง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก ๆ มีกิจกรรมพา ล่องแพ เล่นกองทรายสร้างสรรค์จินตนาการ วัตถุประสงค์จากไร่อะโวคาโดอินทรีย์ สถาปัตยกรรมจากไม้ไผ่ที่เป็นเอกลักษณ์

1.4 พายี่มฟาร์ม ร้านกาแฟและฟาร์มเลี้ยงไก่ซิลกี้ เลี้ยงกระต่ายสายพันธุ์มินิเร็กซ์ ดอกไม้ที่ปลูกนำมาทำเครื่องดื่มและตกแต่งจานอาหาร เช่น ดอกเก๊กฮวย มีวัตถุประสงค์ใหม่ใส่ใจสุขภาพด้วยแนวคิด Farm to Table

1.5 ลับแลเกสต์เฮาส์ บ้านโบราณอายุกว่า 80 ปี มีโปรแกรมปั่นจักรยานพาทัวร์เมือง ลับแลท่องเที่ยวถนนสายของกิน ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ดูกรรมวิธีการทำข้าวพันผัก การปลูก หอมของชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน

1.6 บ้านลอยน้ำทำน้ำเหนือ อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน เป็นบ้านพักบริการเรือรับส่ง ฟรี ท่องเที่ยวล่องเรือชมธรรมชาติในลำน้ำน่าน ชมวิถีชีวิตชุมชนชาวประมง การเลี้ยงปลาใน กระชัง ชมวัดเจติยกลางน้ำ

1.7 นานาฟิลด์ กาแฟและที่พักท่ามกลางทุ่งนา โดดเด่นด้วยสะพานไม้ไผ่เดินไปสัมผัส ทุ่งนา ลานกางเต็นท์ ลานกิจกรรม เพิ่มสินค้าและบริการให้ตอบโจทย์ลูกค้าที่มาใช้บริการ บริเวณบ้านพักล้อมรอบไปด้วยทุ่งนาและวิวกุเขา

1.8 ขุนฝางสวนม้าโฮมสเตย์ พื้นที่ 20 ไร่ ชิม้า – ยิงธนู กลางขุนเขาสไตล์ควบอย มีพื้นที่ขนาดใหญ่ติดกับเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมชาติ เช่น ตาดผาแดง ภูแลขุนฝาง จุดกางเต็นท์วิวกุเขา

1.9 Kenney's house โดยคุณวิทยา ศรีม่วง ศิลปินนักเขียน อิสระ ผู้เชี่ยวชาญ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองพิชัย มีโปรแกรมท่องเที่ยวไปยังสถานที่สำคัญในเมืองพิชัย มีบริการ เช่าชุดนักรบโบราณปั่นจักรยานสำรวจเมืองพิชัย เช่น วัดมหาธาตุ ศาลท่านพ่อพระยาพิชัย ดาบหัก ตลาดเมืองพิชัย กำแพงเมืองพิชัย ปราสาทปราสาท ท่องเที่ยวสถานที่สำคัญสัมผัสวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนพิชัย

2. ความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดอุดรธานี

ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และ ร้อยละ (Percentage) ข้อมูลนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 63.8) มากกว่าหนึ่งในสามอายุระหว่าง 21 – 30 ปี (ร้อยละ 39.2) การศึกษาจบระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 47.5) อาชีพลูกจ้าง/พนักงานของรัฐ (ร้อยละ 24.3) และ เกือบหนึ่งในสามมีรายได้อยู่ในระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท/เดือน (ร้อยละ 32.0)

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความต้องการของนักท่องเที่ยว

ความต้องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความต้องการ
1. ความต้องการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ			
แหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ชื่นชมธรรมชาติ	4.62	.571	มากที่สุด
แหล่งท่องเที่ยวศิลปะวัฒนธรรม เช่น วัด โบราณสถาน	4.30	.740	มากที่สุด
แหล่งท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีถิ่น เช่น อาหารท้องถิ่น	4.47	.675	มากที่สุด
แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น สปา นวดแผนไทย	4.31	.826	มากที่สุด
แหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬา เช่น ขี่จักรยาน	4.21	.888	มากที่สุด
แหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เช่น ปีนเขา ล่องแก่ง	4.10	1.017	มาก
ภาพรวม	4.34	.806	มากที่สุด
2. ความต้องการด้านการบริการสุขภาพ			
การต้อนรับและความพร้อมของผู้ให้บริการ	4.55	.615	มากที่สุด
ความเหมาะสมของการแต่งกายของผู้ให้บริการ	4.44	.665	มากที่สุด
การให้บริการตามลำดับก่อน – หลัง	4.51	.629	มากที่สุด
ความรวดเร็วในการให้บริการ	4.48	.645	มากที่สุด
ความสะอาดของสถานที่ให้บริการ	4.55	.607	มากที่สุด
ความสามารถและทักษะของผู้ให้บริการ	4.51	.609	มากที่สุด
ภาพรวม	4.50	.642	มากที่สุด
3. ความต้องการด้านกิจกรรมสุขภาพ			
การรับประทานอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ	4.50	.653	มากที่สุด
การปลูกต้นไม้	4.23	.835	มากที่สุด
การเดินชมสวน	4.40	.743	มากที่สุด
การไหว้พระ ขอมพร	4.40	.732	มากที่สุด
การเข้าร่วมงานประเพณี	4.42	.751	มากที่สุด
การเข้าร่วมกิจกรรมหัตถกรรม เช่น ผ้าทอ	4.21	.851	มากที่สุด
ภาพรวม	4.36	.806	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้ชิดธรรมชาติและชื่นชมธรรมชาติในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$) สำหรับความต้องการด้านการบริการสุขภาพที่มีความต้องการในระดับมากที่สุด คือ การต้อนรับและความพร้อมของผู้ให้บริการและความสะอาดของสถานที่ให้บริการ มีความต้องการระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.55$) ความต้องการกิจกรรมสุขภาพมีความต้องการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพมีความต้องการระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.50$)

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่นจังหวัดอุดรดิตถ์

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณทำให้ได้เส้นทางท่องเที่ยว 3 เส้นทาง ดังนี้

เส้นทางที่ 1 ประกอบด้วยไร่ มีสวน และที่พัก ผู้ประกอบการบนเส้นทางได้แก่ ไร่ลุงรังสวนป่าเรียน ลับแลเกสต์เฮาส์ เริ่มเส้นทางที่ไร่ลุงรังท่องเที่ยวไร่นาสวนผสม เดินทางไปสวนป่าเรียน เดินชมสวนป่าเรียน ในช่วงฤดูผลไม้ เข้าพักที่ลัปลับแลเกสต์เฮาส์ บ้านไม้โบราณ สัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ชาวลัปลับแล ท่องเที่ยวชุมชนเส้นทางจักรยาน

เส้นทางที่ 2 ประกอบด้วยนา มะพร้าว ผู้ประกอบการบนเส้นทาง ได้แก่ นานาฟিলด์ กาแฟ และที่พัก ชุนฝางสวนมะโฮมสเตย์ บ้านลอยน้ำทำน้ำเหนือ เส้นทางเริ่มที่การท่องเที่ยวบนเส้นทางนานาฟিলด์ เดินสะพานไม้ชมทุ่งนา จากนั้นเดินทางไปชุนฝางสวนมะโฮมสเตย์ เพื่อชมไม้เขียวขมสวน และเดินทางต่อไปยังอุทยานแห่งชาติลำน้ำน่านพักบ้านลอยน้ำทำน้ำเหนือ เพื่อชมธรรมชาติในอุทยาน และลองเรือชมวิถีชีวิตชุมชนชาวประมง

เส้นทางที่ 3 ประกอบด้วยคาเฟ่ ฟาร์ม และบ้าน ผู้ประกอบการในเส้นทางท่องเที่ยวประกอบด้วย สวนสุวรรณ มะยงชิดและอินทผลัม พายัมฟาร์ม และ Kenney House เริ่มต้นท่องเที่ยวที่ สวนสุวรรณ ชมสวนอินทผลัมออร์แกนิก มีสกายวอล์คให้ชมต้นอินทผลัม ต่อมาเดินทางไปพายัมฟาร์มเพื่อชมสวนดอกไม้ ไปอำเภอฟิชชัยเพื่อเข้าพักที่ Kenny house และท่องเที่ยวชุมชนฟิชชัย

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่นในจังหวัดอุดรดิษฐ์ มีความหลากหลายทั้งในเรื่องของประเภทธุรกิจและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ สอนป้าเรียนสวนสุวรรณมะยงชิด อินทผลัม เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และมีการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรโดยการสร้างสรรค์เมนูจากวัตถุดิบในสวนทั้งอาหารคาวและหวาน เช่น เค้กทุเรียน ไอศกรีมทุเรียน สมูทตี้โบลล์ และยำลองกอง ชาดอกอินทผลัม อินทผลัมตำหลวงพระบาง สอดคล้องกับศุภชัย เหมือนโพธิ์ และ ชีรศักดิ์ อุณารมณเลิศ (2561) การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ คือ เค้กเพลีนบานาน่าพบว่าผู้บริโภคมีแนวโน้มในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ระดับมาก และสอดคล้องกับ

วรรณพร อนันตวงศ์, เกตถาวา บุญปรากการ, และ ปัญญา เทพสิงห์ (2561) วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนศิรีวัง สวนสมรมมีการปลูกพืชผลไม้หลายชนิดรวมกัน ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมชุมชนศิรีวัง ในส่วนของการให้ความหมายของชุมชนศิรีวังมีการให้ความหมายให้เป็นพื้นที่ที่อากาศดีที่สุด เป็นพื้นที่ของการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านจากคนในชุมชนออกสู่คนภายนอก

ไร่ลุงรัง พายั้มฟาร์ม และน่านาฟิวด์ เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก ๆ ที่ไร่ลุงรังมีกิจกรรมพาล่องแพ เล่นกองทรายสร้างสรรค์จินตนาการ วัตถุดิบจากไร่เกษตรอินทรีย์ สถาปัตยกรรมจากไม้ไผ่ที่เป็นเอกลักษณ์ ส่วนพายั้มฟาร์มเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีฟาร์มเลี้ยงไก่ และกระต่ายกิจกรรมให้อาหารสัตว์ในฟาร์ม สอดคล้องกับ สุณิษา กลิ่นขจร และทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา (2561) การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยววิถีถิ่น วิถีไทยเพื่อสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของเส้นทางท่องเที่ยวร้อยเกาะ ด้านการจัดกิจกรรมให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย มีพฤติกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการมีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และสอดคล้องกับ รุ่งทิวา ทำน้ำ และ อธิป จันทรสุรีย์ (2563) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีถิ่นบนฐานแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก นักท่องเที่ยวมาด้วยใจที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตได้รับประสบการณ์ที่มีความแตกต่าง และสัมผัสความหลากหลายของชาติพันธุ์ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activity) สามารถส่งเสริม และต่อยอดกิจกรรมจากฐานต้นทุนชุมชน ชุมชนต้องออกแบบกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องไปตามวิถีชีวิตของชุมชน ส่วนน่านาฟิวด์ กาแฟและที่พักโดดเด่น

ด้วยสะพานไม้ไผ่เดินไปสัมผัสทุ่งนา ลานกางเต็นท์ ลานกิจกรรม สอดคล้องกับ อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ (2564) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกีดช้าง อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวของพื้นที่ตำบลกีดช้าง รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอนุรักษ์ 2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ลับแลเกสต์เฮาส์ และ Kenney's house เป็นที่พักและการท่องเที่ยวในชุมชน โดย บัณฑิตจรรย์นาพาทัวร์ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชุมชน และสถานที่สำคัญในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับโชติพงษ์ บุญฤทธิ์ (2560) การพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลนครสงขลาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเส้นทางจักรยานในระดับมาก และสอดคล้องกับ ราเมศร์ พรหมชาติ (2564) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบ้านแสงพัน ตำบลแสงพัน อำเภอปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ชุมชนบ้านแสงพันมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ศักยภาพด้านวัฒนธรรมชุมชน มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนระหว่างชาวไทย – จีน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ชุมชน

บ้านลอยน้ำทำน้ำเหนือ อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน บริการเรือรับ – ส่งฟรี ท่องเที่ยว ล่องเรือชมธรรมชาติในลำน้ำน่านและชุมชนชาวประมง ชมวัดเจติยกลางน้ำ สอดคล้องกับ จินตนา กองเพชรที่ศึกษาการพัฒนา รูปแบบโฮมสเตย์เพื่อการบริหารการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม จังหวัดหนองบัวลำภู เรื่องการให้บริการ (Service) การต้อนรับ กิจกรรมนำเที่ยว กิจกรรมนำเที่ยวใกล้เคียง และสอดคล้องกับ ปิติพร สุขศรี (2561) ที่ศึกษาการออกแบบพื้นที่ ลอยน้ำสำหรับการท่องเที่ยว กรณีศึกษาเขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพบว่าความพึงพอใจของรูปลักษณ์ของพื้นที่ลอยน้ำมีความกลมกลืนและเป็นส่วนหนึ่งกับธรรมชาติ

ขุนผาสวนม้าโฮมสเตย์ พื้นที่ 20 ไร่ ชิม้า – ยิงธนู กลางขุนเขาสดไร่ควบอย มีพื้นที่ขนาดใหญ่ติดกับเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมชาติ เช่น ตาดผาแดง ภูแลขุนผา จุดกางเต็นท์ทิวภูเขา สอดคล้องกับ ธนศ เหมประโคน (2559) ปัจจัยความสำเร็จโฮมสเตย์พื้นที่ในประเทศประชาคมอาเซียน ปัจจัยความสำเร็จที่มีความสำคัญสูงสุดในโฮมสเตย์จิตต์ ด้านที่พักที่ให้ประสบการณ์วิถีชีวิตพื้นถิ่นและมีความปลอดภัย

ความต้องการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ชื่นชมธรรมชาติมีความต้องการระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.62) สอดคล้องกับ ศิริเพ็ญ ดาบเพชร,

ธนวัฒน์ ขวัญบุญ, และ อนงค์พร ไสยวรากุล (2558) ศึกษาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวชาวไทย (2558) พบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจ 5 อันดับแรก คือ ทำบุญ/ไหว้พระ ถ่ายรูป ชมโบราณสถาน ชมวิถีและธรรมชาติ และการเที่ยวพิพิธภัณฑ์ ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือต้องการ แหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เช่น ปีนเขา ล่องแก่ง มีความต้องการระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) ความต้องการด้านการบริการสุขภาพมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุดคือ การต้อนรับและความพร้อมของผู้ให้บริการและความสะอาดของสถานที่ให้บริการ มีความต้องการระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือความเหมาะสมของการแต่งกายของผู้ให้บริการ มีความต้องการระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$) ความต้องการกิจกรรมสุขภาพมีความต้องการรับประทานอาหารเช้าและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพมีความต้องการระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด การเข้าร่วมกิจกรรมหัตถกรรม เช่น ผ้าทอ สินค้าทำมือ มีความต้องการระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$)

แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการด้านการบริการ 3 ด้าน ดังนี้ แนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการวางแผนเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ นักท่องเที่ยวมีความต้องการในเรื่องอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ สำหรับร้านที่มีผักผลไม้ ออร์แกนิกเป็นที่ต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวรักสุขภาพควรพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้ามากขึ้น

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการเป็นเครือข่ายกับภาคส่วนที่สามารถช่วยการประกอบกิจการ เครือข่ายภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายราชการ เครือข่ายลูกค้าที่เคยมาใช้บริการ ระบบสมาชิกหรือการสะสมคะแนนแลกของรางวัลช่วยให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการ

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริการที่มีคุณภาพจากการสอบถามข้อมูล นักท่องเที่ยวมีความต้องการมากที่สุดเรื่องการต้อนรับและความพร้อมของผู้ให้บริการและความสะอาดของสถานที่ให้บริการ การบริการที่มีคุณภาพ บริการรวดเร็ว การแสดงข้อมูลบริการชัดเจนในจุดบริการลูกค้า

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการประเมินข้อมูลหลังการใช้บริการเป็นกระบวนการที่ผู้ประกอบการได้ปฏิบัติน้อยที่สุด ทำให้ผู้ประกอบการมีข้อมูลตอบกลับจากลูกค้าน้อยซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาพัฒนาสินค้าและบริการ ผู้ประกอบการควรมีการส่งข้อมูลข่าวสารให้กับลูกค้าเพื่อจะได้กลับมาใช้บริการซ้ำ มีช่องทางการติดต่อสื่อสารเพื่อรักษาลูกค้าที่เคยมาใช้บริการ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

1. ทำให้ทราบความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในด้านสถานที่ท่องเที่ยว การให้บริการกับนักท่องเที่ยว ความหลากหลายของกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวตลอดจน องค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้ประกอบการจำนวน 9 ราย ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยมีวัฒนธรรมชุมชนเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมปั่นจักรยาน กิจกรรมล่องเรือชมธรรมชาติ การรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

2. ทำให้ทราบความต้องการของนักท่องเที่ยวความต้องการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพส่วนใหญ่ชอบแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ชื่นชมธรรมชาติ ความต้องการด้านการบริการสุขภาพส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการต้อนรับและความพร้อมของผู้ให้บริการ รวมถึงความสามารถและทักษะของผู้ให้บริการ ความต้องการด้านกิจกรรมสุขภาพนักท่องเที่ยวชอบการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มสุขภาพ องค์ความรู้ดังกล่าวช่วยให้ผู้ประกอบการมีแนวทางพัฒนาสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

3. เส้นทางท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงสุขภาพ 3 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 ประกอบด้วย ไร่ สวน และที่พัก ผู้ประกอบการได้แก่ ไร่ลุงรัง สวนป่าเรียน และลับแลเกสต์เฮาส์ท่องเที่ยววิถีถิ่นชุมชนลับแล เส้นทางที่ 2 ประกอบด้วย นา ม้า น้ำ ผู้ประกอบการได้แก่ นานาฟิวด์ ชวนฝางสวนม้าโฮมสเตย์ และบ้านลอยน้ำท่าน้ำเหนือ เส้นทางที่ 3 ประกอบด้วย คาเฟ่ ฟาร์ม และบ้าน ผู้ประกอบการได้แก่ สวนสุวรรณมะยงชิดอินทผลัม พายัมฟาร์ม และ Kenney House

7. ข้อเสนอแนะ

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่นควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านการบริการ กระบวนการก่อนการให้บริการ กระบวนการระหว่างการใช้บริการและกระบวนการหลังการใช้บริการเพื่อเป็นการพัฒนาด้านการบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

2. สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุดรธานีควรมีการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่นโดยการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลของผู้ประกอบการในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเน้นวิถีถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). Medical and Service Tourism แนวโน้มเติบโต ยุค New Normal. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/903875>
- โชติพงษ์ บุญฤทธิ์. (2560). การพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลนครสงขลาโดยกระบวนการมีส่วนร่วม. *วารสารบริการธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร*, 14(1), 198-227.
- ธนศ เอประโคน. (2559). ปัจจัยความสำเร็จโฮมสเตย์พื้นถิ่นในประเทศไทยประชาคมอาเซียน (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ปติพร สุขศรี. (2561). การออกแบบพื้นที่ล่อยน้ำสำหรับการท่องเที่ยว กรณีศึกษาเขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- รุ่งทิพา ทาน้ำ, และ อธิป จันทร์สุริย์. (2563). ศักยภาพการท่องเที่ยววิถีถิ่นบนฐานแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 15(1), 304-317.
- ราเมศร์ พรหมชาติ. (2564). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบ้านแสงพัน ตำบลแสงพัน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการ มจร.บุรีรัมย์*, 6(2), 168-183.
- วรรณพร อนันตวงศ์, เกตติวา บุญปรากร, และ ปัญญา เทพสิงห์. (2561). วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนคีรีวง. ใน *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9* (น. 27). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ศิริเพ็ญ ดาบเพชร, ธนวัฒน์ ขวัญบุญ, และ อนงค์พร ไสลวรากุล. (2558). การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 จากพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 18(1), 226-246.
- ศุภชัย เหมือนโพธิ์, และ ชีรศักดิ์ อุ่นอารมณเลิศ. (2561). การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 10(1), 131-144.

สำนักงานจังหวัดอุดรดิตถ์. (2562). 10 สถานที่ท่องเที่ยวสุดฮิต. สืบค้นจาก https://www2.uttaradit.go.th/travel_top

สุนิษา กลิ่นขจร, และ ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยววิถีถิ่น วิถีไทยเพื่อสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของเส้นทางท่องเที่ยวเมืองร้อยเกาะ. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร (มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ), 11(3), 3228 – 3244.

อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ. (2564). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

การวิเคราะห์และพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ *

The Efficiency Analysis and Development of the Finance
and Supplies System, School of Administrative Studies,
Maejo University

อุบล เจริญนวกุล

Ubon Charoennawakhul

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Administrative Studies, Maejo University

E-mail: bum6366955@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานและประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 2) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของงานคลังและพัสดุ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ เป็นการวิจัยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ (Mixed Methods) มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ใช้บริการงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ ระหว่างเดือนมิถุนายน - ธันวาคม 2562 จำนวน 56 คน เครื่องมือใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า 1) การดำเนินงานและประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ เมื่อพิจารณาโดยรวมอยู่ระดับมากทุกด้าน 2) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของงานคลังและพัสดุ (1) จุดแข็ง คือ มีระบบการเบิกจ่ายที่ดีสะดวกต่อผู้รับบริการ เจ้าหน้าที่

* ได้รับความเห็นชอบ: 19 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 18 ตุลาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 20 ตุลาคม 2566

ปฏิบัติงานตามกฎหมายระเบียบอย่างเคร่งครัด (2) จุดอ่อน คือ กฎ ระเบียบมีการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดความสับสนทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ (3) โอกาส คือ การออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยมีการปรับตัวขององค์กร และ (4) อุปสรรค คือ กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานคลังและพัสดุมีการเปลี่ยนแปลงทำให้การบริหารงานไม่ต่อเนื่องจากการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบ ขอบบังคับพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มีข้อบังคับเคร่งครัดและซับซ้อน 3) แนวทางการพัฒนาระบบงานคลังและพัสดุวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ได้แก่ (1) ด้านระบบงาน (1.1) ควรนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการปฏิบัติงาน (1.2) ควรมีฐานข้อมูลด้านกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง (1.3) ควรมีคู่มือการปฏิบัติงานด้านงานคลังและพัสดุ (1.4) ควรวางแผนกลยุทธ์และการบริหารความเสี่ยง 2) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน (2.1) ควรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่บุคลากรภายในองค์กรเพื่อสร้างความเข้าใจให้ทุกคนได้รับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานคลังและพัสดุ (2.2) ควรให้บริการด้วยจิตบริการที่ดี เพื่อสร้างความพึงพอใจในการให้บริการสูงสุด (3) ด้านผู้รับบริการ ควรทำความเข้าใจในกฎ ระเบียบ หรือหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับงานคลังและพัสดุ ซึ่งแนวทางที่กล่าวมานี้จะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพของระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจของวิทยาลัยบริหารศาสตร์ต่อไป

คำสำคัญ: พัฒนาประสิทธิภาพ; ระบบงานคลังและพัสดุ; วิทยาลัยบริหารศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of operation and efficiency of the finance and supplies system. College of Administration Maejo University 2) Analyze strengths, weaknesses, opportunities and threats (SWOT) of finance and supplies work and 3) Propose guidelines for improving the efficiency of finance and supplies system. It is a mixed method research both quantitative and qualitative research methods. The sample was users of finance and supplies services of College of Administration during June to December 2019, research instrument were

questionnaires and interviews Statistics used to analyze data were percentage, frequency, mean, and standard deviation.

The results showed that : 1) Operation and efficiency of the finance and supplies system. College of Administration Maejo University was found, in both overall and individual aspects, to stand at a ‘MUCH’ level. 2) Strengths, weaknesses, opportunities, and threats of finance and supplies. (1) Strengths convenient disbursement system for service recipients; the officers were selfless and follow the law strictly. (2) Weaknesses are changes in rules and regulations causing confusion for both service providers and service users (3) Opportunities are the organizational adjustments from outside the university system and (4) Threats are rules Regulations related to treasury and procurement work have changed causing the management to be discontinued due to the change in rules and regulations. The Government Procurement and Supplies Administration Act B.E. 2560 has strict and complex regulations. 3) Guidelines for Development of Finance and Supplies System, College of Administration (1) Work system (1.1) Information technology system should be used to assist in the operation. (2) Operational staff (2.1) Knowledge should be exchanged with personnel within the organization to create understanding for everyone to receive information related to treasury work. and parcels. (2.2) Should provide services with good service mind. in order to create maximum service satisfaction. (3) Service recipients Should understand the rules, regulations or guidelines for work related to treasury and supplies. These guidelines will lead to the efficiency of the treasury and inventory system. College of Administration In order to continue to achieve the goals, visions and missions of the College of Administration.

Keywords: the efficiency development; finance and supplies system; School of Administrative Studies

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น (นพคุณ ประสพเกียรติกิจ, 2556) จากที่กล่าวมาทำให้องค์กรธุรกิจและองค์กรภาครัฐต่างพยายามคาดเดาและรอคอยอย่างใจจดใจจ่อถึงสถานการณ์อยู่ข้างหน้า สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกขององค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีอัตราเร่งเร็วขึ้นเรื่อย ๆ กลยุทธ์และแนวทางทางการบริหารจัดการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเคยทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จมาตลอด อาจกำลังเป็นแนวทางที่นำพาองค์กรไปสู่ความพ่ายแพ้และเสียหายในอนาคตได้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงส่งผลให้การบริหารจัดการภาครัฐในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ที่ทำให้หน่วยงานภาครัฐต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องและเหมาะสมรองรับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปหลายด้าน เช่น บทบาทหน้าที่ รูปแบบองค์การ ระบบการบริหารงาน ระบบงบประมาณ ระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล และวัฒนธรรมองค์กร ตลอดจนกฎระเบียบต่าง ๆ ให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยปัญหา ความซับซ้อน รุนแรง และมีพลวัตสูงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ดังกล่าว (สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, 2559)

ผลพวงจากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กรต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในองค์กรที่จะต้องปรับตัว และเรียนรู้ให้สอดคล้อง รู้เท่าทันกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกอย่างสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน และมีการทบทวนกลยุทธ์ พันธกิจอย่างต่อเนื่อง เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน สู่การพัฒนาจุดแข็งองค์กรและปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานตามพันธกิจบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น องค์กรกับบุคลากรเป็นสิ่งที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ นอกเหนือจากวิธีการบริหารจัดการในด้านการลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ลงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญ (เจริญ วัชรธรรมาสี, 2545) กล่าวว่า คุณภาพของคนในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากบุคลากรเป็นผู้ดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งเป็นผู้จัดหาและใช้ทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ เช่น เงิน (Money) วัสดุดิบ (Material) เทคโนโลยี

(Technology) เครื่องจักร (Machine) และการจัดการ (Management) เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร นอกจากนี้บุคลากรต้องมีความรู้ความสามารถ มีจิตสำนึกที่ดี มีแนวความคิดที่ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร มีความเต็มใจในการทำงานตามบทบาทและหน้าที่ที่องค์กรกำหนด มีพฤติกรรมการทำงานใน ทุก ๆ ด้านที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีส่วนในการทำให้การดำเนินงานขององค์กรสำเร็จตามเป้าหมาย มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็น สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มีวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจได้เป็นผู้ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นการเพิ่มผลผลิตและเพิ่มคุณภาพในการให้บริการ (วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2561) สมรรถนะตามวิสัยทัศน์ขององค์กรคือ การมีประสิทธิภาพในกระบวนการดำเนินงานและมีประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กร รวมถึงการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร การพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพองค์การจำเป็นต้องอาศัยวิธีการปฏิบัติหรือวิธีการดำเนินงานในส่วนประกอบต่าง ๆ ขององค์การอย่างเหมาะสม มีการเลือกสรร แสวงหา และคิดริเริ่มพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อให้วิธีการเหล่านี้มีประสิทธิภาพในการนำไปสู่ผลที่ต้องการ นั่นคือ คนมีประสิทธิภาพในการทำงาน องค์กรมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและการสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับทุกฝ่าย

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ เป็นส่วนงานภายในของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งสำนักงานคณบดีวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ประกอบไปด้วย 5 งาน คือ 1) งานบริหารและธุรการ 2) งานคลังและพัสดุ 3) งานนโยบาย แผน และประกันคุณภาพ 4) งานบริการวิชาการและวิจัย และ 5) งานบริการการศึกษาและกิจการนักศึกษา โดยงานคลังและพัสดุ ประกอบด้วยงานการเงิน งานบัญชี และงานพัสดุ ถือได้ว่าเป็นงานบริการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในสายงานสนับสนุนให้งานต่าง ๆ สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านงานคลังและพัสดุ ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลไกที่ทำให้องค์กรขับเคลื่อนตามพันธกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวิสัยทัศน์องค์กร เป็นวิทยาลัยชั้นนำในการจัดการศึกษาด้านการเมือง การปกครองและกิจการเพื่อสังคมในระดับชาติและนานาชาติ (วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2562)

ด้วยงานคลังและพัสดุเป็นงานที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง แนวทางการปฏิบัติของทางราชการที่มีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบต้องหมั่นศึกษาติดตามและเป็นผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักความ

ถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นธรรม เพื่อให้ระบบการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นไปตามขั้นตอน ถูกต้อง รวดเร็ว ทันต่อเวลาและตามความต้องการของผู้รับบริการ ลดความเสี่ยง ลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน

จากความสำคัญและที่มาของปัญหา ผู้วิจัยเห็นว่าระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญและยังเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนด้านวิชาการ ซึ่งจำเป็นต้องมีการดำเนินงานและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจทั้งแก่บุคลากรของหน่วยงานและผู้มาติดต่อประสานงาน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสิทธิภาพการดำเนินงานของงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์และพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ นำมาสู่การเป็นหน่วยสนับสนุนที่สำคัญต่อการบรรลุเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจของวิทยาลัยบริหารศาสตร์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานและประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือผู้รับบริการงานคลังและพัสดุ ระหว่างเดือนมิถุนายน - ธันวาคม พ.ศ. 2562 ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ บุคลากรสายวิชาการ จำนวน 23 คน บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ จำนวน 19 คน รวม 42 คน และ กลุ่มที่ 2 คือ ตัวแทนนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอกของวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ที่ใช้บริการและติดต่อประสานงานกับส่วนงานคลังและพัสดุวิทยาลัยบริหารศาสตร์ จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น

56 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ได้แก่ คณะผู้บริหารของวิทยาลัยบริหารศาสตร์ คือคณบดี รองคณบดี และผู้อำนวยการสำนักงานคณบดี จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaires) เกี่ยวกับการดำเนินงานและประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ด้วยการเก็บข้อมูลจากการสำรวจ (Survey) แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประเภท สายงาน ตำแหน่งทางการบริหารและวิชาการ อายุการทำงาน โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ ได้แก่ งานการเงิน งานบัญชี และงานพัสดุ โดยข้อคำถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ ได้แก่ ความคุ้มค่า ความคุ้มค่า การประหยัดทรัพยากร การเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และความพึงพอใจ โดยข้อคำถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (สุวิมล ติรภานนท์, 2548: 56)

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค (SWOT) งานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Opened Questionnaire)

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอและความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Opened Questionnaire)

2.2 แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) ด้วยการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งมีประเด็นคำถาม 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค งานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ ส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยมีรายละเอียดของข้อมูล

แต่ละประเภทที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary) ทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยวิธีการสำรวจ (Survey) จากแบบสอบถาม จำนวน 56 ชุด และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม และ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์

4.2 การวิเคราะห์การพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค งานคลังและพัสดุ

4.3 แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์ และจากการเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์และพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้” ซึ่งคณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษามาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ระดับการดำเนินงานและประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ระดับการดำเนินงานและประสิทธิภาพระบบของงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ การดำเนินงานของงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ ทั้ง 3 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 3.79$; S.D. = 0.61) เมื่อจำแนกรายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า ด้านงานการเงิน ด้านงานบัญชี ด้านงานพัสดุ ทั้ง 3 ด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับการดำเนินงานระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

การดำเนินงานคลังและพัสดุ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านงานการเงิน	3.84	0.61	มาก	2
2. ด้านงานบัญชี	3.95	0.54	มาก	1
3. ด้านงานพัสดุ	3.59	0.69	มาก	3
ภาพรวม	3.79	0.61	มาก	-

เมื่อพิจารณาระดับประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 3.65$; S.D. = 0.55) เมื่อจำแนกรายละเอียดเป็นรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ 2 ระดับประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านความคุ้มค่า	3.76	0.67	มาก	1
2. ด้านความคุ้มค่า	3.67	0.65	มาก	3
3. ด้านการประหยัดทรัพยากร	3.57	0.72	มาก	4
4. ด้านการเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม	3.52	0.74	มาก	5
5. ด้านการบริการ	3.74	0.67	มาก	2
ภาพรวม	3.65	0.55	มาก	-

2. ผลการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค ของงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

2.1 จุดแข็ง

2.1.1 มีระบบการเบิกจ่ายที่ดี ทำให้ผู้รับบริการได้รับความสะดวกสบาย และมีความรวดเร็ว

2.1.2 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติตามกฎระเบียบ และข้อบังคับ ตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

2.1.3 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเสียสละทุ่มเทและจงรักภักดีต่อองค์กร และมีการให้บริการอย่างเต็มที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

2.1.4 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ความสามารถ ความชำนาญตรงตามตำแหน่ง มีวุฒิการศึกษาที่ตรงกับสายการปฏิบัติงาน และมีความเหมาะสมกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

2.1.5 มีเครื่องมืออำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน และติดต่อสื่อสารภายในองค์กร

2.2 จุดอ่อน

2.2.1 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถปฏิบัติงานทดแทนกันได้

2.2.2 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีการพัฒนาตนเองน้อย ไม่เป็นไปตามแผนการพัฒนาตนเอง (IDP) ประจำปี

2.2.3 จำนวนเจ้าหน้าที่มีอยู่อย่างจำกัด แต่มีปริมาณงานเพิ่มขึ้นจากภารกิจงานประจำ เช่น ภารกิจงานด้านยุทธศาสตร์ และภารกิจอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

2.2.4 มีการสื่อสารและการประสานงานที่ไม่ชัดเจนทำให้ผู้รับบริการมีความสับสนบ่อยครั้ง

2.2.5 การจัดทำรายงานด้านงานคลังและพัสดุข้อมูลยังขาดการวิเคราะห์และการสรุปรายงานผลที่ดีเพื่อเสนอต่อผู้บริหาร

2.2.6 ขาดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านฐานข้อมูลของระบบงานคลังและพัสดุที่ดีและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

2.3 โอกาส

2.3.1 การออกนอกระบบของมหาวิทยาลัย ส่งผลให้มีโอกาสปรับปรุงระบบงานบริหารจัดการในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

2.3.2 มีการปรับตัวต่อการบริหารจัดการองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป พร้อมกำหนดแนวทางการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม

2.3.3 ระบบงานคลังและพัสดุของมหาวิทยาลัยถูกกำหนดและกำกับโดยส่วนกลาง ซึ่งเป็นการทำงานแบบรวมศูนย์ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

2.3.4 ผู้บริหารให้การสนับสนุนด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และให้มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านงานคลังและพัสดุให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

2.3.5 ผู้บริหารเปิดโอกาสและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านงานคลังและพัสดุเข้ารับการฝึกอบรมและศึกษาต่อเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพตนเองและเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงาน

2.4 อุปสรรค

2.4.1 การออกนอกระบบของมหาวิทยาลัย ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านกฎ ระเบียบ และข้อบังคับฉบับใหม่ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสนและต้องมีการเรียนรู้สิ่งใหม่ให้ถูกต้องและให้เป็นข้อมูลปัจจุบัน

2.4.2 การบริหารงานไม่ต่อเนื่อง จากการปรับเปลี่ยนกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ส่งผลให้การปฏิบัติงานสำเร็จผลล่าช้า ไม่ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด

2.4.3 พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารงานพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มีข้อบังคับเคร่งครัด และมีความซับซ้อนส่งผลต่อกระบวนการปฏิบัติงานที่มีรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น

2.4.4 ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ของโปรแกรมระบบด้านงานคลังและพัสดุของมหาวิทยาลัย ยังขาดการเชื่อมโยงด้านฐานข้อมูลกับหน่วยงานภายในอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านงานแผนและงบประมาณ และด้านฐานข้อมูลของบุคลากรและนักศึกษา

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

3.1 ด้านระบบงาน งานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการด้านงานคลังและพัสดุ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยเฉพาะงานด้านการเงินและด้านพัสดุ เช่น ระบบการใช้จ่ายงบประมาณ ระบบการรายงานผลทางการเงิน ระบบการแจ้งเดือนหรือเร่งรัดการชดใช้คืนเงินยืมทดรอง ระบบการเบิกจ่ายวัสดุ-ครุภัณฑ์ เป็นต้น อีกทั้งควรมีฐานข้อมูลที่รวบรวมเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ การปฏิบัติงานที่ผู้ใช้บริการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงและนำไปใช้ประกอบการปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้น และควรมีคู่มือการปฏิบัติงาน หรือมีระบบการตรวจสอบเพื่อลดข้อผิดพลาด รวมถึงควรมีการวางแผนกลยุทธ์ระยะสั้น และจัดทำแผนควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงใน

ส่วนของงานคลังและพัสดุ ตลอดจนควรมีการติดตามและรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด

3.2 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านงานคลังพัสดุ ควรให้บริการด้วยจิตบริการที่ดี มีความสุภาพ สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายและชัดเจนเพื่อลดปัญหาความซับซ้อนของการประสานงาน และมีความพร้อมในการให้บริการ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีแก่ผู้รับบริการ อีกทั้งควรจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการปฏิบัติงาน และสร้างองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องให้แก่บุคลากรภายในองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องภายใต้กฎ ระเบียบ ตามหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง มีความรวดเร็วต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานควรมีแผนการพัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มเทคนิค เพิ่มทักษะและพัฒนาศักยภาพตนเองในการปฏิบัติงาน ศึกษาหาความรู้ในสิ่งใหม่ให้เป็นปัจจุบันในด้านกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของการบริหารจัดการองค์กรต่อไป

3.3 ด้านผู้รับบริการ ควรทำความเข้าใจในกฎ ระเบียบเกี่ยวกับระเบียบการเงิน การคลังและพัสดุ ก่อนการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์และพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้” ซึ่งผู้วิจัยได้มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ระดับการดำเนินงานและประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ระดับการดำเนินการและประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.65$, S.D.=0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถจำแนกได้ดังนี้

1.1 ด้านความคุ้มค่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}=37.6$, S.D.=0.67) มีค่าระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานคลังและพัสดุนำมาถึงความสำคัญของการบรรลุผลสำเร็จขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการปฏิบัติงานที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

คำนึงถึงความประหยัดและประโยชน์ที่จะได้รับ สามารถลดค่าใช้จ่ายในการทำงานลงได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของนุชธาดา โศภรัชต์ (2546) ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำกัด พบว่าด้านการบริหารงาน ควรได้มีการจัดการเชิงกลยุทธ์โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทาง ภารกิจและวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ควรมีการพัฒนาคุณภาพบุคคลในฝ่ายบริหารและฝ่ายจัดการ สร้างความเชื่อมั่นแก่สมาชิก สร้างภาพพจน์ที่ดีแก่องค์กรและเจ้าหน้าที่ที่มีความซื่อสัตย์และควรมีค่านิยมร่วมกันระหว่างสมาชิกในองค์กร และฐิติรัตน์ จันทรดารา (2560) ศึกษาเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศกับการเพิ่มประสิทธิภาพการบริการงานพัสดุของสถาบันอุดมศึกษา พบว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงาน และสอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานพัสดุมีความคุ้มค่า คุ้มทุน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถาบันอุดมศึกษา

1.2 ด้านการบริการ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}=3.74$, S.D.=0.67) มีค่าระดับมาก โดยงานคลังและพัสดุมีขั้นตอนในการให้บริการที่มีความสะดวก รวดเร็ว ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย สร้างความพึงพอใจให้กับผู้มารับบริการงานคลังและพัสดุ สอดคล้องจากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT ว่าเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีจิตบริการที่ดี พร้อมให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษา คำแนะนำ ชี้แนะหรือบริการด้านอื่นๆ แก่ผู้มารับบริการ มีความเสียสละทุ่มเทปฏิบัติงานตามกฎระเบียบและข้อบังคับทางกฎหมายอย่างเคร่งครัด (รพี แก้วเจริญ และ ทิตยา สุวรรณะชญ, 2553) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานคือ การใช้กลยุทธ์หรือเทคนิควิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมสามารถนำไปสู่การบังเกิดผลได้เร็วอย่างมีคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิด (Millet, 1954) คุณภาพการให้บริการคือ ให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้รับบริการ และให้บริการด้วยความเต็มใจเป็นมิตร รวดเร็ว และมีความต่อเนื่องของขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ ในภายในวันเดียว ในสถานที่เดียวกัน เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการสูงสุด

1.3 ด้านความคุ้มค่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}=3.67$, S.D.=0.65) มีค่าระดับมาก โดยงานคลังและพัสดุมีบุคลากรตรงตามตำแหน่งงานที่ปฏิบัติงานครบทุกตำแหน่ง สามารถลดค่าใช้จ่ายในการทำงานลงได้ สอดคล้องจากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT ว่าเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ตรงตามตำแหน่ง และมีวุฒิการศึกษาที่ตรงกับสายการปฏิบัติงาน มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีรูปแบบการทำงานที่กระชับ ประหยัดเวลา ลดการใช้เอกสาร และขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน มีข้อมูลที่ชัดเจน มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน มีความโปร่งใสตรวจสอบได้

จริง เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานยึดหลักกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด (สนใจ ลักษณะ, 2552) กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการทำงานอาจไม่แสดงเป็นค่าประสิทธิภาพเชิงตัวเลข แต่แสดงด้วยการบันทึกถึงลักษณะการใช้เงิน วัสดุ คน และเวลาในการปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่า ประหยัด ไม่มีการสูญเปล่าเกินความจำเป็น (Simon, 1976) ว่าการประเมินความพึงพอใจทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล ที่ว่าผู้ให้บริการต้องบริการด้วยความรวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้ ยึดหลักกฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย รวมถึงมาตรฐานในการให้บริการ เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานสูงสุด

1.4 ด้านการประหยัดทรัพยากร มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}=3.57$, S.D.=0.72)

มีค่าระดับมาก โดยงานคลังและพัสดุสามารถช่วยลดระยะเวลาในการประสานงานระหว่างบุคคลได้ โดยสอดคล้องจากการวิเคราะห์ SWOT ว่างานคลังและพัสดุมีเครื่องมือเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการติดต่อประสานงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชวนชื่น วุฒิสมนุรณ (2547) ศึกษาเรื่องการสำรวจความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานคลังของเทศบาลในจังหวัดระยองพบว่าการบริหารงานคลังส่วนใหญ่ยังขาดประสิทธิภาพการสั่งการ ไม่เปิดโอกาสให้ซักถาม ไม่มีการซักซ้อมให้ตรงกันก่อน การปฏิบัติงาน อาจยากเกินไปต่อความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ และเนื่องจากกองคลังมีผู้สั่งการมากกว่า 1 คน การสั่งการไม่สอดคล้องกัน มีการแทรกแซงหรือมีการก้าวล่วงอำนาจกัน อาจส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสน และ ธงชัย สันติวงษ์ และ ชัยยศ สันติวงษ์ (2553) กล่าวว่า ประสิทธิภาพคือ การมีสมรรถนะสูง มีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูงสุด โดยที่ผลผลิตที่มีมูลค่าสูงกว่าทรัพยากรที่ใช้ไป

1.5 ด้านการเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}=3.52$, S.D.=0.74)

มีค่าระดับมากที่สุด โดยงานคลังและพัสดุยังขาดระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลของงานคลังและพัสดุ ที่ดีและเหมาะสมสามารถช่วยให้การปฏิบัติงานมีความแม่นยำ รวดเร็ว และประหยัดเวลา และยังขาดการนำข้อมูลด้านงานคลังและพัสดุมาใช้ประโยชน์ได้โดยสะดวก ซึ่งสอดคล้องจากการวิเคราะห์ SWOT ว่างานคลังและพัสดุดูขาดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ฐานฐานข้อมูลที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้านงานคลังและพัสดุที่ดีและมีคุณภาพ และขาดการวิเคราะห์ สรุปผลการรายงานที่ดีให้เป็นปัจจุบัน

2. จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์สำหรับองค์กรหรือโครงการ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ ต่อการทำงานขององค์กร โดย สมคิด บางโม (2552) กล่าวว่า การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อให้ผู้บริหารรู้จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กร ช่วยให้ทราบว่าองค์กรได้เดินทางมาถูกทิศและไม่หลงทาง นอกจากนี้ยังบอกได้ว่าองค์กรมีแรงขับไปยังเป้าหมายได้ดีหรือไม่ มั่นใจได้ว่าระบบการทำงานในองค์กรยังมีประสิทธิภาพอยู่ หรือมีจุดอ่อนที่จะต้องปรับปรุงอย่างไร

จากผลการวิจัยเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของงานคลังและพัสดุวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พบว่า งานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มีจุดแข็ง คือ มีระบบการเบิกจ่ายที่ดีสะดวกต่อผู้รับบริการ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามกฎหมาย ระเบียบอย่างเคร่งครัด มีความเสียสละทุ่มเทในการให้บริการอย่างเต็มที่ เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถตรงตามตำแหน่งและสายงานที่ปฏิบัติ มีเครื่องมืออำนวยความสะดวกต่อการติดต่อสื่อสารภายในองค์กร จุดอ่อน คือ บุคลากรมีอยู่อย่างจำกัดและไม่สามารถปฏิบัติงานทดแทนกันได้ การติดต่อสื่อสารขาดความต่อเนื่องเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างหน่วยงานภายใน การรายงานข้อมูลด้านงานคลังและพัสดุยังขาดการวิเคราะห์และสรุปผลการรายงานที่ดี สอดคล้องกับ ภัคสุณี ดวงงา, บงกชมาศ เอกเอี่ยม, และ กฤษดา ภาภูมิ (2552) ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการของวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้” พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมทั้งหมด จากการรับบริการด้านการบริหารจัดการของวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ทั้ง 5 ส่วนงานอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้รับบริการที่เป็นนักศึกษาและบุคลากรภายในมีจำนวนมาก ประกอบกับบุคลากรที่ให้บริการในแต่ละส่วนงานของวิทยาลัยมีจำนวนน้อย และบางครั้งมีการให้บริการกับผู้รับบริการหลายคนพร้อมกัน ทำให้การบริการไม่ทั่วถึง และทำให้ผู้มาติดต่อเกิดความไม่สะดวกในการรับบริการเท่าที่ควร โอกาส คือ การออกนอกกรอบของมหาวิทยาลัยส่งผลให้องค์กรมีโอกาสปรับปรุงระบบการบริหารงานให้ดีขึ้น มีการปรับตัวขององค์กรพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากร ผู้บริหารให้การสนับสนุนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านงานคลัง

และพัสดุ และเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านงานคลังและพัสดุได้พัฒนาศักยภาพตนเอง เพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงาน อุปสรรค คือ การออกระบบของมหาวิทยาลัยมีการแก้ไขและปรับเปลี่ยนด้านกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ส่งผลให้การบริหารงานไม่ต่อเนื่องก่อให้เกิดการทำงานสำเร็จผลล่าช้าไม่เป็นไปตามเป้าหมายและแผนงานที่กำหนดไว้ และการกำหนดหลักเกณฑ์ บังคับใช้ในระเบียบว่าด้วยจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 เป็นไปอย่าง เคร่งครัดและมีความซับซ้อน สอดคล้องกับ อารีย์ คงอำนาจ (2552) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผล ต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุ กรณีศึกษาวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล” พบว่า เจ้าหน้าที่พัสดุจะต้องมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ ทั้งทางด้านระเบียบวิธีปฏิบัติ และหนังสือแจ้งเวียนที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารพัสดุ เพื่อลดปัญหาการไม่เข้าใจในระเบียบ วิธีปฏิบัติ

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

3.1 ด้านระบบงานครุภัณฑ์เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน ควรมี ระบบฐานข้อมูลด้านงานคลังและพัสดุ และฐานข้อมูลด้านกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์การ ปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถลดความซ้ำซ้อน ลด ระยะเวลาการปฏิบัติงาน ลดความผิดพลาด และฐานข้อมูลด้านงานคลังและพัสดุสามารถเพิ่ม ประสิทธิภาพด้านการประหยัดทรัพยากร เพิ่มความคุ้มค่า ทำให้มีความรวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ ข้อมูลเป็นปัจจุบัน และควรมีคู่มือการปฏิบัติงานด้านงานคลังและพัสดุ เนื่องจากคู่มือการ ปฏิบัติงานจะทำให้ทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้ให้บริการทราบขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ถูกต้องและใช้ เป็นแนวปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้องภายใต้กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารสามารถใช้กำกับ ดูแล และติดตามผลการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวมมาก ยิ่งขึ้น

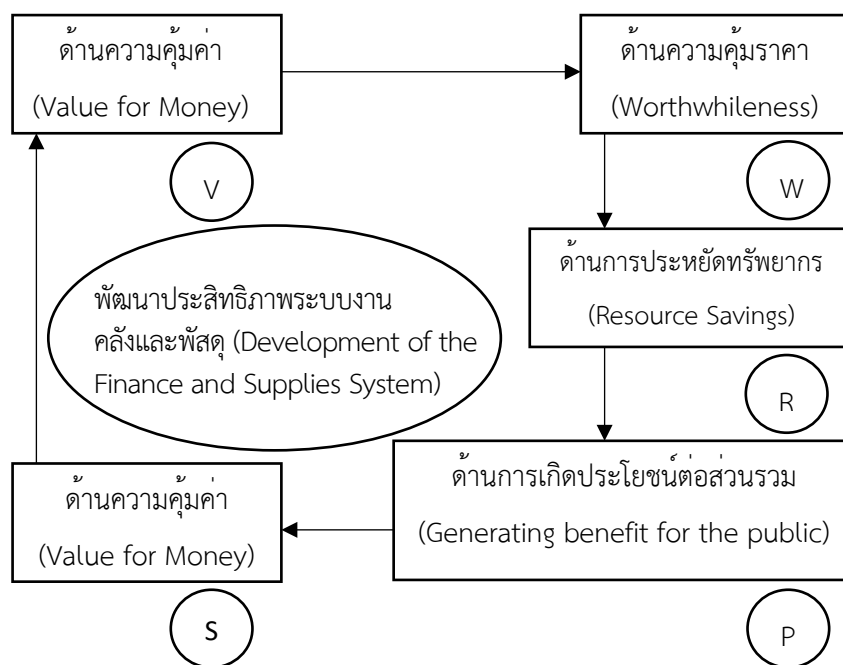
3.2 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KM) ภายในองค์กรให้กับ บุคลากรเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ทุกคนในองค์กรได้รับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานคลัง และพัสดุ เช่น ความรู้ด้านกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์การปฏิบัติงาน กระบวนการปฏิบัติงานในเรื่อง ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับบริการ เช่น กระบวนการจัดซื้อ-จัดจ้าง กระบวนการยืมเงินทดรอง ราชการ กระบวนการเบิก-จ่ายค่าใช้จ่ายในการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น และ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านงานคลังและพัสดุควรมีการพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างสม่ำเสมอและ

ต่อเนื่องในด้านทักษะและเทคนิคในการปฏิบัติงาน และควรหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติม พร้อมศึกษาหาความรู้ในด้านกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ให้เป็นปัจจุบันเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปขององค์กร เช่น เข้ารับการฝึกอบรมด้านกฎ ระเบียบ ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หรือฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะหรือเทคนิคการปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์และพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานคลังและพัสดุ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1. องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 วิทยาลัยบริหารศาสตร์ควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎ ระเบียบด้านการเงิน การบัญชีและพัสดุ อย่างถูกต้องและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

1.2 วิทยาลัยบริหารศาสตร์ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางการเงิน การบัญชีและพัสดุให้ง่ายต่อการใช้งาน ลดขั้นตอน ลดเวลาการทำงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการปฏิบัติงาน

1.3 วิทยาลัยบริหารศาสตร์ควรพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้สามารถรองรับการบริหารจัดการ และการรายงานผลที่ดีมีประสิทธิภาพ ถูกต้อง แม่นยำ และทันต่อเวลา สถานการณ์ของการใช้ข้อมูลที่รวดเร็วและเป็นปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยเพื่อต่อยอดในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในแต่ละด้าน โดยแยกประเภทสายงาน แล้วสรุปวิเคราะห์รายงานผลตามรอบระยะเวลา เช่น 12 เดือน เพื่อทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาระบบงานคลังและพัสดุให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือการบริหารจัดการที่ระบบงานคลังและพัสดุมีใช้ในปัจจุบัน เช่น ระบบควบคุมติดตาม การสั่งการ การรายงาน และแอปพลิเคชัน (Application) ใหม่ ๆ เพื่อเสริมการบริหารจัดการระบบงานคลังและพัสดุให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เจริญ วัชรรังสี. (2545). *การจัดการสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: ราชภัฏจันทรเกษม.

ชวนชื่น วุฒิสมนุรณ. (2547). *การสำรวจความเห็นของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานคลัง กรณีศึกษาเทศบาลในจังหวัดระยอง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

ฐิติรัตน์ จันทรดารา. (2560). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเพิ่มประสิทธิภาพการบริการงานพัสดุของสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 23(2), 322-333.

ธงชัย สันติวงษ์, และ ชัยยศ สันติวงษ์. (2553). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

นพคุณ ประสพเกียรติกิจ. (2556). *สังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์*. สืบค้นจาก

<http://popthaiin2025.blogspot.com/2013/10/blog-post.html>

- นุชธาดา โศภรัชต์. (2546). *ประสิทธิภาพในการบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำกัด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- ภักตฤณย์ ดวงงา, บงกชมาศ เอกเอี่ยม, และ กฤษดา ผาภูมิ. (2552). *ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการของวิทยาลัยบริหารศาสตร์* (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาลัยบริหารศาสตร์. (2561). *รายงานผลการประเมินคุณภาพภายในประจำปีการศึกษา 2558-2560*. เชียงใหม่: วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาลัยบริหารศาสตร์. (2562). *ระเบียบปฏิบัติงานกิจกรรมการดำเนินงานวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*. สืบค้นจาก <http://www.sas.mju.ac.th/>
- รพี แก้วเจริญ, และ ชิตยา สุวรรณะชญ. (2553). *การแบ่งเวลาปฏิบัติราชการของข้าราชการในระดับนักบริหารอาวุโส*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สมใจ ลักษณะ. (2552). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- สมคิด บางโม. (2552). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.
- สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (2559). *ปัจจัยสมรรถนะที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด*. *วารสารนาครบุตตรปริทรรศน์*, 8(1), 9-20.
- สุวิมล ติรกานนท์. (2548). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารีย์ คงอานาจ. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุ: กรณีศึกษาวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- Millet, J. D. (1954). *Management in the Public Service: The Quest for Effective Performance*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Simon, H. A. (1976). *Administration Behavior: A study of decision-making processes in smith, administrative organization*. New York, NY: The Free Press.

ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะ
ของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 *

Satisfaction on Public Services of Service Recipients
in Saba Yoi Subdistrict Municipality in the Fiscal Year 2022

ธีรพร ทองชะโชค¹, และ กรกฎ ทองชะโชค²

Teeraporn Tongkachok¹, and Korakod Toongkachok²

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ¹

Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University¹

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ²

Faculty of Law, Thaksin University²

Corresponding Author, Email: teeraporn@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ มีหน่วยการวิเคราะห์ระดับบุคคล กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนผู้รับบริการงานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยจำนวน 4 งานบริการ ตามตัวชี้วัด 4 ด้าน จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจำแนกตามตัวชี้วัดการประเมินความพึงพอใจงานบริการสาธารณะ พบว่า มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุก

* ได้รับความเห็นชอบ: 7 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 5 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 10 สิงหาคม 2566

ด้านเช่นเดียวกัน โดยตัวชี้วัดที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุด คือ ด้านช่องทางการให้บริการ รองลงมา คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ให้บริการ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ

2) เมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละงาน พบว่า ผู้รับบริการมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดอันดับแรก คือ งานบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชากรสุนัข/แมวในพื้นที่ และการบริการทำหมันสุนัข/แมวจรจัดเพื่อควบคุมปริมาณการเกิดในพื้นที่ อันดับที่สอง คือ งานการจัดการศึกษาปฐมวัย อันดับที่สาม คือ งานด้านระบบน้ำประปา และ น้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคและ อันดับสุดท้าย คือ งานบริการด้านไฟฟ้าและแสงสว่าง

นำไปสู่การเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่เทศบาลตำบลสะบาย้อยในการพัฒนากิจกรรมยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะบนพื้นฐานแนวคิดวงจรการบริหารงานคุณภาพเพื่อควบคุมคุณภาพการบริการสาธารณะให้สอดคล้องกับความต้องการของบริบทพื้นที่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ; การบริการสาธารณะ; เทศบาลตำบลสะบาย้อย

Abstract

The purposes of this study were to survey the satisfaction of service recipients with the public services at Saba Yoi Subdistrict Municipality. It is a quantitative research with a research analysis unit of an individual. The sample was 400 people who received public services provided by the municipality based on four indicators. A questionnaire was used as a research data collecting instrument. Descriptive statistics, such as frequency, percentage, mean, and standard deviation, were used to analyze the data.

The results of this study indicated the following:

1) The overall satisfaction of the sample with the public services provided by the Saba Yoi Subdistrict Municipality was at the highest level. When individual indicators were classified, all of them were at the highest level. An indicator with

the highest level of satisfaction were service channel, followed by process, service provider, and facilities, respectively.

2) The overall satisfaction of the sample with four public service works provided by the municipality was at the highest level. The highest level of satisfaction were Rabies vaccination service for local population of dogs/cats and sterilization services for stray dogs/cats to control the increasing in the area (from Public Health Services and Other Public Health Works, Division of Public Health and Environment), followed by management of early childhood education (from Pre-school and Elementary School Level Work, Education Division), water supply system and clean water for consumption (from Electrical and Plumbing Work, Technician Division), and lastly, electrical and lighting services (from Electrical and Plumbing Work, Technician Division), respectively.

From the results, policy recommendations could be proposed for Saba Yoi Subdistrict Municipality. The strategies to improve the quality of public service should be developed based on the concept of quality management cycle. To control the quality of public service for sustainable local context.

Keywords: satisfaction; public service; Saba Yoi Subdistrict Municipality

1. บทนำ

นโยบายการกระจายอำนาจเป็นนโยบายที่รัฐบาลส่งเสริมการกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางลงสู่ท้องถิ่น ให้มีความชัดเจนเหมาะสมตามขั้นตอนของการกระจายอำนาจ ในขณะเดียวกันจะเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นและการปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับภารกิจของแต่ละท้องถิ่น รวมถึงการมีอิสระในการจัดการด้านงบประมาณของท้องถิ่น การแสวงหารายได้ และการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ การกำหนดกรอบแนวคิดเป้าหมายและแนวทางการกระจายอำนาจโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

มีกระบวนการยืดหยุ่นและสามารถปรับวิธีการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ไม่เป็นแผนที่เบ็ดเสร็จ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถรับผิดชอบในการดำเนินการได้ รวมทั้งกำหนดให้มีการจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย (โกวิทย์ พวงงาม, 2550)

แนวความคิดในเรื่องการกระจายอำนาจการบริหารการปกครองให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถลดภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐบาลในการดำเนินการให้บริการและอำนวยความสะดวกต่างๆ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ทัวถึง และรวดเร็ว ตลอดจนเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย (วุฒิสาร ตันไชย, 2557) การกระจายอำนาจได้ให้อำนาจแก่ท้องถิ่น ในการรับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดบริการสาธารณะที่หลากหลายรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การจัดการขยะและน้ำเสีย การจัดพื้นที่สีเขียว ระบบคมนาคมขนส่ง ระบบสวัสดิการสังคมและสุขอนามัย การผังเมือง รวมทั้งทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของเมือง (อรทัย ก๊กผล, 2559) ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะมี ความแตกต่างกันทั้งในมิติของบริบทเชิงพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนความพร้อมขององค์กรปกครองท้องถิ่นนั้น

เทศบาลตำบลสะบาย้อย อ.สะบาย้อย จ.สงขลา เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความอ่อนไหวต่อการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งการให้บริการสาธารณะที่สอดคล้องกับปัญหาและความจำเป็นในพื้นที่เป็นสิ่งที่เทศบาลตำบลสะบาย้อยตระหนักถึง และเร่งดำเนินการอย่างต่อเนื่องผ่านทุกกลไกที่มี เพื่อเร่งแก้ปัญหาตลอดจนตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ทัวถึง และรวดเร็ว ฉะนั้นการให้บริการสาธารณะเป็นกลไกหนึ่งที่เทศบาลตำบลสะบาย้อยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจุดเน้นในให้บริการสาธารณะจะมีความแตกต่างกันตามสภาพความเร่งด่วนของปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ดังในปีงบประมาณ 2564 มุ่งเน้นบริการสาธารณะในด้านงานบริการรับชำระภาษี งานจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการ งานปฏิบัติการ SAVE SABAYOI สุภัยโควิดและงานดูแลทำความสะอาดที่สาธารณะต่างๆ ในเขตเทศบาลตำบลสะบาย้อย และเมื่อดำเนินการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะดังกล่าว พบว่าในภาพรวมแม้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับสูง แต่ยังคงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะผ่านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารคุณภาพการให้บริการ และการมีส่วนร่วมในการบริการสาธารณะ (ทวนธง ครุฑจอน และชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ, 2565)

สำหรับในปีงบประมาณ 2565 เทศบาลตำบลสะบาย้อย ยังคงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการบริการสาธารณะในพื้นที่ ประกอบกับมหาวิทยาลัยทักษิณเป็นสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นที่มีหน่วยงานรับผิดชอบด้านการวิจัย มีบุคลากรเพียงพอในการดำเนินการวิจัย จึงได้รับการประสานจากเทศบาลตำบลสะบาย้อย ให้เป็นหน่วยงานกลางที่จะดำเนินการประเมินผลความพึงพอใจของผู้รับบริการ ในมิติที่ 2 ด้านคุณภาพการให้บริการสาธารณะตามกรอบการประเมินผลความพึงพอใจการปฏิบัติราชการใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านขั้นตอนการให้บริการ 2) ด้านช่องทางการให้บริการ 3) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และ 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้มารับบริการของเทศบาลตำบลสะบาย้อย

ผลจากการการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ในครั้งนี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน เพื่อนำมาสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อยที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ในตำบลสะบาย้อย อำเภอสะบาย้อย จังหวัดสงขลา อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ประชาชนผู้รับบริการงานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย ที่มีชื่อในระบบทะเบียนราษฎร จำนวนทั้งสิ้น 1,297 คน (สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลสะบาย้อย, 2565)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงจากแนวคิดของ Yamane's (Yamane, 1967) ด้วยความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน ± 5 ความ

มีนัยสำคัญ .05 พบว่า ควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยไม่น้อยกว่า 316 คน แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้มีกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่จะทำให้เกิดความแม่นยำในการคำนวณทางสถิติมากกว่า กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก (Wiersma & Jurs, 2009) ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มเป็นจำนวน 400 คน ดำเนินการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยจำแนกตามจำนวนงานทั้ง 4 งาน งานละ 100 คน ขั้นที่ 2 ดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการใช้ดุลยพินิจของผู้วิจัยเพื่อให้ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนด โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างต้องเป็นประชาชนที่มีชื่อในระบบทะเบียนราษฎร์ 2) มีประสบการณ์การเข้ารับบริการสาธารณสุขจากเทศบาลตำบลสะบาย้อยใน 4 ภารกิจ และ 3) มีความยินดีให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบ จำนวน 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อการให้บริการสาธารณสุขของเทศบาลตำบลสะบาย้อยใน 4 ภารกิจ ตัวชี้วัด 4 ด้าน คือ 1) การบริการด้านไฟฟ้าและแสงสว่าง (งานไฟฟ้าและประปา กองช่าง) 2) การบริการระบบน้ำประปาและน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค (งานไฟฟ้าและประปา กองช่าง) 3) การจัดการบริการสาธารณสุขด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย (งานระดับก่อนวัยเรียนและประถมศึกษา กองการศึกษา) 4) การบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชากรสุนัข/แมวในพื้นที่ และการบริการทำหมันสุนัข/แมวจรจัดเพื่อควบคุมปริมาณการเกิดในพื้นที่ (งานบริการสาธารณสุขและงานสาธารณสุขอื่น กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม) ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.2 การดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย โดย 1) การวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสอบถามทั้งทางด้านภาษาและเนื้อหาสาระ โดยพิจารณาให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผลจากการวิเคราะห์แต่ละข้อคำถาม พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) 0.6 ถึง 1.00 ซึ่งข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อคำถามที่มีคุณภาพเหมาะสม (สุวิมล ติรกานันท์, 2554) จึงกล่าวได้ว่าข้อคำถามจากแบบสอบถามในการศึกษานี้มีคุณภาพที่เหมาะสม มีความถูกต้อง

ด้านโครงสร้างเนื้อหา ภาษา และสามารถวัดในสิ่งที่จะวัดได้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ 2) การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน เพื่อดำเนินการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการวัดความคงที่ภายใน (Internal Consistency) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ผลจากการวิเคราะห์ พบว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.94 ซึ่งถือว่าค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดีมาก (Kline, 2011) ดังนั้นแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้ (Try out) จึงมีคุณภาพเพียงพอต่อการนำไปใช้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย คือ 1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดย เก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิดทฤษฎีจาก หนังสือ บทความจากวารสาร วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ งานวิจัย เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ 2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ที่เป็นผู้รับบริการงานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อยใน 4 งานบริการ ในระหว่าง วันที่ 15 ตุลาคม 2565 - 1 พฤศจิกายน 2565

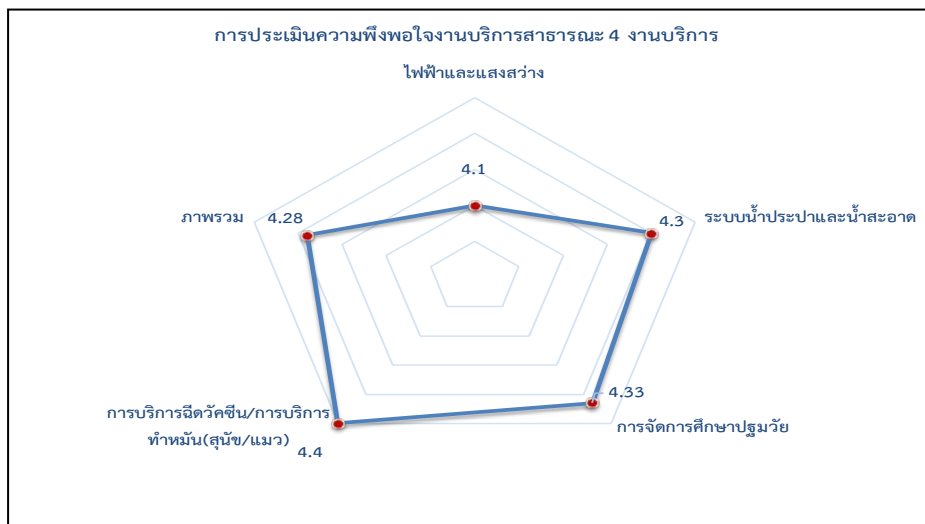
4. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 240 คน มีอายุเฉลี่ยประมาณ 38.32 โดยมีอายุสูงสุด 85 ปี และอายุน้อยที่สุด คือ 18 ปี กลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 16,303.75 บาท โดยมีรายได้สูงสุด 100,000 บาท และรายได้ต่ำที่สุด คือ 2,000 บาท ด้านระดับการศึกษา พบว่า มีระดับการศึกษาที่หลากหลาย ตั้งแต่ไม่ได้เรียนหนังสือจนถึงระดับสูงกว่าปริญญาตรี แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน รองลงมา 2 อันดับ คือ รับจ้างทั่วไป และค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว สำหรับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารงานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย พบว่า ส่วนใหญ่มีช่องทางการรับรู้มาจากรีเดียออนไลน์ของเทศบาล (เฟสบุ๊ค ไลน์ เว็บไซต์) รองลงมา คือ การรับรู้จากบุคคลในชุมชน/เพื่อน/ครอบครัว และลำดับสุดท้าย คือ การรับรู้จากข้าราชการ /พนักงาน/บุคลากรของเทศบาล

2. ข้อมูลระดับความพึงพอใจที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย ใน 4 งานบริการ ดังรายละเอียดตามภาพที่ 1

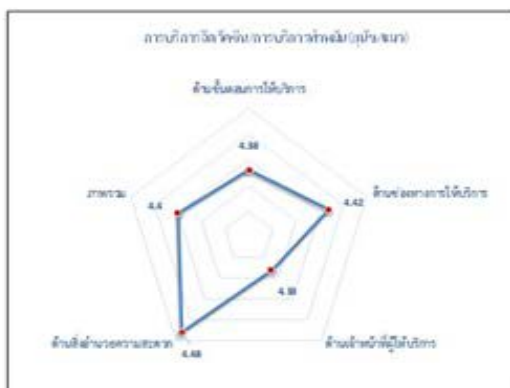
ภาพที่ 1. ระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย
จำแนกตามการเข้ารับการบริการสาธารณะ 4 งานบริการ

จากภาพที่ 1 ระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลฯ ในการเข้ารับการบริการสาธารณะใน 4 งานบริการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.28$) และเมื่อพิจารณาแต่ละงานบริการ พบว่ามีความพึงพอใจในระดับมากถึงระดับมากที่สุด โดยงานบริการที่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง คือ งานบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชากรสุนัข/แมวในพื้นที่ และการบริการทำหมันสุนัข/แมวจรจัดเพื่อควบคุมปริมาณการเกิดในพื้นที่ ($\bar{x}=4.40$) รองลงมา คือ งานการจัดการศึกษาปฐมวัย ($\bar{x}=4.33$) งานด้านระบบน้ำประปา และน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค ($\bar{x}=4.30$) ในขณะที่งานบริการด้านไฟฟ้าและแสงสว่าง เป็นงานบริการด้านเดียวมีความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะด้านนี้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.1$)

4.3 ระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลฯ จำแนกตามการเข้ารับการบริการสาธารณะตามตัวชี้วัด 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านขั้นตอนการให้บริการ, ด้านช่องทาง

การให้บริการ, ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจในระดับมากถึงระดับมากที่สุด ดังแสดงในภาพที่ 2- ภาพที่ 5

ภาพที่ 2 ระดับความพึงพอใจด้านการบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชากรสุนัข/แมวในพื้นที่ และการบริการทำหมันสุนัข/แมวจรจัดเพื่อควบคุมปริมาณการเกิดในพื้นที่ (งานบริการสาธารณสุขและงานสาธารณสุขอื่น กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อม)

ภาพที่ 3 ระดับความพึงพอใจด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย (งานระดับก่อนวัยเรียนและประถมศึกษา กองการศึกษา)

ภาพที่ 4 ระดับความพึงพอใจด้านการบริการระบบน้ำประปาและน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค (งานไฟฟ้าและประปา กอง

ภาพที่ 5 ระดับความพึงพอใจด้านการบริการไฟฟ้าและแสงสว่าง (งานไฟฟ้าและประปา กองช่าง)

จากภาพที่ 2 ถึง 5 แสดงระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย จำแนกตามการเข้ารับการบริการสาธารณะใน 4 งานบริการ ตามตัวชี้วัด 4 ด้าน ดังนี้

จากภาพที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่องานบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชากรสุนัข/แมวในพื้นที่ และการบริการทำหมันสุนัข/แมวจัดเพื่อควบคุมปริมาณการเกิดในพื้นที่ ในภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{x} = 4.40$) ซึ่งมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง เมื่อพิจารณาจำแนกตามตัวชี้วัดการประเมินความพึงพอใจงานบริการสาธารณะพบว่า มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกด้านเช่นเดียวกัน โดยมีระดับความพึงพอใจสูงสุด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{x} = 4.48$) รองลงมาคือ ด้านช่องทางการให้บริการ ($\bar{x} = 4.42$) ด้านขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{x} = 4.38$) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{x} = 4.33$) ตามลำดับ

จากภาพที่ 3 พบว่า ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.33$) เมื่อพิจารณาจำแนกตามตัวชี้วัดการประเมินความพึงพอใจงานบริการสาธารณะ พบว่า ทุกด้านความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านช่องทางการให้บริการมีระดับความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{x} = 4.44$) รองลงมาคือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{x} = 4.36$) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{x} = 4.32$) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{x} = 4.22$) ตามลำดับ

จากภาพที่ 4 ด้านการบริการระบบน้ำประปาและน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค มีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) เมื่อพิจารณาจำแนกตามตัวชี้วัด พบว่า มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยความพึงพอใจมากที่สุดเรียงตามลำดับ คือ ด้านช่องทางการให้บริการ ($\bar{x} = 4.40$) รองลงมาคือ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{x} = 4.39$) ด้านขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{x} = 4.31$) ในขณะที่ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นเพียงด้านเดียวที่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$)

จากภาพที่ 5 พบว่า ด้านการบริการไฟฟ้าและแสงสว่างมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) เมื่อพิจารณาจำแนกตามตัวชี้วัด พบว่า มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{x} = 4.25$) เป็นด้านเดียวที่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด ในขณะที่ด้านอื่นๆ มีความพึงพอใจในระดับมาก อาทิ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{x} = 4.13$) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{x} = 4.04$) และด้านช่องทางการให้บริการ ($\bar{x} = 3.97$) ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การประเมินระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย 4 งานบริการ ตามตัวชี้วัด 4 ด้าน พบว่า มีระดับมากที่สุด เนื่องจากเทศบาลตำบลสะบาย้อยมีหน้าที่จัดระบบบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนโดยยึดหลักการ มีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ไม่เป็นแผนที่เบ็ดเสร็จ มีกระบวนการยืดหยุ่นและสามารถปรับวิธีการให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทพื้นที่เป็นอย่างดี ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวทำให้เทศบาลตำบลสะบาย้อยได้รับการรับรองจาก กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 โดยรับรองว่าเทศบาลตำบลสะบาย้อยได้รับการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี 2564 ในระดับดีเด่น คะแนนรวมสูงสุด อันดับ 3 (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2565) นอกจากนี้เทศบาลตำบลสะบาย้อยยังได้รับผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 อยู่ในระดับ AA ด้วยคะแนนร้อยละ 95.31 โดยเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 8.22 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่การศึกษารั้ครั้งนี้มีระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อการให้บริการสาธารณะของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น พบ งานวิจัยที่ศึกษาการบริการสาธารณะในประเด็นที่แตกต่างตามความต้องการเฉพาะบริบทพื้นที่ แต่มีความสอดคล้องกันในการประเมินผลความพึงพอใจของผู้รับบริการสาธารณะตามตัวชี้วัด 4 ด้าน ที่เป็นประโยชน์ต่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจในตัวชี้วัดแต่ละด้านว่ามีความแตกต่างหรือสอดคล้องกันอย่างไร เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อยในงานบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชากรสุนัข/แมวในพื้นที่ และการบริการทำหมันสุนัข/แมวจรจัดเพื่อควบคุมปริมาณการเกิดในพื้นที่ พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจำแนกตามกรอบการประเมินผลความพึงพอใจ 4 ด้าน พบว่าเทศบาลตำบลสะบาย้อยมีระดับความพึงพอใจสูงสุดในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะการมีป้าย/สัญลักษณ์/ประชาสัมพันธ์ บอกจุดบริการชัดเจนและเข้าใจง่าย สอดคล้อง

กับการศึกษาของวุฒิพงษ์ ฮามวงศ์ และคณะ (2561) ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลบ้านต้าย อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อการป้องกันและลดควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาจำแนกตามกรอบการประเมินผลความพึงพอใจ 4 ด้าน พบว่า ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีระดับความพึงพอใจสูงสุด โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ที่มีการใช้วาจาที่สุภาพ อธิบายดี แต่งกาย สุภาพ วางตัวเหมาะสม เอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวสามารถนำมาয়กระดับคุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลสะบาย้อยในด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการได้

การประเมินระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อยในการจัดการศึกษาปฐมวัยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจำแนกตามกรอบการประเมินผลความพึงพอใจ 4 ด้าน พบว่า ด้านช่องทางการให้บริการมีระดับความพึงพอใจสูงสุด โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงการบริการสาธารณะได้หลายช่องทาง (ติดต่อตรงที่สำนักงาน / ติดต่อผ่านระบบออนไลน์) สอดคล้องกับการศึกษาของดวงพร เทียนถาวร, ธัญญา พากเพียร, สยาม ประจตุหะศรี, มติ นารารมย์, และ ปาณิสรา ประจตุหะศรี (2563) ในการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลสองดาว อำเภอสองดาว จังหวัดสกลนคร พบว่า งานด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตพื้นที่ตำบลสองดาวในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาจำแนกตามกรอบการประเมินผลความพึงพอใจ 4 ด้าน พบว่า เทศบาลตำบลสองดาวมีระดับความพึงพอใจในด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมากที่สุดโดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่พูดจาสุภาพ อธิบายดี แต่งกายสุภาพการวางตัวเรียบร้อยเหมาะสม ประกอบกับสถานที่ตั้งของหน่วยงาน สะดวกในการเดินทางมารับบริการ และสถานที่ให้บริการโดยรวมมีความสะอาด ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวสามารถนำไปสู่ข้อมูลในการยกระดับคุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลสะบาย้อยในด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกได้

การประเมินระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อยในการบริการระบบน้ำประปาและน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค มีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจำแนกตามกรอบการประเมินผลความพึงพอใจ 4 ด้าน พบว่า เทศบาลตำบลสะบาย้อยมีระดับความพึงพอใจสูงสุดในด้านช่องทางการให้บริการ โดยเฉพาะ

ในประเด็นการเข้าถึงการบริการสาธารณะได้หลายช่องทาง (ติดต่อตรงที่สำนักงาน / ติดต่อผ่านระบบออนไลน์) สอดคล้องกับการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (2561) การสำรวจความพึงพอใจการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ไก่น้ำ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี พบว่า มีความพึงพอใจต่องานบริการน้ำประปาเพื่อการอุปโภคและบริโภคอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$) เช่นเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาจำแนกตามกรอบการประเมินผลความพึงพอใจ 4 ด้าน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ไก่น้ำ มีระดับความพึงพอใจมากที่สุดในด้านกระบวนการ / ขั้นตอนการให้บริการ โดยเฉพาะในด้านการให้บริการเป็นไปตามลำดับก่อนหลัง มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวสามารถนำไปสู่ข้อมูลในการยกระดับคุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลสะบาย้อยในด้านกระบวนการ / ขั้นตอนการให้บริการได้

การประเมินระดับความพึงพอใจต่องานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อยในการบริการไฟฟ้าและแสงสว่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกตามกรอบการประเมินผลความพึงพอใจ 4 ด้าน พบว่า เทศบาลตำบลสะบาย้อยมีระดับความพึงพอใจมากที่สุดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะในประเด็นการมีอุปกรณ์และเครื่องมือพร้อมในการให้บริการ (เพียงพอ มีคุณภาพพร้อมใช้ ปลอดภัย และทันสมัย) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ (2564) ในการสำรวจความพึงพอใจการให้บริการของเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมต่องานบริการด้านไฟฟ้าส่องสว่างสาธารณะในเขตเทศบาลอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน และเมื่อพิจารณาจำแนกตามกรอบการประเมินผลความพึงพอใจ 4 ด้าน พบว่า เทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้างมีความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมากที่สุดเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในประเด็นระบบไฟฟ้าสาธารณะมีแสงสว่างเพียงพอต่อการสัญจร ระบบไฟฟ้าสาธารณะมีแสงสว่างเพียงพอ อุปกรณ์การติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะมีความเหมาะสม ปลอดภัย จุดติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะมีความเหมาะสม และการดูแล ตรวจสอบไฟฟ้าสาธารณะให้สามารถใช้งานได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งความสอดคล้องดังกล่าวสามารถช่วยยกระดับคุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลสะบาย้อยในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความครอบคลุมหลากหลายมิติมากยิ่งขึ้น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้มาจากการสังเคราะห์ผลการวิจัย ตลอดจนการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ แนวคิดวงจรบริหารงานคุณภาพ และแนวคิดเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยได้อย่างยั่งยืนดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6. การยกระดับคุณภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย

คุณภาพของการบริการสาธารณะของเทศบาลฯ ใน 4 งานบริการ อยู่บนพื้นฐานของการดำเนินการอย่างเหมาะสมตามความต้องการของบริบทพื้นที่และความพึงพอใจของผู้รับบริการใน 4 ด้าน คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้มารับบริการ ดังนั้นการยกระดับคุณภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลฯ สามารถดำเนินการร่วมกับวงจรการบริหารงานคุณภาพ เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมคุณภาพการบริการสาธารณะให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวงจรการบริหารงานคุณภาพประกอบด้วย การวางแผน(Plan) การลงมือปฏิบัติ (DO) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไขและวางแผนใหม่ (ACT) เพื่อยกระดับคุณภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลฯ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน องค์ความรู้นี้สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดการยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะในมิติอื่นๆ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ทั้งในตำบลสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ตลอดจน

การยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะในบริบทพื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลบ้าย้อยจากงานบริการสาธารณะที่มีความพึงพอใจระดับมาก พัฒนาไปสู่ความพึงพอใจระดับมากที่สุด ซึ่งผลจากการศึกษา พบว่า งานบริการด้านไฟฟ้าและแสงสว่างเป็นงานบริการด้านเดียวที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับความพึงพอใจจำแนกตามตัวชี้วัด 4 ด้าน พบว่าด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นเพียงด้านเดียวที่มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ในขณะที่ด้านอื่นๆ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งเทศบาลฯ ต้องหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อเพิ่มระดับความพึงพอใจจากระดับมากไปสู่ระดับมากที่สุด คณะผู้วิจัยจึงได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อพัฒนางานบริการด้านไฟฟ้าและแสงสว่างบนพื้นฐานแนวคิดวงจรการบริหารงานคุณภาพ เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการการควบคุมคุณภาพการบริการสาธารณะให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไว้ดังนี้

1.1 ด้านขั้นตอนการให้บริการ เสนอแนวทางให้เทศบาลฯ พัฒนาการดำเนินงานโดย (1) การวางแผนในการพัฒนาขั้นตอนการให้บริการที่เป็นระบบ คล่องตัว และเข้าใจง่าย (2) ดำเนินการอธิบาย ชี้แจง และแนะนำขั้นตอนการให้บริการที่ชัดเจน โดยใช้เครื่องมือและกลไกที่หลากหลาย อาทิ ฝ่ายประชาสัมพันธ์/ฝ่ายติดต่อสอบถาม ตลอดจนพัฒนาคู่มือความรู้เกี่ยวกับผังลำดับขั้นตอนและระยะเวลาในการให้บริการที่ชัดเจน (3) ประเมินผลการดำเนินงานในทุกขั้นตอนการให้บริการบนพื้นฐานของความเสมอภาค เท่าเทียม โดยเฉพาะระบบการเรียงลำดับก่อนหลังการเข้ารับบริการ และ (4) ทบทวนผลจากการประเมินการดำเนินงานในขั้นตอนการให้บริการ เพื่อวางแผนในการยกระดับคุณภาพการให้บริการในปีงบประมาณถัดไป

1.2 ด้านช่องทางการให้บริการ เสนอแนวทางให้เทศบาลฯ พัฒนาการดำเนินงานโดย 1) วางระบบในการประเมินความเหมาะสมและเพียงพอของช่องทางการให้บริการของเทศบาลฯ 2) ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาช่องทางการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนทั้งในรูปแบบการติดต่อตรงที่สำนักงาน และติดต่อผ่านระบบออนไลน์ ในหลากหลายแพลตฟอร์ม 3) ประเมินผลการพัฒนาช่องทางการให้บริการโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่

มีส่วนร่วมในการประเมินผล 4) ทบทวนผลการดำเนินงานปรับปรุงและพัฒนาช่องทางการให้บริการอย่างต่อเนื่องเพื่อหาช่องทางที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

1.3 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ เสนอแนวทางให้เทศบาลดำเนินการ 1) วางแผนในการประเมินสมรรถนะในการให้บริการแก่เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการอย่างเป็นระบบ 2) ดำเนินการกำหนดค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรที่เสริมสร้างการให้บริการที่ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นมิตร และไม่เลือกปฏิบัติ 3) ประเมินผลการพัฒนาการให้บริการของเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการบริการที่ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นมิตร และไม่เลือกปฏิบัติ 4) ทบทวนผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ เพื่อยกระดับคุณภาพการบริการได้อย่างต่อเนื่อง

1.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แม้เทศบาลจะมีความพร้อมในด้านอุปกรณ์และเครื่องมือในการให้บริการ แต่ยังสามารถเพิ่มความสามารถในการบริการเพื่อรักษาระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดได้อย่างยั่งยืน ซึ่งดำเนินการครอบคลุมในประเด็น 1) วางแผนในการประเมินความต้องการของประชาชนในพื้นที่ในการติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะ 2) ดำเนินการเพิ่มจุดติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ 3) ตรวจสอบความปลอดภัยของอุปกรณ์การติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ 4) ทบทวนระบบการดูแลตรวจสอบไฟฟ้าสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกที่เพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย ได้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนหรือผู้รับบริการ

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2565). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สารสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564). สืบค้นจาก http://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2022/7/2345_6254.pdf

โกวิทย์ พวงงาม. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทยว่าด้วยทฤษฎี แนวคิด และหลักการ*.

กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

ดวงพร เทียนถาวร, ธัญญา พากเพียร, สยาม ประจตุหะศรี, มติ นารารมย์, และ ปาณิสรา

ประจตุหะศรี. (2563). การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการต่อการ

ให้บริการ ของเทศบาลตำบลสองดาว อำเภอสองดาว จังหวัดสกลนคร. สืบค้นจาก

https://www.songdaocity.go.th/index/add_file/IEh0hurThu24326.pdf

ทวนธง ครุฑจอน, และ ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ. (2565). การสำรวจความพึงพอใจของ

ผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสบ้าย้อย ประจำปี

งบประมาณ พ.ศ. 2564. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 5(3), 47-62.

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2564). รายงานผลการประเมินความ

พึงพอใจของเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564. สืบค้นจาก

<https://www.pptc.go.th/report/service-satisfaction/content/97>

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. (2561). การสำรวจความพึงพอใจการให้บริการขององค์การ

บริหารส่วนตำบลโพธิ์เก้าต้น อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. สืบค้นจาก

<https://www.phokaoton.go.th>

วุฒิพงษ์ ฮามวงศ์, ชำนาญวิทย์ พรหมโคตร, อรอนงค์ พวงชมพู, ชลันธร วิชาศิลป์, พิทักษ์พล

พรเอนก, พิลาศลักษณ์ ปานประเสริฐ,...วาสนา สกุลโพน. (2561). ความพึงพอใจของ

ประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลบ้านต้ายอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัด

สกลนคร. สืบค้นจาก [https://www.bantai.go.th/index/add_file/cAQGWqH Thu](https://www.bantai.go.th/index/add_file/cAQGWqH Thu 44914.pdf)

44914.pdf.

วุฒิสาร ตันไชย. (2557). *การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ:

สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2565). ประกาศสำนักงาน

ป.ป.ช. เรื่อง ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงาน

ภาครัฐ (ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. สืบค้นจาก

[https://www.nacc.go.th/files/article/attachments/270247029ca78912fa582](https://www.nacc.go.th/files/article/attachments/270247029ca78912fa582 79be1ab7a3cc4bbe26.pdf)

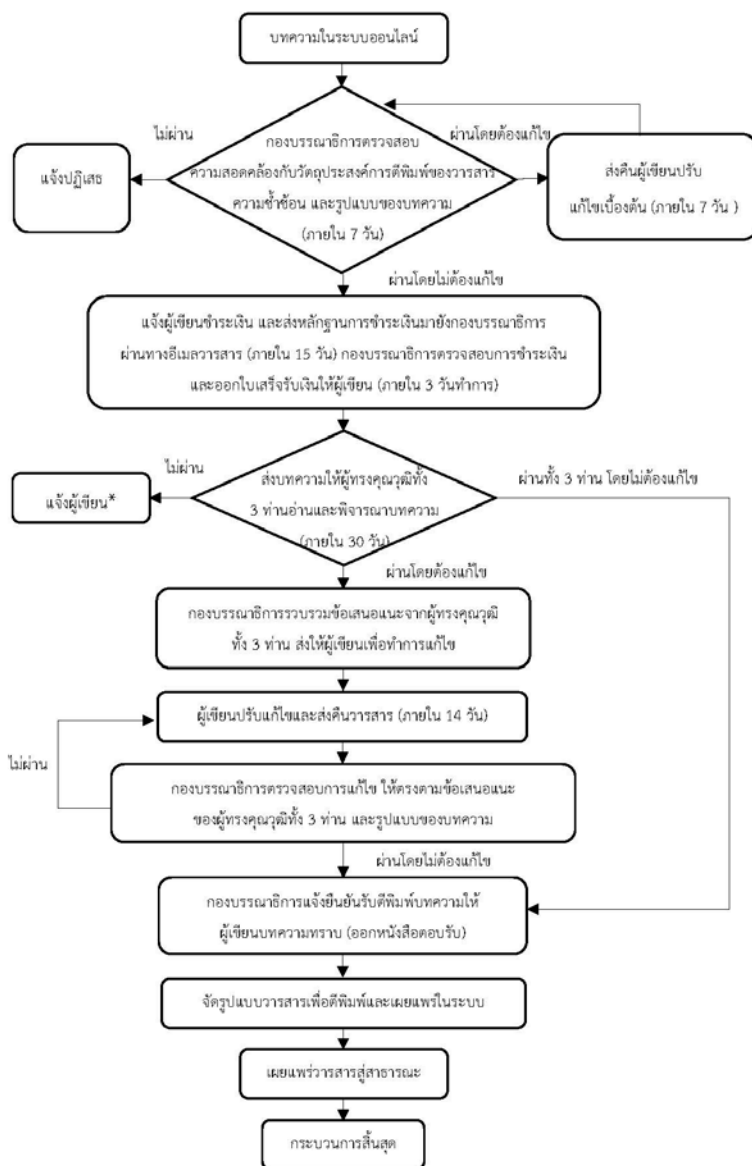
79be1ab7a3cc4bbe26.pdf

- สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลสะบาย้อย. (2565). ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสะบาย้อยที่มี
ชื่อในระบบทะเบียนราษฎร์. สืบค้นจาก https://www.sabayoicity.go.th/s_plan.
- สุวิมล ติรกานันท์. (2554). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ
(ปรับปรุงใหม่)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถัย กักพล. (2559). *Urbanization เมื่อเมืองกลายเป็นโจทย์ของการบริหารจัดการท้องถิ่น
สมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*
(3rd ed.). New York, NY: The Guilford Press.
- Wiersma, W., & Jurs, S. G. (2009). *Research Methods in Education an
Introduction* (9th ed.). Boston, MA: Pearson Education.
- Yamane, T. (1967). *Statistics An Introductory Analysis* (2nd ed.). New York, NY:
Harper and Row.

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ อาคารเทพ พงษ์พานิช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตำบลหนองหาร
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290 โทรศัพท์ 0-5387-5540-5

Email: sasjournal.mju@gmail.com

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี บรรณาธิการบริหาร 081-8840066
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 093-2419191
3. นางนิตยา ไพยารมณ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 081-8850800

กำหนดการออกวารสาร

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ต้องส่งผ่านระบบ
ลงทะเบียนออนไลน์ Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ
บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่
จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะ
ทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่
พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 3 ท่าน* (*เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2564) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Single Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. (1.5 นิ้ว) ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. (1.77 นิ้ว) และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. (1.58 นิ้ว) และ จัดระยะย่อหน้า 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความทางวิชาการ/บทความวิจัย ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 3 ส่วนเท่านั้น คือ

1. **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
3. **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนด วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้มีพหุนามาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 องค์ความรู้จากการวิจัย (Knowledge of Research) เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย เมื่อผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบผลการวิจัยของตนกับผลการวิจัยของผู้อื่น ในหัวข้ออภิปรายผลการวิจัยแล้ว ได้ข้อสรุปที่เป็นความรู้ใหม่ ที่ไม่พบในงานวิจัยที่ทำการเปรียบเทียบมาก่อน เสนอในหัวข้อองค์ความรู้จากการวิจัย ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่า ประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.1.7 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association)

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบเนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้นิพนธ์ต้องการนำเสนอ ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่าประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association)

4. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ, บทความวารสาร, วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย, สื่ออิเล็กทรอนิกส์

(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) หรือ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

ผู้แต่งคนเดียว ผู้แต่งชาวไทยให้ระบุชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม และ ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยนามสกุล

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550) หรือ วินิจ ผาเจริญ (2550)

(Phacharuen, 2007) หรือ Phacharuen (2007)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551) หรือ

วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล (2551)

(Phacharuen & Phromkun, 2008) หรือ

Phacharuen & Phromkun (2008)

ผู้แต่ง 3-5 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งครบทุกคน และให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” จนถึงผู้แต่งคนสุดท้ายให้คั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สุรพล พรหมกุล, และ เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558)

(Phacharuen, Phromkun, & Panyadee, 2015)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งคนแรก และตามด้วย “และคณะ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และคณะ, 2551)

วินิจ ผาเจริญ และคณะ (2551)

(Phacharuen et al., 2008)

Phacharuen et al. (2008)

กรณีที่เป็นกรอ้างอิงข้อความ/เนื้อหาบางส่วน ให้ระบุเลขหน้าที่นำเนื้อหา/ข้อมูลนั้นๆ มากล่าวถึง โดยมีรูปแบบการเขียนดังนี้

(วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45) หรือ

(วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551, น. 112)

(Jones, 2007, p. 199) หรือ

(Kernis, Cornell, Sun, Berry, & Harlow, 1993, p. 145)

กรณีที่เนื้อหานั้น มีการกล่าวอ้างอิงถึงหลายผลงาน ให้ใช้เครื่องหมาย ; คั่นระหว่างผลงาน เช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45; เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558; Jones, 2007, p. 199)

2. สัมภาษณ์

(ผู้แต่ง, วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2550)

(Winit Phacharuen, personal communication, August 11, 2007)

(E. Robbins, personal communication, January 4, 2001).

5. การอ้างอิงท้ายบทความ ตามหลักเกณฑ์ APA

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง 1 คน Single Author	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
ผู้แต่ง 2 คน Two Authors	ตัวอย่าง กำธร ชำรงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> . กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
	Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> . New York, NY: Springer.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
ผู้แต่ง 2 คน Two Authors	Author, A. A./&/Author, B. B./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง นิพนธ์ วรทันทกุล, และ จักรพันธ์ สมศรี. (2542). <i>โรคดอกไม้เมืองหนาว</i> . กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6.
ผู้แต่ง 3-7 คน Three to Seven Authors (ระบุชื่อครบทุกคน – FILL ALL AUTHORS)	Okuda, M., & Okuda, D. (1993). <i>Star trek chronology: The history of the future</i> . New York, NY: Pocket Books.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ชื่อ สกุลผู้แต่ง3./ชื่อ สกุลผู้แต่ง4./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./&/Author, F. F./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
ผู้แต่ง 3-7 คน Three to Seven Authors (ระบุชื่อครบทุกคน – FILL ALL AUTHORS)	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง มากกว่า 7 คน ขึ้นไป More than Seven Authors	ตัวอย่าง หาญกล้า วิจิตรประดิษฐ์, เสกสรรค์ จันทร์แรม, และ สุขสวัสดิ์ ทองคำ. (2540). <i>เทคโนโลยีการผลิตลำไยสีชมพู</i>. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T., & Bach, J. S. (1993). <i>Organization</i>. Chicago, IL: University of Chicago Press.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง3,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง4,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง6,/ . . ชื่อ สกุลผู้แต่งคนสุดท้าย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. (ระบุชื่อ 6 คน หลังชื่อคนที่ 6 ให้ใช้จุดไข่ปลาแทนชื่อผู้แต่งจากนั้นให้ระบุชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย)
	Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./Author, F. F./ . . Author, G. G.Last Author)/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. *กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) (Enter the names of 6 people. After the 6th person, use an ellipsis instead of the author's name, then add the last author's name)
	ตัวอย่าง นพรัตน์ บุญจรร, ชัยสิทธิ เอกเทศ, พงศ์ภัทร โลกสวย, ชัยพร เดชทิพย์, ปรีชา ทองคำขาว, จีรศักดิ์ แสงโชติช่วง, . . . ดารา หอมละมุน. (2552). <i>ระบบสารสนเทศทั้งภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำปิง: การจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำในลุ่มน้ำปิงเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ</i>. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. Miller, F. H., Choi, M. J., Angeli, L. L., Harland, A. A., Stamos, J. A., Thomas, S. T., . . Rubin, L. H. (2009). <i>Technical Communication</i>. New York, NY: Springer.
ผู้แต่งเป็น สถาบัน Organization as Author	หน่วยงานใหญ่ หน่วยงานย่อย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. corporate author/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ด้วยย่อไม่มี) . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	<u>ตัวอย่าง</u> มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2552). <i>บทคัดย่อชุดโครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง</i> . นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. American Psychological Association. (2009). <i>APA Style</i> . New York, NY: Springer.
หนังสือแปล A Translation	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)/(ชื่อหนังสือ)/(ชื่อผู้แปล, ผู้แปล)/สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์./(ต้นฉบับพิมพ์/ปี)
	Author, A. A./(Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle/(Translator,/Trans.)/Location:/Publisher./(Original work published Year) <u>ตัวอย่าง</u> สติเวนสัน, วิลเลียม. (2536). <i>นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ</i> (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. (ปีพิมพ์ต้นฉบับ 1976) Laplace, P. S. (1951). <i>A philosophical essay on probabilities</i> (F. W. Truscott & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover. (Original work published 1814)
ผู้รวบรวมหรือ บรรณาธิการ Edited Book, No Author	ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./(บรรณาธิการ)/(ปีที่พิมพ์)/(ชื่อหนังสือ)/สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Editor, A. A./(Ed./Eds.)/(Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. <u>ตัวอย่าง</u> วิภาดา ภาพเขียน. (บรรณาธิการ). (2541). <i>ไทยยุคสุโขทัย</i> . กรุงเทพฯ: โครงการวิถิธรศน์. Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (Eds.). (1997). <i>Consequences of growing up poor</i> . New York, NY: Russell Sage Foundation.
ไม่ปรากฏนามผู้ แต่ง	ชื่อหนังสือ./(ปีที่พิมพ์)/สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Title of work: Capital letter also for subtitle./(Year of publication)./Location:/Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
Unknown Author	<u>ตัวอย่าง</u> แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. (2542). กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. <i>Merriam-Webster's collegiate dictionary</i> . (1993). Springfield, MA: Merriam- Webster.
ปรากฏครั้งที่ พิมพ์ Edition other than the first	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์)/ สถานที่พิมพ์/ ชื่อสำนักพิมพ์หรือ โรงพิมพ์. Author, A. A./ (Year of publication)/ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i> / (Edition.)/ Location:/ Publisher. <u>ตัวอย่าง</u> กำธร อารงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บ้านพระ อาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> (5 th ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
ไม่ปรากฏเมืองที่ พิมพ์/ สำนักพิมพ์ No publisher of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ท.] for Thai Documents and [n.p.] for Foreign language documents
ไม่ปรากฏปีที่ พิมพ์ No year of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ป.] for Thai Documents and [n.d.] for Foreign language documents

บทความในหนังสือ - Chapter in Book	
ARTICLE OR CHAPTER IN AN EDITED BOOK	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บก.)./ ชื่อหนังสือ./ (น. เลข หน้า) ที่ปรากฏบทความจากหน้าใดถึงหน้าใด./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรง พิมพ์. Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ Title of Book/ (p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place:/ Publisher.
ตัวอย่าง	วิสาชา เจริญศิลป์. (2534). การรักษาโรคติดเชื้อทางเดินหายใจจากเชื้อไวรัส RSV (Respiratory Syncytial Virus) ในเด็ก. ใน สมศักดิ์ โล่เลขา, ชลรัตน์ ติเรกวัดชัย, และ มนตรี ตู จินดา (บก.), <i>อิมมูโนวิทยาทางคลินิกและโรคภูมิแพ้</i> (น. 99-103). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. ธิดา เมฆสุวรรณ. (2562). ความขัดแย้งระหว่างศาสนาในประเทศไทย. ใน ปรีดี หงส์สตีฟ, และ อัมไพร หมดเต็น (บก.), <i>ศาสนากับความรุนแรง</i> (น. 400-459). กรุงเทพฯ: Illuminations Editions. Chumdermphadejsuk, S. (1991). Acute Asthma Treatment in Children. In S. Lohlekha (Ed.), <i>Clinical Immunology and Allergy</i> (pp. 99-103). Bangkok: The Royal College of Pediatricians of Thailand & Pediatric Society of Thailand. O'Neil, J. M., & Egan, J. (1992). Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. In B. R. Wainrib (Ed.), <i>Gender issues across the life cycle</i> (pp. 107-123). New York, NY: Springer.
บทความในวารสาร - Journal Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ. Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of article./ Title of Periodical./ volume number(issue number)/pages.
ตัวอย่าง	โมราห์ ช่อขบา. (2536). แหล่งสารนิเทศบนอินเทอร์เน็ต. <i>วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์</i>, 13(2), 1-13.

บทความในวารสาร - Journal Article	
	Dubleck, L. (1990). Science fiction aids science teaching. <i>Physics Teacher</i> , 28(2), 316-318.
	Harlow, H. F. (1983). Fundamentals for preparing psychology journal articles. <i>Journal of Comparative and Physiological Psychology</i> , 55, 893-896.
บทความในแมกกาซีน, นิตยสาร - ARTICLE IN A MAGAZINE	
รูปแบบ	ชื่อ สกฤตผู้เขียนบทความ./ (ปี,/เดือนที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสาร,/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าที่ปรากฏ. Author, A. A./ (Year,/Month of publication)/Title of article./Title of Magazine,/volume number(issue number)/pages.
ตัวอย่าง	สมโอมีอ. (2545, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. <i>Update</i> , 20(210), 37-40. Henry, W. A., III. (1990, April). Making the grade in today's schools. <i>Time</i> , 135, 28-31.
บทความในหนังสือพิมพ์ - ARTICLE IN A NEWSPAPER	
รูปแบบ	ชื่อ สกฤตผู้เขียนบทความ./ (ปี,/วันที่ เดือนที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/น./เลขหน้าที่ปรากฏ. Author, A. A./ (Year,/Month/Date of publication)/Title of article./Title of Newspaper,/p,pp./pages.
ตัวอย่าง	บัวช่อ รักสุพรรณ. (2545, 8 พฤศจิกายน). อนาคตอิสราเอล-ปาเลสไตน์. <i>สยามนิวิส์</i> , น. 6. พนิดา สงวนเสรีวานิช. (2554, 24 เมษายน). พระปลัดสุชาติ สุวัฑฒโกปกากะเกษญอ นักพัฒนา. <i>มติชน</i> , น. 17-18. Schultz, S. (2005, December). Calls made to strengthen state energy policies. <i>The Country Today</i> , pp. 1A, 2A. Boonnoon, J. (2011, April 28). Manufactures flood Thai market. <i>The Nation</i> , p. 7A.

บทความในสารานุกรม - Encyclopedia Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อสารานุกรม/ (ฉบับที่./ หน้า)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article Title. In/ Encyclopedia Title/ (Vol. Number, /p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place: Publisher.
ตัวอย่าง	เหมือนฝัน รักธรรม. (2537). คิวฮักคิวหาง. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (ฉบับที่ 24, น. 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
	Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In <i>The encyclopedia Americana</i> (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier.
รายงานการวิจัย - Research report	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง/ (รายงานวิจัย)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Title/ (Research report)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตายของประเทศไทย (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Deming, D., & Dynarski, S. (2008). <i>The Lengthening of Childhood</i> (Research report). Nashville: American Economic Association.
เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา/ (น./ เลขหน้า-เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title. In/ Title of Conference/ (pp. page number-page number)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	ชัชพล มงคลิก. (2552). การประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ในการจัดตารางการผลิตแบบพหุเกณฑ์: กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา. ใน การประชุมวิชาการการบริหารและการจัดการ ครั้งที่ 5 (น. 46). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Piyasiripon, N. (2016). Factors affecting Policy Implementation Effectiveness toward National Security Policy in Southernmost Provinces of Thailand. In <i>Proceeding of The 38th National Graduate Research Conference</i>

เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
	(<i>Humanities and Social Science</i>) (pp. 169-176). Phitsanulok: Naesuan University Publishing House. Soutar, G., & Mazzaro, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In <i>Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness</i> (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.
วิทยานิพนธ์ และ ปริญญาานิพนธ์ - Thesis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนวิทยานิพนธ์./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์/(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต)./ชื่อสถานศึกษา./สถานที่พิมพ์. Author, A. A./ (Year)./ <i>Title of dissertation</i>/(Doctoral dissertation or Master's thesis)./Name of Institute./Location.
ตัวอย่าง	ข้อเพื่อญ นวลขาว. (2548). <i>ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศกับแบบแผนการผลิตและวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร ศึกษากรณีชุมชนขนานนา จังหวัดนครศรีธรรมราช</i> (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช. Nickels, D. W. (2005). <i>The relationship between IT-business alignment and organizational culture: An exploratory study</i> (Doctoral dissertation). University of Memphis, Memphis.
ราชกิจจานุเบกษา	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง./ (ปี./วัน/เดือน/ที่พิมพ์)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่./หน้า.
ตัวอย่าง	พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 67 ก, หน้า 33.

สื่อโสตทัศนและสื่ออื่น ๆ – Electronic Sources	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้ผลิต/(ผู้ผลิต),/และ/ชื่อ สกุลผู้กำกับ/(ผู้กำกับ),/(ปีที่ผลิต),/ชื่อเรื่อง/[ประเภทของสื่อโสตทัศน],/สถานที่ผลิต:/สถานที่ถ่ายทำ.
	Producer, P. P./(Producer),/&/Director, D. D./(Director),/(Date of publication),/Title of motion picture/[Motion picture],/Country of origin:/Studio or distributor.
ตัวอย่าง	ศรีัญญา จิตศิลป์. (2561). คนชายขอบในประเทศไทยพัฒนา. [วีดิทัศน์]. กรุงเทพฯ: फिल्मศิลป์. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2543). รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเรื่องน้ำ. [ซีดีรอม]. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสารสนเทศ กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม. Smith, J. D. (Producer), & Smithee, A. F. (Director). (2001). <i>Really big disaster movie</i> [Motion picture]. United States: Paramount Pictures. Important, I. M. (Producer). (1990, November 1). <i>The nightly news hour</i> [Television broadcast]. New York, NY: Central Broadcasting Service. Taupin, B. (1975). Someone saved my life tonight [Recorded by Elton John]. On <i>Captain fantastic and the brown dirt cowboy</i> [CD]. London, England: Big Pig Music Limited.
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หรือ บทความวารสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ เอกสารจากฐานข้อมูล - Databases	
บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์),/ชื่อบทความ,/สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม) หรือชื่อฐานข้อมูล
	Author, A. A.,/&/Author B. B.,/(Date of publication),/Title of page/[Format description when necessary],/Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย. (2554). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ. สืบค้นจาก http://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge CNN Wire Staff. (2011). How U.S. forces killed Osama bin Laden. Retrieved from http://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html

บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
	Eco, U. (2015). How to write a thesis [PDF file]. (Farina C. M. & Farina F., Trans.) Retrieved from https://www.researchgate.net/... How_to_write_a_thesis/.../Umberto+Eco-How+to+Write+... (Original work published 1977)
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
ไม่มีเลข DOI – With no DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏบทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) หรือชื่อฐานข้อมูล
	Author, A. A./ (Year of Published)./ Title of article./ Title of Online Journal./ volume number(issue number)./ page range../ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุนันทา เลาว์ณศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของนาสัดชีวภาพแบบเข้มข้นจากขยะครัวเรือน. วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 29(2), 165-169. สืบค้นจาก <a "="" full="" href="http://www.journal.msu.ac.th/msu.ac.th/index.php?option=com_content&task=Smyth, A. M., Parker, A. L., & Pease, D. L. (2002). A study of enjoyment of peas. Journal of Abnormal Eating, 8(3), 120-125. Retrieved from https://www.fakeexamplehomepage.com/full/url/
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI – With DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏบทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./ เลข DOI
	Author, A. A., & Author, B. B./ (Year of Published)./ Title of article./ Title of Journal./ volume number(issue number if available)./ page range./ doi:0000000/000000000000 or https://doi.org/10.0000/0000
ตัวอย่าง	Brownlie, D. (2007). Toward effective poster presentations: An annotated bibliography. <i>European Journal of Marketing</i> , 41, 1245-1283. doi:10.1108/03090560710821161

บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
	Wooldridge, M.B., & Shapka, J. (2012). Playing with technology: Mother-toddler interaction scores lower during play with electronic toys. <i>Journal of Applied Developmental Psychology</i> , 33(5), 211-218. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2012.05.005
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่น ๆ	
บทความในหนังสือออนไลน์ – Online Book Chapter	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. /ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ (ถ้ามี)/ (บก.)./ ชื่อหนังสือ (บทที่หรือหมายเลขส่วน ถ้ามี)./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./Eds)./ <i>Title of Book</i> (chapter or section number)./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Engelshcall, R. S. (1997). Module mod_rewrite: URL Rewriting Engine. In <i>Apache HTTP Server version 1.3 documentation</i> (Apache modules). Retrieved from https://httpd.apache.org/docs/1.3/mod/mod_rewrite.html Peckinpugh, J. (2003). Change in the Nineties. In J. S. Bough and G. B. DuBois (Eds.), <i>A century of growth in America</i>. Retrieved from GoldStar database.
สารานุกรม/พจนานุกรมออนไลน์ – Online Encyclopedias and Dictionaries	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ใน/ ชื่อสารานุกรม/พจนานุกรม./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Encyclopedias or Dictionaries./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Feminism. (n.d.). In <i>Encyclopædia Britannica online</i>. Retrieved from https://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism

วิกิ - Wikis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี/จาก/ชื่อวิกิ:/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Retrieved/ Month/Date,/ Year/ from/ Name of WIKI:/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2553 จาก วิกิพีเดีย: http://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ OLPC Peru/Arahuay. (n.d.). Retrieved April 29, 2011 from the OLPC Wiki: https://wiki.laptop.org/go/OLPC_Peru/Arahuay
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ – Electronic Books	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of work: Capital letter also for subtitle./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	De Huff, E. W. (n.d.). <i>Taytay's tales: Traditional Pueblo Indian tales</i> . Retrieved from https://digital.library.upenn.edu/ women/dehuff/taytay/taytay.html
หนังสือพิมพ์ออนไลน์ – Newspaper Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี,/วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A. (Year, Month Day). Title of article. Title of Newspaper. Retrieved from https://www.homeaddress.com/
ตัวอย่าง	ข่าวสดออนไลน์. (2564, 5 มีนาคม). ครม.ไฟเขียว 764 ล้าน ซื้อเรือคืนหลังประมงเจอพิษแก๊สไอ ยูยู นายกหวั่นเวียนเทียน. ข่าวสด. สืบค้นจาก https:// www.khaosod.co.th/ economics/news_2277605 Parker-Pope, T. (2008, May 6). Psychiatry handbook linked to drug industry. <i>The New York Times</i> . Retrieved from https://well.blogs.nytimes.com/

หมายเหตุ: 1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนามฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อกับราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม

2. กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ใส่ชื่อทั้งสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับเอกสารภาษาไทย และใช้เครื่องหมาย “&” สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ระหว่างคนที่ 1 และคนที่ 2 โดยเว้น 1 ระยะก่อนและหลัง

3. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อสกุล ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น โดยเว้น 1 ระยะ และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) ทั้งนี้การกลับชื่อสกุลให้ใช้ตามความนิยมของคนในชาตินั้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อสกุลและอักษรย่อชื่อต้น อักษรย่อชื่อกลาง หากกรณีที่ผู้แต่งมีคำต่อท้าย เช่น Jr. หรือคำอื่น ๆ ให้ใส่คำดังกล่าวต่อท้ายอักษรย่อชื่อต้น หรือ อักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) โดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค

4. ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ให้ลงรายการบรรณานุกรมโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหาหน่วยงานย่อย และเว้นวรรคจากชื่อหน่วยงานใหญ่ไปหาชื่อหน่วยงานย่อย แต่ถ้าเป็นการอ้างอิงในเนื้อหา ให้เรียงลำดับจากหน่วยงานย่อยไปหาหน่วยงานใหญ่

5. ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ หรือ สำนักพิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

6. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ APA Style 6th edition เช่น APA Formatting and Style Guide. From <http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/>American Psychological Association (APA) 6th edition style Examples. From www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf

6. วิธีเรียงอ้างอิง การเรียงอ้างอิงใช้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นสากล โดยคำที่มีสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก - กฮ ดังนี้

ก ข ค ศ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น

บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฦ ล ฬ ภา ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

อะ อัว อัวะ อา อำ อี อี้ อู อุ เอะ เอ เอาะ เอา

เอน เอย เียะ เอื้อ เอื้อะ แอ แอะ โอ โอะ ไอ ไอ

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายตารางให้พิมพ์เหนือตารางชิดกันซ้าย ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ตารางโดยมีรูปแบบดังนี้

ตารางที่/1//ชื่อตาราง

สำหรับคำบรรยายภาพ กราฟ แผนภูมิ แผนภูมิภาพ ให้พิมพ์ใต้ภาพ จัดกลางหน้ากระดาษ ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพ โดยมีรูปแบบดังนี้

ภาพที่/1./ชื่อภาพ